

АГРАРЕН ДОКЛАД *`2023*

**ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА
СЪСТОЯНИЕТО И РАЗВИТИЕТО
НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО**

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

АГРАРЕН ДОКЛАД`23

Съдържание	
Списък на използваните съкращения.....	7
РАЗДЕЛ А.....	12
I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА. МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА	12
II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2022 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2023 Г.	16
1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието	16
1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение	16
1.2. Използване на земеделските парцели	17
1.2.1. Система за идентификация на земеделските парцели	17
1.3. Регистрация на земеделски стопани	18
1.4. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България	18
1.4.1. Предоставяне на имоти от Държавния поземлен фонд под наем или аренда	18
1.4.2. Разпределение на пасища, мери и ливади от държавен и общински поземлен фонд по реда на чл. 37 и от ЗСПЗЗ	19
1.4.3. Учредяване на ограничени вещни права върху земи от ДПФ	19
1.5. Дейности по предаване на регистрирани правни основания за ползване на земеделски площи.....	19
1.6. Дейности по опазване на земеделските земи	20
2. Икономически и производствени резултати през 2022 г. и прогнозни данни за 2023 г.	20
2.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2022 г.	20
2.1.1. Стойност на брутната продукция от отрасъл „Селско стопанство“	21
2.1.2. Стойност на крайната продукция	22
2.1.3. Междинно потребление	23
2.1.4. Брутна добавена стойност	24
2.1.5. Предприемачески доход	24
2.2. Производствени резултати в растениевъдството.....	24
2.2.1. Зърнопроизводство	25
2.2.2. Маслодайни култури.....	26
2.2.3. Мониторинг на пазара на зърно	27
2.2.4. Окачествяване на реколта `2022.....	27
2.2.5. Технически култури.....	29
2.2.6. Медицински и ароматни култури	29
2.2.7. Плодове	30
2.2.8. Зеленчуци.....	31
2.2.9. Прогнозни данни за производството на основни зърнени и маслодайни култури от реколта `2023.....	35
2.3. Производствени резултати в животновъдството	35
2.3.1. Говедовъдство и биволовъдство	39
2.3.2. Овцевъдство и козевъдство	41
2.3.3. Свиневъдство.....	43
2.3.4. Коневъдство	45
2.3.5. Птицевъдство.....	45
2.3.6. Пчеларство.....	47
2.3.7. Зайцевъдство	50
2.4. Състояние на биологичното производство в България през 2022 г.....	50
2.4.1. Оператори в система на контрол	51
2.4.2. Биологично растениевъдство	51

2.4.3.	Биологично животновъдство	52
2.4.4.	Пазар на биологични продукти	52
2.5.	Лозарство и винопроизводство	53
2.5.1.	Производство на грозде	53
2.5.2.	Винопроизводство	56
2.5.3.	Износ и внос на вино	56
III.	ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	60
1.	Основни търговски индикатори	60
2.	Структура на аграрната търговия на България по страни	60
2.1.	Износ по страни	61
2.2.	Внос по страни	63
3.	Структура на аграрната търговия на България по продукти.....	64
3.1.	Износ по продукти.....	64
3.2.	Внос по продукти	66
4.	Развитие на външната търговия със селскостопански стоки през 2023 г.....	68
5.	Дейности по подкрепа на износа на земеделска продукция.....	69
IV.	ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ.....	69
1.	Подпомагане по първи стълб на ОСП	69
1.1	Директни плащания на площ, преходна национална помощ и обвързано с производството подпомагане.....	69
1.2	Механизми за пазарна подкрепа	78
1.2.1.	Сектор „Мляко“.....	78
1.2.2.	Сектор „Плодове и зеленчуци“	79
1.2.3.	Сектор „Пчеларство“	81
1.2.4.	Сектор „Вино“	82
1.2.5.	Публична интервенция и частно складиране	83
1.2.6.	Сектор „Захар“.....	84
1.2.7.	Промоционални програми.....	84
1.2.8.	Политика на качество	84
1.2.9.	Схема „Временни извънредни мерки“.....	85
1.3.	Търговски механизми	86
1.3.1.	Лицензиране на износа	86
1.3.2.	Лицензиране на вноса на земеделски продукти от трети страни.....	86
2.	Подпомагане по Втори стълб на ОСП	87
3.	Допълнително държавно подпомагане.....	94
3.1.	Държавни помощи	94
3.2.	Краткосрочно кредитиране	99
3.3.	Инвестиционни кредитни схеми на ДФЗ.....	99
V.	ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО.....	100
1.	Контрол на земеделска и горска техника	100
1.1.	Регистрация на земеделска и горска техника	100
1.2.	Технически преглед на техниката	101
1.3.	Правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства	101
1.4.	Изпитване и сертифициране на употребявана земеделска и горска техника	102
2.	Хидромелиорации.....	102
2.1.	Обекти за предпазване от вредното въздействие на водите	102

2.2.	Напоиване	103
2.3.	Дейности по подмярка 4.3 „Инвестиции за развитие, модернизация или адаптиране на земеделската и горска инфраструктура от ПРСР 2014-2020 г.....	104
3.	Растителна защита и фитосанитарен контрол	105
3.1.	Наблюдение върху развитието на икономически важни вредители и растителна защита.....	105
3.2.	Растителна защита.....	105
3.3.	Фитосанитарен контрол.....	110
3.3.1.	Контрол при производството на територията на България и движение на растения, растителни продукти и други обекти в ЕС	110
3.3.2.	Фитосанитарен контрол при износ	111
3.3.3.	Фитосанитарен контрол при внос.....	112
3.4.	Контрол на продукти за растителна защита и торове	112
3.4.1.	Резултати от контролната дейност върху предлагането на пазара на ПРЗ.....	112
3.4.2.	Резултати от контролната дейност върху употребата на ПРЗ	113
3.4.3.	Анализ на резултатите от проведения контрол на пазара и употребата на ПРЗ през 2022 година	114
4.	Торове.....	115
4.1.	Регистрация на торове	115
4.2.	Контрол на торовете при предлагането им на пазара.....	115
5.	Сортоизпитване, апробация и семеконтрол.....	115
6.	Безопасност по хранителната верига	120
6.1.	Здравеопазване и хуманно отношение към животните.....	120
	Хуманно отношение към животните	123
6.2.	Идентификация на животните и ветеринарномедицинска дейност	125
6.3.	Контрол на храните	128
6.3.1.	Мрежа за предупреждение и сътрудничество (ACN (RASFF + AAC+ +FFN+PHN)).....	134
6.3.2.	Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарни лекарствени продукти и фуражи, граничен контрол....	137
6.3.2.1.	Контрол на ветеринарномедицинската дейност	137
6.3.2.2.	Контрол на ветеринарни лекарствени продукти и инвитро диагностични ветеринарномедицински средства	138
6.3.2.3.	Граничен контрол.....	142
6.3.2.4.	Контрол на фуражите	142
6.4.	Анализ на рисковете по хранителната верига	151
6.5.	Нормативни промени и стратегически документи в областта на безопасността по хранителната верига	153
7.	Селекция и репродукция в животновъдството	155
7.1.	Управление на националните генетични ресурси в животновъдството	155
7.2.	Контрол и координация на развъдната дейност	159
8.	Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност	160
8.1.	Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия	160
8.1.1.	Основни приоритети на научните изследвания в ССА.....	160
8.1.2.	Създадени и внедрени в производството научни продукти.....	162
8.1.3.	Трансфер на знания и научни продукти	162
8.1.4.	Квалификационна структура на учените и обучение на докторанти.....	163
8.1.5.	Специализирана научна периодика	163
8.2.	Съветническа дейност.....	163
8.2.1.	Професионални обучения.....	166
8.2.2.	Подобряване на връзката „научни изследвания - съвети в земеделието - земеделски бизнес”	166

8.2.3.	Информационно осигуряване	167
8.2.4.	Агрохимични анализи	167
8.2.5.	Дейност на НССЗ по подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“	167
8.2.6.	Дейност на НССЗ по подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“	168
8.2.7.	Дейност на НССЗ по мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ от ПРСР 2014-2020 г.	168
8.2.8.	Обща селскостопанска политика 2021-2027 г.	168
8.2.9.	Международна дейност	169
9.	Борба с градушките	170
9.1.	Активни въздействия с ракетен способ	171
9.2.	Активни въздействия със самолетен способ	172
10.	Намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса	174
10.1.	Прилагани регулаторни режими в системата на МЗХ	174
10.2.	Предприети през 2022 г. мерки за намаляване на регулаторната и административната тежест за бизнеса	175
11.	Управление на рисковете и кризите в земеделието	175
11.1.	Санитарни рискове	176
11.1.1.	Специфични рискове в сектор „Животновъдство“	176
11.1.2.	Специфични рискове в секторите „Растениевъдство“ и „Гори“	177
11.2.	Природо-климатични рискове	178
11.3.	Икономически рискове.....	178
11.4.	Преодоляване на негативните последици, предизвикани от световната пандемия от COVID – 19 и от руската инвазия в Украйна	179
11.5.	Мерки за управление на кризите в земеделието	180
11.5.1.	Управление на икономическата криза в лозаро-винарския сектор, предизвикана от пандемията от COVID-19	180
11.5.2.	Санитарни кризи и кризи, причинени от неблагоприятни климатични и природни бедствия	181
VI.	ГОРСКО СТОПАНСТВО	181
1.	Характеристика на горските територии	181
2.	Промени в горските територии	183
3.	Стопанисване на горските територии	184
3.1.	Залесяване и защита срещу ерозия и порои	184
3.2.	Провеждане на сечи в горите	186
4.	Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти.....	186
4.1.	Ползване на дървесина	186
4.2.	Странични дейности и ползване на недървесни горски продукти.....	188
5.	Защита на горските територии	188
5.1.	Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди	188
5.2.	Защита на горите от пожари	189
6.	Защитени територии.....	190
7.	Горска сертификация	194
8.	Инвентаризация и планиране в горските територии	195
9.	Ловно стопанство.....	196
10.	Опазване на горските територии и контрол	197
11.	Стратегическо планиране, усъвършенстване на нормативната база и международни дейности	199
12.	Финансиране и инвестиции в горските територии	200
12.1.	Изпълнителна агенция по горите	200
12.2.	Държавни горски предприятия	200

13.	Административно обслужване.....	201
VII.	РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ	201
1.	Улов и производство на риба и други водни организми.....	201
2.	Внос и износ на риба и рибни продукти.....	206
3.	Програма за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г. и Програма за морско дело, рибарство и аквакултури 2021 – 2027 г. 210	
4.	Обща политика в областта на рибарството	221
	РАЗДЕЛ Б.....	225
	ПРИЛОЖЕНИЯ.....	239

Списък на използваните съкращения

АДПБФП	Административни договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ
АЕП	Агроекологични плащания
АПС	Система за административна помощ и сътрудничество
АУАН	Акт за установяване на административно нарушение
БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
БАНСИК	Българска анкета за наблюдение на селскостопанската и икономическа конюнктура
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БДС	Български държавен стандарт
Биволи	Схема за обвързано подпомагане за биволи/ Обвързано с производството подпомагане за биволи
БНБ	Българска народна банка
БСК	Биологични и стопански качества
БЧК	Български червен кръст
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВМП	Ветеринарномедицински продукти
ВОК	Главна дирекция "Верификация на официалния контрол"
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ВПС	Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност
Г-пл	Обвързано с производството подпомагане за говеда в планински райони
ГИП	Гранични инспекционни пунктове
ГКПП	Гранични контролно-пропускателни пунктове
ГМО	Генетично модифициран организъм
ГП	Групи производители
ГРМ	Горски репродуктивни материали
ГСПП	Горскостопански планове и програми
ДВ	Държавен вестник
ДГС	Държавни горски стопанства
ДДС	Данък добавена стойност
ДЗС	Схема за дребни земеделски стопани/Плащане за малки земеделски стопани
ДЛС	Държавни ловни стопанства
ДП	Държавно предприятие
ДПЖ-ПЛ	Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и/ или кози-майки в планински райони/ Обвързано с производството подпомагане за овце и кози в планински райони
ДП-ОПДУ	Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост
ДФФ	Държавен поземлен фонд
ДПЖ – ЗП	Обвързано с производството подпомагане за овце и кози от застрашени от изчезване породи
ДПЖ-РП	Обвързано с производството подпомагане за овце и кози, включени в развъдни програми
ДПЖСК	Схема за обвързано подпомагане за овце майки и/или кози майки под селекционен контрол
ДФЗ/ДФ „Земеделие“	Държавен фонд „Земеделие“

ДФЗ-РА	Държавен фонд „Земеделие” – Разплащателна агенция
ЕАСТ	Европейска асоциация за свободна търговия
ЕЖСК-МЛЯКО	Схема за обвързано подпомагане за млечни крави под селекционен контрол
ЕЖСК-МЕСО	Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави под селекционен контрол
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
Еко-БЖ	Еко схема за биологично земеделие (селскостопански животни)
Еко-БРЕИ	Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура
Еко- ГТ	Еко схема за поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми
Еко-ЗВПП	Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал – насърчаване на зелено торене и органично наторяване
Еко-НИП	Еко схема за намаляване използването на пестициди
Еко-ПЗП	Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи
Еко-РОК	Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури
Еко-ТН	Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения
ЕМНКП	Единен многогодишен национален контролен план за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията
ЕОБХ	Европейски орган по безопасност на храните
ЕПИВ	Европейски план за икономическо възстановяване
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФЗ	Европейски фонд за гарантиране на земеделието
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство
ЕФР	Европейски фонд по рибарство
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗГМО	Закон за генетично модифицираните организми
ЗГТ	Земеделска и горска техника
ЗГУ	Защитено географско указание
ЗДП	Схема за плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда (зелено директно плащане)
ЗУИ	Законоустановени изисквания за управление
ЗНД	Заразен нодуларен дерматит
ЗНП	Защитено наименование за произход
ЗППМ	Закон за посевния и посадъчен материал
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи
ЗПООПЗПЕС	Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз
ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАЛВ	Изпълнителна агенция по лозата и виното
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИАСАС	Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол
ИАСРЖ	Изпълнителна агенция по селекция и репродукция в животновъдството
ИЗ-ДККП	Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжани)
ИЗ-КЛЧ	Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (лук и чесън) и картофи за нишесте
ИЗ-МЗДП	Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)

ИОП	Обвързано с производството подпомагане на доходите за оранжерийно производство
ИЗ-П	Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (пипер)
ИЗП	Използвана земеделска площ
ИЗП-пл	Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове и зеленчуци в планинските райони
ИИС	Интегрирана информационна система на БАБХ
ИП	Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове
ИП-Н	Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодови насаждения до встъпването им в плододаване
ИСАК	Интегрирана система за администриране и контрол
ИПК	Обвързано с производството подпомагане на доходите за протеинови култури
ИСУН 2020	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС България 2020
К-ЗП	Обвързано с производството подпомагане за крави от застрашени от изчезване породи
КАТ	Контрол на автомобилния транспорт
КП	Консултантски пакети
КН	Комбинирана номенклатура
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗС	Схема за млади земеделски стопани/ Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани
МеК	Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави
МеК-РП	Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави, включени в развъдни програми
МЛК	Обвързано с производството подпомагане за млечни крави
МлК-РП	Обвързано с производството подпомагане за млечни крави, включени в развъдни програми
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИГ	Местни инициативни групи
МИРГ	Местни инициативни рибарски групи
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НАП	Национална агенция за приходите
НАССР	Анализ на опасностите и контрол на критичните точки
НБ	Национален бюджет
НГФ	Национален гаранционен фонд
НДНИВМИ	Национален диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт
НМП	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен произход
НМПКО	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци
НП	Наказателно постановление
НПКГМХ	Национална програма за контрол на генетично модифицирани храни
НПКОП	Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни
НПП	Национална програма по пчеларство
НРЛ	Национална референтна лаборатория
НСИ	Национален статистически институт
НССЗ	Национална служба за съвети в земеделието
ОБМ	Общ брой микроорганизми
ОБСК	Общ брой соматични клетки
ОД „Земеделие“	Областни дирекции „Земеделие“
ОДБХ	Областна дирекция по безопасност на храните

ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОНД	Общност на независимите държави
ООП	Обща организация на пазара
ОП	Организации на производители
ОПДУ	Основно подпомагане на доходите за устойчивост
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“
ОПНОИР	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“
ОПОР	Обща политика в областта на рибарството
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие“
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ОСП	Обща селскостопанска политика
Памук	Специално плащане за култура – памук
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ПНДЖ1	Преходна национална помощ за говеда, необвързана с производството
ПНДЖ3	Преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки, обвързана с производството
ПНДТ	Преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството
ППЗСПЗЗ	Правилник за прилагане на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи
ПРЗ	Продукти за растителна защита
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПС	Приоритет на Съюза
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РДГ	Регионална дирекция по горите
РМС	Решение на Министерски съвет
РХС	Различимост, хомогенност и стабилност
СЕПП	Схема за единно плащане на площ
СЕУ	Система за електронни услуги
СЗ - ДККП	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжан)
СЗ - П	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (пипер)
СЗ - КЛЧ	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (картофи, лук и чесън)
СЗ - МЗДП	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)
СЗ-други	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (зеле, дини и пъпеши)
СЗ-основна	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (основна група)
СЗо	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци - оранжерийно производство
СИЗП	Система за идентификация на земеделските парцели
СМЛК	Схема за обвързано подпомагане за млечни крави
СМЛК-ПЛ	Схема за обвързано подпомагане за млечни крави в планински райони
СМКЮ	Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави и/ или юници
СМР	Стратегии за местно развитие
СН	Сдружения за напояване
СП-други	Схема за обвързано подпомагане за плодове (сливи и десертно грозде)
СП-основна	Схема за обвързано подпомагане за плодове (основна група)
СПК	Схема за обвързано подпомагане за протеинови култури
СПП	Схема за преразпределително плащане
СПРЗСР	Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
ССА	Селскостопанска академия
СМР	Стратегии за местно развитие
ТПП	Тематична подпрограма за малки стопанства

ФХА	Физико-химичен анализ
ХВП	Хранително-вкусова промишленост
ХТСХ	Храна с традиционно-специфичен вкус
ЦЛВСЕЕ	Централна лаборатория по ветеринарно-санитарна експертиза и екология
ЦЛКР	Централна лаборатория по карантина на растенията
ЦЛХИК	Централна лаборатория за химични изпитвания и контрол
ЦОРХВ	Център за оценка на риска по хранителната верига
ЦОФК	Цифрова ортофотокарта
ЦПО	Център за професионално обучение
ЦУ	Централно управление
CPVO	Офис на Общността за закрила на сортовете
ESVAC	Европейска система за надзор на употребата на ветеринарни антимикубни средства
OIE	Международно бюро по эпизоотии
PPPAMS	Система за управление на заявленията за разрешаване на продукти за растителна защита/Plant Protection Products Authorization Management System
RASFF	Система за бързо предупреждение за храни и фуражи

РАЗДЕЛ А

I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА. МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

По данни на НСИ, през 2022 г. брутният вътрешен продукт, произведен в страната, нараства с 3,9% спрямо предходната година в реално изражение.

Номиналният обем на БВП за годината възлиза на 167 809 млн. лева (85 799 млн. евро).

Към края на 2022 г. инфлацията отбелязва ръст от 16,9% спрямо година по-рано, а средногодишната инфлация е 15,3%.

По данни на БНБ за платежния баланс на страната, през 2022 г. износът възлиза на 92 208 млн. лева (47 145 млн. евро), което представлява 54,9% от БВП на страната. Вносът за годината е на стойност 102 132 млн. лева (52 219 млн. евро) или 60,9% от БВП. Така, в рамките на 2022 г. се формира отрицателно търговско салдо за България в размер на 9 924 млн. лева (5 074 млн. евро).

През 2022 г. преките чуждестранни инвестиции в България възлизат на 5 146 млн. лева (2 631 млн. евро), което представлява 3,1% от БВП.

Таблица I.1. Основни макроикономически показатели на Република България

Показател	2018	2019	2020	2021	2022
БВП по текущи цени, млн. лева	109 916	120 342	120 492	138 979	167 809
БВП по текущи цени, млн. евро	56 199	61 530	61 607	71 059	85 799
Годишен темп на изменение на реалния БВП, %	2,7	4,0	-4,0	7,7	3,9
Средногодишна инфлация (ИПЦ), %	2,8	3,1	1,7	3,3	15,3
Инфлация в края на годината (ИПЦ), %	2,7	3,8	0,1	7,8	16,9
Търговско салдо, млн. лева	-5 293	-5 688	-3 796	-5 646	-9 924
Търговско салдо, млн. евро	-2 706	-2 908	-1 941	-2 887	-5 074
ПЧИ, млн. лева	1 892	3 206	5 817	2 967	5 146
ПЧИ, млн. евро	968	1 639	2 974	1 517	2 631

Източник: НСИ – БВП и инфлация; БНБ – данни за търговско салдо и ПЧИ (съгласно принципа на първоначалната посока на инвестицията)

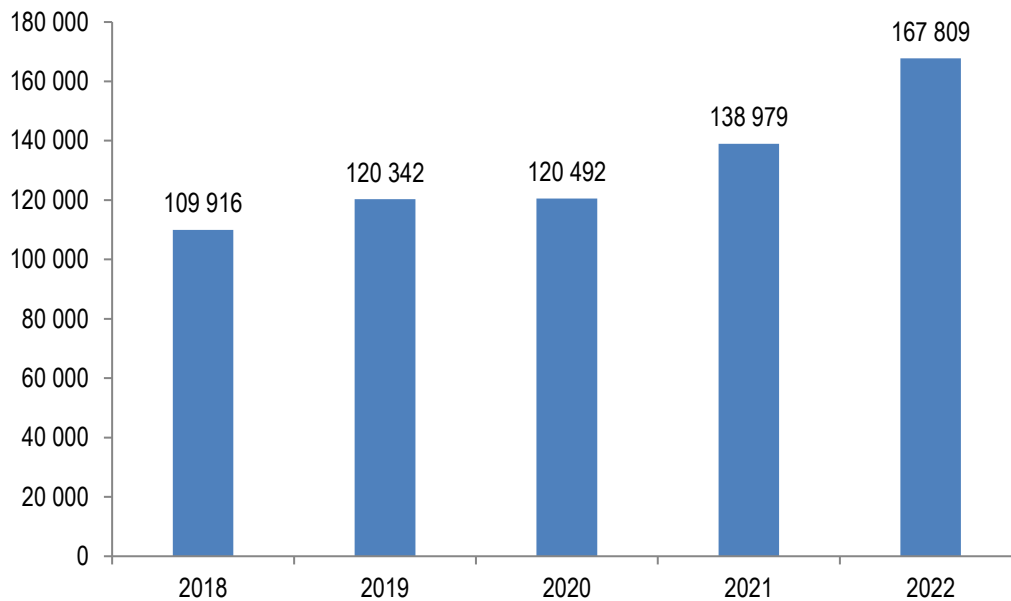
* Реалният темп на изменение на БВП е изчислен по съпоставими цени на 2015 г.

Забележка: Вследствие на използвани различни методологии, данните за износ, внос и търговски баланс, съставяни от БНБ за статистиката на платежния баланс, се различават от данните за износ, внос и търговско салдо, съставяни от НСИ за статистиката на външната търговия.

Брутен вътрешен продукт

Данните за 2022 г. сочат увеличение на БВП с 3,9% на годишна база в реално изражение. По текущи цени, БВП за годината е в размер на 167 809 млн. лева (85 799 млн. евро), като БВП на глава от населението по текущи цени възлиза на 25 956 лева (13 271 евро).

Фигура I.1. Размер на БВП за периода 2018 – 2022 г., млн. лева

Източник: НСИ

Брутна добавена стойност

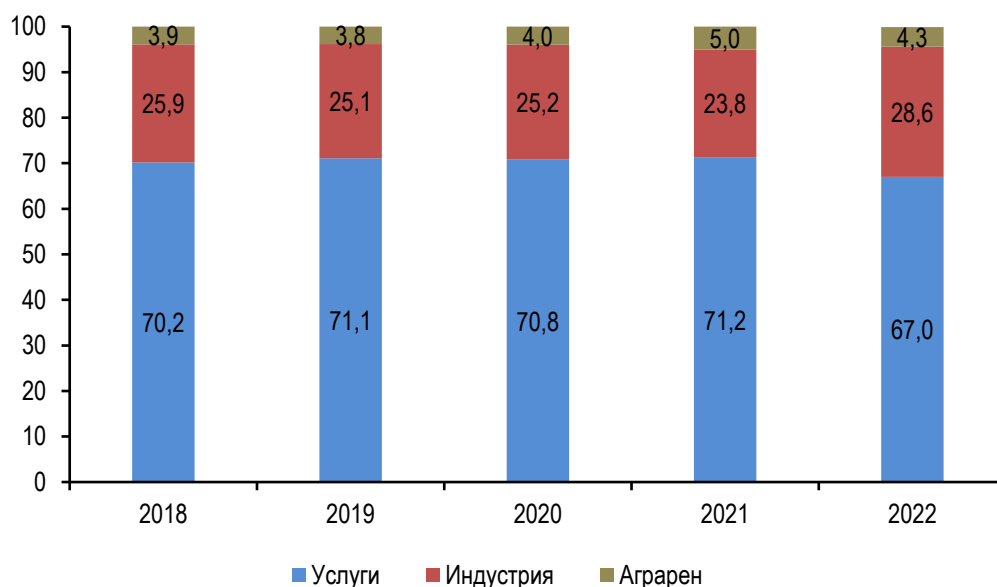
Брутната добавена стойност, създадена от отраслите на националната икономика през 2022 г. възлиза на 149 164 млн. лева (76 266 млн. евро) по текущи цени, отбелязвайки реален ръст от 5,3% спрямо предходната година. Добавената стойност на субектите от аграрния сектор през 2022 г. е в размер на 6 480 млн. лева по текущи цени. В реално изражение тя се свива с 4,4% на годишна база.

По икономически сектори, БДС за 2022 г. се разпределя, както следва:

- Индустрия (включително строителство) – 28,6%;
- Услуги – 67,0% ;
- Аграрен сектор (селско, горско и рибно стопанство) – 4,3%.

Делът на аграрния отрасъл в общата БДС намалява с 0,7 пункта спрямо предходната година.

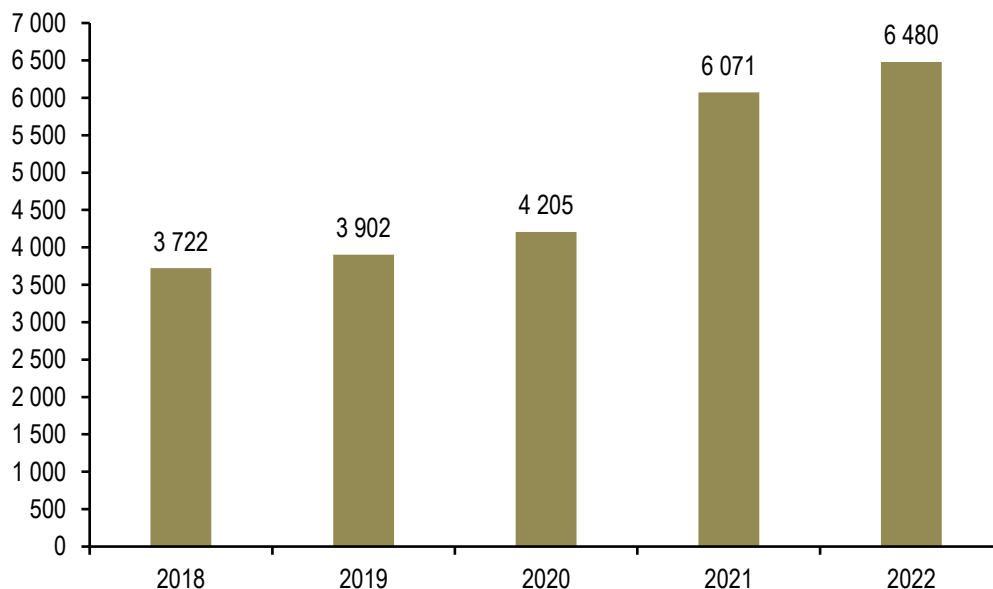
Фигура I.2. Дял на БДС по икономически сектори за периода 2018 – 2022 г., %

Източник: НСИ

По предварителни данни на НСИ, през първото тримесечие на 2023 г. реалният растеж на БДС общо за икономиката достига 1,4% спрямо съответния период на 2022 г., а през второто тримесечие е 1,1%. По отношение на БДС, формирана от аграрния отрасъл, данните за първите две тримесечия на 2023 г. сочат спад съответно с 1,1% и 0,3% на годишна база.

Фигура 1.3. БДС от отрасъл „Селско, горско и рибно стопанство”, 2018 – 2022 г., млн. лева

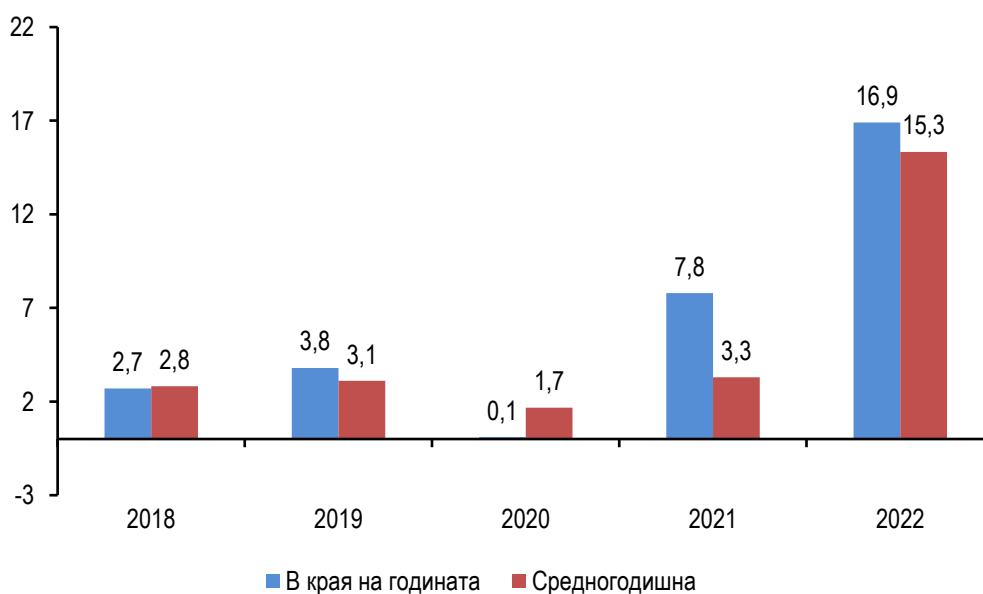

Източник: НСИ

Инфлация

Годишната инфлация за декември 2022 г. спрямо същия месец на 2021 г. е 16,9%, а средногодишната инфлация за 2022 г. е 15,3%. Към м. декември 2022 г. цените на хранителните стоки се покачват с 25,6% спрямо година по-рано, на нехранителните стоки – с 13,3%, на общественото хранене – с 23,2%, а на услугите – с 10,3%.

Фигура 1.4. Инфлация, 2018 – 2022 г., %

Източник: НСИ

Заетост и безработица

По данни на НСИ, през 2022 г. общият брой на зетите лица в страната е 2 940,6 хиляди, или 53,2% от населението на 15 и повече навършени години.

Броят на зетите лица в сектор селско, горско и рибно стопанство е 184,9 хиляди, формирайки дял от около 6,3% в структурата на заетостта по икономически дейности.

Средногодишният брой на безработните лица е 127,3 хиляди, а коефициентът на безработица – 4,1%.

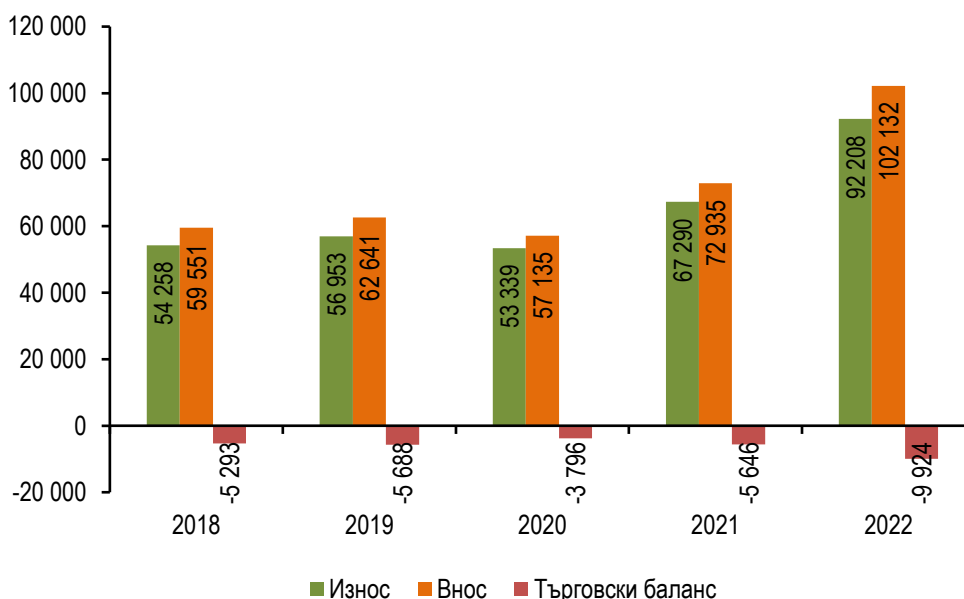
По предварителни данни на НСИ, през 2022 г. средната годишна работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение е 21 128 лева, което е с 2 395 лева или 12,8% повече спрямо предходната година. В сектор селско, горско и рибно стопанство е налице по-сериозно увеличение на годишна база - с 18,5%, до средно 15 568 лева на лице.

Износ и внос

Според предварителни данни на БНБ за платежния баланс, през 2022 г. износът на България възлиза на 92 208 млн. лева (47 145 млн. евро) - с 37,0% над нивото от предходната година, като представлява 54,9% от БВП на страната. При вноса също се отчита ръст - с 40,0%, до 102 132 млн. лева (52 219 млн. евро) или 60,9% от БВП.

В резултат на изпреварващия темп на увеличение на вноса спрямо този на износа, през 2022 г. отрицателното търговско салдо за България нараства до 9 924 млн. лева (5 074 млн. евро), при дефицит от 5 646 млн. лева (2 887 млн. евро) за 2021 г.

Фигура I.5. Износ, внос и търговски баланс за периода 2018 – 2022 г., млн. лева

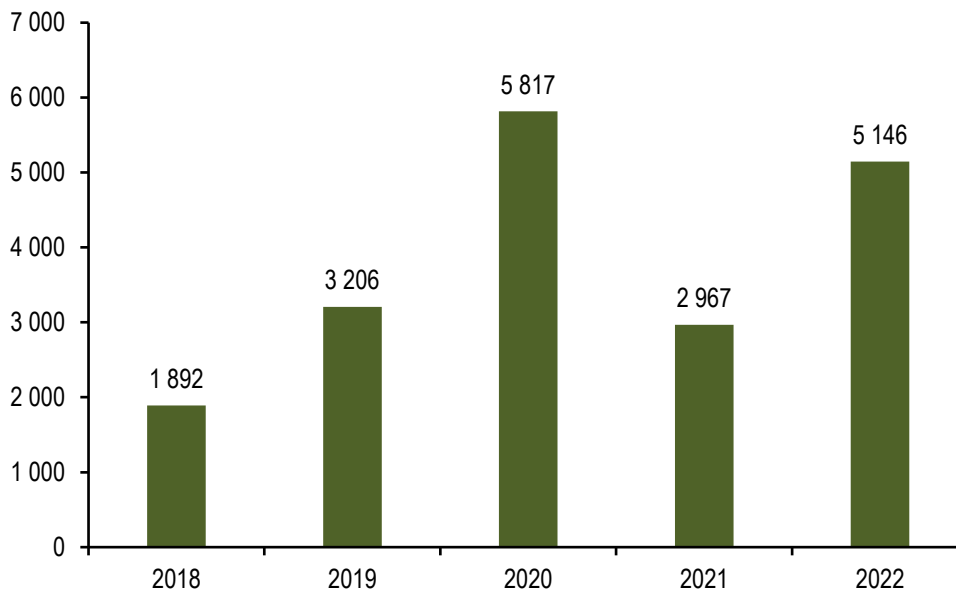

Източник: БНБ (предварителни данни за 2022 г.)

Преки чуждестранни инвестиции

По предварителни данни на БНБ, преките чуждестранни инвестиции в страната за 2022 г. възлизат на 5 146 млн. лева (2 631 млн. евро), отбелязвайки ръст от 73,4% на годишна база. Спрямо предходната година техният дял в БВП нараства с 1 процентен пункт - от 2,1% през 2021 г. до 3,1% през 2022 г.

Фигура I.6. Преки чуждестранни инвестиции, 2018 – 2022 г., млн. лева

Източник: БНБ (предварителни данни за 2022 г.)

В рамките на 2022 г., най-много инвестиции са привлечени в секторите „Финансови и застрахователни дейности“ (1 007,2 млн. евро), „Преработваща промишленост“ (984,7 млн. евро) и „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ (403,6 млн. евро).

Нетните чуждестранни инвестиции в селското, горското и рибното стопанство през годината възлизат на 5,2 млн. евро.

II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2022 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2023 Г.

1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието

1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение

Площта със селскостопанско предназначение през 2022 г. е 5 226 087 ха – без съществена промяна спрямо предходната година, като представлява 47,1% от територията на страната.

Таблица II.1. Обработваема земя, използвана земеделска площ и площ със селскостопанско предназначение за периода 2018 – 2022 г., ха

ЗАЕТОСТ	2018	2019	2020	2021	2022
пшеница	1 237 736	1 250 478	1 203 964	1 247 453	1 207 969
ечемик	115 773	112 264	131 340	139 109	127 270
ръж и тритикале	29 767	28 163	25 875	35 053	31 327
овес	16 886	13 866	11 386	10 421	13 632
царевица	478 354	641 555	642 373	633 735	572 048
други житни	24 641	26 352	22 757	21 903	14 549
слънчоглед	859 910	789 604	888 200	840 185	985 591
тютюн	8 668	4 849	5 440	3 015	3 207
индустриални маслодайни култури	203 397	158 305	120 055	142 838	146 800
други индустриални култури	46 640	57 878	65 209	64 261	48 837
картофи	14 611	11 177	11 524	12 363	10 285
грах, фасул, бакла, леща и други варива	103 445	42 167	24 989	30 584	22 198

ЗАЕТОСТ	2018	2019	2020	2021	2022
пресни зеленчуци	35 483	35 627	25 705	31 015	21 206
едногодишни фуражни култури	18 152	13 859	8 345	8 115	5 940
ливади засети с бобови треви	112 702	117 708	119 134	119 942	104 618
ливади засети с житни треви	5 917	6 625	8 152	7 345	5 010
угар	149 683	149 636	161 565	137 707	132 752
оранжерии	1 606	1 503	1 502	1 704	1 904
ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ:	3 463 370	3 461 615	3 477 514	3 486 748	3 455 143
семеини градини	14 836	14 636	14 231	13 728	13 332
овощни насаждения	88 829	90 221	91 339	90 261	83 572
лозя – чиста култура	53 787	53 005	51 356	50 252	47 551
смесени трайни насаждения	8 312	7 813	7 120	6 820	6 310
разсадници	2 100	1 699	1 703	1 709	1 907
Общо трайни насаждения:	153 029	152 738	151 518	149 042	139 341
Постоянно затревени площи и ливади-овощни градини	1 399 041	1 408 481	1 403 988	1 397 079	1 414 246
ИЗПОЛЗВАНА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ:	5 030 276	5 037 470	5 047 252	5 046 597	5 022 062
Необработвана земя	195 918	185 455	180 651	180 753	204 026
ПЛОЩ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ:	5 226 194	5 222 925	5 227 902	5 227 350	5 226 087

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Използваната земеделска площ (ИЗП) се формира от обработваемата земя, трайните насаждения, разсадници, постоянно затревените площи и семейните градини. През 2022 г. тя е в размер на 5 022 062 ха, което представлява 45,2% от територията на страната. Спрямо предходната година нейният размер отбелязва леко отклонение - 0,5% в посока надолу.

В **обработваемата земя** се включват площите, при които се прилага сеитбооборот, временните ливади с житни и бобови треви, угарите и оранжерии. През 2022 г. обработваемата земя намалява с 0,9% на годишна база, до 3 455 143 ха, което представлява 68,8% от използваната земеделска площ на страната.

С **овощни насаждения – чиста култура** през 2022 г. са заети 83 572 ха - със 7,4% по-малко спрямо предходната година, което представлява 1,7% от ИЗП на страната.

Лозя – чиста култура през 2022 г. се отглеждат върху 47 551 ха, което е с 5,4% по-малко в сравнение с 2021 г. Делът на лозята от използваната земеделска площ на страната е 0,9%.

Необработваната земя включва както изоставени трайни насаждения, така и обработваема земя, които не са използвани за земеделско производство повече от пет години, но експлоатационното им възстановяване е възможно с минимални средства. През 2022 г. необработваните земи се увеличават с 12,9% спрямо предходната година, като заемат 204 026 ха или около 1,8% от площта на страната.

1.2. Използване на земеделските парцели

1.2.1. Система за идентификация на земеделските парцели

Системата за идентификация на земеделските парцели (СИЗП) е основна част на Интегрираната система за администриране и контрол, на базата на която става заявяването на площи за подпомагане и се осъществява административен контрол по подадените заявления за подпомагане, базирани на площ. Поради това, данните в нея трябва да са максимално актуални и достоверни.

През 2022 г. поддържането на данните в СИЗП обхваща следните дейности:

- Актуализация на цифровата ортофотокарта (ЦОФК) на страната по самолетно заснемане през 2022 г. е 38,17% (42 363,18 кв. км);
- Актуализация на физическите блокове по новата ЦОФК – граници, начин на трайно ползване, слой „Площи, допустими за подпомагане” според промените, настъпили в ползването на земеделските площи и тяхното състояние;
- Извършване на теренни проверки, с използване на GNSS-устройства, за измерване и заснемане на проверяваните физически блокове с обща площ 165 518,54 ха (5 631 физически блока);
- Отразяване на констатациите и измерванията от теренните проверки в базите данни на СИЗП;
- Актуализация на специализиран слой „Екологично насочени площи“, съдържащ ландшафтни елементи в обработваемите земи за нуждите на зелените плащания;
- Актуализация на физически блокове и слой „Площи, допустими за подпомагане”, които се използват при извършване на административни проверки за определяне на плащанията на площ;
- Актуализация на специализиран слой „Постоянно затревени площи“ чрез издаване на заповеди по индивидуални заявления;
- Извършване на качествен контрол на данните в СИЗП и изготвяне на годишния доклад за състоянието на СИЗП до Европейската комисия.

Дейностите по обновяване и поддържане на данните в СИЗП продължават през 2023 г., като по-специално в рамките на годината е предвидено:

- Самолетно заснемане на част от територията на страната (34 610 кв. км), както и доставка на сателитни изображения за 22 000 кв. км ;
- Създаване и актуализация на специализиран слой за ландшафтни елементи по ДЗЕС 8.

1.3. Регистрация на земеделски стопани

Регистърът на земеделските стопани съгласно Наредба № 3 от 1999 г. служи за набиране на информация за земеделските стопани и за дейността им, с цел подпомагане на земеделието и развитието на селските райони.

Дейността по поддържане на регистъра на земеделските стопани обхваща регистрация на нови земеделски стопани, пререгистрация и актуализиране на данните за вече регистрирани такива, както и отписване на земеделски стопани при прекратяване на дейността им.

През 2021/2022 стопанска година общият брой на регистрираните земеделските стопани е 72 371, а към м. юни 2023 г. – 69 669, като срокът за регистрация на нови земеделски стопани през 2022/2023 стопанска година е до 30.09.2023 г.

Таблица II.2. Земеделски стопани, регистрирани по реда на Наредба № 3/1999 г.

	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023*
Общ брой регистрирани земеделски стопани	96 476	93 023	88 162	80 905	76 965	72 371	69 669

Източник: МЗХ, ДИЗП

*Данни към м. юни 2023 г.

1.4. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България

1.4.1. Предоставяне на имоти от Държавния поземлен фонд под наем или аренда

Земеделските земи от Държавния поземлен фонд (ДПФ) се предоставят за ползване под наем и аренда чрез търг съгласно разпоредбите на Закона за собствеността и ползването на земеделските

земи (ЗСПЗЗ) и Правилника за прилагане на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ППЗСПЗЗ). Към 2022 г. общият размер на предоставените под наем или аренда земеделски имоти от ДПФ на физически и юридически лица възлиза на 107 094 ха.

През 2022 г., на основание разпоредбите на чл. 24а, ал. 1 от ЗСПЗЗ и чл. 47б, ал. 1 от ППЗСПЗЗ, са проведени търгове за отдаване под наем и аренда на свободните земеделските земи от ДПФ в страната за стопанската 2022/2023 година. От обявените 43 597 ха свободни земеделски земи, са спечелени 24 850 ха, което е с 5 815 ха повече от преходната година. Сключени са общо 1 154 договора за отдаване под наем/аренда.

1.4.2. Разпределение на пасища, мери и ливади от държавен и общински поземлен фонд по реда на чл. 37 и от ЗСПЗЗ

Пасищата, мерите и ливадите от държавния и общинския поземлен фонд се отдават под наем или аренда на собственици или ползватели на животновъдни обекти с пасищни селскостопански животни, регистрирани в Интегрираната информационна система на БАБХ, съобразно броя и вида на регистрираните животни, по цени, определени по пазарен механизъм.

Определените за стопанската 2022/2023 година площи от общинския поземлен фонд (ОПФ) са 123 572 ха за общо ползване и 372 721 ха за индивидуално ползване. Подадените заявления за разпределение са 3 945 броя за 152 817 ха, като са разпределени за общо ползване 37 733 ха и за индивидуално ползване 114 887 ха пасища, мери и ливади. Обявените със заповед на министъра на земеделието и храните пасища, мери и ливади от държавния поземлен фонд (ДПФ) възлизат на 23 860 ха. Подадени са 239 заявления за 15 772 ха, разпределени са 5 475 ха. Сключените договори за ползване, след разпределение на ОПФ са 3 022 броя за 77 693 ха, за ДПФ 96 броя за 2 206 ха. Проведените тръжни процедури и сключени едногодишни договори за наем за имоти от ОПФ са 760 броя за 13 714 ха, за ДПФ - 197 броя за 6 276 ха. Тенденцията е за засилен интерес от страна на животновъдите към ползване на имоти от ОПФ и ДПФ с начин на трайно ползване - пасища, мери и ливади, поради недостиг на този поземлен ресурс.

1.4.3. Учредяване на ограничени вещни права върху земи от ДПФ

През 2022 г. са разгледани 88 искания от кметове на общини, юридически и физически лица, във връзка с инвестиционни намерения за изграждане или разширение на площадкови и/или линейни обекти, с които се засягат земи, собственост на ДПФ. На основание чл. 24в от ЗСПЗЗ са изготвени 12 предварителни съгласия за възлагане изработването на подробен устройствен план за проектиране на площадки и трасета, във връзка с изграждане на водопроводни и канализационни мрежи, трасета на електропроводи и елементи на техническата инфраструктура.

Сключени са 12 договора за учредяване на ограничени вещни права върху земи от държавния поземлен фонд на основание чл. 24, ал. 1 от ЗСПЗЗ, чл. 47, ал. 20, ал. 21 и ал. 24 от ППЗСПЗЗ.

1.5. Дейности по предаване на регистрирани правни основания за ползване на земеделски площи

Във връзка с обезпечаване провеждането на кампания Директни плащания 2022, периодично са събирани, обработвани, проверявани и зареждани в Интегрираната система за администриране и контрол на Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция цифрови и графични данни от картата за възстановена собственост и кадастралните карти и регистри за правни основания за ползване. В изпълнение на разпоредбите на Закона за подпомагане на земеделските производители, са подадени 58 190 заявления на кандидати по схеми и мерки за плащания на площ за 3 876 192 ха.

По време на кампанията, през предварително уточнен набор от проверки, обработки и контроли са преминали общо 12 576 583 броя правни основания за 4 636 землища. От тях, 7 504 811 броя са в реални граници, а 5 071 772 броя са в масиви за уедрено ползване на земеделски земи съгласно сключени доброволни споразумения и/или разпределения.

За кампания Директни плащания 2022 г. за 588 земеделски стопани са извършени допълнителни проверки за наличие или липса на правни основания за ползване на земеделски земи, в резултат на които са подадени на ДФЗ-РА данни за корекция.

1.6. Дейности по опазване на земеделските земи

През 2022 г. Комисията за земеделските земи е разгледала общо 1 114 предложения за промяна на предназначението на земеделските земи, като е постановила решения за площ от общо 14 020 ха.

Комисиите към Областните дирекции „Земеделие“ са разгледали общо 1 527 предложения за промяна на предназначението на земеделските земи, като са постановени влезли в сила решения за площ от общо 5 091 ха. Спрямо предходната година се увеличават площите с променено предназначение на земеделски земи за неземеделски нужди.

Процедурата за промяна на предназначението на земеделската земя за неземеделски нужди по реда на Закона за опазване на земеделските земи (ЗОЗЗ) е двуетапна и включва: първи етап – утвърждаване на площадка за проектиране и втори етап – промяна на предназначението на земеделската земя. Задължителен документ още за първия етап е наличието на влязло в сила решение или становище, издадено по реда на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и по чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие от съответната Регионална инспекция по околна среда и водите (РИОСВ) – изискване на чл. 21, ал. 1 от ЗОЗЗ и чл. 30, ал. 1, т. 6 от Правилника за прилагане на ЗОЗЗ. Комисиите по чл. 17, ал. 1 от ЗОЗЗ не утвърждават площадки и не променят предназначението на земеделската земя ако е налице становище, издадено от РИОСВ/МОСВ, в което е записано, че с изграждането на обекта ще има неблагоприятно последствие върху видове и хабитати.

В рамките на 2022 г. не са определяни нови площи за рекултивация и не са приемани рекултивирани терени, които да се причислят към земи за земеделско ползване.

2. Икономически и производствени резултати през 2022 г. и прогнозни данни за 2023 г.

2.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2022 г.

Таблица II.3. Основни икономически показатели за селското стопанство за периода 2020 – 2022 г., млн. лева

	Показатели	2020	Изменение 2021/2020 %	2021	Изменение 2022/2021 %	2022
1	Стойност на продукцията от растениевъдството и животновъдството (по цени на производител*), в т.ч.:	7 131,9	41,2%	10 072,3	20,3%	12 113,7
1.1	Продукция от растениевъдството	5 212,4	56,0%	8 133,8	20,4%	9 796,1
1.2	Продукция от животновъдството	1 919,5	1,0%	1 938,5	19,6%	2 317,6
2	Селскостопански услуги	462,0	18,2%	546,3	9,0%	595,3
3	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	204,1	-0,9%	202,3	35,0%	273,2
4	Стойност на брутната продукция от отрасъл Селско стопанство (по цени на производител*) (р 4 = р 1.1 + р 1.2 + р 2 + р 3)	7 798,0	38,8%	10 820,9	20,0%	12 982,2
5	Стойност на крайната продукция от отрасъл Селско стопанство (по базисни цени**)	7 866,1	37,6%	10 821,4	19,2%	12 901,9
6	Междинно потребление (без вътрешни обороти)	4 446,6	26,2%	5 612,8	24,5%	6 988,7
7	Брутна добавена стойност по базисни цени	3 419,5	52,3%	5 208,6	13,5%	5 913,2

Източник: НСИ

* Цени на производител - цени, невключващи субсидии по продукти

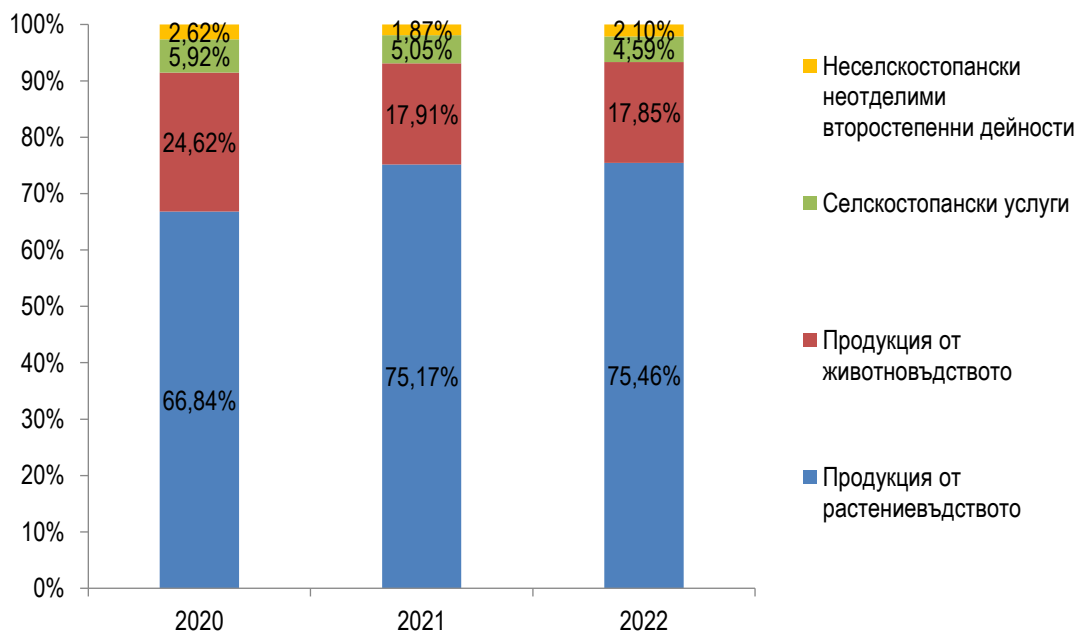
** Базисни цени – цени, включващи субсидии по продукти

2.1.1. Стойност на брутната продукция от отрасъл „Селско стопанство“

Стойността на брутната продукция от отрасъл Селско стопанство за 2022 г. по текущи цени на производител (по окончателни данни) възлиза на 12 982,2 млн. лева, като отбелязва сериозен ръст от 20,0% спрямо предходната година (Приложение 2). Тя се формира от стойността на:

- Продукцията от растениевъдството – 9 796,1 млн. лева (с дял от 75,4 %);
- Продукцията от животновъдството – 2 317,6 млн. лева (с дял от 17,9%);
- Селскостопанските услуги – 595,3 млн. лева (с дял от 4,6%);
- Продукцията от неотделими второстепенни дейности – 273,2 млн. лева (с дял от 2,1%).

Фигура II.1. Структура на стойността на брутната продукция от отрасъл Селско стопанство за периода 2020 – 2022 г., %

Източник: изчисления на МЗХ по данни на НСИ

Най-голям принос за увеличение на стойността на брутната продукция от отрасъла през 2022 г. има ръстът на продукцията от подотрасъл Растениевъдство (с 1 662,3 млн. лева или с 20,4% спрямо предходната година). Стойността на продукцията от подотрасъл Животновъдство нараства с 379,1 млн. лева или 19,6%, а тази на селскостопански услуги - с 49,0 млн. лева или 9,0%. Неселскостопанските неотделими второстепенни дейности отбелязват значителен ръст от 35,0% (със 70,9 млн. лева) на годишна база.

Всички основни направления на растениевъдния подотрасъл отбелязват увеличение на производствената стойност спрямо предходната 2021 г. – зърнопроизводство (с 1 112,6 млн. лева или с 24,5%), производство на технически култури (с 406,5 млн. лева или с 15,8%), производство на зеленчуци, в т.ч. картофопроизводство (със 77,4 млн. лева или с 15,6%), производство на плодове (с 22,2 млн. лева или с 6,8%).

В подотрасъл Животновъдство е налице ръст на годишна база при стойността на производството при всички основни производствени направления:

Селскостопански животни:

- Птици – с 26,0% (76,2 млн. лева)
- Свине – с 22,4% (64,3 млн. лева)
- Едър рогат добитък – с 16,1% (27,9 млн. лева)
- Овце и кози – с 12,1% (16,6 млн. лева)

Продукти от животновъдството:

- Яйца – с 39,9% (90,8 млн. лева)
- Мляко – с 11,7% (82,8 млн. лева)

Общият размер на реализираните посредством продажби селскостопански стоки (продукти от растениевъдството и животновъдството) през 2022 г. възлиза на 9 441,2 млн. лева или 72,7% от брутната продукция от отрасъл Селско стопанство (Приложение 1). Продадената растениевъдна продукция през годината е на стойност 7 520,3 млн. лева (57,9% от брутната продукция), а продадената животновъдна продукция – на стойност 1 920,9 млн. лева (14,8% от брутната продукция). Извън отрасъла е реализирана растениевъдна и животновъдна продукция за 8 752,7 млн. лева (в т.ч. износ), а в рамките на продажби между селскостопанските предприятия – за 688,5 млн. лева.

Селскостопанските единици са употребили с производствена цел произведени през годината селскостопански продукти (семена, посадъчен материал, фуражи и др.) на стойност 652,6 млн. лева (5,0% от брутната продукция).

За самопотребление в стопанствата е използвана селскостопанска продукция - основно преработени в стопанството селскостопански продукти, на стойност 386,7 млн. лева (3,0% от брутната продукция).

Произведените стоки - основен капитал за собствена сметка (производство на трайни насаждения и продуктивни животни), са на стойност 215,0 млн. лева (1,7% от брутната продукция).

2.1.2. Стойност на крайната продукция

По предварителни данни стойността на крайната продукция от отрасъл Селско стопанство (стойност на продукцията след приспадане на вътрешните обороти) по базисни цени (цени с включени субсидии по продукти) за 2022 г. възлиза на 12 901,9 млн. лева и отбелязва увеличение с 19,2% (с 2 080,5 млн. лева) спрямо предходната година (Приложения 4 и 5).

Структурата на крайната продукция в селското стопанство за 2022 г. запазва формираните съотношения между направленията на отрасъла, очертани при стойността на брутната продукция. И при крайната продукция най-голям е относителният дял на продукцията от растениевъдството – 75,2%. За 2022 г. относителният дял на продукцията от животновъдството е 18,1%, на селскостопанските услуги – 4,6%, и на продукцията от неотделимите неселскостопански второстепенни дейности – 2,1%.

С най-голям дял в стойността на крайната продукцията от отрасъла остават зърнените и маслодайните култури. Двете групи култури заедно (зърнените - със стойност 5 485,4 млн. лева и маслодайните – с 2 754,2 млн. лева) формират 63,9% от стойността на продукцията от отрасъл Селско стопанство. От тях, най-голям принос за формирането на крайната продукция от отрасъла през 2022 г. имат:

- Мека пшеница – дял от 28,0%, с 3 607,4 млн. лева крайна продукция;

Въпреки спада на физическия обем (с 13,4%), стойността на продукцията отбелязва ръст от 31,6% спрямо предходната година под влияние най-вече на ценови фактори (ръст на цените на продукцията от 52,0%).

- Слънчоглед – дял от 18,8%, с 2 422,9 млн. лева;

В стойностно изражение направлението отбелязва ръст от 22,7%, повлиян от нарастването както на физическия обем (с 6,3%), така и на цените (с 15,4%) спрямо предходната година.

- Царевица за зърно – дял от 10,9% с 1 405,9 млн. лева;

При царевичата за зърно също е налице нарастване на крайната продукция на годишна база - с 3,5%. Този ръст се обуславя от чувствителното увеличение на цените през 2022 г. – с 40,5%, докато при физическия обем е налице сериозен спад (с 26,3%).

През 2022 г. сектор Плодове и зеленчуци (в т. ч. картофопроизводство и лозя) създава

продукция на обща стойност 996,6 млн. лева, с 11,2% повече спрямо предходната година. Секторът формира дял от 7,7% в крайната продукция.

Крайната продукция от зеленчукопроизводството (в т.ч. картофи) е в размер на 610,2 млн. лева (дял от 4,7% в общата стойност), като бележи нарастване от 14,1% спрямо предходната година. Крайната продукция от подсектор Плодове, в размер на 386,4 млн. лева, нараства на годишна база със 7,0% в стойностно изражение и заема дял общата стойност в сектора от 3,0%. И при двата подсектора – плодове и зеленчуци, е налице намаление на физическия обем на продукцията, съответно с 4,8% и 9,0%.

През 2022 г. крайната продукция от подотрасъл Животновъдство отбелязва ръст от 18,9% спрямо предходната година, достигайки 2 333,6 млн. лева. Налице е леко намаление на физическия обем на животновъдната продукция – с 3,4%, което се компенсира от нарастване на цените (с 23,1%).

Ръст на физическия обем на продукцията при основните направления на подотрасъла се регистрира единствено при производството на птици и яйца. При производството на яйца се наблюдава и най-съществено повишение на цените – с 42,6%.

Направленията от животновъдния подотрасъл, които имат най-голям принос в общата стойност на крайната продукция от отрасъл Селско стопанство през 2022 г., са:

- Производство на мляко – дял от 6,3%, с 812,9 млн. лева крайна продукция;

При производството на мляко на годишна база се отчита увеличение с 11,4% в стойностно изражение в резултат преди всичко от ръста на цените (със 17,8%), изпреварващ темпа на намаление на физическия обем на продукцията (5,4%).

- Птици – дял от 2,9%, с 369,7 млн. лева;

При птицевъдството се отчита леко увеличение спрямо предходната година на физическия обем (с 2,1%) и по-съществено нарастване на цените (с 23,4%). Като резултат, в стойностно изражение продукцията отбелязва ръст от 26,0%.

- Свиневъдство – дял от 2,7%, с 351,5 млн. лева;

Стойността на продукцията от свиневъдството нараства с 22,4% на годишна база под влияние на повишените цени, при спад на физическия ѝ обем с 2,9%.

- Производство на яйца – дял от 2,1%, с 271,5 млн. лева;

Регистрираният съществен ръст на крайната продукция спрямо 2021 г. - 49,3%, е следствие от увеличение както на физическия обем, така и на цените на продукцията.

- Говедовъдство (едър рогат добитък) – дял от 1,8%, с 227,5 млн. лева.

За 2022 г. в направлението се регистрира спад на физическия обем от 5,0% и ръст на цените от 20,5%. Като резултат е налице увеличение на продукцията в стойностно изражение с 14,5%.

- Овцевъдство и козевъдство – дял от 1,6%, с 202,3 млн. лева.

В сравнение с другите направления на животновъдството при това производство се наблюдава най-същественото свиване на физическия обем - с 14%. Това се компенсира от ръст на цените и като цяло направлението отчита нарастване в стойностно изражение от 8,4%.

2.1.3. Междинно потребление

Междинното потребление, използвано за създаването на крайната продукция в отрасъла през 2022 г., възлиза на 6 988,7 млн. лева, като отбелязва увеличение с 24,5% на годишна база (Приложения 3 и 4).

Най-голям дял в неговата структура заемат разходите за фуражи – 21,2% (1 479,3 млн. лева) и за торове и почвени подобрители – 20,2% (1 412,7 млн. лева), следвани от разходите за горива и масла – 18,7% (1 305,7 млн. лева), селскостопанските услуги – 8,5% (595,3 млн. лева), разходите за препарати за растителна защита и пестициди – 7,3% (511,8 млн. лв.).

В сравнение с предходната година е налице ръст при всички елементи на междинното потребление, с изключение на ветеринарните разходи. Най-голямо е увеличението на разходите за торове и почвени подобрители – с 90,5% (с 671,1 млн. лева), за препарати за растителна защита и пестициди – с 39,5% (144,9 млн. лева) и за семена и посадъчен материал – с 32,5% (79,9 млн. лева). Ветеринарните разходи намаляват с 11,6% (с 29,1 млн. лева).

През 2022 г. междинното потребление представлява 54,2% от стойността на продукцията или 100 единици крайна продукция от отрасъл Селско стопанство са създадени с използването на 54,2 единици междинно потребление.

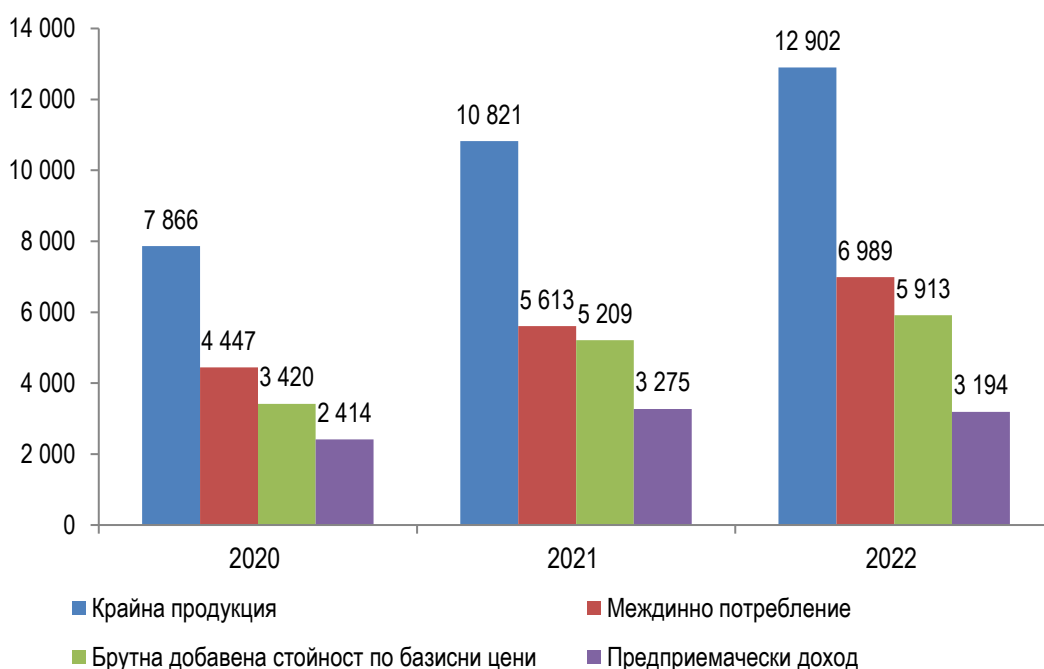
2.1.4. Брутна добавена стойност

Брутната добавена стойност, създадена в селското стопанство през 2022 г., е в размер на 5 913,2 млн. лева (по базисни цени), като отбелязва ръст от 13,5% (704,6 млн. лева) на годишна база (Приложения 4 и 5).

2.1.5. Предприемачески доход

За 2022 г. предприемаческият доход в отрасъла възлиза на 3 194,2 млн. лева, с 2,5% под нивото от предходната година (Приложение 4).

Фигура II.2. Основни икономически показатели за отрасъл Селско стопанство за периода 2020 – 2022 г., млн. лева

Източник: НСИ

2.2. Производствени резултати в растениевъдството

Агрометеорологичните условия през 2022 г. се определят от чести и резки колебания в температурите, както и в сумата на валежите през отделните месеци и сезони.

Зимата през 2022 г. беше по-топла и суха. Изключение прави месец февруари, когато в западните и североизточни земеделски райони на страната паднаха количества, достигнали до две месечни норми.

Пролетта в началото беше суха с температури близки до нормата, като към края на сезона сушата се задълбочи, а температурите в края на май имаха летни стойности.

Лятото в много от земеделските райони започна с интензивни валежи, каквито бяха регистрирани и през август. Температурите също се повишиха и стойностите им от 38-39°C

предизвикаха повишен разход на вода от почвата и постепенното формиране на воден дефицит, особено през втората половина на август и началото на септември.

През есента на 2022 г. агрометеорологичните условия бяха резултат от по-топлото и по-сухо време. Валежите имаха подчертано петнист характер, а количествата им по месеци бяха под и около нормата. При тези условия засетите в срок посеви със зимна рапица не успяха да поникнат, а на местата, където поникнаха растенията загинаха вследствие на продължителната есенна суша през септември и октомври. Есенната суша предизвика забавяне на подготовката на почвата и сеитбата на зимната пшеница и ечемика. На местата, където все пак тя се проведе в агротехническите срокове, посевите поникнаха неравномерно и бяха със забавен растеж.

Все по-отчетливо се налага земеделските стопани да се съобразяват с агро-метеорологичните условия през цялата година, които в най-голяма степен определят състоянието на почвата и развитието на селскостопанските култури.

Отчетените щети върху земеделските култури през 2022 г. са резултат от неблагоприятните климатични събития – буря/проливен дъжд с ураганен вятър, наводнение, градушка и суша.

2.2.1. Зърнопроизводство

Като цяло, през 2022 г. се отчита намаление на производството на основните зърнени култури в страната спрямо предходната година (с изключение на ориз и овес), основно вследствие на понижени добиви от декар.

Таблица II.4. Производство на зърнени култури от реколти `2021 и `2022

Култура	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (тона/ха)			Производство (тона)		
	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021
Пшеница	1 206 187	1 206 580	0,03%	5,90	5,16	-12,5%	7 119 474	6 230 431	-12,5%
Ръж	7 633	8 326	9,1%	2,17	1,96	-9,5%	16 567	16 345	-1,3%
Тритикале	15 939	14 136	-11,3%	3,28	2,97	-9,3%	52 206	41 974	-19,6%
Ечемик	126 310	122 411	-3,1%	5,41	4,93	-8,9%	683 406	603 546	-11,7%
Овес	9 937	11 442	15,1%	2,37	2,18	-8,2%	23 579	24 931	5,7%
Царевица за зърно	573 023	520 461	-9,2%	5,89	4,80	-18,6%	3 376 278	2 496 318	-26,1%
Ориз	12 053	10 577	-12,2%	4,86	6,15	26,7%	58 526	65 063	11,2%

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика"

Пшеница

Производството на пшеница през 2022 г. възлиза на 6 230,4 хил. тона – с 12,5% под рекордно високото ниво от 2021 г., поради неблагоприятните климатични условия в процеса на развитие на културата, довели до намаление на средния добив с 12,5%. Площите, засети с пшеница през 2022 г., са 1 209 085 ха, с 0,1% повече на годишна база. Относителният дял на площите с пшеница спрямо общия размер на обработваемата земя е 35%.

С най-голям дял от площите с пшеница е Северозападният район – 23,2%, следван от Североизточния с 21,6% и Югоизточния с 20,9%.

По данни от анкета БАНСИК на отдел „Агростатистика“, през 2022 г. отглеждане на пшеница след пшеница има върху 5%, при 5,8% през предходната година. Добро сеитбообращение е извършено върху около 94,1% от площите с пшеница реколта `2022. След окопни култури са засети 76,4% от площите с пшеница, при 78,3% през 2021 г. В сеитбообращението на пшеница през 2022 г. са включени 1,4% угари.

Ръж и тритикале

Произведеното зърно от ръж реколта `2022 е с 1,3% по-малко в сравнение с предходната година, като понижението на средния добив (с 9,5%) е до голяма степен компенсирано от увеличение на реколтираните площи.

Реколтираните площи с тритикале през 2022 г. намаляват с 11,3% спрямо 2021 г., а средния добив – с 9,3%, което води до спад на производството с 19,6%.

Най-много реколтирани площи с ръж се наблюдават в Югозападния район - 2 313 ха, а с тритикале – в Южен централен район - 6 302 ха.

Ечемик

Производството на ечемик през 2022 г. възлиза на 603,5 хил. тона. Това представлява спад от 11,7% спрямо предходната година, в резултат на намаление както на реколтираните площи (с 3,1%), така и на средния добив (с 8,9%).

Най-много площи с ечемик през 2022 г. има в Югоизточния район (27% от общия размер на реколтираните площи с ечемик в страната), следван от Североизточния район (25,3%).

От гледна точка на предшествениците, добро сеитбообращение е направено върху около 75,8% от площите с ечемик. Най-висок отново е делът на слънчогледа – 39,5%. Угарите, включени в сеитбообращението с ечемика през 2022 г., са 2,7%. След окопни култури са засети 56,4% от площите с ечемик.

Овес

При 15,1% повече реколтирани площи, производството на овес нараства с 5,7% спрямо 2021 г. Най-много площи с овес са реколтирани в Югозападния район (33% от общия размер).

Царевица за зърно

През 2022 г. производството на царевица намалява с 26,1% спрямо предходната година, до 2 496,3 хил. тона. Това се дължи на съчетание от по-нисък среден добив (с 18,6%) и свиване на реколтираните площи (с 9,2%).

С най-голям дял в общо реколтираните площи с царевица през годината е Северозападният район (33,9%), следван от Северен централен (31,2%) и Североизточен (28,3%).

За поредна година при царевицата най-голям е делът на предшественик пшеница – 55,6%. Делът на ечемика, включен в сеитбообращението на царевицата, е 4,5%.

Ориз

През 2022 г. в страната са произведени 65,1 хил. тона оризова арпа - с 11% повече спрямо предходната година. Наблюдава се намаление на реколтираните площи, но по-високи средни добиви.

2.2.2. Маслодайни култури

Най-широко застъпените маслодайни култури, отглеждани в страната, са слънчогледът и зимната маслодайна рапица.

Таблица II.5. Производство на маслодайни култури от реколти `2021 и `2022

Култура	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (тона/ха)			Производство (тона)		
	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021
Слънчоглед	836 469	916 959	9,6%	2,38	2,31	-2,9%	1 989 068	2 117 319	6,4%
Рапица	130 809	129 334	-1,1%	2,85	2,29	-19,5%	372 116	296 169	-20,4%

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"

Слънчоглед

Производството на слънчоглед през 2022 г. възлиза на 2 117,3 хил. тона. Количеството е с 6,4% над нивото от предходната година, като се отчита увеличение на реколтираните площи с 9,6%, при по-нисък среден добив с 2,9%. Засетите площи със слънчоглед през 2022 г. са 918 583 ха – с 9,4% повече от предходната година.

Площите със слънчоглед в Северозападния район представляват 24,7% от общо реколтираните в страната през 2022 г. Следва Североизточният район с 23,5%.

Най-голям е дялът на слънчогледа, разположен върху предшественик пшеница – 65,5%. Ечемикът, включен в сеитбообращението на слънчогледа през 2022 г., е 7%.

Рапица

През 2022 г. в страната са произведени 296,2 хил. тона рапица, което е с 20,4% по-малко на годишна база. Засетите площи с рапица през 2022 г. са 129 961 ха, като от тях са реколтирани 129 334 ха – намаление с 1,1% спрямо предходната година. При средния добив се отчита спад от 19,5%.

2.2.3. Мониторинг на пазара на зърно

През 2022 г. се наблюдава увеличение на общия капацитет за съхранение на зърно в България.

В рамките на годината е актуализиран Регистърът на обектите за съхранение на зърно в страната, като са вписани 82 броя нови обекти за съхранение на зърно, направена е промяна в обстоятелствата на 213 броя от вписаните обекти и са заличени 22 броя. Към 31.12.2022 г. активните обекти за съхранение на зърно са общо 4 213 броя, с капацитет от 17 802 785 тона.

2.2.4. Окачествяване на реколта `2022

С цел извършване на представително окачествяване на ечемик, пшеница, царевица, слънчоглед и оризова арпа от реколта `2022 са взети и анализирани 3 126 броя проби от 4 718 715 тона от добитото количество зърно.

Окачествяване на пшеница от реколта `2022

Крайните резултати от проведените от БАБХ лабораторни анализи на средни проби от пшеница показват, че 66,3% от произведената пшеница от реколта `2022 е с високи хлебопекарни качества и се отнася съответно към първа, втора и втора Б групи. Наблюдава се значително повишение на количеството на пшеницата с високо качество спрямо предходната година, когато нейният дял е бил 49,4%.

Разпределението на зърното по групи е както следва:

- Първа група – 7,0%, при 3,4% за 2021 г.;
- Втора група – 15,4%, при 7,3% за 2021 г.;
- Втора Б група – 43,9%, при 38,7% за 2021 г.;
- Трета група – 33,6%, при 50,6% за 2021 г.

Средните стойности на основните показатели, които определят качествената характеристика на зърното от реколта `2022 за страната са:

- съдържание на влага: 10,9% ± 0,5%, при 11,1% ± 0,6% за 2021 г.;
- хектолитрова маса: 75,8 kg/100 dm³ ± 2,7 kg/100 dm³, при 76,6 kg/100 dm³ ± 2,4 kg/100 dm³ за 2021 г.;
- добив на мокър глутен: 25,9% ± 3,3%, при 23,1% ± 3,2% за 2021 г.;
- отпускане на глутена: 7,4 мм ± 1,4 мм, при 7,1 мм ± 1,5 мм за 2021 г.;

- число на хлебопекарна сила: 58,1 усл. ед. \pm 5,8 усл. ед., при 54,8 усл. ед. \pm 5,2 усл. ед. за 2021 г.;
- съдържание на протеин: 12,7 с.в. \pm 1,2% с.в., при 11,7% с.в. \pm 1,2% с.в. за 2021 г.;
- число на падане: 337,0 сек. \pm 49,7 сек., при 353,0 сек. \pm 40,7 сек. за 2021 г.

Окачествяване на ечемик от реколта `2022

Окончателните резултати от анализа на партидите с ечемик за 2022 г. дават основание да се заключи, че качеството на ечемика отговаря на изискванията на стандартите за пивоварен и фуражен ечемик.

Средните стойности на основните качествени показатели на ечемика от реколта `2022 са както следва:

- съдържание на белтъчни вещества: 11,6% \pm 1,3%, при 11,2% \pm 0,7% за 2021 г.;
- хектолитрова маса: 60,1 кг/100 dm³ \pm 3,7 кг/100 dm³, при 62,4 кг/100 dm³ \pm 2,4 кг/100 dm³ за 2021 г.;
- изравненост на партидите: 79,5% \pm 13,2%, при 85,8% \pm 7,8% за 2021 г.;
- влажност: 11,2% \pm 0,9%, при 11,6% \pm 0,8% за 2021 г.;
- културни примеси: 1,3% \pm 1,3%, при 1,7% \pm 1,8% за 2021 г.;
- чужди примеси: 0,9% \pm 0,6%, при 1,1% \pm 0,9% за 2021 г.

Окачествяване на слънчоглед от реколта `2022

Данните от анализираниите средни проби показват, че добитият слънчоглед от реколта `2022 е с добри стойности по основните качествени показатели влага, масленост и примеси, които са заложиени в стандарта. Според окончателните резултати, 80,4% от анализираниите проби отговарят на условията на стандарта за качество на слънчогледовото семе, при установени 70,8% през предходната година.

Добито в България слънчогледовото зърно през 2022 г. е със средна стойност на хектолитрова маса 40,3 кг/100 dm³, т.е. е добре изхранено, като се отчита високо ниво на стойностите на показателя „маслено съдържание“ - 45,6%.

Средните стойности на основните качествени показатели на слънчогледа от реколта `2022 са:

- съдържание на влага: 5,7% \pm 0,5%, при 6,0% \pm 0,4% през 2021 г.;
- масленост: 45,6% \pm 1,9%, при 44,5% \pm 2,0% през 2021 г.;
- културни примеси: 1,5% \pm 0,7%, при 1,6% \pm 0,8% през 2021 г.;
- чужди примеси: 2,7% \pm 1,5%, при 3,2% \pm 1,7% през 2021 г.

Окачествяване на царевича от реколта `2022

Крайните резултати показват, че 90,4% от анализираната партида отговаря на условията на стандарта за качество на царевичното зърно по отношение на показателите влага и примеси, при 99,6% през предходната година.

Общо 76,4% от анализираното количество царевично зърно отговарят на критериите за съдържание на нишесте и минималните граници залегнаели в стандарта по отношение на съдържанието на влага и наличието на примеси, при 74,6% през 2021 г.

Средните стойности на основните качествени показатели на царевичата от реколта `2022 са:

- влага: 12,3% \pm 0,6%, при 13,1% \pm 0,9% през 2021 г.;
- културни примеси: 3,8% \pm 2,0%, при 4,7% \pm 1,7% през 2021 г.;

- чужди примеси: $0,6\% \pm 0,5\%$, при $0,9\% \pm 0,4\%$ през 2021 г.;
- съдържание на нишесте: $72,7\% \pm 0,8\%$, при $72,8\% \pm 0,7\%$ през 2021 г.;
- хектолитрова маса: $70,5 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 2,3 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$, при $71,1 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 1,8 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$ през 2021 г.

Окачествяване на оризова арпа от реколта `2022

През 2022 г. 100,0% от анализираната партида отговаря на условията на стандарта за качество на оризовата арпа по отношение на показателите влага и примеси, при установени 100,0% през 2021 г.

Средните стойности на основните качествени показатели на оризовата арпа от реколта `2022 са:

- влага: $12,5\% \pm 0,6\%$, при $12,9\% \pm 0,8\%$ през 2021 г.;
- културни примеси: $1,3\% \pm 0,2\%$, при $1,0\% \pm 0,5\%$ през 2021 г.;
- чужди примеси: $1,2\% \pm 1,0\%$, при $1,0\% \pm 0,9\%$ през 2021 г.;
- червени зърна: $0,6\% \pm 0,4\%$, при $0,1\% \pm 0,1\%$ през 2021 г.;
- пожълтели зърна – няма както и през 2021 г., 2020 г., 2019 г. и 2018 г.;
- оголени зърна – $2,1\% \pm 0,8\%$, при $1,3\% \pm 0,6\%$ през 2021 г.;
- хектолитрова маса: $59,5 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 1,7 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$, при $57,7 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 2,0 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$ през 2021 г.

2.2.5. Технически култури

Тютюн

Производството на тютюн през 2022 г. е в размер на 3 823 тона, което е с 36,8% по-малко в сравнение с 2021 г. Спадът на производството се дължи на намаляване на реколтираните площи с 36,1% - от 3 782 ха за 2021 г. на 2 415 ха за 2022 г.

Памук

Прибраното количество влакнодаен памук през 2022 г. е 1 086 тона, като се отчита намаление с 25,7% спрямо предходната година. Реколтираните площи възлизат на 1 299 ха – с 44,8% по-малко спрямо 2021 г., докато средният добив нараства с 34,6%, до 0,84 тона/ха.

Влакнодаен коноп

Реколтираните площи с влакнодаен коноп в страната през 2022 г. са 47 ха. Произведени са 79 тона влакно, при среден добив от 1,68 тона/ха.

2.2.6. Медицински и ароматни култури

През 2022 г. площите, заети с основни медицински, ароматни и етеричномаслени култури като маслодайна роза (розов цвят), лавандула (свеж цвят), маточина (суха маса), кориандър (семе), резене (семе), бял трън (семе) и др., са в размер на 55 451 ха, което е с 4,4% по-малко в сравнение с 2021 г. Реколтираните площи с тези култури се свиват с 5,8% на годишна база, до 50 060 ха.

Засадените площи с маслодайна роза са в размер на 5 068 ха, с 3,8% над отчетените за 2021 г. Поради понижаване на средния добив с 14,2% произведеното количество розов цвят намалява с 10,8%.

При 16,7% по-малко реколтирани площи и 13,7% по-нисък среден добив от декар, добитото количество лавандулов цвят от реколта `2022 бележи спад от 28,1% спрямо предходната година, до 58 585 тона.

Таблица II.6. Производство на маслодайни култури от реколти `2021 и `2022

Култура	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (тона/ха)			Производство (тона)		
	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021
Лавандула	18 242	15 194	-16,7%	4,47	3,86	-13,7%	81 523	58 585	-28,1%
Маслодайна роза	4 161	4 293	3,2%	2,89	2,48	-14,2%	11 954	10 657	-10,8%
Маточина	665	579	-12,9%	3,71	2,73	-26,5%	2 468	1 579	-36,0%
Кориандър	23 976	17 524	-26,9%	1,33	1,27	-4,9%	31 924	22 181	-30,5%
Резене	1 537	1 209	-21,3%	0,35	0,98	184,4%	532	1 190	123,7%

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика"

През 2022 г. в страната са произведени 22 181 тона кориандър – с 30,5% по-малко на годишна база. Отчита се понижение както на реколтираните площи (с 26,9%), така и на средния добив (с 4,9%).

Прибраната продукция от маточина е с 36% под нивото от 2021 г., като реколтираните площи намаляват с 12,9%, а средният добив - с 26,5%.

Същевременно, при резенето се отчита повече от двукратен ръст на производството, до 1 190 тона, поради постигнатия близо три пъти по-висок среден добив.

2.2.7. Плодове

Общите площи с овощни, черупкови и ягодоплодни насаждения в земеделските стопанства през 2022 г. са 63 327 ха, което е с 3% под нивото от предходната година. От тях, реколтирани са 45 525 ха - с 1% повече на годишна база. Поради климатични и други причини около 10% от плододаващите площи с овощни видове не са реколтирани. Напоаявани са 22% от засадените площи с овощни видове.

Най-голям дял от реколтираните площи през 2022 г. заемат черешите – 23,7%, следвани от сливите и джанките – 20,6% и орехите – 18,3%. В сравнение с 2021 г. реколтираните площи със сливи и джанки, орехи, круши, бадеми и култивирани шипки нарастват с между 1,3% (сливи) и 18,3% (шипки), докато при останалите наблюдавани култури се регистрира намаление в рамките на 0,5% (кайсии и зарзали) - 6,1% (вишни).

Площите с млади, невстъпили в плододаване, овощни насаждения са 9 191 ха. Най-голям относителен дял от тях заемат орехите – 38,7%, следвани от сливите и джанките – 17,4%.

От новосъздадените насаждения през стопанската 2021/2022 година 52% са костилкови видове, 20% - черупкови, 14 – семкови и 14 – ягодоплодни видове. От костилковите видове най-голям е делът на сливите и джанките (43%), следвани от черешите (27%), а от черупковите – на орехите (48%) и лешниците (37%).

През 2022 г. общото производство на плодове в земеделските стопанства възлиза на 222 177 тона - с 1,7% под нивото от предходната година, най-вече поради намаление на продукцията от сливи и джанки с 13%. По-малко спрямо 2021 г. са и прибраните количества вишни – с 3,5%, кайсии и зарзали – с 8% и орехи – с 14,7%. От друга страна, производството на круши, малини, череша, ябълки, лешници, праскови и нектарини, бадеми и култивирани шипки нараства с между 2% (круши) и 19,2% (шипки).

През 2022 г. най-голям относителен дял от общото производство на плодове се формира от сливите и джанките – 25,5%, следвани от черешите – 24,3%, ябълките – 20,9% и прасковите и нектарините – 10,9%.

Водещо място в производството на плодове заемат Югоизточният район с 27,8% и Южният централен район с 24,8%. В Югоизточния район е съсредоточено производството на праскови (70%) и череша (42%), а в Южния централен район – това на ябълки (42,4%) и сливи и джанки (28%). В

Северния централен район са произведени 82,7% от кайсиите в страната и 28,1% от вишните. При производството на малини най-висок дял заема Североизточният район – 35%.

Таблица II.7. Производство на плодове от реколти `2021 и `2022

Овощни култури	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (кг/ха)			Производство (тона)		
	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021
Ябълки	3 778	3 720	-1,5%	11 654	12 474	7,0%	44 030	46 403	5,4%
Круши	545	575	5,5%	5 574	5 391	-3,3%	3 038	3 100	2,0%
Праскови и нектарини	2 673	2 533	-5,2%	8 117	9 547	17,6%	21 698	24 182	11,4%
Кайсии и зарзали	3 064	3 049	-0,5%	6 754	6 245	-7,5%	20 701	19 040	-8,0%
Сливи и джанки	9 275	9 398	1,3%	7 021	6 028	-14,1%	65 123	56 650	-13,0%
Череша	10 754	10 799	0,4%	4 893	4 993	2,0%	52 615	53 920	2,5%
Вишни	1 183	1 111	-6,1%	3 731	3 834	2,8%	4 414	4 260	-3,5%
Орехи	8 066	8 327	3,2%	587	485	-17,4%	4 731	4 035	-14,7%
Бадеми	1 284	1 506	17,3%	645	637	-1,2%	828	960	15,9%
Лешници	1 561	1 529	-2,0%	443	496	12,0%	692	759	9,7%
Малини	1 632	1 566	-4,0%	3 409	3 634	6,6%	5 563	5 691	2,3%
Култивирани шипки	780	923	18,3%	1 947	1 961	0,7%	1 519	1 810	19,2%
Други овощни видове	491	489	-0,4%	-	-	-	1 166	1 367	17,2%
Общо:	45 086	45 525	1,0%	-	-	-	226 118	222 177	-1,7%

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика"

В сравнение с предходната 2021 г., средните добиви от шипки, череша, вишни, малини, ябълки, лешници и праскови и нектарини нарастват с между 0,7% (шипки) и 17,6% (праскови и нектарини). Същевременно, за останалите основни плодове се отчита намаление на средните добиви от 1,2% при бадемите до 17,4% при орехите.

Реализирани са 97% от произведените през 2022 г. плодове. Най-голям е дялът на продукцията, предназначена за директни продажби и в търговската мрежа - 52%, а за преработка са насочени 41%.

2.2.8. Зеленчуци

През 2022 г. основните площи, използвани за производство на зеленчуци в земеделските стопанства, са 30 942 ха, което е с 16,5% по-малко на годишна база. Откритите площи, засадени със зеленчуци, се свиват с 16,9%, до 29 869 ха, от които са реколтирани 29 354 ха. При оранжерийните площи също се отчита намаление, но по-слабо – с 3,1%, до 1 073 ха.

Таблица II.8. Основни площи, използвани за производство на зеленчуци – реколти `2021 и `2022, ха

Основни площи	Реколта `2021	Реколта `2022	Изменение 2022/2021
Открити площи с пресни зеленчуци, ягоди, картофи и бобови култури	35 965	29 869	-16,9%
Обща оранжерийна площ	1 107	1 073	-3,1%
Обща площ	37 072	30 942	-16,5%

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика"

Реколтираните открити площи със зеленчуци през годината са с 16,4% по-малко спрямо 2021 г. По групи култури, намаление на реколтираните площи е налице при грудковите и лукови зеленчуци (с 2,1%), ягодите (с 10,6%), картофите (с 16%), пресните бобови култури (с 18,3%), плодовите зеленчуци (с 24,9%) и листните или стъблени зеленчуци (с 26,1%). Изключение се наблюдава при зеленчуците от рода Brassica, където е налице увеличение на реколтираните открити площи с 30%.

С най-голям относителен дял от общо реколтираните площи със зеленчуци през 2022 г. са площите, заети с картофи – 31,2%, следвани от тези с дини – 11,4%, домати – 8,5%, пипер – 7,5%, пъпеши – 7,1%, главесто зеле – 6% и др.

По видове зеленчукови култури, през 2022 г. се отчита значителен ръст на годишна база на реколтираните площи с карфиол (над два пъти), сладка царевица – с 52,8% и спанак – с 50,8%. Съществено повече са и реколтираните площи с патладжани, главесто зеле и тиквички – в рамките на 26% - 29,3%. От друга страна, сериозно намаляват реколтираните площи с корнишони (с 66%), зелен чесън (с 58%), градински фасул – зелен (с 56,7%), тикви (с 50,8%), краставици (с 49,3%), дини (с 29,7%), пъпеши (с 29,5%) и пипер (с 22,7%).

Таблица II.9. Площи, производство и средни добиви от зеленчуци – реколти `2021 и `2022

Култури	Открити реколтирани площи (ха)		Производство (тона)							Среден добив от открити площи (кг/ха)	
			От открити площи		Оранжерийно производство		ОБЩО				
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022
Плодови зеленчуци, в т.ч.:	16 693	12 529	290 690	248 365	107 826	108 543	398 516	356 908	-10,4%	-	-
Домати	2 427	2 488	57 398	69 381	59 020	57 074	116 418	126 455	8,6%	23 650	27 886
Краставици	432	219	7 381	4 231	44 033	46 794	51 414	51 025	-0,8%	17 086	19 320
Корнишони	156	53	2 143	1 146	125	96	2 268	1 242	-45,2%	13 737	21 623
Патладжани	321	415	7 733	9 689	71	с	7 804	с	-	24 090	23 347
Тиквички	131	165	2 094	3 602	с	57	с	3 659	-	15 985	21 830
Тикви и кратуни	1 623	798	14 776	9 978	с	с	с	с	-	9 104	12 504
Тикви за семе	66	37	47	21	-	-	47	21	-55,3%	712	568
Пъпеши	2 952	2 080	29 173	21 485	30	8	29 203	21 493	-26,4%	9 882	10 329
Дини	4 747	3 338	107 342	79 978	-	-	107 342	79 978	-25,5%	22 613	23 960
Пипер (вкл. лют пипер)	2 866	2 215	57 052	42 332	4 524	4 461	61 576	46 793	-24,0%	19 906	19 112
Сладка царевица	472	721	3 445	6 522	-	-	3 445	6 522	89,3%	7 299	9 046
Пресни бобови култури, в т.ч.:	1 124	918	5 600	4 603	с	с	с	с	-	-	-
Градински грах - зелен	699	734	2 723	2 666	-	-	2 723	2 666	-2,1%	3 896	3 632
Градински фасул - зелен	425	184	2 877	1 937	с	с	с	с	-	6 769	10 527
Зеленчуци от рода Brassica, в т.ч.:	1 475	1 918	32 705	41 319	с	39	с	41 358	-	-	-
Главесто зеле	1 394	1 774	31 818	39 551	с	39	с	39 590	-	22 825	22 295
Цветно зеле (карфиол)	36	78	532	1 188	-	-	532	1 188	123,3%	14 778	15 231
Броколи	-	66	355	580	-	-	355	580	63,4%	7 889	8 788

Култури	Открити реколтирани площи (ха)		Производство (тона)							Среден добив от открити площи (кг/ха)	
			От открити площи		Оранжерийно производство		ОБЩО				
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022
Листни или стъблени зеленчуци (с изкл. на зеленчуци от рода Brassica), в т.ч.:	856	633	6 544	7 636	487	789	7 022	8 425	20,0%	-	-
Чесън-зелен	200	84	626	1 122	15	с	641	с	-	3 130	13 357
Салати и марули	135	149	2 333	3 306	301	702	2 634	4 008	52,2%	17 281	22 188
Спанак	63	95	339	518	69	с	408	с	-	5 381	5 453
Праз	122	89	1 318	997	-	-	1 318	997	-24,4%	10 803	11 202
Лук кромид - зелен	-	88	255	866	-	14	255	880	245%	2 406	9 841
Други листни или стъблени зеленчуци (копър, магданоз, лук кромид - зелен, аспержи и др.)	230	128	1 673	827	93	59	1 766	886	-49,8%	7 274	6 461
Грудкови и лукови зеленчуци, в т.ч.:	3 207	3 139	44 286	39 636	45	с	44 331	с	-	-	-
Лук кромид - зрял	2 351	2 318	29 859	27 459	15	с	29 874	с	-	12 701	11 846
Моркови	459	359	12 056	9 540	-	4	12 056	9 544	-20,8%	26 266	26 574
Чесън – зрял	272	335	1 031	1 287	-	с	1 031	с	-	3 790	3 842
Други грудкови и лукови зеленчуци (салатно цвекло, арпаджик, ряпа, репички и др.)	125	127	1 340	1 350	30	106	1 370	1 456	6,3%	10 720	10 630
Други зеленчуци (бамя и др.)	-	310	-	781	-	-	-	1 456	-	-	2 519
Картофи	10 902	9 159	195 625	172 193	14	16	195 639	172 209	-12,0%	17 944	18 800
Ягоди	837	748	6 138	4 902	142	227	6 280	5 129	-18,3%	7 333	6 553
Общо зеленчуци	35 094	29 354	581 588	519 435	108 516	109 726	690 104	629 161	-8,8%	-	-

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика"

с – конфиденциални данни (има по-малко от 3 стопанства в разглежданата категория)

Общата продукция от зеленчуци – реколта `2022 е в размер на 629,2 хил. тона – с 8,8% под нивото от 2021 г. Продукцията от открити площи се свива с 10,7% на годишна база, до 519,4 хил. тона, докато при оранжерийното производство се отчита леко увеличение с 1,1%, до 109,7 хил. тона.

През 2022 г. най-голямо е производството на картофи – 172,2 хил. тона (27,4% от общото производство на зеленчуци), домати – 126,5 хил. тона (20,1%), дини – 80 хил. тона (12,7%), краставици – 51 хил. тона (8,1%), пипер – 46,8 хил. тона (7,4%) и главесто зеле – 39,6 хил. тона (6,3%).

По групи зеленчуци, намаление на добитите количества от открити площи спрямо предходната година се отчита при грудковите и луковите зеленчуци (с 10,5%), плодовите зеленчуци (с 14,6%) и пресните бобови култури (със 17,8%), а увеличение – при листните или стъблени зеленчуци (с 16,7%) и зеленчуците от рода Brassica (с 26,3%).

Сред по-значимите култури, съществено нарастване на получената продукция от открити площи е налице при сладката царевица (с 89,3%), патладжаните (с 25,3%), главестото зеле (с 24,3%) и домати (с 20,9%), а намаление – при краставиците (с 42,7%), тиквите (с 32,5%), пъпешите (с 26,4%), пипера (с 25,8%), дините (с 25,5%), морковите (с 20,9%), ягоди (с 20,1%), картофите (с 12%) и зрелия кромид лук (с 8%).

Таблица II.10. Общо производство на основни зеленчуци от реколти `2021 и `2022, тона

Видове зеленчуци	Реколта `2021	Реколта `2022	Изменение 2022/2021
Домати	116 418	126 455	8,6%
Пипер (сладък и лют)	61 576	46 793	-24,0%
Краставици и корнишони	53 682	52 267	-2,6%
Картофи	195 639	172 209	-12,0%
Главесто зеле*	31 818	39 551	24,3%
Лук кромид зрял*	29 859	27 459	-8,0%
Ягоди	6 280	5 129	-18,3%

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика"

* Данните са само от открити площи

През 2022 г. при основните зеленчукови култури се наблюдават разнопосочни изменения на средните добиви от хектар в сравнение с 2021 г. По-високи на годишна база са средните добиви от моркови, картофи, пъпеша, дини, краставици, домати, сладка царевица и тикви – с между 1,2% и 37,3%, а по-ниски – тези от главесто зеле, патладжани, пипер, зрял лук и ягоди – в рамките на 2,3% - 10,6%.

Оранжерийното производство в страната се определя от няколко основни зеленчукови култури - домати, краставици, салати и марули, пипер и корнишони. Неговото развитие се определя на база търсенето на пазара. Част от продукцията е предназначена за износ.

Общото производство на оранжерийни зеленчуци през 2022 г. е в размер на 109,7 хил. тона, което е с 1,1% повече спрямо предходната година. Основен принос за това има увеличението на продукцията от краставици с 6,3%. От друга страна, оранжерийното производство на пипер и домати намалява респективно с 1,4% и 3,3% спрямо 2021 г., а това на корнишони - с 23,2%.

Таблица II.11. Оранжерийно производство на основни зеленчуци от реколти `2021 и `2022, тона

Видове зеленчуци	Реколта `2021	Реколта `2022	Изменение 2022/2021
Домати	59 020	57 074	-3,3%
Пипер	4 524	4 461	-1,4%
Краставици	44 033	46 794	6,3%
Корнишони	125	96	-23,2%
Други зеленчуци (без гъби)	814	1 301	59,8%
Общо	108 516	109 726	1,1%

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика"

Продължава тенденцията за модернизиране на съществуващите оранжерии с прилагане на нови и по-съвременни технологии за качествени зеленчуци - оранжерийно производство.

Отчита се разнообразяване на видовете култури, отглеждани в оранжерии. Освен основните оранжерийни култури се произвеждат още картофи, лук кромид-зелен, чесън-зелен, тиквички, пъпеша, ягоди, малини и други.

2.2.9. Прогнозни данни за производството на основни зърнени и маслодайни култури от реколта 2023

По прогнозни данни, налични към края на м. септември, през 2023 г. се наблюдава нарастване на производството на пшеница и ечемик спрямо предходната година, в резултат на увеличение както на реколтираните площи, така и на средните добиви (поради благоприятни климатични условия при развитието на есенните култури). Същевременно, оценката на производството на рапица сочи намаление с 21,3%, тъй като повишената продуктивност от декар не е достатъчна да компенсира спада на площите.

На този етап продукцията от двете основни пролетни култури – царевица и слънчоглед, се очаква да бъде съответно с 0,9% и 18,8% под нивото от 2022 г. И при двете култури се очертава понижаване на средните добиви, вследствие на по-неблагоприятните климатични условия през стопанската година, като при слънчогледа това е съчетано и с намаление на площите.

Таблица II.12. Прогноза за производството на основни зърнени и маслодайни култури през 2023 г.

Култура	Показател/година	2022	2023 (прогноза)	Изм. 2023/2022
Пшеница	Площи (хил. ха)	1 207	1 215	0,7%
	Среден добив (тона/ха)	5,16	5,42	5,0%
	Производство (хил. тона)	6 230	6 591	5,8%
Царевица за зърно	Площи (хил. ха)	520	537	3,2%
	Среден добив (тона/ха)	4,80	4,60	-4,1%
	Производство (хил. тона)	2 496	2 475	-0,9%
Ечемик	Площи (хил. ха)	122	138	12,7%
	Среден добив (тона/ха)	4,93	5,30	7,5%
	Производство (хил. тона)	604	729	20,8%
Слънчоглед	Площи (хил. ха)	917	860	-6,2%
	Среден добив (тона/ха)	2,31	2,00	-13,4%
	Производство (хил. тона)	2 117	1 720	-18,8%
Рапица	Площи (хил. ха)	129	89	-31,2%
	Среден добив (тона/ха)	2,29	2,60	13,5%
	Производство (хил. тона)	296	233	-21,3%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“ (прогнозни данни за 2023 г.).

2.3. Производствени резултати в животновъдството

Държавната политика в областта на животновъдството е насочена към създаване на условия за устойчиво развитие на сектора и защита интересите на земеделските стопани.

Животновъдството е специфичен и динамичен сектор, който осигурява производството на основни суровини за преработвателната промишленост, гарантиращи продоволствената сигурност на населението. Като приоритетен, секторът се подпомага посредством различни финансови инструменти със средства от европейския бюджет по двата стълба на ОСП (за директни плащания и пазарни мерки и за развитие на селските райони), както и с национални средства.

Световната пандемия Covid-19 и нашествието на Русия в Украйна в началото на 2022 г. постави селското стопанство пред сериозни предизвикателства, свързани с безпрецедентно нарастване на цените на основните производствени ресурси (фуражи, електроенергия, горива) и несигурност на земеделските пазари.

За приспособяване на производителите в селскостопанския сектор към тези предизвикателства е осигурена извънредна финансова помощ по схемите „Помощ в подкрепа на ликвидността на земеделски стопани за преодоляване на негативното икономическо въздействие на Covid-19“ и „Помощ в подкрепа на ликвидността на земеделски стопани за преодоляване на негативното икономическо въздействие на руската агресия срещу Украйна“ за 2022 г.

През 2022 г. продължава прилагането на класификацията на кланичните трупове от говеда, свине и овце (агнета) по Скалите на ЕС. С класификацията се цели подобряване на прозрачността на пазара и повишаване на конкурентоспособността на месните продукти на европейския пазар, както и предоставяне на обратна информация към фермерите относно резултатите от способите на отглеждане на животните им.

Към края на 2022 г. като цяло се наблюдава намаление на броя на стопанствата, отглеждащи селскостопански животни спрямо година по-рано. Най-голям спад се отчита при стопанствата с кози – с 27,2% и свине – с 26,7%, следвани от тези с овце – с 18,7%, биволи – с 16,7% и говеда – с 15,3%. Стопанствата с кокошки и подрастващи носачки са с 14,6% по-малко на годишна база. Единствено стопанствата, отглеждащи пилета за месо от кокошия вид се увеличават - с 8,5%.

През 2022 г. броят на повечето видове селскостопански животни намалява спрямо 2021 г., като козите са с 14,4% по-малко, свинете – с 13,4%, овцете – с 8,6%, биволите – с 6,3%, говедата – с 5,1%. Броят на пчелните семейства се свива с 1,8% на годишна база. Изключение прави общият брой птици, който към края на 2022 г. е с 9,5% над нивото отпреди една година.

При животните от месодайно направление през 2022 г. е отчетен ръст на овцете майки с 11,4%, докато месодайните крави намаляват с 1,8%.

Таблица II.13. Брой животни през 2021 и 2022 г.

Вид животни	2021	2022	Изменение 2022/2021
Говеда - общо, в т. ч.:	589 512	559 544	-5,1%
крави - общо, в т. ч.:	381 419	361 476	-5,2%
- млечни крави	214 936	197 996	-7,9%
- месодайни крави	166 483	163 480	-1,8%
Биволи - общо, в т. ч.:	21 686	20 317	-6,3%
биволици	15 407	14 841	-3,7%
Овце - общо, в т. ч.:	1 199 547	1 096 399	-8,6%
овце майки - общо, в т. ч.:	1 013 239	928 849	-8,3%
- млечни овце майки	860 559	758 821	-11,8%
- месодайни овце майки	152 680	170 028	11,4%
Кози - общо, в т. ч.:	215 002	184 019	-14,4%
Кози майки	179 836	156 285	-13,1%
Свине - общо, в т.ч.:	694 663	601 702	-13,4%
общо разплодни женски свине над 50 кг	65 750	59 851	-9,0%
Птици - общо, хил. бр., в т. ч.:	14 168	15 507	9,5%
кокошки и ярки	6 659	7 139	7,2%
пилета за месо	5 517	6 673	21,0%
водоплаващи птици	1 909	1 632	-14,5%
други птици	83	63	-24,1%
Пчелни семейства	837 955	823 250	-1,8%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Забележка: данните за животните от рода на ЕРД, ДРД и свинете са към 1-ви ноември, за птиците – към 31-ви декември, а за пчелните семейства – към 1-ви октомври.

През 2022 г. средният размер на стопанствата при почти всички видове и категории селскостопански животни нараства спрямо предходната година. Най-голямо увеличение на средния брой животни, отглеждани в едно стопанство, се отчита при биволиците - с 20,1% (до 37 броя) и козите майки – с 19,1% (до 23,5 броя). Годишното увеличение на средния брой на биволите е с 12,8%, на говедата - с 12%, на кравите – с 10%. Средният брой на овцете майки и овцете общо в едно стопанство е съответно с 12,7% и 11,7% повече спрямо година по-рано. Незначително е увеличението

на средния брой свине общо – с 0,4%, до 465,1 броя. Единствено средният брой свине майки намалява - с 20,3% (до 144,3 броя), поради отчетеното редуциране на поголовието на свинете майки към края на годината, при непроменен брой на стопанствата.

Таблица II.14. Производство на мляко за периода 01.11.2021 - 31.10.2022 г. по райони на планиране, хил. литри

Райони	Общо мляко	В т.ч.:			
		Краве мляко	Биволско мляко	Овче мляко	Козе мляко
Северозападен	114 935	94 533	6 082	9 569	4 751
Северен централен	139 826	126 482	1 396	5 056	6 892
Североизточен	144 813	135 745	932	5 433	2 703
Югоизточен	155 007	138 340	3 034	10 297	3 336
Югозападен	73 431	59 130	620	9 865	3 816
Южен централен	215 015	194 048	2 740	14 522	3 705
Общо за страната	843 027	748 278	14 804	54 742	25 203
Изменение 2022/2021	-8,9%	-7,8%	-7,9%	-19,5%	-14,5%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика”

Общото производство на млечна суровина през 2022 г. възлиза на 834 027 хил. литра - с 8,9% под нивото от предходната година, главно поради намаления брой млечни животни. В сравнение с предходната година се отчита понижение на добива на всички видове мляко, което е по-съществено при добива на мляко от дребни преживни животни - с 19,5% при овчето мляко и с 14,5% - при козето. Намалението на произведеното мляко от едри преживни животни - крави и биволици, е по-слабо изразено - съответно със 7,8% и 7,9%.

Традиционно, най-голям дял в общия добив на млечна суровина формира кравето мляко – 88,8%. Овчето мляко заема дял от 6,5%, козето - 3%, а биволското – 1,7%.

През 2022 г. водещ при производството на мляко остава Южен централен район, заемащ 25,5% от общия обем, следван от Югоизточен район с дял от 18,4%. С най-нисък добив е Югозападен район - 8,7%.

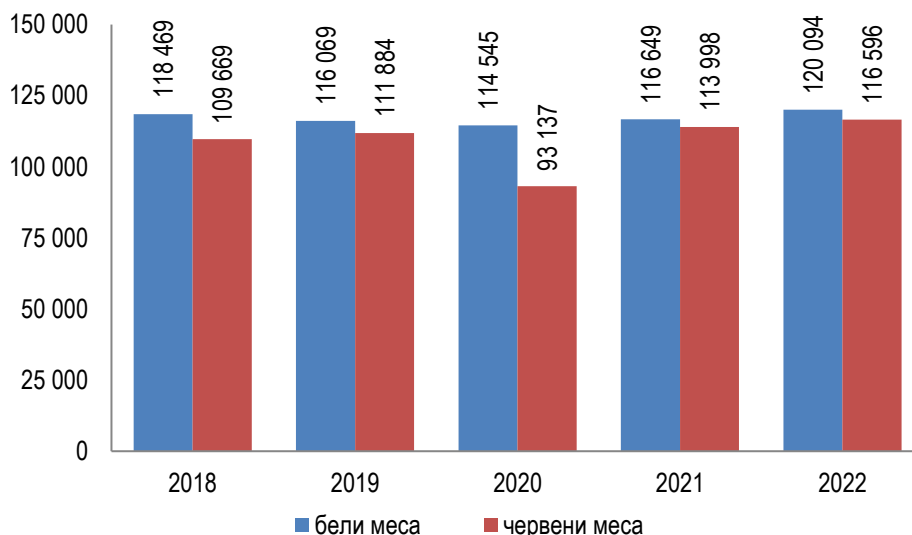
Таблица II.15. Производство на животинска продукция през 2021 – 2022 г.

Продукт	2021	2022	Изменение 2022/2021
1. Мляко - всичко (хил. литри), в т. ч.:	924 980	843 027	-8,9%
Краве мляко	811 436	748 278	-7,8%
Биволско мляко	16 069	14 804	-7,9%
Овче мляко	67 987	54 742	-19,5%
Козе мляко	29 486	25 203	-14,5%
2. Месо – общо в кланично тегло (тона), в т. ч.:	230 647	236 690	2,6%
Червени меса	113 998	116 596	2,3%
Бели меса	116 649	120 094	3,0%
3. Яйца (хил. броя)	1 325 578	1 401 830	5,8%
4. Пчелен мед (тона)	11 638	11 944	2,6%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика”

Общият добив на месо в страната през 2022 г. е с 2,6% над нивото от предходната година, достигайки 236 690 тона кланично тегло. Производството на червено месо е в размер на 116 596 тона - с 2,3% повече на годишна база, като добивът в кланиците се увеличава с 0,6%, а този в стопанствата - с 9%. Добитото бяло месо е общо 120 094 тона – с 3% повече спрямо 2021 г., в резултат на увеличение както на промишлено производство (с 3%), така и на добива в стопанствата (с 1,3%).

Фигура II.3. Производство на месо през периода 2018 – 2022 г., тона

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2022 г. добитият в страната пчелен мед нараства с 2,6% на годишна база, до 11 944 тона, при среден добив от пчелно семейство в размер на 17,8 кг или с 1,7% повече спрямо предходната година.

Производството на птичи яйца се увеличава с 5,8% в сравнение с 2021 г., достигайки 1 401 830 хил. броя.

Очаквани данни за 2023 г.

През 2023 г. се очаква общият брой отглеждани селскостопански животни по отделните видове и категории да се движи около или малко над нивата от предходната година.

През периода януари – юли 2023 г. в кланиците на страната са произведени общо 116 611 тона месо – с 3,1% по-малко на годишна база, в т. ч.: 47 002 тона червено месо и 69 609 тона бяло месо.

Сравнявайки със същия период на 2022 г., промишленият добив на червено месо намалява с 11,2%, до 47 002 тона. Това е свързано главно със свиване на производството на свинско месо с 12,5% (до 41 544 тона), което представлява около 88% от общото производство на червени месо.

Общият добив на бяло месо в кланиците за първите седем месеца на 2023 г. е 69 609 тона, отбелязвайки увеличение с 3,1% на годишна база. Той включва основно месо от пилета бройлери от кокошия вид – 52 354 тона, което представлява относително запазване (-0,1%) на нивото от същия период на 2022 г. Промишленият добив на месо от патици нараства с 23%, до 14 203 тона.

За цялата 2022 г. може да се очаква леко увеличение на добива на бяло месо спрямо предходната година и известно намаление или запазване на този на червено месо.

През периода януари - август 2023 г. в млекопреработвателните предприятия са преработени общо близо 500 млн. литра мляко, в т. ч. 467,1 млн. краве мляко, което е съответно с 6,3% и с 6,4% повече спрямо същия период на 2022 г.

Общият добив на млечна суровина за цялата 2023 г. се предвижда да бъде малко над нивото

от предходната година.

Производството на яйца се очаква да нарастне с около 2% на годишна база, а добивът на пчелен мед - да се задържи около нивото от предходната година.

2.3.1. Говедовъдство и биволовъдство

Говедовъдството е подсектор на животновъдството с голямо стопанско значение, осигуряващ основния дял от суровина за производство на млечни продукти в страната.

Към 01.11.2022 г. в страната се отглеждат общо 559 544 броя говеда - с 5,1% по-малко в сравнение с година по-рано. Общият брой крави спада с 5,2% на годишна база, до 361 476 броя, като по-съществено намаление е регистрирано при кравите от млечно направление – със 7,9% (до 197 996 броя), а по-слабо при месодайните – с 1,8% (до 163 480 броя). Делът на кравите за месо в общия брой крави нараства до 45,2%, при 43,6% през 2021 г. Това е в резултат на продължаващия процес на специализация на производството в говедовъдството, който се характеризира с преминаване от млечно към месодайно направление.

Таблица II.16. Разпределение на говедата по райони през 2021 и 2022 г.

Райони	01.11.2021 г.				01.11.2022 г.			
	Говеда		Крави		Говеда		Крави	
	хил. броя	хил. броя	хил. броя	хил. броя	хил. броя	дял	хил. броя	дял
Северозападен	59,9	10,2%	37,9	9,9%	55,0	9,8%	36,3	10,0%
Северен централен	68,7	11,7%	40,2	10,5%	65,3	11,7%	36,5	10,1%
Североизточен	67,3	11,4%	36,4	9,5%	63,5	11,4%	34,3	9,5%
Югоизточен	114,3	19,4%	73,1	19,2%	106,3	19,0%	66,8	18,5%
Югозападен	93,3	15,8%	64,7	17,0%	90,3	16,1%	64,3	17,8%
Южен централен	186	31,5%	129,1	33,8%	179,1	32,0%	123,3	34,1%
Общо за страната	589,5	100%	381,4	100%	559,5	100%	361,5	100%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Говедовъдството е концентрирано в Южна България, където се отглеждат 67% от общия брой говеда в страната през 2022 г. В Южен централен район се отглеждат над една трета от кравите, в т.ч. 28,2% от млечните и 41,3% - от месодайните.

Таблица II.17. Разпределение на млечните крави според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2022 г.

Брой животни в стопанство	Стопанства		Млечни крави	
	брой	Изменение 2022/2021	хил. броя	Изменение 2022/2021
1 - 2	7 556	-26,1%	9,0	-30,5%
3 - 9	1 531	-22,6%	9,5	-15,9%
10 -19	816	-17,7%	11,1	-17,8%
20 -49	1 601	-7,3%	50,2	-3,8%
50 - 99	605	-12,6%	41,4	-12,4%
100 и повече	330	-7,3%	76,8	-1,3%
Общо	12 439	-22,1%	198,0	-7,9%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Стопанствата, отглеждащи млечни крави към 1 ноември 2022 г. са 12 439 броя, с 22,1% по-малко спрямо предходната година, като при всички категории ферми се отчита намаление. Най-голям спад се наблюдава при дребните стопанства с 1 - 2 и с 3 - 9 броя животни, съответно с 26,1% и 22,6%, където и отглежданите млечни крави намаляват респективно с 30,5% и 15,9%. Стопанствата с 10 - 19

млечни крави са със 17,7% по-малко, а тези от 50 до 99 животни – с 12,6%. По-умерено е намалението на стопанствата с 20 - 49 и със 100 и повече крави – с по 7,3%. През 2022 г. близо 39% от всички млечни крави в страната се отглеждат в големите ферми със 100 и повече животни.

Производството на краве мляко през 2022 г. възлиза на 748 278 хил. литра – със 7,8% по-малко в сравнение с предходната година, вследствие на редуцирания със 7,9% брой крави от млечно направление.

Традиционно, най-голям дял в общия добив на краве мляко заема Южен централен район – 25,9%, следван от Югоизточен район с 18,5%. Най-малък е делът на произведеното краве мляко в Югозападен район – 7,9%.

Таблица II.18. Разпределение на биволиите по райони през 2021 и 2022 г.

Райони	01.11.2021 г.				01.11.2022 г.			
	Биволи общо		Биволици		Биволи общо		Биволици	
	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял
Северозападен	6,4	29,5%	4,6	29,6%	6,2	30,5%	4,7	31,9%
Северен централен	2,4	10,9%	1,2	8,0%	2,0	9,7%	1,2	8,1%
Североизточен	1,5	6,8%	0,8	5,4%	1,4	7,0%	0,8	5,8%
Югоизточен	4,8	21,1%	3,8	24,6%	5,0	24,8%	3,7	25,0%
Югозападен	1,4	6,5%	0,9	5,9%	1,1	5,5%	0,8	5,3%
Южен централен	5,2	24,2%	4,1	26,6%	4,6	22,5%	3,6	23,9%
Общо за страната	21,7	100%	15,4	100%	20,3	100%	14,8	100%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Стопанствата, отглеждащи биволици към края на 2022 г. намаляват с 11,7% на годишна база, до 406, а броят на биволиците в тях - с 3,5%. При стопанства, отглеждащи от 10 до 19 животни е регистриран най-сериозен спад – с 33,1%, като биволиците в тях са с близо 34% по-малко спрямо предходната година. Малките стопанства с 1 - 2 и от 3 до 9 животни също намаляват - съответно с 18,9% и 11,8%. От друга страна, стопанствата с 20 - 99 животни и големите стопанства със 100 и повече животни се увеличават, респективно с 4,5% и 5,7%. В тези стопанства се отглеждат около 90% от биволиците в страната.

Водещи в биволовството през 2022 г. остават Северозападен, Югоизточен и Южен централен райони, където са концентрирани около 81% от поголовието.

В резултат на намаление брой биволици, общият добив на биволско мляко през 2022 г. се свива със 7,9% спрямо предходната година, до 14 804 хил. литра. Най-голямо производство на биволско мляко през годината е отчетено в Северозападен район - с дял от 41% от общото производство в страната. Следват Югоизточен и Южен централен райони, съответно с дял от 20,5% и 18,5%.

Таблица II.19. Производство на говеждо месо през 2021 и 2022 г. (тона кланично тегло)

Категории животни	В кланици			В стопанства			Общо производство		
	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021	2021	2022	Изм. 2022/2021
Телета и млади говеда	616	586	-4,9%	7 390	8 015	8,5%	8 006	8 601	7,4%
Други говеда	6 519	6 459	-0,9%	3 671	5 669	54,4%	10 190	12 128	19,0%
Общо за страната	7 135	7 045	-1,3%	11 061	13 684	23,7%	18 196	20 729	13,9%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Общото производство на говеждо месо в страната през 2022 г. е в размер на 20 729 тона - с близо 14% повече спрямо предходната година, поради отчетеното увеличение на добива в стопанствата с 23,7%, до 13 684 тона. Същевременно, при производството в кланиците е налице леко намаление с 1,3%, до 7 045 тона. Говеждото месо формира около 18% от общия обем произведено червено месо през годината.

В рамките на 2022 г. по скалата на Съюза за класификация са класифицирани общо 13 098 броя говеда на възраст над 8 месеца, което е с 23,4% над нивото от 2021 г. Кланиците, извършващи класификация на кланични трупове от говеда са десет - с пет повече от предходната година.

Най-голям е делът на кравите категория „D“ – 73,1%, следван от говедата с категория „А“ - млад бик (12,5%), „Е“ - юница (8%), „В“ - бик (4,8%), „Z“ – животно на възраст от 8 до 12 месеца (1,6%). За поредна година няма класифицирани говеда категория „С“. Основна част от класифицираното говеждо месо е добито от животни млечно направление, чиито кланични трупове са с нисък рандеман и слабо развита конформация. Поради това, най-голям е делът на класифицираните кланични трупове от говеда с клас по конформация Р (слаб) – 56,2%, следвани от О (добър) – 28,2%, клас R (доста добър) – 14,1% и U (много добър) – 1,5%. При определяне на класовете по степен на залоеност най-голям е броят на кланични трупове с клас 2 (слаба) – 44,2%, клас 1 (много слаба) – 32,7%, клас 3 (средна) – 21,3% и клас 4 (висока) – 1,8%.

2.3.2. Овцевъдство и козевъдство

Подходящите природо-климатични условия и дългогодишните традиции благоприятстват развитието на овцевъдството в страната. То е широко застъпено както в равнинните, така и в планинските и полупланинските райони, осигурявайки поминък на голяма част от населението в селските райони.

Към 1 ноември 2022 г. общият брой овце в страната е 1 096 399 - с 8,6% под нивото, отчетено година по-рано. Наблюдава се намаление на броя на овцете от повечето категории (с между 5% и 11,8%), с изключение на овцете майки от месодайно направление, чиито брой нараства с 11,4%.

Традиционно, овцевъдството е съсредоточено предимно в Южна България, където през 2022 г. се отглеждат 66,2% от цялото поголовие. Над една четвърт от овцете майки се отглеждат в Южен централен район.

Към края на 2022 г. броят на стопанствата, отглеждащи овце и овце майки намалява съответно с 18,7% и 19% в сравнение с предходната година. Средният брой овце в стопанство нараства с 11,7%, до 69,4 броя, а този на овце-майки – с 12,7%, до 60,4 броя.

Таблица II.20. Разпределение на овцете по райони през 2021 и 2022 г. (хил. броя)

Райони	Овце общо			В т.ч. овце майки		
	01.11.2021 г.	01.11.2022 г.	Дял (2022 г.)	01.11.2021 г.	01.11.2022 г.	Дял (2022 г.)
Северозападен	146,1	132,6	12,1%	123,3	113,9	12,3%
Северен централен	116,2	106,1	9,7%	95,3	86,5	9,3%
Североизточен	140,7	131,9	12,0%	116,2	109,9	11,8%
Югоизточен	231,9	217,9	19,9%	199,9	187,4	20,2%
Югозападен	236,4	202,5	18,5%	194,6	171,9	18,5%
Южен централен	328,2	305,3	27,8%	283,9	259,2	27,9%
Общо за страната	1 199,5	1 096,4	100%	1 013,2	928,8	100%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Броят на стопанствата със заплодени овце и дзвиски намалява с 19% на годишна база, а животните в тях – с 8,2%. Най-голям спад се отчита при малките стопанства с 1 - 9 животни (с 24,7%)

и при тези с 10 - 19 животни (с 23,8%). При големите ферми – от 100 до 299 животни и 300 и повече животни, намалението е съответно с 6,9% и 3%.

Таблица II.21. Разпределение на козите по райони през 2021 и 2022 г. (хил. броя)

Райони	Кози общо			В т.ч. кози майки		
	01.11.2021 г.	01.11.2022 г.	Дял (2022 г.)	01.11.2021 г.	01.11.2022 г.	Дял (2022 г.)
Северозападен	34,8	28,8	15,6%	29,7	25,2	16,1%
Северен централен	30,3	26,8	14,5%	24,3	21,9	14,0%
Североизточен	24,9	20,3	11,1%	19,8	17,6	11,2%
Югоизточен	34,7	30,4	16,5%	30,4	26,9	17,2%
Югозападен	53	45,2	24,6%	42,7	36,5	23,4%
Южен централен	37,3	32,5	17,7%	32,9	28,2	18,1%
Общо за страната	215,0	184,0	100%	179,8	156,3	100%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Към края на 2022 г. общият брой кози, в т. ч. и козите майки, намалява съществено на годишна база - съответно с 14,4% (до 184 019 броя) и с 13,1% (до 156 285 броя). Сериозен спад е отчетен при броя на яретата – с 29,1%, до 13 712. Младите кози, заплодени за първи път са с 13,6% по-малко, а пръчовете – с близо 8%.

Сравнявайки с предходната година се наблюдава съществено намаление на стопанствата, отглеждащи кози общо (с 27,2%) и кози майки (с 27,5%), а животните в тях са съответно с 14,4% и 13,1% по-малко. Така, средният брой животни, отглеждани в стопанство, нараства респективно с 18%, до 27,6 кози общо и с 19,1%, до 23,5 броя кози майки.

През 2022 г. броят на стопанства със заплодени кози намалява с 27% на годишна база, а на животните в тях – с 13,1%. Най-голям спад е регистриран при малките стопанства с 1 - 9 животни – с 34,1%, също и на козите в тях – с 35,6%. С 19,4% по-малко са стопанствата с 20 - 49 заплодени кози, а тези с 50-99 броя - с 14,3%. Около 55% от заплодените кози се отглеждат в големи ферми със 100 и повече животни, като техният брой намалява най-малко – с 6,3%, а отглежданите в тях заплодени кози - със 7,7%.

Около 60% от поголовието кози през 2022 г. се отглеждат в южните райони на страната. Водещ остава Югозападен район с дял от 24,6% от общия брой кози и 23,4% от козите майки.

През 2022 г. в страната са добити общо 79 945 хил. литра сурово мляко от ДРД, в т.ч.: 54 742 хил. литра овче и 25 203 хил. литра козе. В сравнение с предходната година и при двата вида мляко е отчетено намаление, съответно с 19,5% и 14,5%. Относителният дял на овчето мляко в общия обем добита млечна суровина през годината е 6,5%, а на козето – 3,4%.

Произведеното месо от ДРД през 2022 г. е в размер на 10 364 тона (около 9% от общото производство на червено месо през годината) - с 16,6% по-малко на годишна база, от които 1 956 тона в кланици и 8 408 тона - в стопанствата. Добивът на месо от овце се свива с 14,7% в сравнение с 2021 г., до 8 966 тона, а на козе месо - с 27,2%, до 1 398 тона.

През 2022 г. класификацията на леки и тежки трупове от овце (агнета) се прилага в пет кланици - с три повече от предходната година. Класифицирани са общо 4 925 броя леки кланични трупове от овце (агнета), което е с 22% по-малко спрямо 2021 г. Класифицираните овце леки трупове (до 13 кг) са 4 446 броя, като около 73,1% са класифицирани като първо качество, а 26,9% са второ качество. Най-голям е делът на леките кланични трупове с тегло от 7,1 кг до 10 кг - категория В с 52,7%. Следват тези с тегло от 10,1 кг до 13 кг - категория С – 42,3%, а агнета с тегло до 7 кг, класифицирани в категория А, са 5%. Класифицираните кланични трупове от овце на възраст до 12 месеца и над 13 кг са 479 броя.

Очаква се през 2023 г. броят на класифицираните овце да се запази.

2.3.3. Свиневъдство

Свиневъдният сектор в страната е добре структуриран и специализиран, което е предпоставка за неговата устойчивост. Това позволява секторът да преодолява по-леко негативните последици от войната в Украйна.

Към 1 ноември 2022 г. в страната се отглеждат общо 601 702 броя свине - с 13,4% по-малко на годишна база. Общият брой на разплодните женски свине намалява с 9% (до 59 851), а този на основните свине-майки - с 8,4% (до 49 763).

Стопанствата, отглеждащи свине общо, намаляват с 26,7%, а тези с основни свине майки се задържат на нивото от предходната година.

Около 89% от всички свине през годината се отглеждат в три района на планиране - Югоизточен (40,7%), Североизточен (24,7%) и Северен централен (23,4%). В същите райони се отглеждат и най-голям брой от основните свине-майки, съответно 36,4%, 20,7% и 25,6%. Най-малко свине се отглеждат в Югозападен район – 1,5%, а най-малко свине-майки в Северозападен район - 3,6% от общия им брой.

Таблица II.22. Разпределение на свинете по райони през 2021 и 2022 г. (хил. броя)

Район	Свине общо			Основни свине майки		
	01.11.2021 г.	01.11.2022 г.	Дял (2022 г.)	01.11.2021 г.	01.11.2022 г.	Дял (2022 г.)
Северозападен	22,0	19,0	3,2%	2,1	1,8	3,6%
Северен централен	168,7	140,8	23,4%	11,7	12,7	25,6%
Североизточен	203,4	148,8	24,7%	14,3	10,3	20,7%
Югоизточен	255,5	244,8	40,7%	18,8	18,1	36,4%
Югозападен	8,8	8,8	1,5%	2,0	2,3	4,7%
Южен централен	36,3	39,5	6,5%	5,5	4,5	9,0%
Общо за страната	694,7	601,7	100%	54,4	49,7	100%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Към края на 2022 г. общият брой на стопанствата, отглеждащи женски свине за разплод (над 50 кг) намалява с 6,2% спрямо предходната година, а броят на животните в тях – с 8,9%. Най-значителен спад е регистриран при стопанствата с 10 - 49 женски свине – с 26,9%, като редуцията на броя на животните в тях е по-умерена - с 15,4%. Най-слабо е намалението на големите ферми с 200 и повече животни – с 2,4%, където се отглеждат над 90% от всички женски свине за разплод в страната. В сравнение с предходната година, с 20% нараства броят на стопанствата с 50 - 199 животни, а броят на отглежданите в тях женски свине за разплод е с 12,1% повече. При дребните стопанства (с до 2 женски свине) се отчита слабо увеличение с 2,4%, като същевременно броят на отглежданите животни в тях се свива с 18,7%.

Таблица II.23. Разпределение на женските свине за разплод над 50 кг според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2022 г.

Брой животни в стопанство	Стопанства		Женски свине за разплод над 50 кг	
	Брой	Изменение 2021/2020	Хил. броя	Изменение 2021/2020
1-2	84	2,4%	0,1	- 18,7%
3-9	80	-3,6%	0,4	16,6%
10-49	57	-26,9%	1,1	-15,4%

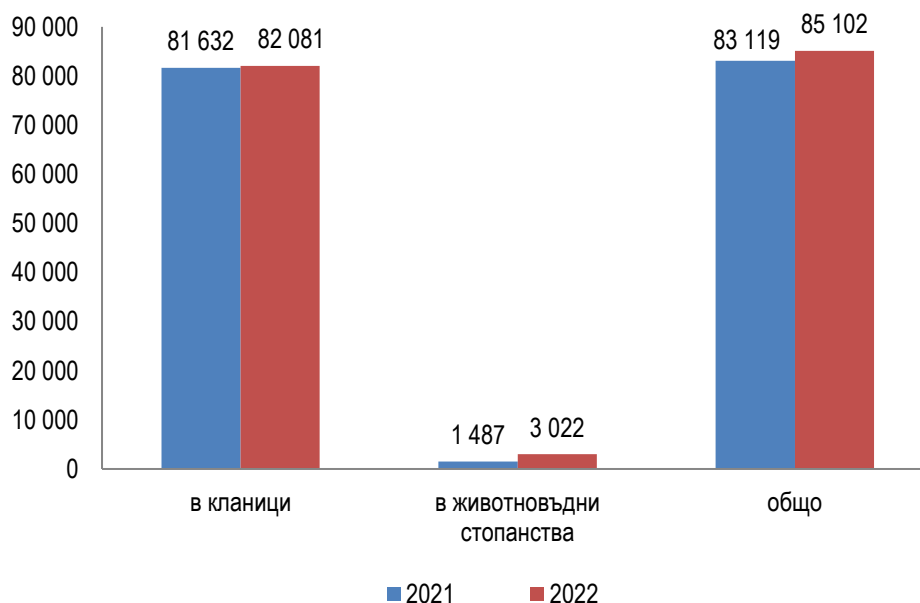
Брой животни в стопанство	Стопанства		Женски свине за разплод над 50 кг	
	Брой	Изменение 2021/2020	Хил. броя	Изменение 2021/2020
50-199	24	20,0%	2,2	12,1%
200 и повече	41	-2,4%	56,0	-9,6%
Общо	286	-6,2%	59,8	-8,9%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2022 г. продължава да се прилага схемата на държавна помощ за реализиране на доброволно поети петгодишни ангажименти за хуманно отношение към свинете. Субсидиите се предоставят годишно и покриват допълнителните разходи или пропуснатите доходи, свързани с тези ангажименти.

Общото производство на свинско месо през 2022 нараства с 2,4% на годишна база, до 85 102 тона, формирайки 73% от общия обем червени меса в страната. При добива на свинско месо в кланиците се отчита слабо увеличение (с 0,5%), до 82 080 тона. Макар да бележи повече от двукратен ръст на годишна база, производството в животновъдните стопанства остава ограничено – 3 022 тона.

Фигура II.4. Производство на свинско месо през 2021 и 2022 г., тона

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2022 г. по Скалата на Съюза за класификация на кланични трупове от свине са класифицирани общо 72 803 броя, което е със 7,1% повече в сравнение с 2021 г. Две кланици са извършвали класификация през годината (като едната е започнала в края на годината).

Над 78% от класифицираните през 2022 г. свине са от клас Е, със съдържание на постно месо от 55% до 60% от теглото на трупа, а 18,1% от останалите класифицирани свине са с клас по конформация U – от 50% до 55% съдържание на постно месо.

С прилаганото в България регресионно уравнение се класифицират само парени трупове от свине. Кланиците, извършващи класификация през годината са класифицирали близо 44,7% от общо закланите и обработени чрез парене угоени свине, и едва 6,1% от общо закланите угоени свине в промишлени условия в страната.

За 2023 г. се очаква броят на класифицираните свине да бъде под нивото от 2022 г., тъй като не е изготвено ново регресионно уравнение за класификация на драни свине.

Таблица II.24. Класифицирани кланични трупове от свине според съдържанието на постно месо

Година	S 60% и повече	E от 55 до 60%	U от 50 до 55%	R от 45 до 50 %	O от 40 до 45%	P 40% по-малко	Общо (Брой)
2017	240	70 525	20 967	82	17	0	97 831
2018	318	70 422	18 888	134	0	0	89 762
2019	151	37 081	9 491	35	0	0	46 758
2020	161	33 079	7 050	31	0	0	40 321
2021	218	61 580	6 130	80	0	0	68 008
2022	2 370	57 240	13 182	11	0	0	72 803

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

2.3.4. Коневъдство

По експертна оценка, през 2022 г. броят на еднокопитните животни (в т. ч. конете) в България се задържа на около 116 хиляди. Основното им предназначение е за работа в селското стопанство.

Конезавод „Кабюк“ е единственото държавно предприятие, функциониращо в сектора, в което се отглеждат български и чужди племенни породи коне, като Каракачански кон, Източнобългарски кон, Плевенски кон, Чистокръвен Английски кон, Чистокръвен Арабски кон, Арабска Шагия и др. Останалите коне се отглеждат в частния сектор.

С цел запазване на поголовието коне, през 2014 г. за първи път бе предоставена подкрепа на коневъдството чрез отпускане на държавна помощ от типа de minimis, която оказва благоприятен ефект върху развитието на сектора. Това допринася за продължаване на съществуващите вековни културни и исторически традиции и затвърждаване позициите на страната в този сектор сред останалите държави членки на ЕС.

Работата, свързана със запазване и развитие на генетичните ресурси в коневъдството, продължава и през 2022 г.

2.3.5. Птицевъдство

Птицевъдството е един от най-интензивните сектори в животновъдството, характеризира се с широко застъпени механизация и автоматизация на производствените процеси, което осигурява високоэффективно промишлено производство.

Таблица II.25. Брой птици в края на годината, хил. броя

Вид птици	2020	2021	2022	Изменение 2022/2021
Кокошки носачки и подрастващи носачки	7 062	6 659	7 139	7,2%
Пилета за месо	5 349	5 517	6 673	21,0%
Пуйки	21	16	8	-50,0%
Патици	1 360	1 889	1 627	-13,9%
Гъски	8	4	5	25,0%
Други птици (пъдпъдъци, щрауси и токачки)	164	83	55	-33,7%
Общо	13 964	14 168	15 507	9,5%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Към 31.12.2022 г. общият брой птици в страната нараства с 9,5% спрямо предходната година, достигайки 15 507 хиляди, в т.ч.: 7 139 хил. броя кокошки и подрастващи носачки, 6 673 хил. броя

пилета за месо (от кокошия вид), 8 хил. броя пуйки, 1 627 хил. броя патици, 5 хил. броя гъски и 55 хил. броя – други птици.

Увеличението на общия брой птици се дължи главно на регистрирания ръст при пилетата за месо - с 21% и при кокошките и подрастващите носачки – със 7,2%. Макар да нараства с 25% на годишна база, броят на гъските остава сравнително нисък. От друга страна, намалява броят на отглежданите патици - с 13,9%, пуйки - с 50% и птици от категория други (пъдпъдъци, щрауси и токачки) - с 33,7%.

Около 59% от птиците към края на 2022 г. се отглеждат в Северен централен и Североизточен райони на страната, а едва 2% - в Югозападен район.

Таблица II.26. Брой птици по видове и райони през 2022 г., хил. броя

Район	Кокошки носачки и подрастващи	Пилета за месо	Кокошки и пилета общо	Пуйки	Патици	Други птици	Птици общо	Изменение 2022/2021 птици общо
Северозападен	460	873	1 333	2	306	2	1 643	46,3%
Северен централен	2 370	3 056	5 426	0	с	с	5 582	3,7%
Североизточен	1 649	1 770	3 419	1	с	с	3 517	24,8%
Югоизточен	1 014	937	1 987	2	366	15	2 370	-4,3%
Югозападен	339	1	340	1	2	37	380	-0,8%
Южен централен	1 307	0	1 307	2	703	3	2 015	1,6%
Общо за страната	7 139	6 637	13 812	8	1 627	60	15 507	9,5%
Изменение 2022/2021	7,2%	21,0%	13,4%	-50,0%	-13,9%	-31,8%	9,5%	

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“, с- конфиденциални данни

Стопанствата, отглеждащи кокошки носачки и подрастващи, намаляват с 14,6% на годишна база. Най-съществен спад се наблюдава при дребните птицеферми с 1 до 99 птици – с 14,7%, както и на отглежданите в тях птици – със 17,8%. По-умерено е намалението на броя на стопанствата, отглеждащи между 100 и 9 999 броя птици – с 4,7% и тези с 10 000 – 99 999 птици - с 6,3%, като кокошките носачки в тях са съответно с 8,7% и 3,6% по-малко. От друга страна, промишлените птицеферми със 100 000 и повече кокошки носачки и подрастващи нарастват със 17,6%, а птиците в тях - с 13,4%.

Броят на стопанствата, отглеждащи пилета за месо към края на 2022 г. се увеличава с 8,5% спрямо година по-рано, а птиците в тях - с 21%. Налице е сериозен ръст на промишлените птицеферми със 100 000 и повече птици - с 40% (или 4 броя), както и на броя на птиците в тях – с 54,1%, като в тези стопанства се отглеждат около 57% от пилетата за угодяване. Увеличават се и дребните стопанства с 1 - 199 птици – с 24%, като броят на отглежданите птици в тях е без промяна на годишна база.

През 2022 г. общото производство на яйца нараства с 5,8% спрямо предходната година, достигайки 1 401 830 хил. броя. От тях, 1 387 117 хил. броя (99%) са яйца от кокошия вид, в т.ч. 212 613 хиляди – разплодни и 1 174 504 хиляди – за консумация. Яйцата за консумация са с 10% повече на годишна база, докато разплодните яйца намаляват с 10,6%.

По райони на планиране, през 2022 г. водещ в производството на яйца е Северен централен район с дял от 29,9% от общото производство на яйца в страната, където се отчита значителен ръст в добива спрямо предходната година – с 69,3%. Следват Североизточен район, Южен централен и Югоизточен райони, съответно с дял от 27,7%, 17,9% и 14,7%.

Таблица II.27. Производство на яйца през 2022 г. по райони за планиране, хил. броя

Район	Яйца от кокошки	Други яйца	Общо яйца	Изменение общо яйца 2022/2021
Северозападен	73 815	416	74 231	-14,2%
Северен централен	418 879	568	419 447	69,3%
Североизточен	388 434	115	388 549	-1,9%
Югоизточен	198 674	6 717	205 391	-12,2%
Югозападен	58 390	4 374	62 764	-6,0%
Южен централен	248 925	2 523	251 448	-14,7%
Общо за страната	1 387 117	14 713	1 401 830	5,8%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Общият добив на птиче месо и субпродукти в страната през 2022 г. възлиза на 120 094 тона, което е с 3% повече в сравнение с предходната година. Промисленото производство нараства с 3% на годишна база, а добивът в стопанствата (формиращ под 1% от общия обем на производство) - с 1,3%. Около 81% от произведеното в страната месо през 2022 г. е от кокошия вид.

Таблица II.28. Производство на птиче месо и субпродукти през периода 2021 - 2022 г.

	Заклани птици - хил. бр.			Общо месо и субпродукти - тона		
	2021	2022	Изменение 2022/2021	2021	2022	Изменение 2022/2021
В кланици	59 724	59 792	0,1%	115 828	119 262	3,0%
В стопанства	486	434	-10,7%	821	832	1,3%
Общо	60 210	60 226	0,03%	116 649	120 094	3,0%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

За развитие на птицевъдството през последните години допринася схемата на държавна помощ за реализиране на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към птиците (за угояване и за яйценосно направление) за период от пет години, чието прилагане продължава и през 2022 г.

2.3.6. Пчеларство

Развитието на пчеларството в България се благоприятства от дългогодишните традиции и подходящите природни, климатични и екологични условия в страната. Предвид незаменимите лечебни свойства на пчелния мед и пчелните продукти се наблюдава силен интерес и търсене от страна на потребителите, а добрите качествени параметри на българския мед го правят до голяма степен експортно ориентиран.

Пчеларството представлява алтернативна заетост за населението в слаборазвитите селски райони, осигуряваща допълнителни доходи.

Положително влияние върху сектора оказва прилаганата вече пета поредна тригодишна Национална програма по пчеларство, която се разработва с широкото участие на браншовите пчеларски организации.

Към 1 октомври 2022 г. в страната има 10 224 пчелни стопанства, в които се отглеждат 823 250 пчелни семейства – съответно с 5,3% и 1,8% по-малко на годишна база. Средният брой пчелни семейства в стопанство нараства с 3,7%, достигайки 80,5 броя (при 77,6 броя през 2021 г.).

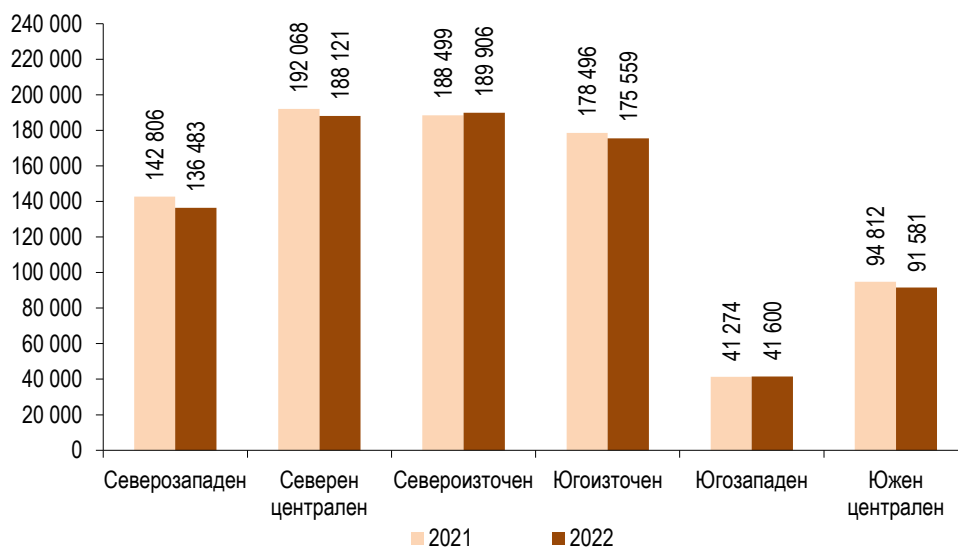
Таблица II.29. Брой пчелни стопанства и пчелни семейства към 1 октомври

Брой пчелни семейства в стопанство	Брой стопанства			Брой пчелни семейства			Среден брой пчелни семейства		
	2021	2022	Изменение 2022/2021	2021	2022	Изменение 2022/2021	2021	2022	Изменение 2022/2021
от 1 до 9	1 188	1 238	4,2%	5 942	5 882	-1,0%	5,0	4,8	-4,0%
от 10 до 49	3 945	3 455	-12,4%	92 751	79 340	-14,5%	23,5	23,0	-2,1%
от 50 до 149	3 819	3 383	-11,4%	347 585	298 194	-14,2%	91,0	88,1	-3,2%
150 и повече	1 849	2 148	16,2%	391 677	439 834	12,3%	211,8	204,8	-3,3%
Общо	10 801	10 224	-5,3%	837 955	823 250	-1,8%	77,6	80,5	3,7%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Пчеларството е по-широко разпространено в Северна и Югоизточна България, където през 2022 г. се отглеждат 85% от пчелните семейства. Най-голям брой пчелни семейства са регистрирани в Североизточен и Северен централен район, следвани от Югоизточен и Северозападен райони.

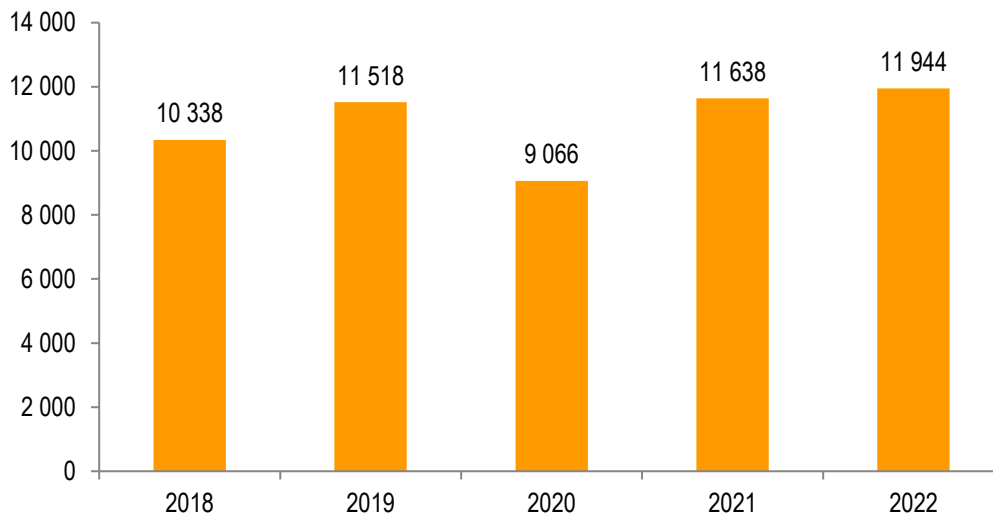
Фигура II.5. Брой пчелни семейства по райони през 2021 и 2022 г.

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2022 г. пчелните семейства, от които е добиван мед са 672 163 – с 1,1% повече спрямо предходната година. При 1,7% по-висок среден добив от пчелно семейство от 17,8 кг, производството на пчелен мед нараства с 2,6% на годишна база, възлизайки на 11 944 тона.

Фигура II.6. Производство на пчелен мед през периода 2018 - 2022 г., тона

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Реализацията на пчелен мед и средните продажни цени (без ДДС) през 2022 г. са, както следва:

- Директни продажби на краен потребител – 2 127 тона - 8,90 лв./кг;
- Директни продажби на търговци на дребно – 461 тона – 8,27 лв./кг;
- Продажби на преработвателни предприятия – 4 441 тона – 5,85 лв./кг;
- Продажби за промишлеността – 510 тона – 5,91 лв./кг;
- За собствена консумация и подхранване на пчелите – 1 437 тона.

Общо реализираното количество пчелен мед през 2022 г. намалява със 7% на годишна база, основно поради спад на продажбите на преработвателните предприятия с 21,6%. Намаляват и количествата пчелен мед, отделени за собствена консумация в стопанствата и за подхранване на пчелите - с 6,7%. Същевременно, продажбите за промишлеността нарастват над 2 пъти, директните продажби на търговци на дребно – с 66,4%, а директните продажби на краен потребител - с 9%.

В резултат от отравяне, болести, глад и други причини, през 2022 г. са унищожени общо 44 663 броя пчелни семейства – с 45,2% по-малко в сравнение с предходната година, в т.ч.: 8 518 броя - от отравяне, 7 509 броя - от болести, 4 947 броя - от глад и 23 689 броя – по други причини.

Вароатозата е разпространено заболяване в Европа, включително и в България. Нейното нашествие влияе съществено върху добивите, а мерките за третиране срещу нея - върху качеството на пчелния мед. През 2022 г. са третирани 810 439 броя пчелни семейства (98,4% от общия им брой), при средна цена на едно третиране 6,61 лева.

В подхранване на пчелните семейства през годината се включват: есенно – 539 411 броя, зимно – 493 350 броя и пролетно подхранване – 581 579 броя пчелни семейства.

През 2022 г. стопанствата, практикували подвижно пчеларство са 236 – с 19,7% по-малко спрямо предходната година, а пчелните семейства в тях намаляват с 8,2%, до 26 182 броя. Стойността на транспортните разходи и ветеринарните свидетелства през годината е 14,44 лева/пчелно семейство - с 29,6% по-висока спрямо 2021 г.

През 2022 г. се прилага петата тригодишна Национална програма по пчеларство (НПП) 2020 - 2022 г. За финансовата 2022 г. е осигурен бюджет в размер на 8 073 092 лева (в т.ч. 50% национално съфинансиране). Усвоените от пчеларите средства са в размер на 7 057 879.15 лева,

или 87% от общия ресурс. Най-висок процент на усвояване на бюджета е постигнат по мярка А "Техническа помощ за пчелари и сдружения на пчелари" - 99%, следвана от мярка Д „Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери в Европейския съюз" - 87% и мярка Г „Мерки за подкрепа на лабораториите за анализ на пчелните продукти“ – 75%. С финансовата помощ по програмата са закупени 2 137 броя различни видове пчеларски инвентар, необходим при първичния добив и обработка на пчелен мед и други пчелни продукти, като пчелен прашец и восък. Закупени са и 25 459 броя нови пчелни кошери за подмяна на амортизирани такива или с цел увеличаване на броя отглеждани пчелни семейства в стопанствата на земеделските стопани. През 2022 г. са закупени 46 587 пчелни майки - най-голям брой за всички години от прилагане на програмата.

2.3.7. Зайцевъдство

През последните години отглеждането на зайци в страната има по-скоро любителски характер. По експертна оценка, общият брой на зайците през 2022 г. е около 115 хиляди.

Въпреки добрите природно-климатични условия и наличието на традиции в отглеждането, развитието на зайцевъдството е слабо застъпено в страната, поради наличието на редица трудности, като:

- Недобра професионална подготовка на зайцевъдите;
- Остаряло оборудване;
- Високи производствени разходи, които често надвишават изкупните цени;
- Липса на стабилни стратегически експортни пазари и партньори;
- Силна зависимост на износа на заешко месо от конюнктурата на външните пазари;
- Липса на директни субсидии за фермерите-зайцевъди;
- Недостатъчно развит научен потенциал за осигуряване на сектора;
- Недостатъчен маркетинг и мениджмънт на българския пазар.

2.4. Състояние на биологичното производство в България през 2022 г.

Благодарение на положителното си въздействие върху околната среда и климата по отношение на подобряването на секвестрирането на въглерод и на състоянието на почвите, опазването на биологичното разнообразие и хуманното отношение към животните, както и допълнителните екосистемни услуги, които осигурява, биологичното земеделие допринася за постигането на целите на Европейския зелен пакт, на стратегията на ЕС „От фермата до трапезата“ и на Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г.

Биологичното производство е устойчива система за управление, която запазва елементите на природния ландшафт и използва по отговорен начин енергията и природните ресурси.

Заложеният темп на нарастване на площите в биологичното земеделие, в съчетание с агроекологичните мерки води до високи и мултиаспектни ползи, както за постигане на целите за опазване на биоразнообразието, така и за смекчаване на въздействието на климатичните промени и за подобро качество на води и почви и почвеното биоразнообразие, поради неупотребата на минерални торове и химични пестициди. Прилагането на практиките на биологичното производство влияе индиректно за подобряване или поддържане на доброто състояние на природните местообитания и видове от Натура 2000.

Развитието на биологичното производство в България е благоприятствано от наличието на качествен поземлен ресурс, климатичните условия, традициите в аграрния сектор. Определящ за сектора на био земеделието е специфичният метод на производство, който поддържа екологичните баланси и произвежда продукция, покриваща принципите на екологичните цикли за непрекъснатото движение в природата чрез превръщане на вещества като вода, минерали, азот, кислород и въглерод в различни форми между живите същества, водата, въздуха и почвата.

Информацията за състоянието на биологичното производство в България през 2022 г. е основана на данните от годишните доклади на одобрените от министъра на земеделието и храните общо 15 контролиращи лица на биологично производство.

2.4.1. Оператори в система на контрол

Събирането на информацията от системата на контрол на биологичното производство е в рамките на календарната година.

В края на 2022 г. общо регистрираните в МЗХ биологични оператори са 4 863 броя – с 50 по-малко спрямо година по-рано, от които 4 260 броя са селскостопански производители. Операторите, сертифицирани с основна и/или допълнителна дейност преработка са 386 броя, с дейност търговия - 693 броя, с дейност внос - 101 броя и с дейност износ - 86 броя. През 2022 г. броят на биологичните оператори в система на контрол представлява 5,9% от общо регистрираните земеделски стопани по Наредба № 3 от 29 януари 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани, при 6,4% през 2021 г.

2.4.2. Биологично растениевъдство

Общите площи, върху които се прилагат методите на биологично производство (площи в период на преход и биологични площи) през 2022 г. са в размер на 110 440,7 ха, с 28% повече в сравнение с 2021 г. и представляват 2,2% от използваната земеделска площ в страната. Площите със зърнено-житни култури и с постоянни ливади и пасища се увеличават с по над 50% спрямо предходната 2021 г., а тези с култури за зелено/фуражни култури от обработваеми земи – над два пъти. Леко намаление се отчита при площите с трайни насаждения (с 2,3%), зърнено-бобови и протеинови култури за производство на зърно (с 5%) и технически култури (със 7,8%), а по-съществено – при тези с пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди, култивирани гъби (оранжерийно и полско производство) - с 21,8%.

Таблица II.30. Площи в система на контрол, в т. ч. „в преход“ и „биологични“ (ха)

Вид култури	2021	2022
Зърнено-житни култури, вкл. ориз	12 496,6	18 802,5
Зърнено-бобови, протеинови култури за производство на зърно	6 718,7	6 382,6
Кореноплодни култури	588,8	362,5
Технически култури – общо	18 544,0	17 088,6
Култури за зелено/Фуражни култури от обработваеми земи	841,5	1 905,3
Пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди, култивирани гъби (оранжерийно и полско производство)	1 716,2	1 342,0
Трайни насаждения	23 124,0	22 592,6
Постоянни ливади и пасища	19 063,4	29 855,7
Угар	3 216,9	12 108,9
Общо площи в система на контрол	86 310,0	110 440,7

Източник: МЗХ, по данни от контролиращите лица въведени в регистъра по чл. 16а, ал. 1, т. 1 от Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз.

Таблица II.31. Площи на земеделски култури, отглеждани по биологичен начин и площи в преход (ха)

Вид култури	Площи в преходен период		Площи, преминали периода на преход		Общо площи	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Зърнено-житни култури, вкл. ориз	1 553,6	10 265,4	10 943,0	8 537,1	12 496,6	18 802,5

Вид култури	Площи в преходен период		Площи, преминали периода на преход		Общо площи	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Технически култури	3 226,0	4 082,2	15 318,0	13 006,4	18 544,0	17 088,6
Пресни зеленчуци, пъпеши и ягоди	277,4	254,0	1 438,8	1 087,9	1 716,2	1 342,0
Трайни насаждения	3 741,4	4 910,6	19 382,6	17 682,0	23 124,0	22 592,6
Постоянни ливади и пасища	4 380,3	18 132,0	14 683,1	11 723,8	19 063,4	29 855,7
Фуражни култури от обработваеми земи (култури за зелено)	15,3	116,1	826,2	1 789,2	841,5	1 905,3
Угар	1 450,9	10 525,4	1 765,9	1 583,5	3 216,9	12 108,9

Източник: МЗХ, по данни от контролиращите лица въведени в регистъра по чл. 16а, ал. 1, т. 1 от Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз.

2.4.3. Биологично животновъдство

През 2022 г. се запазва тенденцията за по-слабо развитие на сектора на биологичното животновъдство в България спрямо биологичното растениевъдство. По биологичен начин в страната се отглеждат основно пчели, кози, говеда и овце. В сравнение с предходната година се наблюдава увеличение на броя на овцете, говедата и бивоите в система на контрол и намаление на броя на козите и пчелните семейства.

Таблица II.32. Селскостопански животни в система на контрол

	Брой животни, отглеждани по биологичен начин		Общ брой животни към 1-ви ноември 2022 г.	Дял на животните, отглеждани по биологичен начин от общия брой животни към 1-ви ноември 2022 г.
	2021	2022		
Говеда и биволи	10 408	13 724	579 861	2,4%
Овце	19 873	25 995	1 096 399	2,4%
Кози	8 108	7 333	184 019	4,0%
Пчелни семейства	218 949	214 183	823 250	26,0%

Източник: МЗХ, по данни от контролиращите лица въведени в регистъра по чл. 16а, ал. 1, т. 1 от Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз.

По биологичен път през 2022 г. са получени 9 782,3 тона сурово мляко, 309 хил. броя яйца, 3 201,1 тона пчелен мед и продукти от пчеларството.

2.4.4. Пазар на биологични продукти

Преобладаваща част от произведените в страната биологични храни се изнасят, предимно на европейския пазар. България изнася основно сертифицирани диви сушени горски плодове и билки. Добър прием на международните пазари намират биологичните замразени плодове (ягоди, малини и боровинки), мед, етерични масла от роза, лавандула, мента, сирене, кашкавал и конфитюри. През 2022 г. продължават да се увеличават специализираните магазини за продажба на био храни, както и търговските обекти, които се включват в дистрибуцията на биологични храни. Министерството на земеделието и храните осъществява ефективен надзор и контрол в областта на биологичното земеделие, което прави българските биопродукти легитимни на общия пазар на ЕС. Развитието на сектора се насърчава чрез информационни и разяснителни дейности за ползите и предимствата на биологичното земеделие.

2.5. Лозарство и винопроизводство

2.5.1. Производство на грозде

Площи

През 2022 г. площите с лозови насаждения в земеделските стопанствата, включващи плододаващите (вкл. изоставените, с възможност за възстановяване) и младите невстъпили в плододаване лозя, възлизат на 33 188 ха. От тях, около 2% са млади, невстъпили в плододаване лозя.

Новозасадените лозови насаждения са 367 ха.

Общо реколтираните площи с лозя през 2022 г. са 28 466 ха, без съществена промяна спрямо предходната година (-0,2%). При червените винени сортове се наблюдава намаление на реколтираните площи с 2,6% общо за страната, най-съществено в Югоизточния район – с 5,4%. В същото време в Североизточния и Северния централен райони реколтираните площи с червени винени сортове нарастват съответно с 4,1% и 18,2%. При белите винени сортове лозя общо реколтираните площи са с 2,2% повече спрямо 2021 г. Увеличение на тези площи се отчита в почти всички райони за планиране, най-значително в Северния централен район – с 20,3%. Единствено в Югоизточния район е налице известно намаление на реколтираните площи с бели сортове – с 2%. Общо реколтираните площи с десертни сортове лозя са с 6,4% над нивото от 2021 г. Увеличение на тези площи се отчита в Южния централен, Югоизточния, Северния централен и Северозападния райони – с между 2,1% и над два пъти, а намаление – в Югозападния и Североизточния райони, съответно със 7,4% и 12,8%.

Вследствие на лоши климатични условия, от 996 ха плододаващи лозя не е прибрана продукция.

Таблица II.33. Разпределение на реколтираните лозя през 2021 - 2022 г. по статистически райони

Райони	Червени винени сортове (ха)		Бели винени сортове (ха)		Десертни сортове (ха)		Общо лозя (ха)	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Северозападен	1 532	1 506	698	731	25	56	2 255	2 293
Северен централен	446	527	629	757	74	88	1 149	1 372
Североизточен	615	640	1 553	1 675	94	82	2 262	2 397
Югоизточен	4 425	4 186	5 198	5 094	539	624	10 162	9 904
Югозападен	1 838	1 740	190	202	135	125	2 163	2 067
Южен централен	7 589	7 421	1 737	1 770	1 216	1 242	10 542	10 433
Общо	16 445	16 020	10 005	10 229	2 083	2 217	28 533	28 466

Източник: МЗХ отдел „Агростатистика“

От общо реколтираните площи с лозя през 2022 г., 56,3% са с червени винени сортове, 35,9% с бели винени сортове и 7,8% с десертни сортове.

Средни добиви

През 2022 г. е налице понижение на средните добиви от лозя спрямо предходната година, както при винените сортове - с 9,5%, до 5 636 кг/ха, така и при десертните – с 3,7%, до 6 154 кг/ха.

Най-високи средни добиви са отчетени в Югоизточния район - 6 625 кг/ха за винените и 6 631 кг/ха за десертните сортове.

Таблица II.34. Средни добиви на грозде от лозя – реколта `2022

Райони	Средни добиви от лозя (кг/ха)	
	Винени сортове	Десертни сортове
Северозападен	3 370	3 679
Северен централен	4 681	4 716
Североизточен	5 673	3 561
Югоизточен	6 625	6 631
Югозападен	5 070	6 088
Южен централен	5 433	6 305
България	5 636	6 154

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Производство

Общото производство на грозде в страната през 2022 г. възлиза на 161 720 тона, което е с 9,3% по-малко на годишна база. Добитото грозде от лозя е в размер на 161 591 тона - с 9,3% под нивото от предходната година, в съотношение винено – 92% и десертно – 8%. В сравнение с предходната година, прибраната продукция от винено грозде намалява с 10,2%, до 147 948 тона, докато при десертното грозде е налице увеличение с 2,5%. Производството на грозде от асми бележи спад от 36,8%, до 129 тона.

Традиционно, най-голямо производство от лозя е отчетено в Югоизточен и Южен централен райони, където са концентрирани около 76% от цялата продукция.

Във всички райони на страната е налице намаление на производството на грозде от лозя спрямо предходната 2021 г., вариращо от 3,8% в Южния централен район до 18,6% в Северозападния район.

Таблица II.35. Производство на грозде – реколта `2022 г.

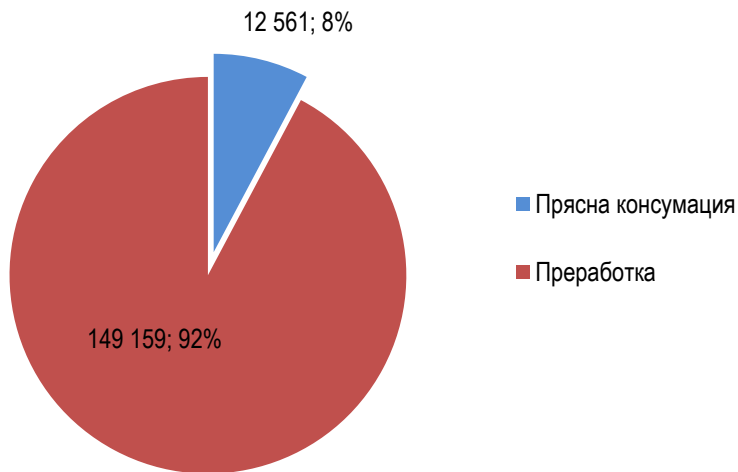
Райони	Грозде от лозя			Грозде от асми (тона)	Общо произведено грозде (тона)
	Винено (тона)	Десертно (тона)	Общо произведено грозде от лозя (тона)		
Северозападен	7 538	206	7 744	-	-
Северен централен	6 010	415	6 425	-	-
Североизточен	13 134	292	13 426	-	-
Югоизточен	61 483	4 138	65 621	-	-
Югозападен	9 845	761	10 606	-	-
Южен централен	49 938	7 831	57 769	-	-
Общо	147 948	13 643	161 591	129	161 720

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

От общо произведеното грозде през годината, 92% са насочени за преработка, а 8% - за консумация в прясно състояние.

По данни на Изпълнителната агенция по лозата и виното, през 2022 г. изкупеното и преработено количество винено грозде от винарските предприятия възлиза на 114 946 тона, което е с 12 500 тона по-малко спрямо предходната година.

Фигура II.7. Разпределение на произведеното грозде – реколта `2022, тона и процентен дял

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Гроздето, предназначено за преработка в извънпромишлени условия е в размер на 30 839 тона, а 3 374 тона от преработеното грозде е потребено за други продукти, различни от вино и гроздова мъст.

Фигура II.8. Разпределение на гроздето – реколта `2022, предназначено за преработка, тона и процентен дял

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

2.5.2. Винопроизводство

Общото производство на вино от реколта `2022, декларирано от регистрираните винопроизводители, възлиза на 746 683 хектолитра. Количеството е с 10,8% по-малко спрямо преходната година, като производството на бели вина спада с 11,8%, до 392 794 хектолитра, а това на червени вина и розе - с 9,7% до 353 887 хектолитра.

С най-голям дял от промишленото производство на вина - реколта `2022 са трапезните вина (вина без защитено наименование за произход или защитено географско указание) – 55,3%, следвани от регионалните вина (вина със защитено географско указание) с 44,3%. Делът на вината със ЗНП е незначителен – едва 0,4%.

Водец в производството на вино през 2022 г. е Югоизточният район с 61,8% от общото промишлено производство, следван от Южен централен район с 18,5%. Най-малък е делът на произведеното вино в Северозападния район – 2,4%.

Таблица II.36. Количество произведено вино и гроздова мъст от предприятията за винопроизводство, реколта `2022

Район	Количество произведено вино и гроздова мъст, хектолитра								
	Вина със ЗНП* (качествени)		Вина със ЗГУ** (регионални)		Други вина (в т. ч. трапезни)		Мъст	Общо вина	
	бели	червени и розе	бели	червени и розе	бели	червени и розе		бели	червени и розе
Северозападен район	0	0	4 567	4 896	3 081	5 458	0	7 648	10 354
Северен централен район	0	0	11 164	14 586	10 981	8 536	0	22 145	23 122
Североизточен район	87	0	21 782	7 357	18 748	6 132	0	40 617	13 489
Югоизточен район	694	1 627	74 502	83 900	191 256	109 245	6 197	266 452	194 772
Югозападен район	103	369	4 935	12 299	4 405	7 763	0	9 443	20 431
Южен централен район	0	20	23 665	67 193	22 825	24 506	19 705	46 489	91 719
ОБЩО ВИНО:	884	2 015	140 615	190 231	251 295	161 641	46 135	392 795	353 888

Източник: Изпълнителна агенция по лозата и виното

*ЗНП – Защитено наименование за произход; **ЗГУ – Защитено географско указание

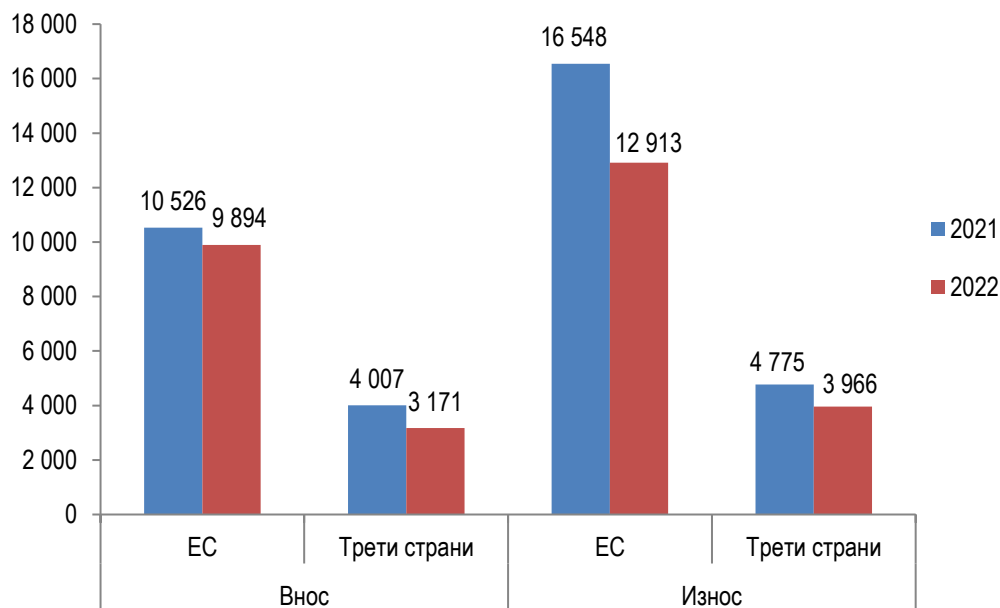
В извънпромишлени условия през 2022 г. са произведени 141 837 хектолитра вино, при 157 447 хектолитра за предходната година.

Така, общото производство на вино - реколта `2022 възлиза на 888 520 хектолитра, с 10,7% по-малко в сравнение с реколта `2021.

2.5.3. Износ и внос на вино

Износът на вино от България традиционно надхвърля значително вноса в страната.

Фигура II.9. Външна търговия с вино през периода 2021 – 2022 г., хил. литра

Източник: НСИ

Износ

По данни на НСИ, през 2022 г. са изнесени общо 16 879 хил. литра вино – с 20,8% по-малко спрямо предходната година. В стойностно изражение експортът се понижава по-умерено – с 8,6%, до 27 859 хил. евро, поради постигнатата с 15,5% по-висока средна износна цена от 1,65 евро/литър.

Общото количество вино, насочено за ЕС спада с 22% на годишна база, до 12 913 хил. литра (76,5% от целия износ). Най-големи са изпращанията за Полша - 6 673 хил. литра, макар да се свиват с 21,6% спрямо 2021 г. Сред останалите по-важни партньори в рамките на ЕС също се отчита намаление на износа спрямо предходната година, вариращо от 7,5% (Белгия) до 100% (Хърватия). Повече са реализираните количества в Дания (с 59,9%) и Нидерландия (над два пъти).

Износът на вино за трети страни през 2022 г. е в размер на 3 966 хил. литра, с близо 17% под нивото от 2021 г. Налице е спад на експорта за водещи пазари като Обединеното кралство (с 27,7%) и Япония (с 19,6%). Значително по-малко са и количествата, насочени за Китай, Нигерия, Монголия и др. Това е само частично компенсирано от разширяване на реализацията в Руската федерация, САЩ, Алжир, Обединените арабски емирства, Бенин, Швейцария, Грузия, Армения и Норвегия.

Таблица II.37. Износ на вина през 2021 и 2022 г., литри

Страни	2021	2022	Изм. 2022/2021	
			литра	%
ЕС - общо, в т. ч.:	16 548 451	12 913 037	-3 635 414	-22,0%
Полша	8 514 136	6 672 779	-1 841 357	-21,6%
Швеция	3 701 334	3 424 620	-276 714	-7,5%
Чешка република	1 890 644	1 378 219	-512 425	-27,1%
Белгия	637 946	565 991	-71 955	-11,3%
Нидерландия	169 048	343 140	174 092	103,0%
Германия	272 385	120 106	-152 279	-55,9%
Франция	251 736	111 327	-140 409	-55,8%
Литва	112 022	76 176	-35 846	-32,0%
Дания	37 495	59 967	22 472	59,9%

Страни	2021	2022	Изм. 2022/2021	
			литра	%
Италия	291 271	30 077	-261 194	-89,7%
Гърция	134 925	19 449	-115 476	-85,6%
Латвия	101 679	14 454	-87 225	-85,8%
Словакия	143 960	10 412	-133 548	-92,8%
Словения	92 462	10 286	-82 176	-88,9%
Хърватия	114 216	0	-114 216	-100,0%
Други	83 192	76 036	-7 156	-8,6%
Трети страни - общо, в т. ч.:	4 775 396	3 966 687	-808 709	-16,9%
Руска Федерация	920 149	947 690	27 541	3,0%
Обединено кралство	1 285 799	929 085	-356 714	-27,7%
САЩ	583 204	619 845	36 641	6,3%
Япония	621 901	500 253	-121 648	-19,6%
Бенин	126 360	136 940	10 580	8,4%
Нигерия	216 143	129 416	-86 727	-40,1%
Кот д' Ивоар	132 165	102 299	-29 866	-22,6%
Алжир	0	83 520	83 520	-
Обединени арабски емирства	46 690	69 805	23 115	49,5%
Ливан	111 703	68 234	-43 469	-38,9%
Швейцария	47 020	62 534	15 514	33,0%
Китай	170 413	61 001	-109 412	-64,2%
Бразилия	59 459	41 502	-17 957	-30,2%
Грузия	0	27 519	27 519	-
Армения	6 540	29 360	22 820	348,9%
Канада	62 421	24 111	-38 310	-61,4%
Хонконг	23 970	20 787	-3 183	-13,3%
Норвегия	2 039	19 817	17 778	871,9%
Монголия	103 464	8 208	-95 256	-92,1%
Казахстан	41 278	7 364	-33 914	-82,2%
Бурунди	45 860	7 056	-38 804	-84,6%
Украйна	26 757	2 043	-24 714	-92,4%
Гана	45 832	0	-45 832	-100,0%
Други	96 229	68 301	-27 928	-29,0%
Общо	21 323 847	16 879 724	-4 444 123	-20,8%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

Внос

Общият внос на вино през 2022 г. възлиза на 13 064 хил. литра, което е с 10,1% под нивото от 2021 г. При 25,2% по-висока средна вносна цена от 2,60 евро/литър, общата стойност на вноса нараства с 12,5% на годишна база, до 33 927 хил. евро.

Таблица II.38. Внос на вина през 2021 и 2022 г., литри

Страни	2021	2022	Изм. 2022/2021	
			литра	%
ЕС - общо, в т. ч.:	10 525 925	9 893 662	-632 263	-6,0%
Италия	3 205 740	3 229 157	23 417	0,7%
Испания	3 643 076	2 250 133	-1 392 943	-38,2%
Франция	1 737 764	1 963 888	226 124	13,0%
Германия	1 319 200	1 272 413	-46 787	-3,5%
Унгария	259 272	506 851	247 579	95,5%
Румъния	16 495	227 672	211 177	1280,2%
Чешка република	62 103	89 958	27 855	44,9%
Гърция	70 222	78 933	8 711	12,4%
Литва	0	65 146	65 146	-
Полша	900	54 980	54 080	6008,9%
Белгия	19 143	34 941	15 798	82,5%
Нидерландия	48 257	33 991	-14 266	-29,6%
Дания	17 976	32 400	14 424	80,2%
Португалия	36 565	27 845	-8 720	-23,8%
Швеция	69 381	8 484	-60 897	-87,8%
Други	19 831	16 873	-2 958	-14,9%
Трети страни - общо, в т. ч.:	4 006 971	3 170 648	-836 323	-20,9%
Северна Македония	2 598 138	1 656 652	-941 486	-36,2%
Южна Африка	313 579	623 206	309 627	98,7%
Нова Зеландия	504 547	522 506	17 959	3,6%
Чили	170 323	156 040	-14 283	-8,4%
Аржентина	89 788	70 496	-19 292	-21,5%
Обединено кралство	40 227	48 092	7 865	19,6%
Грузия	26 671	32 139	5 468	20,5%
Молдова	219 908	24 786	-195 122	-88,7%
Други	43 790	36 732	-7 058	-16,1%
Общо	14 532 896	13 064 310	-1 468 586	-10,1%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

Доставките на вино от Европейския съюз се свиват с 6% на годишна база, до 9 894 хил. литра (75,7% от общия импорт). Традиционно, най-значителни количества са внесени от Испания, Италия, Франция и Германия. Вносът на испански и германски вина спада съответно с 38,2% и 3,5% спрямо предходната година, докато този на френски и италиански вина се увеличава респективно с 13% и 0,7%. През 2022 г. се регистрира многократен ръст на доставките на вино от Румъния и Полша.

Вносът на вино от трети страни през 2022 г. е в размер на 3 171 хил. литра – с 20,9% по-малко спрямо предходната 2021 г., най-вече вследствие на намаление на количествата, влезли от Северна Македония (с 36,2%) и Молдова (с 88,7%). От друга страна, вносът от Южна Африка нараства близо два пъти.

III. ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ

1. Основни търговски индикатори

През 2022 г. аграрният стокообмен на България бележи ръст от 42,8% на годишна база в стойностно изражение, достигайки 14 938,8 млн. евро. Това се дължи до голяма степен на необичайно високата инфлация в глобален мащаб, засегнала и аграрния сектор. Експортът на селскостопански стоки през годината възлиза на 8 269,9 млн. евро, с 36,9% над нивото от 2021 г. При още по-сериозно увеличение на вноса (с 50,9%), традиционно положителното салдо в аграрната търговия на България се свива с 1,3% на годишна база, до 1 601 млн. евро.

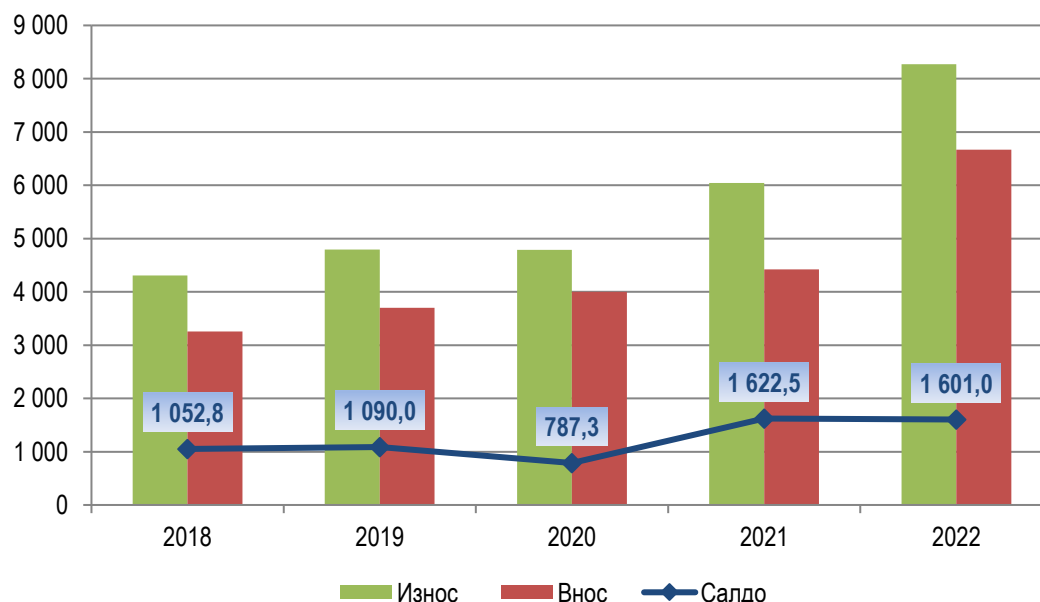
През 2022 г. аграрният сектор формира 14,5% от общия стокообмен на страната за годината, в т. ч. 17,4% от общия износ и 12,1% от общия внос.

Таблица III.1. Аграрна търговия на България през периода 2018 – 2022 г. (хил. евро)

	2018	2019	2020	2021	2022	Изм. 2022/2021 (%)
Аграрен износ	4 308 894	4 793 025	4 786 052	6 041 007	8 269 923	36,9%
Дял от общия износ	15,1%	16,0%	17,1%	17,3%	17,4%	
Аграрен внос	3 256 142	3 702 996	3 998 783	4 418 463	6 668 884	50,9%
Дял от общия внос	10,1%	11,1%	13,0%	11,3%	12,1%	
Салдо	1 052 752	1 090 029	787 269	1 622 544	1 601 039	-1,3%
Стокообмен	7 565 036	8 496 021	8 784 835	10 459 470	14 938 807	42,8%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

Фигура III.1. Аграрна търговия на България (млн. евро)

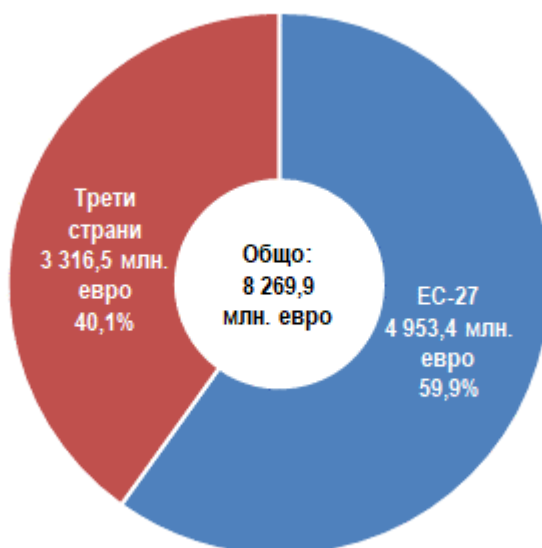
Източник: НСИ и изчисления на МЗХ

2. Структура на аграрната търговия на България по страни

Основна част от аграрния стокообмен на България се извършва със страните от Европейския съюз. През 2022 г. търговията с държавите - членки на Съюза представлява 59,9% от общия аграрен износ на България и 62,8% от общия аграрен внос, при съответно 62,2% и 75,9% през предходната година. Съществено намаление на относителната тежест на ЕС в общия селскостопански внос през 2022 г. се обяснява до голяма степен с рязкото увеличение на доставките на определени продукти от

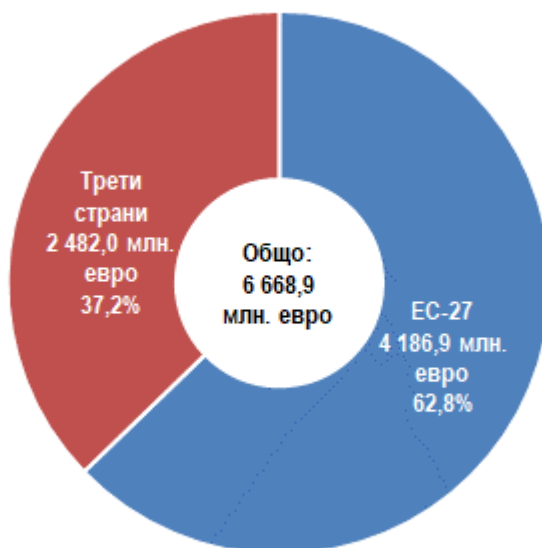
Украйна (най-вече на маслодаен слънчоглед и сурово слънчогледово масло) като последица от военния конфликт между Русия и Украйна и предприетите мерки на европейско и международно ниво за улесняване на украинския износ, включително по нови маршрути.

Фигура III.2. Структура на аграрния износ от България през 2022 г. по страни

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ

Фигура III.3. Структура на аграрния внос в България през 2022 г. по страни

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ

2.1. Износ по страни

Най-значителен дял в общия износ на селскостопански стоки от България през 2022 г. формират съседните Гърция и Румъния - респективно 12,1% и 9,8%. Сред водещите дестинации са също така Испания и Германия, следвани от Алжир, Нидерландия, Италия, Турция, Франция, Китай и др.

Сравнението с 2021 г. сочи увеличение на експорта при почти всички основни партньори, с изключение на Турция. Изпращанията на аграрни стоки за ЕС нарастват с 31,9% на годишна база, а износът за трети страни – с 45,1%.

В стойностно изражение, най-голям ръст се наблюдава при износа за Алжир (+434,4 млн. евро, главно поради разширената реализация на пшеница) и Гърция (+258,9 млн. евро, най-вече в резултат на отчетената по-висока стойност на изпращанията на слънчогледово масло, житни растения и захар).

Таблица III.2. Износ на селскостопански стоки по страни (хил. евро)

	2020	2021	2022	Дял в общия аграрен износ (2022)	Изм. 2022/2021	
					хил. евро	%
ОБЩО, в т. ч.:	4 786 052	6 041 007	8 269 923	100,0%	2 228 916	36,9%
ЕС-27 общо	3 041 289	3 754 932	4 953 404	59,9%	1 198 472	31,9%
Гърция	584 937	744 863	1 003 727	12,1%	258 863	34,8%
Румъния	578 029	679 769	813 944	9,8%	134 175	19,7%
Испания	259 483	438 192	616 227	7,5%	178 035	40,6%
Германия	317 935	371 305	476 626	5,8%	105 321	28,4%
Нидерландия	251 269	294 807	398 557	4,8%	103 750	35,2%
Италия	286 179	341 849	395 915	4,8%	54 065	15,8%
Франция	137 369	184 599	333 333	4,0%	148 734	80,6%
Полша	121 013	156 285	203 751	2,5%	47 466	30,4%
Белгия	103 214	97 678	140 621	1,7%	42 943	44,0%
Кипър	44 760	72 133	107 372	1,3%	35 239	48,9%
Унгария	49 286	67 373	84 052	1,0%	16 679	24,8%
Други	307 814	306 078	378 356	4,6%	72 278	23,6%
Трети страни общо	1 744 763	2 286 039	3 316 519	40,1%	1 030 480	45,1%
Алжир	10 985	22 264	456 666	5,5%	434 402	1951,1%
Турция	309 317	357 824	346 887	4,2%	-10 937	-3,1%
Китай	65 692	161 498	247 710	3,0%	86 212	53,4%
Индия	22 952	27 693	217 090	2,6%	189 397	683,9%
Обединено кралство	140 839	159 220	198 080	2,4%	38 860	24,4%
САЩ	147 406	156 207	182 175	2,2%	25 968	16,6%
Южна Африка	79 038	49 783	181 956	2,2%	132 174	265,5%
Тунис	27 425	93 392	163 034	2,0%	69 642	74,6%
Ирак	13 212	13 837	140 547	1,7%	126 710	915,7%
Израел	37 297	105 816	103 135	1,2%	-2 681	-2,5%
Египет	22 190	22 157	94 939	1,1%	72 782	328,5%
Сърбия	44 206	55 076	72 443	0,9%	17 367	31,5%
Индонезия	23 874	55 185	63 383	0,8%	8 198	14,9%
Северна Македония	48 432	53 989	60 859	0,7%	6 870	12,7%
Русия	57 894	63 718	59 008	0,7%	-4 710	-7,4%
Други	694 005	888 380	729 488	8,8%	-158 892	-17,9%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

2.2. Внос по страни

През 2022 г. аграрният внос от трети страни е повече от два пъти над нивото от предходната година, основно вследствие на отчетения ръст от близо дванадесет пъти на вноса от Украйна. По-умерено повишение е налице при стойността на доставките от държави членки на ЕС - с 24,8%.

Таблица III.3. Внос на селскостопански стоки по страни (хил. евро)

	2020	2021	2022	Дял в общия аграрен внос (2022)	Изм. 2022/2021	
					хил. евро	%
ОБЩО, в т. ч.:	3 998 783	4 418 463	6 668 884	100,0%	2 250 421	50,9%
ЕС-27 - общо, в т. ч.:	2 883 501	3 355 558	4 186 910	62,8%	831 352	24,8%
Румъния	512 439	685 924	875 101	13,1%	189 177	27,6%
Германия	405 995	453 460	546 208	8,2%	92 748	20,5%
Гърция	389 798	468 252	530 169	7,9%	61 917	13,2%
Полша	270 150	309 143	378 135	5,7%	68 992	22,3%
Нидерландия	228 051	262 181	321 940	4,8%	59 759	22,8%
Италия	243 705	233 491	320 584	4,8%	87 093	37,3%
Унгария	155 038	190 768	231 492	3,5%	40 724	21,3%
Испания	141 108	162 054	217 332	3,3%	55 279	34,1%
Франция	123 693	146 909	157 603	2,4%	10 694	7,3%
Белгия	85 822	88 301	124 319	1,9%	36 018	40,8%
Австрия	75 734	79 160	112 640	1,7%	33 479	42,3%
Чешка република	52 959	63 158	91 755	1,4%	28 597	45,3%
Дания	36 716	37 693	53 625	0,8%	15 932	42,3%
Литва	28 532	40 364	40 822	0,6%	458	1,1%
Ирландия	19 769	26 783	39 501	0,6%	12 718	47,5%
Трети страни - общо, в т. ч.:	1 115 282	1 062 905	2 482 000	37,2%	1 419 095	133,5%
Украйна	144 101	95 626	1 106 200	16,6%	1 010 574	1056,8%
Турция	190 497	261 181	278 878	4,2%	17 697	6,8%
Китай	65 240	62 368	202 132	3,0%	139 765	224,1%
Сърбия	116 450	140 927	151 898	2,3%	10 971	7,8%
Молдова	22 139	38 158	121 489	1,8%	83 331	218,4%
Бразилия	21 890	19 825	54 223	0,8%	34 399	173,5%
Обединено кралство	55 366	51 024	48 072	0,7%	-2 952	-5,8%
Северна Македония	29 220	34 494	43 562	0,7%	9 068	26,3%
Кот д'Ивоар	19 903	35 701	39 898	0,6%	4 197	11,8%
Други	234 765	227 832	301 515	4,5%	73 683	32,3%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

С 16,6% относителен дял от целия аграрен внос в стойностно изражение, Украйна се превръща във водещ доставчик на селскостопански стоки в България през 2022 г., което се свързва основно с разместване на търговските потоци поради военния конфликт между Украйна и Русия. Международните инициативи за осигуряване на коридори за износ на украински аграрни продукти и временната либерализация на търговията на ЕС с Украйна от м. юни 2022 г. оказаха влияние за рязко увеличение на вноса на някои украински продукти на българския пазар, най-вече на слънчоглед и сурово слънчогледово масло.

Традиционно значителен е вносът на селскостопански стоки от Румъния, Германия и Гърция (представляващи респективно 13,1%, 8,2% и 7,9% от общия аграрен внос за 2022 г.), следвани от Полша, Нидерландия, Италия, Турция, Унгария, Испания, Китай и др.

След Украйна, най-сериозно увеличение на годишна база бележи стойността на доставките от Румъния (+189,2 млн. евро) и Китай (+139,8 млн. евро). Сред основните ни търговски партньори, единствено за Обединеното кралство се отчита намаление на аграрния внос в сравнение с предходната 2021 г.

3. Структура на аграрната търговия на България по продукти

3.1. Износ по продукти

Водеща група продукти в структурата на аграрния експорт през 2022 г. остават житните растения, макар техният дял в общата стойност на реализираните извън страната селскостопански стоки да намалява от 27,7% през 2021 г. на 22,7%. На второ място се нарежда групата на мазнините от растителен или животински произход с 21,1%, изместваща маслодайните семена и плодове, чийто дял се свива до 11,1% при 13,8% за предходната година. Сравнително голям е и износът на остатъци от хранителната промишленост и храни за животни, хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, какаови продукти, мляко и млечни продукти, меса и карантинни, безалкохолни напитки и др.

Таблица III.4. Аграрен износ от България по групи продукти през периода 2021 – 2022 г. (хил. евро)

		2021		2022		Изм. 2022/2021 (%)
		хил. евро	дял от общия аграрен износ %	хил. евро	дял от общия аграрен износ %	
	Общо аграрни стоки, в т. ч.:	6 041 007	100%	8 269 923	100,0%	36,9%
1	Живи животни	40 530	0,7%	64 625	0,8%	59,4%
2	Меса и карантинни, годни за консумация	148 186	2,5%	244 939	3,0%	65,3%
3	Риби и ракообразни, мекотели и други водни безгръбначни	43 197	0,7%	50 573	0,6%	17,1%
4	Мляко и млечни продукти; птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати другаде	229 155	3,8%	271 945	3,3%	18,7%
5	Други продукти от животински произход, неупоменати другаде	16 739	0,3%	18 519	0,2%	10,6%
6	Живи растения и цветарски продукти	14 824	0,2%	9 566	0,1%	-35,5%
7	Зеленчуци, растения, корени и грудки, годни за консумация	141 295	2,3%	166 677	2,0%	18,0%
8	Плодове, годни за консумация; цитрусови или пъпешови кори	127 834	2,1%	150 862	1,8%	18,0%
9	Кафе, чай, мате и подправки	97 029	1,6%	117 609	1,4%	21,2%
10	Житни растения	1 673 915	27,7%	1 880 871	22,7%	12,4%
11	Мелничарски продукти; малц; скорбяла и нишесте; инулин; пшеничен глутен	61 809	1,0%	115 082	1,4%	86,2%
12	Маслодайни семена и плодове; семена за посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи	832 083	13,8%	918 236	11,1%	10,4%
13	Естествени лакове, клейове, смоли и други растителни сокове и екстракти	3 339	0,1%	2 763	0,0%	-17,3%
14	Материали за сплитане и други продукти от растителен произход, неупоменати, нито включени другаде	1 134	0,0%	1 341	0,0%	18,3%

		2021		2022		Изм. 2022/2021 (%)
		хил. евро	дял от общия аграрен износ %	хил. евро	дял от общия аграрен износ %	
15	Мазнини и масла от животински или растителен произход; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход	713 155	11,8%	1 748 158	21,1%	145,1%
16	Продукти от месо, риби или ракообразни, мекотели или други водни безгръбначни	101 360	1,7%	127 577	1,5%	25,9%
17	Захар и захарни изделия	122 751	2,0%	213 956	2,6%	74,3%
18	Какао и продукти от какао	257 061	4,3%	340 246	4,1%	32,4%
19	Хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия	310 874	5,1%	375 439	4,5%	20,8%
20	Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други части от растения	165 739	2,7%	189 637	2,3%	14,4%
21	Разни видове хранителни продукти	152 564	2,5%	199 330	2,4%	30,7%
22	Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет	212 418	3,5%	251 346	3,0%	18,3%
23	Остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; приготвени храни за животни	408 733	6,8%	618 820	7,5%	51,4%
24	Тютюн и обработени заместители на тютюна	165 288	2,7%	191 806	2,3%	16,0%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

Основен принос за увеличение на общия експорт на селскостопански стоки през 2022 г. има регистрираният значителен ръст на стойността на изнесените слънчогледово масло (с 933,8 млн. евро или 144,1%), пшеница (с 252,1 млн. евро или 22,3%) и кюспета (със 152,5 млн. евро или 92,7%). Чувствително повишение се наблюдава и при износа на слънчоглед (с 86,9 млн. евро), птиче месо (с 85,7 млн. евро), етилов алкохол (с 55,3 млн. евро) и хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени изделия (с 51,9 млн. евро). Увеличението на стойността на реализираните извън страната продукти се дължи до голяма степен на постигнатите по-високи експортни цени спрямо предходната година, макар при някои от продуктите като пшеница и слънчоглед да е налице намаление на износа в количествено изражение.

Таблица III.5. Водещи продукти в аграрния износ от България (хил. евро)

	2021		2022		Изм. 2022/2021	
	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество	Стойност
Слънчогледово масло, памучно масло или масло от шафранка	559 457	647 933	910 012	1 581 751	62,7%	144,1%
Пшеница и смес от пшеница и ръж	5 119 222	1 130 256	4 051 292	1 382 364	-20,9%	22,3%
Семена от слънчоглед, дори натрошени	758 221	602 642	660 346	689 553	-12,9%	14,4%
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти	106 397	267 831	103 866	319 706	-2,4%	19,4%
Кюспета и други твърди остатъци	645 340	164 476	931 961	316 945	44,4%	92,7%
Царевица	1 759 340	398 509	963 503	312 915	-45,2%	-21,5%

	2021		2022		Изм. 2022/2021	
	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество	Стойност
Шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао	50 412	205 018	51 709	243 630	2,6%	18,8%
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	135 853	182 066	111 411	204 898	-18,0%	12,5%
Птиче месо и карантии	35 276	118 869	37 560	204 524	6,5%	72,1%
Хранителни продукти, неупоменати, нито включени другаде	42 638	134 151	45 154	172 657	5,9%	28,7%
Семена от репица или рапица, дори натрошени	270 658	152 309	205 418	135 033	-24,1%	-11,3%
Захари, включително лактоза, малтоза, глюкоза и фруктоза	203 119	76 158	211 121	126 078	3,9%	65,5%
Сирена и извара	25 757	97 931	23 517	111 656	-8,7%	14,0%
Сурови или необработени тютюни; отпадъци от тютюн	22 908	111 205	23 658	108 292	3,3%	-2,6%
Етилов алкохол, неденатуриран дестилати, денатурирани	58 471	52 909	83 611	108 241	43,0%	104,6%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

3.2. Внос по продукти

През 2022 г. се отчита увеличение на вноса на всички основни групи селскостопански продукти, най-значително при мазнините и маслата от животински или растителен произход (близо три пъти) и маслодайните семена и плодове (над два пъти). Групата маслодайни семена и плодове запазва водещото си място в структурата на общия внос на селскостопански стоки през годината, като дори увеличава своя дял до 16,2%, сравнено с 10,5% през 2021 г. Сериозното повишение на вноса на сурово слънчогледово масло води до нарастване на относителната тежест в общия аграрен внос на групата мазнини и масла от животински или растителен произход от 6,7% през 2021 г. на 13,2% през 2022 г. На трета позиция са изместени месата и карантиите със 7,8% (при 9,2% през 2021 г.), следвани от безалкохолни и алкохолни напитки и оцет; мляко и млечни продукти, птичи яйца и естествен мед; тютюн и обработени заместители на тютюна и др.

Таблица III.6. Аграрен внос в България по групи продукти през периода 2021 – 2022 г. (хил. евро)

		2021		2022		Изм. 2022/2021 %
		хил. евро	дял от общия аграрен внос %	хил. евро	дял от общия аграрен внос %	
	Общо аграрни стоки, в т. ч.:	4 418 463	100%	6 668 884	100%	50,9%
1	Живи животни	26 703	0,6%	28 459	0,4%	6,6%
2	Меса и карантии, годни за консумация	405 215	9,2%	520 014	7,8%	28,3%
3	Риби и ракообразни, мекотели и други водни безгръбначни	99 935	2,3%	128 060	1,9%	28,1%

		2021		2022		Изм. 2022/2021 %
		хил. евро	дял от общия аграрен внос %	хил. евро	дял от общия аграрен внос %	
4	Мляко и млечни продукти; птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати другаде	306 200	6,9%	403 163	6,0%	31,7%
5	Други продукти от животински произход, неупоменати другаде	22 503	0,5%	28 930	0,4%	28,6%
6	Живи растения и цветарски продукти	31 855	0,7%	38 800	0,6%	21,8%
7	Зеленчуци, растения, корени и грудки, годни за консумация	221 394	5,0%	251 698	3,8%	13,7%
8	Плодове, годни за консумация; цитрусови или пъпешови кори	275 736	6,2%	303 871	4,6%	10,2%
9	Кафе, чай, мате и подправки	137 453	3,1%	185 840	2,8%	35,2%
10	Житни растения	106 596	2,4%	190 286	2,9%	78,5%
11	Мелничарски продукти; малц; скорбяла и нишесте; инулин; пшеничен глутен	28 012	0,6%	35 705	0,5%	27,5%
12	Маслодайни семена и плодове; семена за посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи	462 065	10,5%	1 080 412	16,2%	133,8%
13	Естествени лакове, клейове, смоли и други растителни сокове и екстракти	19 023	0,4%	31 301	0,5%	64,5%
14	Материали за сплитане и други продукти от растителен произход, неупоменати, нито включени другаде	1 308	0,0%	2 330	0,0%	78,1%
15	Мазнини и масла от животински или растителен произход; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход	296 468	6,7%	878 109	13,2%	196,2%
16	Продукти от месо, риби или ракообразни, мекотели или други водни безгръбначни	73 464	1,7%	91 734	1,4%	24,9%
17	Захар и захарни изделия	137 178	3,1%	238 510	3,6%	73,9%
18	Какао и продукти от какао	286 085	6,5%	336 041	5,0%	17,5%
19	Хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия	230 415	5,2%	304 805	4,6%	32,3%
20	Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други части от растения	165 052	3,7%	203 994	3,1%	23,6%
21	Разни видове хранителни продукти	259 552	5,9%	332 458	5,0%	28,1%
22	Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет	359 816	8,1%	413 132	6,2%	14,8%
23	Остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; приготвени храни за животни	174 612	4,0%	261 984	3,9%	50,0%
24	Тютюн и обработени заместители на тютюна	291 825	6,6%	379 249	5,7%	30,0%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

Сравнявайки с предходната година, през 2022 г. е налице рязко увеличение на вноса на слънчоглед (с 630,7 млн. евро или 190%) и слънчогледово масло (с 406,1 млн. евро или над тринадесет пъти). Сериозно нараства и стойността на вноса на животински или растителни мазнини и захар (съответно със 128,6 млн. евро и 85,1 млн. евро), шоколадови изделия, хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти, свинско месо, кафе, птиче месо и др.

Таблица III.7. Водещи продукти в аграрния внос в България (хил. евро)

	2021		2022		Изм. 2022/2021	
	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество	Стойност
Семена от слънчоглед, дори натрошени	585 158	331 989	1 337 262	962 725	128,5%	190,0%
Слънчогледово масло, памучно масло или масло от шафранка	26 475	32 572	308 935	438 648	1066,9%	1246,7%
Свинско месо	138 372	230 694	131 971	280 955	-4,6%	21,8%
Шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао	39 717	172 802	47 210	226 264	18,9%	30,9%
Животински или растителни мазнини и масла и техните фракции; негодни за консумация смеси	81 840	87 216	137 804	215 822	68,4%	147,5%
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти	64 676	153 600	73 117	205 454	13,1%	33,8%
Пури (включително тези с отрязани краища), пурети и цигари от тютюн или от заместители на тютюна	14 625	176 345	15 453	188 522	5,7%	6,9%
Хранителни продукти, неупоменати, нито включени другаде	30 093	145 652	29 793	182 115	-1,0%	25,0%
Захар от захарна тръстика или от цвекло и химически чиста захароза, в твърдо състояние	207 950	93 459	304 633	178 509	46,5%	91,0%
Кафе и заместители на кафе	38 212	116 077	35 944	161 039	-5,9%	38,7%
Води, включително минералните води и газираните води, и други безалкохолни напитки	221 271	138 203	213 644	154 073	-3,4%	11,5%
Сирена и извара	33 446	110 191	35 072	146 395	4,9%	32,9%
Птиче месо и карантии	93 347	99 559	93 592	141 207	0,3%	41,8%
Етилов алкохол, неденатуриран, с алкохолно съдържание по обем под 80 % vol; дестилати, ликьори и други спиртни напитки	18 949	109 791	23 612	139 086	24,6%	26,7%
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	91 202	93 504	99 375	125 974	9,0%	34,7%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

4. Развитие на външната търговия със селскостопански стоки през 2023 г.

По предварителни данни на НСИ, през първите шест месеца на 2023 г. износът на селскостопански стоки възлиза на 3 913,2 млн. евро - с 5,6% по-малко в сравнение със същия период на 2022 г., основно поради намаление на стойността на реализираните извън страната слънчогледово масло и пшеница. От друга страна, налице е значително увеличение на експорта на живи животни (главно от рода на едрия рогат добитък) и захар и захарни изделия - съответно със 106,9 млн. евро или над единадесет пъти и с 64,4 млн. евро или 77,7%. Съществено нараства и стойността на изнесените меса и карантии (с 41,5%), тютюн и обработени заместители на тютюна (с 26,8%), хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения (с 22,8%), какаови продукти (с 18,1%) и др.

Водещите групи продукти в структурата на аграрния експорт на страната през периода януари - юни 2023 г. са житните растения и мазнините от растителен или животински произход, следвани от маслодайни семена; остатъци и отпадъци от хранителната промишленост и приготвени храни за животни; хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения; какаови продукти; захар и захарни изделия; меса и карантии; млечни продукти, яйца и мед и др.

При вноса на селскостопански стоки за шестте месеца на 2023 г. се отчита малко по-слабо намаление на годишна база – с 3,4%, до 2 940,5 млн. евро.

Така, за първата половина на 2023 г. се формира положително търговско салдо за България в размер на 972,7 хил. евро, с 11,6% под отчетеното за същия период на 2022 г.

Основни партньори в аграрната търговия на страната остават страните от ЕС. През първите шест месеца на 2023 г. обменът на селскостопански стоки с ЕС намалява с 9% на годишна база, като формира 53,1% от общия аграрен износ на страната и 71% от общия аграрен внос.

5. Дейности по подкрепа на износа на земеделска продукция

Един от основните механизми за подкрепа на износа е набирането и предоставянето на информация за потенциални пазари за произведената в страната земеделска продукция. В тази връзка, при постъпване на конкретни запитвания през 2022 г. са извършени пазарни анализи и проучвания относно възможността за износ на различни земеделски продукти към страни - търговски партньори както от ЕС, така и от трети страни. При преговори между ЕС и трети страни, МЗХ проследява процеса, свързан с търговски споразумения за свободна търговия (ССТ), целящи облекчаване на административните тежести при търговията и стокообмена. Обект на разглеждане са търговско-икономическите отношения в аграрния сектор между България и съответните страни, с които предстои да бъдат сключени търговски споразумения.

През 2022 г. продължиха преговорите за сключване на ССТ между ЕС и Австралия, Нова Зеландия, Меркосур, Чили, Индонезия и Мексико. Проследен е и ефектът от прилагането на Споразумението за търговия и сътрудничество между Европейския съюз и Европейската общност за атомна енергия и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия.

Анализиран е ефектът от либерализиране на Споразумението за асоцииране между ЕС и Република Молдова под формата на допълнителни безмитни квоти за някои селскостопански продукти, които да се прилагат за период от една година.

МЗм поддържа информация относно забраните за внос на редица хранителни стоки с произход от Европейския съюз, налагани от Съвета на министрите на Република Беларус през 2022 г. в отговор на санкциите от страна на Европейския съюз.

Изготвен е материал относно Споразумението за асоцииране между ЕС и Чили, преговорите за което приключиха през 2022 г., с оглед информирание на българските износители за възможности за износ към тази страна.

Министерството на земеделието и храните традиционно организира участието на страната в различни международни прояви и изложения за хранително-вкусовата промишленост с цел популяризиране и изграждане на разпознаваем имидж на българските селскостопански продукти, както и с цел подпомагане на експорта и развитие на международните контакти между бизнесоператорите в сектора.

През 2023 г. национални щандове на Република България с участието на производители на мед, вино, млечни и месни продукти, био-продукти, сладко, етерични масла и др. присъстваха на Международното изложение „Зелена седмица“ в гр. Берлин, Федерална република Германия, Международното изложение за биохрани „БИОФАХ 2023“ в гр. Нюрнберг, Федерална република Германия и на Международното изложение за земеделие и хранителни продукти “АГРА 2023”, гр. Горня Радгона, Република Словения.

IV. ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

1. Подпомагане по първи стълб на ОСП

1.1 Директни плащания на площ, преходна национална помощ и обвързано с производството подпомагане

Финансовото подпомагане чрез директни плащания се предоставя от ЕФГЗ и НБ. През календарната 2022 г. по схеми за директни плащания са оторизирани средства в размер над 1,7 млрд. лева, в това число за кампании `2021 и `2022.

Кампания `2021

Таблица IV.1. Оторизирани средства за кампания `2021 през календарната 2022 г.

Схема / Мярка	Брой подадени валидни заявления	Брой заявления с оторизирани плащания	Процентно разпределение на бюджета (%)		Оторизирана сума (лева)
			ЕЗФГЗ	НБ	
СЕПП	54 154	67	100	-	72 253 383
ЗДП	54 154	54 122	100	-	451 763 852
СПП	54 084	54 051	100	-	104 573 117
МЗС	3 748	3 746	100	-	2 526 136
Памук	77	77	100	-	3 746 324
СМлК	3 239	6	100	-	201 386
СМКЮ	4 776	9	100	-	213 485
ЕЖСК-месо	488	2	100	-	53 192
ДПЖ-пл	1 962	1	100	-	6 340
ДПЖСК	2 069	3	100	-	72 942
Биволи	256	0	100	-	51 478
СП (основна)	5 745	5 744	100	-	30 495 161
СЗ-КЛЧ	2 871	2 870	100	-	16 301 426
СЗо	1 124	1 124	100	-	8 203 537
СПК	16 150	16 143	100	-	30 847 577
ЕЖСК-мляко	921	4	100	-	210 072
СМлК-пл	326	0	100	-	2 100
СП (други)	3 323	3 323	100	-	6 862 574
СЗ-МЗДП	2 829	2 829	100	-	6 120 574
СЗ-ДККП	1 688	1 688	100	-	4 463 141
СЗ-П	1 213	1 213	100	-	4 335 866
ДЗС	2 249	2 249	100	-	2 401 604
ПНДЖ1	3 763	15	-	100	13 246 737
ПНДЖЗ	5 582	346	-	100	9 187 119
ПНДТ	38 804	38 785	-	100	70 241 739
Финансова дисциплина	n/a	n/a	100	-	33 693 111
ОБЩО:					872 073 973

Източник: ДФЗ-РА

Кампания `2022

За кампания `2022 земеделските стопани се подпомагат по следните схеми за директни плащания, финансирани с европейски и национални средства:

Схеми за директни плащания

- Схема за единно плащане на площ;

- Схема за плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда - зелени директни плащания;
- Схема за преразпределително плащане;
- Схема за млади земеделски стопани;
- Схема за дребни земеделски стопани;
- Схема за обвързано подпомагане за млечни крави;
- Схема за обвързано подпомагане за млечни крави под селекционен контрол;
- Схема за обвързано подпомагане за млечни крави в планински райони;
- Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави и/или юници;
- Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави под селекционен контрол;
- Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и кози-майки в планински райони;
- Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и кози-майки под селекционен контрол;
- Схема за обвързано подпомагане за биволи;
- Схема за обвързано подпомагане за плодове;
- Схема за обвързано подпомагане за плодове (сливи и десертно грозде);
- Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжан);
- Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (пипер);
- Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (картофи, лук и чесън);
- Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши);
- Схема за обвързано подпомагане за оранжерийни зеленчуци;
- Схема за обвързано подпомагане за протеинови култури;
- Специално плащане за култура – памук.

Схеми за преходна национална помощ

- Схема за преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството;
- Схема за преходна национална помощ за говеда и биволи, необвързана с производството;
- Схема за преходна национална помощ за овце-майки и кози-майки, обвързана с производството.

Плащанията за Кампания `2022 стартираха през м. октомври 2022 г. с изплащането на средствата по схемите за преходна национална помощ в сектор Животновъдство. През м. декември същата година е извършена оторизация по схемите за обвързано производство в сектор Животновъдство и по схемата за единно плащане на площ, финансирани от ЕФГЗ.

Общо по всички схеми и мерки за кампанията са приети 96 643 заявления за подпомагане, а заявената за подпомагане площ възлиза на 3 835 356 ха.

Таблица IV.2. Оторизирани средства за кампания `2022 през календарна 2022 г.

Схема / Мярка	Брой подадени валидни заявления	Брой заявления с оторизирани плащания	Процентно разпределение на бюджета (%)		Оторизирана сума (лева)
			ЕЗФГЗ	НБ	
СЕПП	54 465	52 509	100	-	660 972 103
СМлК	2 932	2 927	100	-	27 478 206

Схема / Мярка	Брой подадени валидни заявления	Брой заявления с оторизирани плащания	Процентно разпределение на бюджета (%)		Оторизирана сума (лева)
СМКЮ	4 552	4 522	100	-	18 456 224
ЕЖСК-месо	515	509	100	-	3 181 767
ДПЖ-пл	1 792	1 778	100	-	3 249 187
ДПЖСК	2 079	2 075	100	-	23 816 684
Биволи	256	253	100	-	4 391 503
ЕЖСК-мляко	895	893	100	-	38 804 902
СМЛК-пл	340	338	100	-	917 016
ПНДЖ1	3 464	3 451	-	100	30 823 332
ПНДЖ3	5 105	5 087	-	100	21 229 702
ОБЩО:					833 320 626

Източник: ДФЗ-РА

Схеми за подпомагане на площ (хектар)

Схема за единно плащане на площ

За кампания `2022 са подадени 54 465 заявления за подпомагане. Към 30.06.2023 г. общо оторизираните средства възлизат на 737 156 198 лева, при размер на подпомагането на единица площ 195,95 лева/ха. Бюджетът за кампанията е в размер на 745 163 712 лева.

Минималният размер на допустимото за подпомагане стопанство е 0,5 ха, а на парцел - 0,1 ха. По СЕПП се прилага намаление на плащанията за суми над 150 000 евро, като инструмент за противодействие на структурния дисбаланс, при отчитане на заетостта в стопанствата чрез приспадане на разходите за възнаграждения, свързани със селскостопанската дейност, преди намаленията на плащанията.

Схема за плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда (зелени директни плащания)

От подкрепа по схемата могат да се възползват земеделски стопани, които имат право да получат плащане по СЕПП и спазват практики за диверсификация на културите, запазване на постоянно затревените площи и поддържане на екологично насочените площи в рамките на всички свои хектари, в зависимост от структурата на земеделското стопанство, неговия размер и отглежданите култури. За кампания `2022 схемата е с бюджет 467 782 377 лева и размер на подпомагането на единица площ 123,04 лева/ха. Към 30 юни 2023 г. оторизираните плащания са в размер на 466 075 884 лева или 99,6% от бюджета.

Схема за преразпределително плащане

Чрез схемата се предоставя допълнителна подкрепа на икономически по-уязвимите малки и средни стопанства под формата на по-високо единно плащане на хектар за първите 30 хектара на всяко стопанство, допустимо за подпомагане по СЕПП. За кампания `2022 схемата с бюджет от 109 460 259 лева е заявена от 54 383 земеделски стопани. Плащането на единица площ възлиза на 140,81 лева/ха. Към 30 юни 2023 г. са оторизирани средства в размер на 108 219 346 лева, представляващи 98,9% от бюджета.

Схема за млади земеделски стопани

Земеделските стопани, които са на не повече от 40 години през годината на кандидатстване и са започнали земеделска дейност през последните 5 години, получават завишено плащане с 50% от плащането по СЕПП за първите си 30 ха. За кампания `2022 заявления за подпомагане са подали 3 221 млади земеделски стопани. Към 30 юни 2023 г. по схемата са оторизирани 2 406 091 лева.

Схема за дребни земеделски стопани

Подпомагането за дребни земеделски стопани замества всички плащания по схемите за директни плащания. Финансовата подкрепа се формира ежегодно и индивидуално за всеки отделен бенефициент в зависимост от размера на допустимите площи, броя допустими животни и заявените схеми, като не може да надвишава левовата равностойност на 1 250 евро, а плащанията в размер до 500 евро се закръглят на 500 евро.

Заявяване за участие по схемата беше възможно единствено през референтната 2015 г. Право на подпомагане имат бенефициентите, които са подали заявления по СЕПП и отговарят на минималните изисквания за получаване на директни плащания. За да се възползват от финансовата помощ те трябва да поддържат през всяка година от кандидатстването си най-малко размера на площите, които са декларирали за Кампания `2015.

През кампания `2022 по схемата продължават участието си 1 847 земеделски стопани. Към 30 юни 2023 г. оторизирани по нея средства са 2 020 607 лева.

Схеми за обвързано с производството подпомагане

Схема за обвързано подпомагане за млечни крави

За Кампания `2022 заявления за подпомагане по схемата, с бюджет 27 868 538 лева, са подали 2 932 земеделски стопани. Определеното плащане на едно животно е в размер на 375,49 лева/глава за първите 50 животни и 300,39 лева/глава за животните над 50-ото допустимо животно. Към 30 юни 2023 г. по схемата са оторизирани 27 520 252 лева, което представлява 98,8% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за млечни крави под селекционен контрол

Годишният бюджет на схемата е в размер на 39 307 035 лева, а плащането за едно животно е 569,78 лева/глава за първите 50 допустими животни и 455,82 лева/глава за животните над 50-ото животно. За Кампания `2022 заявления за подпомагане са подали 895 земеделски стопани. Към края на м. юни 2023 г. са оторизирани средства в размер на 38 821 198 лева - 98,8% от определения бюджет.

Схема за обвързано подпомагане за млечни крави в планински райони

Схемата е с годишен бюджет от 924 981 лева. За Кампания `2022 са кандидатствали 340 земеделски стопани. Ставката за подпомагане на едно животно е в размер на 380,03 лева/глава. Към края на м. юни 2023 г. са разплатени 917 016 лева или 99,1% от определените за кампанията средства.

Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави и/или юници

За Кампания `2022 заявление за подпомагане са подали 4 552 земеделски стопани. Схемата е с годишен бюджет от 18 749 713 лева. До 30.06.2023 г. изплатените средства възлизат на 18 533 215 лева, при ставка за подпомагане от 157,43 лева/глава за първите 50 животни и 125,94 лева/глава за животните над 50-то допустимо животно. Усвояемостта на бюджета е 98,9%.

Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави под селекционен контрол

Годишният бюджет на схемата за Кампания `2022 е 3 249 951 лева. Постъпили са 515 заявления за подпомагане. При плащане за едно животно от 118,21 лева/глава за първите 50 допустими животни и 94,57 лева/глава за над 50-то допустимо животно, до 30 юни 2023 г. са оторизирани средства в размер на 3 220 231 лева или 99,1% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и/или кози-майки в планински райони

Бюджетът по схемата за Кампания `2022 е в размер на 3 284 950 лева. Участие в нея са заявили 1 792 земеделски стопани. Ставката за едно животно възлиза на 63,82 лева/глава. Към 30 юни 2023 г. са оторизирани средства в размер на 3 258 912 лева, което формира 99,2% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и/или кози-майки под селекционен контрол

По схемата се подпомагат земеделски стопани, които отглеждат 50 и повече овце-майки под селекционен контрол от една порода и/или 20 и повече кози-майки под селекционен контрол от една порода. Определеният за Кампания `2022 ресурс е в размер на 24 004 232 лева. Заявления за подпомагане са подали 2 079 земеделски стопани. При ставка от 74,24 лева/глава за първите 200 допустими животни и 59,39 лева/глава за животните над 200, към 30 юни 2023 г. са извършени плащания в размер на 23 834 559 лева или 99,3% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за биволи

За Кампания `2022 по схемата с годишен бюджет от 4 424 442 лева са кандидатствали 256 земеделски стопани. Плащанията за едно животно възлизат на 411,96 лева/глава за първите 50 допустими животни и 329,57 лева/глава за животните над 50 броя. Оторизираните средства към края на м. юни 2023 г. възлизат на 4 408 675 лева, което представлява 99,6% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за плодове (основна група)

Заявления за подпомагане по схемата за Кампания `2022 са подали 5 776 земеделски стопани. Определеният за годината финансов ресурс възлиза на 33 707 761 лева. При ставка на единица площ от 1 842,92 лева/ха за първите 30 ха от стопанството и 1 228,61 лева/ха за площите над 30 ха, до 30.06. 2023 г. са оторизирани средства в размер на 33 301 609 лева или 98,8% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за плодове – сливи и десертно грозде

Бюджетът на схемата за Кампания `2022 е в размер на 7 754 031 лева. За кампанията са подадени 3 404 заявления, а плащането на единица площ е 981,24 лева/ха за първите до 30 ха от стопанството и 654,11 лева/ха за площите над 30-ия хектар. Усвояемостта на финансовия ресурс към края на м. юни 2023 г. е 98,2%, при разплатени средства в размер на 7 617 513 лева

Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжан)

За Кампания `2022 по схемата са кандидатствали 1 552 земеделски стопани. Определеният годишен бюджет е в размер на 4 955 774 лева, а ставката на единица площ за първите до 30 ха от стопанството е 2 266,13 лева/ха и 1 510,75 лева/ха за площите над 30-ия хектар. Към 30 юни 2023 г. оторизираните средства възлизат на 4 773 287 лева или 96,32% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (пипер)

Определеният годишен финансов ресурс за Кампания `2022 по схемата възлиза на 4 130 407 лева. Плащането за единица площ за първите до 30 ха от стопанството е в размер на 2 299,08 лева/ха, а за хектарите над 30 - 1 577,88 лева/ха. Заявления за подпомагане са подадени от 1 096 земеделски стопани. До средата на 2023 г. са оторизирани 4 080 700 лева - 98,8% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (картофи, лук и чесън)

За Кампания `2022 заявления за подпомагане по схемата са подали 2 439 земеделски стопани. При годишен бюджет от 16 281 425 лева са определени ставки в размер на 1 809,11 лева/ха за първите до 30 ха от стопанството и 1 206,07 лева/ха за хектарите над 30. До средата на 2023 г. са оторизирани средства в размер на 15 765 647 лева, което представлява 96,8% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)

Бюджетът за Кампания `2022 по схемата възлиза на 5 252 590 лева. За подпомагане са кандидатствали 2 710 земеделски стопани. Определеното плащане на единица площ е 891,06 лева/ха за първите до 30 ха от стопанството и 594,04 лева/ха за над 30-ия хектар. Към 30 юни 2023 г. са извършени плащания в размер на 5 160 907 лева - 98,3% от годишния бюджет.

Схема за обвързано подпомагане за оранжерийни зеленчуци

Поради специфичния характер на производството на зеленчуци в оранжерии, допустими за подпомагане са площи с минимален размер на стопанството от 0,5 ха, които могат да бъдат комбинирани от полско и оранжерийно производство. За Кампания `2022 заявления за подкрепа по

схемата са подали 1 114 земеделски стопани. Годишният бюджет е в размер на 8 808 953 лева, а плащането на единица площ - 12 724,18 лева/ха. До средата на 2023 г. са оторизирани средства в размер на 8 533 853 лева, което представлява 96,9% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за протеинови култури

Схемата се прилага за първи път през Кампания `2015 и цели косвена подкрепа на животновъдите чрез стимулиране производството на протеинови култури за фураж. Същевременно, тя допринася за изпълнението на изискванията за поддържане на екологично насочени площи, като част от зелените изисквания. За Кампания `2022 по схемата са кандидатствали 15 477 земеделски стопани. Към 30 юни 2023 г. от годишния бюджет в размер на 31 185 427 лева са оторизирани 31 147 729 лева, при ставка от 248,37 лева/ха.

Специално плащане за култура памук

Отглеждането на памук се подпомага чрез самостоятелна схема със специално определен бюджет, който за Кампания `2022 възлиза на 5 093 987 лева. Заявления за подпомагане са подали 56 земеделски стопани, а изплатените средства са в размер на 1 960 062 лева

Преходна национална помощ

През Кампания `2022, следвайки последователността в политиката за подпомагане на сектори „Животновъдство“ и „Тютюн“ с национални средства, България продължи да прилага схеми за преходна национална помощ за говеда, биволи, овце-майки и кози-майки и тютюн, при условията на схемите за национални доплащания, прилагани през 2013 г.

Преходна национална помощ за тютюн

За Кампания `2022 заявления за подпомагане по схемата са подали 38 218 земеделски стопани за предадените през референтните години количества тютюн. Към 30 юни 2023 г. оторизирани средства възлизат 69 991 181 лева.

Преходна национална помощ за говеда и биволи (необвързана с производство)

Годишният бюджет на схемата е в размер на 32 064 360 лева. За Кампания `2022 са кандидатствали 3 464 земеделски стопани. Определената ставка за говеда е 192,57 лева/глава, а за биволи – 337,00 лева/глава. Оторизирани до края на м. юни 2023 г. средства са в размер на 30 933 675 лева (96,5% от бюджета).

Преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки (обвързана с производство)

Заявление за кандидатстване по схемата, с бюджет 21 760 654 лева за Кампания `2022, са подали 5 105 земеделски стопани. Плащането на едно животно е 41,07 лева/глава. Към 30 юни 2023 г. е оторизирана сума в размер на 21 363 303 лева (98,2% от определения бюджет).

Таблица IV.3. Размер на подпомагането по схеми за директни плащания и преходна национална помощ и усвояване на бюджетите им за Кампания `2022, лева

Схема	Бюджет кампания `2022	Брой подадени валидни заявления	Ставка кампания `2021 (лева/ха, лева/глава)		Оторизирани средства за кампания `2022	Усвояване на бюджета (%)
			до (ха/бр.)	над (ха/бр.)		
СЕПП	745 163 712	54 465	195,95		737 156 198	98,9%
ЗДП	467 782 377	54 465	123,04		466 075 884	99,6%
СПП	109 460 259	54 383	140,81		108 219 346	98,9%
МЗС	-	3 221	97,98		2 406 091	-
ДЗС	-	1 847	-	-	2 020 607	-
СМлК	27 868 538	2 932	375,49	300,39	27 520 252	98,8%

Схема	Бюджет кампания `2022	Брой подадени валидни заявления	Ставка кампания `2021 (лева/ха, лева/глава)		Оторизирани средства за кампания `2022	Усвояване на бюджета (%)
ЕЖСК – мляко	39 307 035	895	569,78	455,82	38 821 198	98,8%
СМлК – пл	924 981	340	380,03		917 016	99,1%
СМКЮ	18 749 713	4 552	157,43	125,94	18 533 215	98,8%
ЕЖСК – месо	3 249 951	515	118,21	94,57	3 220 231	99,1%
ДПЖ – пл	3 284 950	1 792	63,82		3 258 912	99,2%
ДПЖСК	24 004 232	2 079	74,24	59,39	23 834 559	99,3%
Биволи	4 424 442	256	411,96	329,57	4 408 675	99,6%
СП – основна	33 707 761	5 776	1 842,92	1 228,61	33 301 609	98,8%
СП – други	7 754 031	3 404	981,17	654,11	7 617 513	98,2%
СЗ – ДККП	4 955 774	1 552	2 266,13	1 510,75	4 773 287	96,3%
СЗ – П	4 130 407	1 096	2 299,08	1 532,72	4 080 700	98,8%
СЗ – КЛЧ	16 281 425	2 439	1 809,11	1 206,07	15 765 647	96,8%
СЗ – МЗДП	5 252 590	2 710	891,06	594,04	5 160 907	98,3%
СЗо	8 808 953	1 114	12 724,18		8 533 853	96,9%
СПК	31 185 427	15 477	248,37		31 147 729	99,9%
Памук	5 093 987	56	-		1 960 062	38,5%
ПНДТ	70 500 000	38 218	-		69 991 181	99,3%
ПНДЖ1	32 064 360	3 464	192,57	337	30 933 675	96,5%
ПНДЖ3	21 760 654	5 105	41,07		21 363 303	98,2%
Общо	-	-	-		1 671 021 649	-

Източник: Дирекция „Директни плащания“, МЗХ

*Данни към 30.06.2023 г.

Кампания `2023

От Кампания `2023 стартира прилагането на новата Обща селскостопанска политика с въвеждането на интервенции, включени в Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г.

В рамките на директните плащания се прилагат следните интервенции:

Интервенции за подпомагане на земеделски стопани, базирани на площ:

- Основно подпомагане на доходите за устойчивост;
- Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост;
- Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани;
- Плащане за малки земеделски стопани.

Схеми за климата, околната среда и хуманното отношение към животните (Еко схеми):

- Еко схема за биологично земеделие (селскостопански животни);
- Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура;
- Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал – насърчаване на зелено торене и органично наторяване;
- Еко схема за намаляване използването на пестициди;

- Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения;
- Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи;
- Еко схема за поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми;
- Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури.

Интервенции за подпомагане на земеделски стопани за селскостопански животни:

- Обвързано с производството подпомагане за млечни крави;
- Обвързано с производството подпомагане за млечни крави, включени в развъдни програми;
- Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави;
- Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави, включени в развъдни програми;
- Обвързано с производството подпомагане за крави от застрашени от изчезване породи;
- Обвързано с производството подпомагане за говеда в планински райони;
- Обвързано с производството подпомагане за биволи;
- Обвързано с производството подпомагане за овце и кози от застрашени от изчезване породи;
- Обвързано с производството подпомагане за овце и кози, включени в развъдни програми;
- Обвързано с производството подпомагане за овце и кози в планински райони (ДПЖ-пл);
- Преходна национална помощ за говеда, необвързана с производството (ПНДЖ1);
- Преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки, обвързана с производството (ПНДЖ3).

Интервенции за подпомагане на земеделски стопани за плодови насаждения, плодове и зеленчуци:

- Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове;
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодови насаждения до встъпването им в плододаване;
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжани);
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (пипер);
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (лук и чесън), картофи за нишесте;
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши);
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за оранжерийно производство;
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове и зеленчуци в планинските райони.

Други интервенции:

- Обвързано с производството подпомагане на доходите за протеинови култури;
- Специално плащане за култура – памук (Памук);
- Преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството.

Таблица IV.4. Бюджети по интервенции за директни плащания за Кампания `2023, лева

Интервенция	Бюджет за Кампания `2023
Основно подпомагане на доходите за устойчивост	758 581 284
Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост	180 267 185*
Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани	23 642 297
Плащане за малки земеделски стопани	5 622 925
Екосхеми	393 959 808
Обвързано подпомагане (Животни/Плодове и зеленчуци)	204 852 667
Обвързано подпомагане (Протеинови култури)	31 515 794
Памук	5 002 584
Общо	1 603 444 545

Източник: Дирекция „Директни плащания“, МЗХ

*Включва сумата, предвидена да бъде генерирана от налагане на намаления на плащанията по ОПДУ (таван на плащанията), съгласно чл. 57, ал. 2 от Закона за подпомагане на земеделските производители

Таблица IV.5. Бюджет за прилагане на преходна национална помощ за Кампания `2023, лева

Схема	Бюджет за Кампания `2023
Преходна национална помощ за говеда, необвързана с производството	32 064 363
Преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки, обвързана с производството	26 828 687
Преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството	78 774 735
Общо	137 667 784

Източник: Дирекция „Директни плащания“, МЗХ

1.2 Механизми за пазарна подкрепа

1.2.1. Сектор „Мляко“

Договорни отношения в сектора на млякото

Договорните отношения в сектора на млякото и млечните продукти се уреждат с Наредба №1 от 28.01.2015 г. за договорните отношения в сектора на млякото и условията и реда за признаване на организации на производители, техни асоциации и междубраншови организации в сектора на млякото и млечните продукти.

Целта на режима е осигуряване на устойчиво развитие на производството на сурово мляко от всички видове, подобряване на възможностите на млекопроизводителите за договаряне с изкупвачите и по-справедливо разпределение на добавената стойност по веригата на доставки.

Нормативната уредба позволява на организациите на млекопроизводители или техните асоциации да договарят съвместно с даден изкупвач на сурово мляко условията на договорите, включително цената, за част или за цялото количество сурово мляко на своите членове.

През 2022 г. са извършени 241 проверки на производители и 192 на изкупвачи. Издадени са 16 АУАН, за които наказателното производство произтича в издаване на 14 наказателни постановления и две мотивирани резолюции за прекратяване на административно-наказателно производство. Наложени са имуществени санкции в размер на 35 900 лева. До края на м. декември 2022 г. доброволно са заплатени 15 000 лева.

За първото полугодие на 2023 г. по схемата са приети и обработени над 1 310 заявления, отнасящи се за 7 993 договора между производители и първи изкупвачи на сурово краве, овче, козе и биволско мляко. По електронен път в СЕУ на ДФЗ са постъпили 93 заявления за регистриране на договори. Наредени са 225 проверки на място на първи изкупвачи, от които 216 на база риск анализ и 9 въз основа на установени нарушения. Извършени са 157 проверки на място на производители на сурово мляко, от които 149 на база риск анализ и 8 на база установени нарушения.

1.2.2. Сектор „Плодове и зеленчуци“

Схема „Организация на производителите“

Организации на производители на плодове и зеленчуци

Обединяването на земеделските производители на плодове и зеленчуци в организации на производители и финансовото им подпомагане по схема „Оперативни програми“ е насочено към повишаване на конкурентоспособността и пазарната ориентация на сектора, намаляване на колебанията в доходите на производителите в следствие на кризи, увеличаване на потреблението на плодове и зеленчуци и повишаване използването на екологични техники за отглеждане и производство.

За да получи финансово подпомагане, организацията на производители на плодове и зеленчуци трябва да е призната от министъра на земеделието и храните, да изготви и представи за одобрение оперативна програма и да създаде оперативен фонд.

От оперативния фонд се разплащат само разходите и дейностите по оперативната програма. Набирането на средства в него се извършва чрез финансови вноски от организацията и/или от нейните членове и финансовата помощ от ЕФГЗ. Вноските в оперативния фонд се определят с решение на Общото събрание на организацията.

Финансовата помощ от ЕС не може да надхвърля по-малката стойност от 50% от реално извършените разходи от оперативната програма или 4,1% от стойността на предлаганата на пазара продукция от организацията.

Предоставя се възможност за допълване на европейската субсидия и с национални средства.

През 2022 г. се изпълняват общо две одобрени програми. След приключване на административните обработки по тях и проверки на място е оторизирана финансова помощ в размер на 572 530 лева, от които 166 480 лева от ЕФГЗ и 406 050 лева от НБ. Изплатената финансова помощ през 2022 г. е за доставка и монтаж на оранжерия за плодове и зеленчуци, за закупуване на хидравлична платформа за бране на плодове и зеленчуци, тороразпръсквачка и колесен трактор и за изпълнение на екологични дейности.

През м. ноември 2022 г. са одобрени депозирани изменения за 2023 г. по две одобрени оперативни програми и са сключени допълнителни споразумения към подписаните договори с организациите на производители.

През 2023 г. две организации на производители изпълняват одобрените си тригодишни оперативни програми, като за една от програмите това се явява последна година от нея. До 30 юни 2023 г. са подадени 2 заявки за окончателно плащане за 2022 г. и 2 заявки за междинно плащане за 2023 г. Депозирани са 2 заявления за текущо изменение за 2023 г. на две оперативни програми, както и едно заявление за изменение на размера на одобрения оперативен фонд за 2023 г. по една оперативна програма.

Организации и групи на производители в други сектори

Към края на 2022 г. общият брой на признатите организации и групи на производители на земеделски продукти е 40, от които: 2 ГП в сектор „Зърнени-житни култури“, 1 ГП в сектор „Картофи“, 2 ГП в сектор „Месо“, 10 ГП в сектор „Мляко“, 1 ГП в сектор „Плодове“, 2 ГП в сектор „Медицински и етеричномаслени култури“, 6 ОП в сектор „Плодове и зеленчуци“, 6 ОП в сектор „Плодове“, 3 ОП в сектор „Зеленчуци“, 3 ОП в сектор „Мед и пчелни продукти“, 3 ОП в сектор „Мляко и млечни продукти“ и 1 ОП в сектор „Зърнени-житни и маслодайни култури“.

Най-голям брой сдружения са реализирани в сектор „Плодове и зеленчуци“ – 15 ОП и 1 ГП, следвани от тези в сектор „Животновъдство“ (мляко, млечни продукти и месо) – 3 ОП и 12 ГП. По брой представляващи земеделски производители с най-висока степен на сдружаване се откроява сектор „Животновъдство“ (подсектор „Мляко и млечни продукти“ - 253 земеделски стопани, участващи в 10 ГП и 3 ОП; подсектор „Месо и вълна“ - 105 земеделски стопани, включени в 2 ГП), следван от сектор „Плодове и зеленчуци“, в който в сдружения са обединени 119 земеделски производители.

В Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г. са предвидени интервенции чрез оперативни програми от признати организации на производители и асоциации на организации на производители както в сектор „Плодове и зеленчуци“, така и в сектор „Мляко и млечни продукти“.

За сектор „Мляко и млечни продукти“ е допустимо подпомагането и на групи производители, като наред с оперативната си програма, те следва да представят и план за признаване. Групите следва да бъдат признати като организации до четири години от началото на одобрената им оперативна програма и не по-късно от 31 декември 2027 г.

За организации на производители в сектор „Плодове и зеленчуци“, работещи в региони от страната, в които степента на организираност на производителите е под средната за ЕС, е допустимо изплащане на национална финансова помощ в допълнение към европейската. Тя е равна на максимум до 80% от реално платените вноски в оперативния фонд и до 10% от стойността на предлаганата на пазара продукция на всяка такава организация на производители.

Таблица IV.6. Планиран размер на финансовата помощ за изпълнение на оперативни програми в сектори „Плодове и зеленчуци“ и „Мляко и млечни продукти“ по СПРЗСР 2023-2027 г., лева

	2024 г.	2025 г.	2026 г.	2027 г.	2028 г.	Общо за периода 2024-2028 г.
Оперативни програми в сектор „Плодове и зеленчуци“	553 500	738 000	738 000	738 000	0,00	2 767 500
Оперативни програми в сектор „Мляко и млечни продукти“	360 000	360 000	360 000	360 000	360 000	1 800 000
Общо	913 500	1 098 000	1 098 000	1 098 000	360 000	4 567 500

Източник: ДФЗ-РА

Схема за предлагане на плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти в детските градини и училищата в България (схема „Училищен плод“ и схема „Училищно мляко“)

Схемата цели създаване на здравословни хранителни навици на децата и учениците чрез извършване на регулярни доставки в институции в системата на предучилищното и училищното образование. Помощта е насочена към деца, посещаващи редовно детска градина и училище на територията на цялата страна и обхваща децата от I до IV група в детските градини и учениците от подготвителен клас до IV клас включително. Доставките на плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти се извършват само през учебните дни. Финансова помощ се предоставя за доставка на продукти, съпътстващи образователни мерки и дейности по наблюдение, оценка и публичност.

Учебна 2021/2022 година

По схема „Училищен плод“ доставки на плодове и зеленчуци са извършени от 111 одобрени заявители. Продукти са получили 428 268 деца в 3 407 институции в системата на предучилищното и училищното образование. Общият бюджет за учебната година, който покрива и разходи за съпътстващи мерки и информационни дейности, възлиза на 12 780 881 лева, от които 4 196 595 лева от ЕС и 8 584 286 лева от НБ. Определеният годишен бюджет е усвоен на 95,1%.

Най-висок дял от доставките на плодове и зеленчуци имат ябълките (над 1 600 т, в това число 288 т биологично производство), а на следващо място по количество са крушите (668 т, в това число 50 т произведени по биологичен начин).

По схема „Училищно мляко“ доставки на мляко и млечни продукти са извършени от 101 одобрени заявители. Продукти са получили 428 154 деца в 3 411 институции в системата на предучилищното и училищното образование. Общият годишен бюджет по схемата е в размер на 15 597 437 лева, от които 1 995 798 лева от ЕС и 13 601 639 лева от НБ. Годишният бюджет е усвоен на 100%.

От учебната 2021/2022 година по схема „Училищно мляко“ най-малко 4 от доставките, но не повече от 6, трябва да са на биологично произведено прясно пастьоризирано мляко и млечни продукти. За 2021/2022 година сред доставените биологично произведени млечни продукти основен дял имат киселото мляко (204 т) и прясното мляко (50 т).

Учебна 2022/2023 година

По схема „Училищен плод“ доставки на плодове и зеленчуци са извършени от 95 одобрени заявители. Продукти по схемата са получили 422 671 деца в 3 347 институции в системата на предучилищното и училищното образование. Общият бюджет по схемата за учебната година, който покрива и разходи за съпътстващи мерки и информационни дейности, възлиза на 12 781 092 лева, от които 4 196 806 лева от ЕС и 8 584 286 лева от НБ. Определеният годишен бюджет към момента е усвоен на 106,6% (13 621 559 лева).

По схема „Училищно мляко“ доставки на мляко и млечни продукти са извършени от 86 одобрени заявители. Продукти по схемата са получили 421 029 деца в 3 336 институции в системата на предучилищното и училищното образование. Общият годишен бюджет по схемата е в размер на 15 616 782 лева, от които 2 015 143 лева от ЕС и 13 601 639 лева от НБ. Определеният годишен бюджет към момента е усвоен на 120,6% (18 828 674 лева).

1.2.3. Сектор „Пчеларство“

Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2020-2022 г.

Подпомагането в сектора се осъществява чрез Националната програма по пчеларство, подготвена в сътрудничество с пчеларските организации, в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) 1308/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти. Основната цел на Програмата е подобряване на условията за производство и търговия с пчелен мед и пчелни продукти, повишаване ефективността на производството, качеството и конкурентоспособността на българския пчелен мед и пчелни продукти, опазване и устойчиво развитие на пчелната популация, осигуряване на по-добра заетост и по-високи доходи на пчеларите.

Общият финансов ресурс за реализация на мерките от Програмата за периода 2020-2022 г. възлиза на 22 545 493 лева, в това число: за 2020 г. - 6 399 307 лева, за 2021 г. - 8 073 093 лева и за 2022 г. - 8 073 093 лева.

През 2022 г. по НПП усвоеният финансов ресурс възлиза на над 7 млн. лева, като това е най-големия размер на изплатена помощ по НПП за всички години на прилагането ѝ (2008 г.-2022 г.). Запазва се тенденцията за висока усвояемост на бюджета - над 87%. С тези средства са финансирани мерки и дейности, насочени към пчеларските сдружения - обмен на знания и добри технологични практики за отглеждане на пчелните семейства, популяризиране на българските пчелни продукти, изследване за резистентност на причинителя към препарати за борба с вароатозата, изследване на пчелните семейства за наличие на нозематоза и нейното разпространение на територията на страната, изследване на проби от хранителните запаси на пчелните семейства за остатъчни количества вещества от пестициди над пределните норми, мониторинг на остатъците от пестициди в пчелни райони с интензивно земеделие.

Най-висок процент на усвояване на средствата през 2022 г. е постигнат по мярка А – Техническа помощ за пчелари и сдружения на пчелари (99%), следвана от мярка Д - Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери в ЕС (87%) и мярка Г - Мерки за подкрепа на лабораториите за анализ на пчелните продукти (75%).

Таблица IV.7. Бюджет и изплатена финансова помощ по НПП за 2022 г., лева

Мярка/дейност	Бюджет	Изплатена финансова помощ	Усвояване на бюджета (%)
Мярка А - Техническа помощ - общо	3 667 691	3 616 311	99%
Дейност 1 - Подпомагане на закупуването на техническо оборудване при първичен добив и обработка на пчелни продукти	3 661 736	3 613 362	99%
Дейност 2 - Обмен на знания и добри технологични практики за отглеждане на пчелните семейства	5 955	2 949	50%
Дейност 3 - Популяризиране на българските пчелни продукти чрез организиране на базари, в които участват местни пчелари	0	-	-
Мярка Б - Борба с/у агресорите и болестите в кошера, особено срещу вароатозата - общо	989 362	540 173	55%
Дейност 1 - Закупуване на ВМП срещу вароатозата	989 362	540 173	55%
Дейност 2 - Изследване за резистентност на <i>Varroa destructor</i> към ВМП, разрешени за употреба за борба срещу вароатозата	0	-	-
Дейност 3 - Изследване на пчелните семейства за наличие на нозематоза и нейното разпределение на територията на страната	0	-	-
Мярка В - Рационализиране на подвижното пчеларство - общо	188 937	116 277	62%
Дейност 1 - Подпомагане на закупуването на нов прикачен инвентар за подвижно пчеларство	22 127	17 167	78%
Дейност 2 - Възстановяване на разходите за подвижно пчеларство за придвижване на пчелните семейства	166 810	99 110	59%
Мярка Г - Мерки за подкрепа на лабораториите за анализ на пчелните продукти - общо	57 731	43 306	75%
Дейност 1 - ФХА на пчелния мед	57 731	43 306	75%
Дейност 2 - Изследване на проби от хранителни запаси на пчелните семейства /мед, прашец/ за остатъчни количества от пестициди над пределните норми	0	-	-
Мярка Д - Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери в ЕС - общо	3 169 372	2 741 813	87%
Дейност 1 - Закупуване на нови кошери	1 572 282	1 373 683	87%
Дейност 2 - Закупуване на отводки	805 300	669 925	83%
Дейност 3 - Закупуване на пчелни майки	791 790	698 205	88%
Мярка Е - Сътрудничество със специализирани органи за осъществяването на практика на приложните изследователски програми в областта на пчеларството и пчелните продукти - общо	0	-	-
ОБЩО	8 073 093	7 057 879	87%

Източник: ИСАК, модул Национална програма по пчеларство – прием '2022

Сектор „Вино“

През 2022 г. в рамките на Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019-2023 г. се прилагат следните мерки, финансирани от ЕФГЗ:

- Мярка „Преструктуриране и конверсия на лозя“, с бюджет от 28 687 552 лева;

- Мярка „Инвестиции в предприятия“, с бюджет от 20 367 580 лева;
- Мярка „Застраховане на реколтата“, с бюджет от 400 000 лева;
- Мярка „Събиране на реколтата на зелено“, с бюджет от 950 000 лева.

По мярка „Преструктуриране и конверсия на лозя“ е проведен един прием на заявления за финансова помощ, в рамките на които са сключени 37 договора. Изплатените средства за календарната 2022 г. са в размер на 19 924 663 лева.

По мярка „Популяризиране в трети държави“ през 2022 г. не е проведен прием на проектни предложения. Изплатени са средства по проект, договорен през предходна година, в размер на 20 093 лева от ЕФГЗ и 27 439 лева под формата на държавна помощ - от националния бюджет.

По мярка „Инвестиции в предприятия“ са проведени два приема, с договорени 52 проекта. За календарната 2022 г. са извършени плащания в размер на 17 241 800 лева.

По мярка „Застраховане на реколтата“ е проведен един прием и са сключени 52 договора за подпомагане. В рамките на календарната 2022 г. са изплатени средства на стойност 380 793 лева.

По мярка „Събиране на реколтата на зелено“, която има кризисен характер, е проведен един прием, със сключени 12 договора за финансова помощ. През 2022 г. България продължи прилагането на мярката с цел възстановяване на баланса на земеделските производители, засегнати от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19. Мярката е насочена към гроздопроизводителите, които са затруднени да намерят пазар за своята продукция и представлява пълно отстраняване на гроздовете, докато са все още зелени, така че добивът от заявената площ да се сведе до нула. Изплатените средства за календарната 2022 г. са 874 490 лева.

По мярка „Информирание в държавите членки“ е проведен един прием, с договорени два проекта. През календарната 2022 г. по тази мярка не са извършвани плащания.

За проекти, договорени до 15 октомври 2022 г., се прилага увеличен размер на помощта по всички мерки на Програмата, както следва:

- По мярка „Преструктуриране и конверсия на лозя“ - от 75% на 90% от извършените разходи;
- По мерки „Популяризиране на пазарите на трети страни“, „Инвестиции в предприятия“ и „Събиране на реколтата на зелено“ - от 50% на 70% от извършените разходи;
- По мярка „Застраховане на реколтата“ - на 80% от извършените разходи за застрахователни премии.

1.2.4. Публична интервенция и частно складиране

При възникване на нормативно определени пазарни условия, чрез актове за изпълнение на Европейската комисия, могат да бъдат открити публична интервенция за обикновена и твърда пшеница, ечемик, царевица и неолющен ориз, говеждо и телешко месо, масло и обезмаслено мляко на прах, месо, както и за частно складиране на продукти.

Началото на 2022 г. се характеризира с изключително трудни пазарни условия за сектора на свинското месо поради рестрикциите, свързани с ограничаването на болестта Африканска чума по свенете и повишените производствени изисквания в кланиците в условията на пандемията от COVID-19. Свърхпредлагането на свинско месо на европейския пазар доведе до потискане на изкупните цени при същевременно нарастване на разходите за фуражи. Руското нашествие в Украйна предизвика допълнителни пазарни смущения, обусловени от затруднения износ. С оглед постигането на баланс между търсенето и предлагането, ЕК предприе мерки за предоставяне на финансова помощ чрез въвеждането на извънредна подкрепа за сектор „Свиновъдство“ с предоставяне на помощ за частно складиране на свинско месо. Целта на схемата е да се регулират средните пазарни цени в ЕС, като се възстанови пазарното равновесие чрез временно изтегляне на свинско месо от пазара. По схемата се подпомага частно складиране на прясно или охладено свинско месо, което досега не е било

складирано, и произхожда от животни, които са заклани не по-рано от 10 дни преди деня на влизане на месото в склад. Допустимият период за складиране е между 60 и 150 дни.

През м. април 2022 г. стартира прием на заявления за подпомагане по временната извънредна схема за помощ за частно складиране на свинско месо. Сключени са 5 договора за предоставяне на финансова помощ, по които са изплатени общо 185 330 лева.

1.2.5. Сектор „Захар“

От 01.10.2017 г. производството в сектор „Захар“ в ЕС е либерализирано и не е обект на квотен режим. Така, от 2017/2018 пазарна година вече не се прилагат ограничения за производството на захар от захарно цвекло, изоглюкоза и инулинов сироп. През 2022 г. на територията на България действат едно предприятие за производство на изоглюкоза и една рафинерия за захар.

На основание Регламент № 2017/1185 и чл. 10а от Закона за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз рафинериите подават в МЗХ уведомления за цени и наличности от захар, а производителите на изоглюкоза – уведомления за производството на изоглюкоза.

1.2.6. Промоционални програми

Промоционалните програми обхващат дейности, насочени към предоставяне на информация за представяния продукт и улесняване на неговото предлагане на пазара. В програмите могат да бъдат включени организация на обучения, конференции с участието на журналисти и лекари, промоции в супермаркети и магазини, дегустации, реклама, организиране на конкурси, публикации в специализирана преса и интернет, участие в изложби, панаири, национални и международни изложения.

Изпълнението на промоционалните програми допринася за увеличаване на пазарния дял и търсенето на продуктите в целевите държави, подобрява се имиджът на продуктите, в сравнение с други сходни продукти, и същевременно се увеличава консумацията на промотираните продукти.

Правилата за прилагане на промоционални програми след извършената през 2015 г. реформа са установени с Регламент (ЕС) 2015/1831 и Регламент (ЕС) 1144/2014 г. Съгласно европейското законодателство, изборът на програмите за 2021 г., за които се предоставя финансово подпомагане, се извършва от създадена за целта на ниво ЕК Изпълнителна агенция за потребителите, здравеопазването, селското стопанство и храните (CHAFEA) ЕС – Chafea. За кампания `2022 България няма одобрена промоционална програма.

1.2.7. Политика на качество

Министерство на земеделието и храните активно подпомага групите от производители-заявители на продукти със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ с консултации и експертни съвети на всеки етап от прилагане на процедурите, свързани с регистрацията на традиционни български продукти по схемите за качество.

През 2022 г. приключи процедурата в ЕК по преглед и отразяване на бележки във връзка със заявление за регистрация на ХТСХ „Луканка Троянска“. През м. септември 2022 г. ЕК публикува в Официалния вестник на ЕС заявление за предоставяне на право на възражение от държави членки на ЕС и трети страни, по което възражения не са получени.

Приключена е националната процедура по обработка на заявлението-спецификация за регистрация на ЗНП „Странджански билков чай“. Заявлението е изпратено в ЕК за провеждане на европейска процедура.

В ход е националната процедура по обработка на заявлението-спецификация на ЗГУ „Лютеница Първомай“. Извършени са 2 проверки на място и е проведена процедура по предоставяне на право на възражение на национално ниво.

През 2022 г. са вписани нови производители на ЗГУ „Българско розово масло“, ЗНП „Странджански манов мед“/„Манов мед от Странджа“ и ХТСХ „Филе Елена“, както и нови производители в регистъра на „планински продукт“.

След прилагане на европейска процедура по заявление за регистрация на „Българско кисело мляко“ и „Българско бяло саламурено сирене“, кандидатстващи за регистрация като защитени наименования за произход, през м. април 2023 г. в Официалния вестник на ЕС са публикувани заявленията за регистрация на двата продукта за предоставяне право на мотивирано възражение от държавите членки и от трети страни.

През първите шест месеца на 2023 г. в Европейския регистър на Храни с традиционно специфичен характер са регистрирани „Луканка Троянска / Троянска луканка“ и „Суджук Търновски / Търновски суджук“.

Заявлението за регистрация на „Странджански билков чай“ като ЗНП е на етап провеждане на европейска процедура, като са отразени първите получени бележки от ЕК.

През 2023 г. започна прилагането на Рамковата програмата за местни традиционни и регионални традиционни продукти 2022-2032 г. Проведена е първата среща със заинтересовани страни, в рамките на която са поставени задачи, свързани с изпълнение на Мярка 1 „Проучване, възстановяване и съхраняване на информация за местните традиционни и регионалните традиционни продукти, които се произвеждат или са се произвеждали от местните общности; проучване на опита на други държави“ от Програмата.

1.2.8. Схема „Временни извънредни мерки“

Извънредна мярка в някои сектори

Поради развитието в последните години на кризи от различно естество, например пандемията от COVID-19 и руското нашествие в Украйна, и тяхното негативно въздействие върху селското стопанство, през 2022 г. ЕК предприе мерки за предоставяне на извънредна помощ за приспособяване на сектора. Предвиденото финансово подпомагане е насочено към пострадалите земеделски стопани, чиято дейност оказва влияние върху продоволствената сигурност на държавите членки. Поради мащаба на кризата, към определените за България европейски средства в размер на 20 753 273 лева е осигурено и национално съфинансиране в размер на 41 506 547 лева или общият бюджет на мярката възлиза на 62 259 820 лева.

На база на извършен икономически анализ са определени секторите в България, към които да се насочи извънредното подпомагане - „Свиневъдство“, „Птицевъдство“, „Лозаро-винарство“, „Оранжевийно производство на зеленчуци“. В рамките на проведения през 2022 г. прием са постъпили 1 722 заявления за подпомагане. Общо изплатените средства са в размер на 62 259 398 лева, в това число за сектор „Свиневъдство“ - 24 999 854 лева, за сектор „Птицевъдство“ - 24 999 827 лева, за лозаро-винарския сектор - 5 999 900 лева и за производството на оранжевийни зеленчуци - 6 259 816 лева, от които 5 007 856 лева – за отопляеми оранжевии и 1 251 959 лева - за неотопляеми оранжевии.

Предоставяне на спешна финансова помощ на земеделски стопани, отглеждащи слънчоглед

През м. април 2023 г. влезе в сила Регламент за изпълнение (ЕС) 2023/739 на Комисията от 4 април 2023 г. за предвиждане на спешна мярка за подпомагане на секторите на зърнените и маслодайните култури в България, Полша и Румъния, съгласно който трите държави членки могат да предоставят извънредна финансова помощ на земеделските стопани от тези сектори. Регламентът предвижда да бъдат подпомогнати земеделските стопани, пострадали от заселения внос на земеделски продукти вследствие на създадените коридори на солидарността между ЕС и Украйна. Определеният за България бюджет от ЕФГЗ е в размер на 32 759 650 лева, като се допуска предоставяне на национално съфинансиране до 100% от европейските средства.

През м. юни 2023 г. влезе в сила Регламент за изпълнение (ЕС) 2023/1343 на Комисията от 30 юни 2023 година за предвиждане на спешна мярка за подпомагане на секторите на зърнените и

маслодайните култури в България, Полша, Румъния, Словакия и Унгария, съгласно който петте държави членки могат да предоставят извънредна финансова помощ на земеделски стопани, пострадали от засиления внос на земеделски продукти, вследствие на създадените коридори на солидарност между ЕС и Украйна. Определеният за България бюджет е 19 108 166,00 лева, като се допуска предоставяне на национално съфинансиране до максимум 200% от европейските средства.

След извършен анализ на ситуацията в секторите на зърнените и маслодайните култури е установен съществен дисбаланс на пазара на слънчоглед в страната – рязко увеличен внос от Украйна през 2022 г., който влияе пряко върху българския пазар и оказва натиск върху вътрешните цени. Министерството на земеделието и храните подготви проект на Наредба за предоставяне на спешна финансова помощ на земеделските стопани, отглеждащи слънчоглед. Подкрепата цели компенсиране на риска от частична или пълна липса на пазарна възвращаемост за направените високи производствени разходи за реколта `2022. Спешната финансова помощ ще се изплаща на одобрените заявители до 30 септември 2023 г. и до 31 декември 2023 г.

1.3. Търговски механизми

1.3.1. Лицензиране на износа

Схема „Лицензии при износ на млечни продукти за САЩ и Канада за календарна 2022”

Съгласно Споразумението между Европейската общност и Канада, подписано през 1995 г., за да се възползват търговците от намаляване на митото при внос на сирена и кашкавал в Канада, задължително се изисква лицензия за износ, издадена в рамките на квота. Квотната система е механизъм за закрила на местното производство и е комбинация от два инструмента – квоти и вносни мита. За България Споразумението влезе в сила веднага след приемането на страната ни в ЕС на 01.01.2007 г. и интересът към тази схема се прояви веднага след стартирането ѝ.

В резултат на преговорите между САЩ и ЕС, водени в рамките на Световната търговска организация, е сключено споразумение, с което от 2013 г. България и Румъния стават част от квотата за внос в САЩ на европейско сирене под код 0406 от Комбинираната номенклатура, с намалено мито.

През 2022 г. са издадени 59 лицензии за износ на мляко и млечни продукти за САЩ и Канада в рамките на квота, в това число: 26 лицензии за износ на 66,9 тона кашкавал, 27 лицензии за износ на 337,4 тона краве сирене и 6 лицензии за износ на 59 тона овче сирене.

За първите шест месеца на 2023 г. са издадени общо 27 лицензии за износ на млечни продукти за САЩ и Канада.

1.3.2. Лицензиране на вноса на земеделски продукти от трети страни

В съответствие в европейското законодателство на задължително лицензиране при внос от трети страни подлежат следните продукти: ориз; семена от коноп за посев; конопени семена, предназначени за посев; необработен или отопен коноп и етилов алкохол със земеделски произход.

Прилагането на лицензионен режим при внос на земеделски продукти от трети страни в рамките на тарифни квоти и преференциални режими обхваща следните групи земеделски продукти: зърнени култури, ориз, захар, маслиново масло и трапезни маслини, пресни и преработени плодове и зеленчуци (чесън и консервирани гъби), говеждо и телешко месо, свинско месо, мляко и млечни продукти, яйца и яйчен албумин и месо от домашни птици.

През 2022 г. са подадени 404 заявления за издаване на лицензии за внос на земеделски продукти от трети страни, от които 4 - за извлечения на лицензии. Издадени са 396 лицензии, в това число по тарифни квоти и преференциални режими - 214 и по общи условия - 182 броя.

Учредените в полза на Министерството на земеделието обезпечения за изпълнение на задължението за внос по издадените през 2022 г. лицензии възлизат на 85 043 876 лева. На вносителите са възстановени гаранции на обща стойност 83 605 521 лева.

През 2022 г. в регистъра на МЗХ са вписани 7 нови фирми на вносителите на земеделски продукти. Към 31.12.2022 г. регистрираните вносителите на земеделски продукти са 515.

2. Подпомагане по Втори стълб на ОСП

Програма за развитие на селските райони 2014 - 2020 г.

Общият бюджет на ПРСР 2014-2020 г. е в размер на 7 418 583 185 лева (3 793 119 534 евро), в т. ч. принос от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони в размер на 6 119 785 771 лева (3 129 044 775 евро) и национално съфинансиране – 1 298 797 414 лева (664 074 759 евро). Към 31.12.2022 г. е в сила 14-тото изменение на ПРСР 2014-2020 г.

Договорените средства (без отчитане на поети бъдещи и преходни задължения по мерките с многогодишен ангажимент) от 2015 г. до края на 2022 г. са в размер на 5 350 538 640 лева публични средства (2 735 728 930 евро), което представлява 72,1% от целия бюджет на ПРСР 2014-2020 г.

Разплатените до 31.12.2022 г. субсидии възлизат на 4 493 396 611 лева публични средства или 60,6% от целия наличен бюджет на Програмата.

През 2022 г. са извършени плащания на обща стойност 683 507 263 лева (349 477 075 евро).

Мярка 1 „Трансфер на знания и действия за осведомяване“

Подмярка 1.1. „Професионално обучение и придобиване на умения“

Подпомагането по подмярка 1.1. „Професионално обучение и придобиване на умения“ е насочено към повишаване на знанията и подобряване на уменията на земеделските и горските стопани и на заетите лица в техните стопанства чрез постигане на подходящо ниво на техническо и икономическо обучение и увеличаване на капацитета за достъп на знания и информация в областта на селското и горското стопанство.

По подмярката е проведен един прием (в периода 2019 - 2020 г.), в рамките на който са сключени 42 административни договора за предоставяне на БФП на обща стойност 12 392 777 лева.

През 2022 г. със заповед на ръководителя на УО на ПРСР 2014-2020 г., в съответствие с направени промени в европейското законодателство, е извършено изменение в условията за изпълнение на одобрени проекти по подмярка 1.1, с което срокът за тяхното изпълнение е удължен до м. септември 2025 г.

Към 31.12.2022 г. в процес на изпълнение са 30 административни договора, а 12 договора са прекратени по искане на бенефициентите. Извършени са плащания на обща стойност 111 901 лева, изцяло през 2022 г.

Подмярка 1.2. „Демонстрационни дейности и действия по осведомяване“

Прилагането на подмярка 1.2. „Демонстрационни дейности и действия по осведомяване“ стимулира организирането и провеждането на демонстрационни дейности в областта на селското и горското стопанство с цел повишаване на знанията и подобряване на уменията на земеделските и горските стопани и на заетите лица в техните стопанства, чрез постигане на подходящо ниво на техническо и икономическо обучение и увеличаване на капацитета за достъп на знания и информация.

През 2022 г. е проведен прием на заявления за подпомагане, с постъпили 14 проектни предложения на обща стойност 6 747 510 лева. Към края на годината проектите са в процес на обработка и плащания по подмярка 2.1 не са извършвани.

Мярка 2 „Консултантски услуги, управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“

Подмярка 2.1. „Помощ за осигуряване на консултантски услуги“

Подмярка 2.1. се прилага с две подмерки - подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за земеделски и горски стопани“ и подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопани“. От началото на прилагането ѝ до края на 2012 г. общо по двете подмерки са разплатени публични средства в размер на 21 170 507 лева.

Подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за земеделски и горски стопани”

Чрез подмярката се осигурява възможност за предоставяне на консултантски услуги на земеделските и горските стопани за подобряване на икономическите и екологичните показатели, на климатичната съобразеност и устойчивост към климатичните промени на техните стопанства.

Прилагането на подмярката стартира през 2015 г. В първия период на прием като единствен ползвател на финансовата помощ, който да предоставя консултантски услуги на земеделски стопани, кандидати по подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“ от ПРСР 2014-2020 г., е определена Националната служба за съвети в земеделието.

През проведеня през 2022 г. прием са постъпили и одобрени три проектни предложения със стойност на заявената субсидия 1 897 126 лева.

Общо изплатените публични средства за периода на прилагане на подмярката до 31.12.2022 г. възлизат на 3 237 461 лева. През 2022 г. разплащания не са извършвани.

Подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства”

Подмярка 2.1.2. „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“ има за цел осигуряване на бърз и лесен достъп на малките земеделски стопанства до качествени консултантски услуги и удовлетворяване на потребностите им за повишаване на тяхната квалификация и управленски умения, жизнеспособност, осведоменост, знания за опазване на околната среда, адаптиране към климатичните промени и подобряване на управлението на риска.

От 2016 г. по подмярката се предоставят шест основни напълно безплатни консултантски пакета за малките земеделски стопанства, допринасящи както за икономическото им развитие и укрепване, така и за подобряване на опазването на околната среда и противодействие на климатичните промени.

За периода 2016-2022 г. по подмярка 2.1.2 са разплатени средства на обща стойност 17 933 046 лева, от които през 2022 г. - 2 409 518 лева.

Подмярка 2.2 „Създаване на консултантски услуги“

Прилагането на подмярката стартира през 2021 г. В рамките на проведеня прием е постъпило едно заявление за подпомагане, със заявени публични средства в размер на 10 412 042 лева.

Единствен бенефициент по подмярката е Националната служба за съвети в земеделието, а подпомаганата дейност е „Създаване на мобилни общински центрове (офиси) за консултантски услуги“. През 2022 г. по административния договор, който е в процес на изпълнение, не са извършвани плащания.

Мярка 4 „Инвестиции в материални активи“

Подмярка 4.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“

Прилагането на подмярката стартира през 2015 г., като първият период на прием е определен още преди официалното одобрение на ПРСР 2014-2020. Вторият прием на заявления за подпомагане е проведен през 2016 г.

През 2020 г. по електронен път, чрез системата „ИСУН 2020“, е осъществен трети прием, който е целеви за земеделски стопани в сектор „Животновъдство“.

През 2021 г. чрез системата „ИСУН 2020“ е осъществен четвърти прием на заявления за подпомагане по подмярката, с постъпили 1 868 заявления за подпомагане на обща стойност 734 722 907 лева. Обработката на подадените в рамките на приема проектни предложения е приключила в края на 2022 г.

За периода 2015-2022 г. по подмярката са сключени 1 756 договора за финансова помощ, със стойност на публичните разходи 746 371 842 лева. Общо изплатените публични средства възлизат на 598 290 097 лева.

През 2022 г. са сключени 492 административни договора, на стойност 104 932 980 лева. Разплатените през годината публични разходи са в размер на 34 541 768 лева.

Подмярка 4.1.2 „Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства“

По подмярката са проведени два приема на заявления за подпомагане - през 2018 г. и 2020 г.

През 2022 г. са сключени 56 договора за финансова помощ, с одобрени публични разходи на стойност 1 362 905 лева. Изплатени са средства в размер на 1 496 036 лева.

За целия период на прилагане на подмярката са сключени 163 договора за подпомагане, с размер на договорената субсидия 4 321 905 лева. Общо изплатените публични средства са в размер на 2 124 652 лева.

Подмярка 4.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти“

Първите два приема по подмярката са проведени през 2015 г. и 2018 г. В периода септември 2021 г.-март 2022 г. е осъществен трети прием на проектни предложения, в рамките на който са постъпили 523 заявления за подпомагане на обща стойност 653 656 994 лева. Към края на 2022 г. проектите са в процес на разглеждане и оценка.

През периода 2015-2022 г. са сключени 375 договора за финансова помощ, с общ размер на одобрените разходи 447 392 711 лева. Разплатените публични средства с натрупване възлизат на 303 420 037 лева. През 2022 г. са оторизирани 53 499 180 лева.

Подмярка 4.3 „Подкрепа за инвестиции в инфраструктура, свързана с развитието, модернизирването или адаптирането на селското и горското стопанство“

През 2020 г. е проведен прием на проектни предложения по Процедура № BG06RDNP001-4.010 „Проектни предложения от „Напоителни системи“ ЕАД за възстановяване на съществуващи хидромелиоративни съоръжения за напояване“. Постъпилите 26 проектни предложения са отхвърлени, тъй като не отговарят на условията за допустимост.

През 2020 г. е проведен и прием на проектни предложения по процедура BG06RDNP001-4.011 „Проектни предложения от сдружения за напояване и други юридически лица за възстановяване на съществуващи хидромелиоративни съоръжения за напояване“. Подадени са 6 проектни предложения, от които на техническа и финансова са преминали 3 проектни предложения. Сключени са 3 административни договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, с общ размер на договорената субсидия 8 044 757 лева. Сключените договори са в процес на изпълнение.

През 2022 г. е проведен нов прием по процедура № BG06RDNP001-4.016 „Проектни предложения от „Напоителни системи“ ЕАД, за възстановяване на съществуващи хидромелиоративни съоръжения за напояване“. От подадени 26 проектни предложения, на техническа и финансова са преминали 24 проектни предложения. След одобрение на Оценителния доклад, в съответствие със ЗУСЕФСУ се извършва проверка за съответствие на кандидата „Напоителни системи“ ЕАД с изискването за бенефициент. При съответствие с изискването, до кандидата „Напоителни системи“ ЕАД ще бъде изпратена покана за сключване на административни договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ.

Подмярка 5.1 „Подкрепа за инвестиции в превантивни мерки“

За периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 по подмярката са отворени 3 приема за подбор на проектни предложения - един през 2020 г. и два през 2022 г. Сключени са 54 договора за финансово подпомагане с общ размер на договорената субсидия 26 285 384 лева. Изплатените публични средства през 2022 г. са в размер на 5 097 841 лева.

Мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ от ПРСР 2014-2020 г.

Подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“

Прилагането на подмярката стартира през 2015 г. За периода до 2022 г. са проведени четири

приема на заявления за подпомагане. Сключени са 2 221 договора за финансова помощ, с общ размер на публичните разходи 108 595 795 лева.

Към 31.12.2022 г. общо изплатените средства по подмярката с натрупване възлизат на 101 232 208 лева. През 2022 г. са извършени плащания в размер на 7 802 008 лева.

Подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“

По подмярката се проведени четири приема на проектни предложения. За периода 2016-2022 г. са сключени 4 162 договора за подпомагане, с одобрени публични разходи в размер на 122 100 594 лева. Общо изплатените публични средства възлизат на 107 060 492 лева.

През 2022 г. са разплатени средства на стойност 19 886 914 лева.

Подмярка 6.4.1 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“

В периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. по подмярката е проведен един прием, който включва три процедури за подбор на проектни предложения с цел гарантиране на бюджет за всички сектори. В процеса на изпълнение на проектните предложения към УО са постъпили множество сигнали от бенефициенти, свързани с последиците от пандемията от COVID-19, които водят до невъзможност от поддържане на някои от критериите за оценка, по които е било оценено проектното предложение. В тази връзка, с цел улеснение при изпълнението на сключените административни договори, УО предприе редица изменения в насоките за кандидатстване, включително и увеличение на срока за изпълнение на проектните предложения.

Към 31.12.2022 г. са сключени 254 договора за финансова помощ, с общ размер на одобрените публични разходи в размер на 68 318 645 лева. За целия период на прилагане на подмярката се извършени плащания в размер на 17 519 846 лева, а през 2022 г. са разплатени 12 980 620 лева.

Мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“

Подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“

В периода 2021-2023 г. по подмярката са проведени четири процедури за подбор на проектни предложения по следните направления:

- Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в агломерации с под 2000 е. ж. в селските райони;
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност;
- Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на съществуващи общински пътища и съоръженията и принадлежностите към тях;
- Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръжения и принадлежностите към тях.

Общият определен бюджет по описаните процедури е в размер на 293 370 000 лева, като в периода на прием на заявления за подпомагане са постъпили 316 проекта. Към средата на 2023 г. проектните предложения са в процес на обработка и предстои сключването на административни договори с одобрените кандидати.

За периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. по подмярката са сключени 704 договора за подпомагане, с общ размер на одобрената субсидия 1 082 141 702 лева. Изплатените средства възлизат на 973 768 049 лева, от които през 2022 г. - 122 023 924 лева.

Подмярка 7.6 „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природно наследство на селата“

За периода на прилагане на подмярката, която има за цел подобряване на качеството на живот и запазване на културната идентичност и традиции в селските райони, са проведени два приема на заявления за подпомагане – през 2016 г. и 2020 г. Сключени са 192 административни

договора с размер на одобрената субсидия 108 373 551 лева. Общо разплатените средства са на стойност 47 180 760 лева.

През 2022 г. са извършени плащания в размер на 3 853 740 лева.

Мярка 8 „Инвестиции в развитие на горските райони и подобряване на жизнеспособността на горите“

Подмярка 8.1 „Залесяване и поддръжка“

Подпомагането по подмярката е насочено към увеличаване на лесистостта в равнинните райони, ограничаване на ерозията и запазване на качеството на земите, подобряване на водния баланс и адаптиране към промените в климата. Допустими за подпомагане са физически лица, еднолични търговци, местни поделения на вероизповеданията, общини и юридически лица, собственици на земеделски или неземеделски земи.

Първият прием на проектни предложения, с бюджет от 18 028 131 лева, е проведен през 2020 г. Постъпили са 22 проектни предложения със заявена стойност на субсидията 3 179 551 лева. Оценителната комисия е приключила работа и са изпратени уведомителни писма за одобрение на 6 проектни предложения, със сума на одобрените публични разходи в размер на 450 945 лева. През 2022 г. е сключен 1 административен договор на стойност 142 665 лева.

Подмярка 8.3. Предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития

Целта на подкрепата по тази подмярка е насърчаване въвеждането и подобряването на превантивните дейности за намаляване на заплахата от горски пожари, както и за ограничаване на опасността от вредители, болести, природни бедствия и катастрофични събития в горските територии. От началото на нейното прилагане (2018 г.) до края на 2022 г. по подмярка 8.3 е обявен един прием с бюджет от 40 042 474 лева. Сключени са 21 договора за финансова помощ, със стойност на одобрената субсидия 32 828 032 лева. Общо изплатените за периода публични разходи възлизат на 14 440 018 лева, а плащанията през 2022 г. са на стойност 5 693 964 лева.

Подмярка 8.4 „Възстановяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития“

Предоставянето на финансова помощ по подмярка 8.4 цели възстановяване на горите, пострадали от горски пожари, природни бедствия, катастрофични събития, болести и вредители, както и защита на околната среда и адаптиране към промените в климата.

За периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. по подмярката е проведен един прием, с бюджет от 15 646 400 лева. Сключени са 8 административни договора с одобрена субсидия в размер на 4 206 626 лева. Общо са разплатени публични средства са 1 432 964 лева, от които през 2022 г. - 216 249 лева.

Подмярка 8.6. „Инвестиции в технологии за лесовъдство и в преработката, мобилизирането и търговията на горски продукти“

Подмярка 8.6 е насочена към повишаване на конкурентоспособността на горското стопанство, дърводобива и първичната преработка на дървесина и създаване на нови работни места. Насърчават се инвестиции в преработката и маркетинга на горските продукти, както на такива, допринасящи за подобряване състоянието на горите, тяхното опазване и устойчиво стопанисване. До края на 2022 г. са сключени 47 договора за подпомагане, с общ размер на субсидията 19 415 121 лева, и са извършени плащания на стойност 1 915 148 лева, изцяло през 2022 г.

Мярка 9 „Учредяване на групи и организации на производителите“

Целта на подпомагането по мярка 9 е стимулиране учредяването на групи и организации на производители в земеделския сектор. Безвъзмездната финансова помощ се предоставя под формата на фиксирано плащане на годишни вноски, въз основа на бизнес план, за не повече от пет години от

датата, на която групата или организацията на производители е призната. Максималният размер на подкрепата за една година не може да надвишава левовата равностойност на 100 000 евро.

За периода на прилагане на мярката са сключени 23 договора за финансова подкрепа със стойност на субсидията 12 728 448 лева. Общо изплатените средства за същия период възлизат на 7 331 508 лева. През 2022 г. са разплатени публични разходи на стойност 2 042 836 лева.

Мярка 10 „Агроекология и климат“

За периода на прилагане на мярката 2015-2022 г. общо изплатеният публичен ресурс възлиза на 421 561 323 лева.

През 2022 г. са разплатени средства в размер на 42 587 012 лева, насочени към следните направления на подкрепа:

- Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност;
- Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм);
- Контрол на почвената ерозия;
- Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство;
- Опазване на застрашени от изчезване местни породи, важни за селското стопанство.

Мярка 11 „Биологично земеделие“

Мярката обхваща две подмерки - подмярка 11.1 „Плащания за преминаване към биологично земеделие“ и подмярка 11.2 „Плащания за поддържане на биологично земеделие“. Предвидено е подпомагане в три направления - биологично растениевъдство, биологично пчеларство и биологично животновъдство.

За периода 2015-2022 г. по мярката 11 „Биологично земеделие“ са извършени плащания на стойност 330 180 793 лева. Разплатените през 2022 г. средства възлизат на 34 774 415 лева.

Мярка 12 „Плащания по Натура 2000 и Рамковата директива за водите“

В периода на прилагане на мярката 12 темпът на усвояване на средствата е равномерен и отразява размера на включените в мярката земеделски площи.

През 2021 г. са обнародвани нови 136 зони по Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. През 2022 г. тези зони са включени в обхвата на мярката, като са направени съответните изменения в Наредба № 5 от 24 февруари 2015 г. за прилагане на мярката 12 „Плащания по Натура 2000 и Рамковата директива за водите“ от ПРСР 2014-2020 г.

Общият размер на изплатените по мярката средства за периода 2015-2022 г. възлиза на 387 227 730 лева. Извършените плащания през 2022 г. (за кампания `2021 и кампания `2022) са на стойност 112 831 134 лева.

Мярка 13 „Плащания за райони с природни или други специфични ограничения“

Мярка 13 стартира през 2015 г. с две подмерки - подмярка 13.1 „Компенсационни плащания в планински райони“ и подмярка 13.2 „Компенсационни плащания за други райони, засегнати от значителни природни ограничения“. От 2020 г. се прилага и подмярка - 13.3 „Компенсационни плащания за други райони, засегнати от специфични ограничения“.

Общо платеният финансов ресурс по мярката за кампании 2015-2022 е в размер на 748 502 667 лева. През 2022 г. са изплатени публични средства в размер на 98 991 538 лева (за кампания `2022).

Мярка 14 „Хуманно отношение към животните“

Мярката се прилага в две подмерки – подмярка 14.1 „Плащания за хуманно отношение към животни в сектор едри преживни животни“ и подмярка 14.2 „Плащания за хуманно отношение към животни в сектор дребни преживни животни“. За периода 2017-2022 г. общо изплатените по двете

подмерки публични средства са в размер на 31 534 879 лева. През 2022 г. са оторизирани 11 306 307 лева.

Мярка 16 „Сътрудничество“

Подмярка 16.1 „Подкрепа за сформирани и функциониране на оперативни групи в рамките на ЕПИ“

Подпомагането по подмярка 16.1 „Подкрепа за сформирани и функциониране на оперативни групи в рамките на ЕПИ“ е насочено към функциониране на оперативни групи, създадени за изпълнение на конкретен иновативен проект за постигане на целите на Европейското партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост.

По подмярката са реализирани два приема - през 2019 и 2020 г. с общ бюджет 59 710 000 лева.

Общо сключените договори по подмярка 16.1 към края на 2022 г. (от прием 2019 г.) са 19, с обща стойност на публичните средства в размер на 11 633 353 лева. Към 31.12.2022 г. постъпилите по втория прием проектни предложения са в процес на разглеждане и оценка.

За периода на прилагане до края на 2022 г. по подмярка 16.1 са извършени плащания в размер на 2 560 221 лева.

Подмярка 16.4 „Подкрепа за хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците във веригата на доставки“

Подкрепата се предоставя за създаване и развитие на къси вериги на доставки и на местни пазари. Подпомагането обхваща само къси вериги на доставки, които включват не повече от един посредник между земеделския стопанин и потребителя. Местни пазари са пазари в радиус от 75 км от стопанството на произход на продукта, в който радиус трябва да се осъществяват както преработката на продукта, така и продажбата му на крайния потребител.

Към края на 2022 г. се изпълняват 3 проекта, със стойност на одобрените публични разходи 540 559 лева. Плащания по подмярката не са извършвани.

Мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“

Подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“

През м. май 2022 г. е открит прием на проектни предложения по подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ с бюджет от 6 845 300 лева. Постъпили са 111 проектни предложения със заявен размер на субсидията 5 223 309 лева. Към края на 2022 г. проектните предложения са в процес на оценка.

За периода на прилагане на подмярката до края на 2022 г. са сключени 119 административни договора, а общият размер на разплатените средства възлиза на 3 957 391 лева. През 2022 г. са извършени плащания на стойност 22 600 лева.

Подмярка 19.2 „Прилагане на операции в рамките на стратегии за Водено от общностите местно развитие“

Прилагането на подмярката цели разширяване на обхвата на териториите, които ще бъдат подпомогнати по подхода ВОРМ, като бъдат подкрепени възможно най-голям брой местни инициативни групи.

През 2022 г. са сключени 334 договора за финансово подпомагане, от които 80 - с бенефициенти общини, читалища и сдружения с неправителствена форма за проекти в обществена полза. Общата стойност на договорената субсидия е в размер на 30 328 384 лева. Извършените през годината плащания възлизат на 27 023 463 лева.

От началото на прилагане на подмярката до 31.12.2022 г. са сключени общо 1 048 договора за изпълнение на проекти към стратегии, със стойност на публичните разходи 102 006 842 лева. Разплатени са средства в размер на 40 472 651 лева.

Подмярка 19.3 „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на МИГ“

По подмярката, с бюджет от 12 712 700 лева, се подпомагат проекти за подготовка и реализация на вътрешнотериториално и транснационално сътрудничество. Местните инициативни групи се насърчават да осигурят принос в развитието на съответните селски райони чрез взаимодействие и реализиране на съвместни проекти.

За периода 2018-2022 г. по подмярка 19.3 са постъпили 58 проектни предложения, със стойност на исканата субсидия 9 708 702 лева. До края на 2022 г. са сключени 41 договора за финансова помощ, с одобрени публични разходи в размер на 5 083 533 лева. Извършени са плащания в размер на 2 121 882 лева, от които през 2022 г. - 1 010 758 лева.

Подмярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на стратегия за водено от общностите местно развитие“

Чрез предоставената подкрепа по подмярка 19.4 се осигурява необходимият финансов ресурс за ефективното изпълнение и популяризиране на стратегиите за BOMP. Целта е развитие на МИГ като силни и ефикасно действащи партньорства и оперативни структури .

За периода на прилагане на подмярката до края на 2022 г. от ДФЗ-РА на МИГ са възстановени общо публични средства в размер на 47 925 408 лева, от които разплатени през 2022 г. са 9 366 894 лева.

Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г.

През 2023 г. е планирано финансово подпомагане по следните интервенции от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г.:

- Подпомагане отглеждането на сортове, устойчиви към климатични условия чрез практики за интегрирано производство;
- Насърчаване на естественото опрашване;
- Насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия;
- Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство;
- Опазване на местни породи (автохтонни), важни за селското стопанство;
- Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм);
- Поддържане на местообитанията на червеногушата гъска (*Branta ruficollis*), Кръстат (царски) орел и Египетски лешояд в орнитологични важни места в обработваеми земи;
- Възстановяване и поддържане на деградирани пасищни територии;
- Хуманно отношение към животните и антимикробна резистентност;
- Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000;
- Плащания за райони с природни или други специфични ограничения;
- Биологично растениевъдство;
- Биологично пчеларство.

3. Допълнително държавно подпомагане

Подпомагането на земеделския сектор в България по двата стълба на ОСП се допълва от финансова подкрепа с национални средства по схеми за държавни помощи, краткосрочни и инвестиционни кредити, отпускани от ДФ „Земеделие“.

3.1. Държавни помощи

Политиката на Министерство на земеделието и храните по отношение на подкрепата с държавни помощи в земеделието се осъществява в съответствие със законодателството на Европейския съюз в областта на държавните помощи и Закона за държавните помощи.

Подкрепата с държавни помощи се предоставя приоритетно на малки и средни земеделски стопанства. Прилагат се мерки, насочени към стимулиране на инвестициите с цел повишаване на ефективността на стопанствата и производство на по-качествена продукция, застраховане и компенсация на щети от природни бедствия и неблагоприятни климатични събития, съдействие за

предотвратяване на заболявания по растения и животни, опазване на генетичните ресурси в растениевъдството и животновъдството, насърчаване на хуманното отношение към животните, стимулиране участието в изложения за популяризиране българското селскостопанско производство и за обмен на опит.

Инициативата за подпомагане чрез държавна помощ обикновено произтича от заинтересования бранш (Растениевъдство, Животновъдство, Преработка на селскостопански продукти), който участва при разработването на съответната мярка.

Общата стойност на подпомагането с държавни помощи в сектор Земеделие през 2022 г. е в размер на 981 125 377 лева, от които:

- 751 882 334 лева по схеми на държавни помощи и помощи de minimis, администрирани от ДФЗ;
- 229 243 043 лева по 2 схеми за данъчни облекчения (преотстъпване на корпоративен данък за данъчна 2021 г. и намалена акцизна ставка на газьол).

През годината са предоставени държавни помощи в следните направления:

1) Инвестиционни помощи – насочени към малките и средни земеделски стопанства с цел увеличаване на инвестиционната активност.

- Помощ за инвестиции в материални активи в земеделски стопанства, свързани с първично производство на растениевъдна земеделска продукция;

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиции в машини, оборудване и линии за подготовка, охлаждане и съхранение на първична земеделска продукция, както и за машини, оборудване и съоръжения за защита от слана и градушки, необходими при производството на собствена първична земеделска продукция в сектор „Растениевъдство“.

- Инвестиции за закупуване или изграждане на обекти за преработка и/или обработка на сурово мляко;

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиция за изграждане на обект за преработка и/или обработка на сурово мляко с необходимото оборудване (мини мандри) или за закупуване на временен обект за търговия на дребно на млечни продукти (включително закупуване на необходимото оборудване), в който се обработва и/или преработва сурово мляко, съгласно Наредба № 26 от 14.10.2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход.

- Инвестиции за закупуване на съоръжения за добив и съхранение на сурово мляко и съоръжения за изхранване на новородени животни с мляко;

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиция в закупуване на съоръжения за добив и съхранение на сурово мляко и съоръжения за изхранване на новородени животни с мляко.

- Инвестиции за изграждане на кланични пунктове;

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиция в изграждане на пунктове за добив и транжиране на месо от собствени едри преживни животни (ЕПЖ) и дребни преживни животни (ДПЖ) на територията на ферма и/или закупуване на мобилни такива (преместваеми обекти, които могат да се транспортират с помощта на превозно средство).

2) Управление на риска и кризите - насочени към противодействие и компенсиране на щети при природни бедствия или неблагоприятни метеорологични условия, както и при болести по животните и растенията:

- Помощ за компенсиране на щетите по земеделските култури, причинени от неблагоприятни климатични събития, които могат да бъдат приравнени на природни бедствия;

Подпомагането по схемата представлява директна помощ, която е в размер до 80% от средните производствени разходи за отглеждане на дадена култура през съответната стопанска година.

- Помощ за компенсиране на материални щети по загинали селскостопански животни и унищожени пчелни кошери;

Помощта се изплаща във вид на директни помощи до 100% от средните пазарни цени на селскостопанските животни по видове и категории;

- Помощи за превенция на болести по растения и животни:
 - Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма за контрол на вредителите в трайните насаждения през зимния период;
 - Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятели по картофите от сем. Телени червеи (Elateridae)“;
 - Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец - *Tuta absoluta* Meyrick (Lepidoptera)“;
 - Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерките по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните;
 - Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция;
 - Помощ за компенсиране на разходи при отстраняване и унищожаване на мъртви животни.

3) Помощи, насочени към гарантиране използването на качествен посевен материал в растениевъдството, поддържане на високо ниво на развъдната дейност в животновъдството и оптимизиране процеса по производство на качествени селскостопански продукти:

- Помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на качествени семена и посадъчен материал;
- Помощ за водене на родословна книга и определяне на продуктивните качества на животните;
- Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBALG.A.P.

4) Помощи, насочени към повишаване на качеството на храните и суровините от животински произход чрез отделяне на особено внимание на хуманно отношение към животните:

- Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към свинете;
- Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към птиците.

5) Помощ за участие в изложения

Подпомагането от този вид допринася за популяризацията на българската селскостопанска продукция на пазара, както и за промотиране на рентабилните сортове растения, породи животни, иновационни и ефективни технологии и практики сред българските земеделски стопани. Прилага се в сектори „Растениевъдство“, „Животновъдство“ и „Преработка на земеделски продукти“.

6) Минимални помощи de minimis

Помощите от типа de minimis се предоставят при спазване разпоредбите на Регламент (ЕС) № 1408/2013 г., Регламент (ЕС) 1407/2013 г. и Регламент (ЕС) 717/2014. Правилото de minimis се прилага по отношение на помощи, които поради малкия си размер не застрашават конкуренцията и могат да се предоставят от държавите членки без необходимост от одобрение от Европейската комисия.

През 2022 г. по разработени схеми de minimis е предоставено подпомагане в размер на общо 32 028 179 лева.

7) Държавни помощи под формата на данъчни облекчения (администрирани по друг ред)

- Помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративния данък.

Помощта се администрира от Националната агенция за приходите. По предварителни данни на НАП към 16 май 2023 г. (при срок за подаване на данъчни декларации до 30 юни 2023 г.), заявленият за преотстъпване данък за данъчната 2022 г. е 44 193 848 лева.

- Помощ под формата на отстъпка от стойността на акциза върху газьола, използван в първичното селскостопанско производство.

По линия на помощта през 2022 г. са изплатени 99 996 356 лева на 14 000 земеделски стопани.

8) Извънредни помощи за осигуряване на ликвидност на земеделски стопани съгласно временно законодателство на Европейската комисия - Временна рамка за мерките за държавна помощ в подкрепа на икономиката в условията на сегашния епидемичен взрив от COVID-19 и Временна рамка за мерки за държавна помощ при кризи в подкрепа на икономиката след агресията на Русия срещу Украйна:

- Помощ в подкрепа на ликвидността на земеделски стопани за преодоляване на негативното икономическо въздействие на COVID-19;
- Помощ в подкрепа на ликвидността на земеделски стопани за преодоляване на негативното икономическо въздействие на руската агресия срещу Украйна.

Таблица IV.8. Държавни помощи в земеделието през 2022 г.

№ по ред	Държавна помощ	Усвоен финансов ресурс - лева	Брой бенефициери
	Държавни помощи, администрирани от ДФЗ		
1	Помощ за компенсиране на разходите на земеделските стопани, свързани с изпълнение на мерки по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните	19 125 026	86 800
2	Помощ за създаване и поддържане на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на животните	7 882 029	4 957
3	Помощ за компенсиране на материални щети по загинали селскостопански животни и унищожени пчелни кошери и пчелни семейства	70 317	4
4	Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към свинете	58 038 462	66
5	Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към птиците	36 809 108	298
6	Помощ за компенсиране на разходите при отстраняване и унищожаване на мъртви животни* (посочен е броят на организациите, които предоставят субсидираната услуга на земеделските стопани)	7 994 559	2

№ по ред	Държавна помощ	Усвоен финансов ресурс - лева	Брой бенефициери
7	Помощ "Инвестиции за закупуване на съоръжения за добив и съхранение на сурово мляко и съоръжения за изхранване на новородени животни с мляко"	1 287 132	73
8	Помощ "Инвестиции за изграждане на кланични пунктове"	90 000	1
9	Помощ "Инвестиции за закупуване или изграждане на обекти за преработка и/или обработка на сурово мляко"	59 350	1
10	Помощ за компенсиране на щетите по земеделските култури, причинени от неблагоприятни климатични събития, които могат да бъдат приравнени на природни бедствия	2 622 161	267
11	Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма за контрол на вредителите в трайните насаждения през зимния период	7 344 917	3 444
12	Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по "Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец"	218 672	100
13	Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по "Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятелители по картофите от сем. Телени червеи"	1 293 340	280
14	Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция	1 826 283	547
15	Помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал	1 150 081	401
16	Помощ "Инвестиции в материални активи в земеделски стопанства, свързани с първично производство на растителна земеделска продукция"	3 389 647	60
17	Помощ за участие в изложения	1 758 920	422
18	Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBAL G.A.P.	69 716	63
19	Помощ за подкрепа за осигуряване на ликвидност на земеделски стопани, извършващи дейност в първичното селскостопанско производство за преодоляване на последствията от негативното икономическо въздействие от COVID-19 (за ЕПЖ, ДПЖ, пчелни семейства, плодове и зеленчуци)	143 463 861	26 674
20	Помощ в подкрепа на ликвидността на земеделски стопани за преодоляване на негативното икономическо въздействие на руската агресия срещу Украйна	425 360 574	35 277
21	Помощи de minimis (Регламент (ЕС) 1407/2013, Регламент (ЕС) 1408/2013) и Регламент (ЕС) 717/2014	32 028 179	16 197
	Данъчни мерки		
22	Помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративен данък - данъчна 2022	129 246 687	3 046
23	Помощ под формата на отстъпка от стойността на акциза върху газьола, използван в първичното селскостопанско производство	99 996 356	14 000
	Общо държавни помощи, администрирани от ДФЗ	751 882 334	
	ОБЩО държавни помощи (вкл. чрез данъчни мерки)	981 125 377	

Източник: ДФ „Земеделие“, Национална агенция за приходите, Агенция „Митници“

Очаквани данни за 2023 г.

Съгласно Закона за държавния бюджет на Република България за 2023 г. (ЗДБРБ), по бюджета на ДФЗ за 2023 г. са заложили 300 350 000 лева за държавни помощи, преходна национална помощ и други плащания, свързани с прилагане на схеми за подпомагане. От този ресурс над 150 000 000 лева са предвидени за държавни помощи.

В допълнение, за изпълнение на политики в област Земеделие в ЗДБРБ са предвидени 363 000 000 лева за осигуряване на подкрепа на земеделските стопани по национални мерки и за компенсации на повишените цени на енергоносители, фуражи, препарати за растителна защита, горива и торове, както и 20 000 000 лева за мерки за компенсиране на земеделските стопани за претърпени щети от неблагоприятни климатични събития, вкл. преди периода на застраховане.

Допълнително с РМС и ПМС са осигурени 16 000 000 лева за подкрепа на разходи за вода за напояване, както и 63 000 000 лева за национални мерки и за компенсации на повишените цени на енергоносители, фуражи, препарати за растителна защита, горива и торове.

Към средата на 2023 г. (06.06.2023 г.) с решения на Управителния съвет на Държавен фонд „Земеделие“ е утвърден ресурс за държавни помощи в селското стопанство в размер на 322 346 183 лева по схеми на държавни помощи и за помощи de minimis, прилагани от ДФЗ.

3.2. Краткосрочно кредитиране

В рамките на 2022 г. ДФ „Земеделие“ е предоставил общо 126 796 лева под формата на краткосрочни кредити за земеделските стопани за производство на плодове и/или зеленчуци (полски и/или оранжерийни) и за отглеждане на едри и/или дребни преживни животни през 2022 г.

През годината са отсрочени кредити за животновъди, птицевъди и свиневъди, получени през периода 2008 – 2012 г.

3.3. Инвестиционни кредитни схеми на ДФЗ

През 2022 г. ДФЗ прилага следните схеми за кредитиране на инвестиционните намерения на земеделските стопани:

- Схема за кредитиране със средства на Държавен фонд „Земеделие“ на лица с одобрени проекти по „Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2020 – 2023 година“;
- Кредитна схема на Държавен фонд „Земеделие“ за инвестиции в селското стопанство.
- **Схема за кредитиране със средства на Държавен фонд „Земеделие“ на лица с одобрени проекти по „Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2020 – 2022 година“.**

Схемата се прилага за единадесета поредна година, което допринася за значително увеличение в усвояването на средствата по Националната програма по пчеларство.

По условията на схемата е дадена възможност на по-голям брой земеделски производители да осигурят чрез кредит необходимия им финансов ресурс за реализация на одобрени проекти по Мерки А, Б, В и Д от НПП - закупуване на нови кошери, отводки, пчелни майки, ветеринарно-медицински препарати, пчеларско оборудване и прикачен инвентар за подвижно пчеларство.

Максималният размер на кредита е до 95% от размера на полагащата се безвъзмездна финансова помощ по мерки А, Б, В и Д от НПП, изчислено въз основа на реално договорените разходи по сключени договори за покупко-продажба на активите одобрени в договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по НПП, а лихвеният процент е в размер на 2,5 % годишна лихва.

За срока на прием по схемата са подадени 195 заявления за кредит, като всички са обработени и са финансирани. Сумата на предоставените средства е 827 169,00 лева.

Погасяването на кредита и дължимите лихви се осъществява чрез прихващане от одобрената финансова помощ по НПП. При наличие на остатък по кредита, се дава възможност кредитополучателят да погаси разликата за собствена сметка, еднократно или за срок от една година.

След извършено прихващане с одобрената финансова помощ напълно са погасени 195 кредита в размер на 827 169,00 лева, което е 100% от предоставения ресурс.

- **Кредитна схема на Държавен фонд „Земеделие” за инвестиции в селското стопанство**

Кредитната схема на Държавен фонд „Земеделие” за инвестиции в селското стопанство е с три основни направления - „Растениевъдство”, „Животновъдство” и „Техническо обезпечаване”. Схемата цели стимулиране на инвестиционния процес, повишаване на конкурентоспособността и качеството на произведената селскостопанска продукция посредством облекчаване на достъпа до кредитен ресурс.

Дейностите и обектите, предвидени за финансово подпомагане са:

- създаване, възстановяване и отглеждане на трайни насаждения и инвестиции в оранжерийното производство;
- създаване и оборудване на животновъдни ферми и закупуване на чистопородни, хибридни и стокови животни;
- закупуване на техника, оборудване и инвентар, използвани в селското стопанство.

Кредитите по схемата са със срок на погасяване от 12 месеца до 114 месеца в зависимост от вида на инвестицията, в които срокове се включват и гратисни периоди по отношение издължаване на главницата.

Инвестиционните проекти се финансират при годишен лихвен процент равен на референтния лихвен процент, приложим към датата на сключване на договора за кредит, но не по-нисък от определения от Управителния съвет на Държавен фонд „Земеделие” за 2022 година – 2,5 % при пряко кредитиране и до 7% при рефинансиране чрез търговски банки. За финансираните пряко от Държавен фонд „Земеделие” кредити таксата за обработка и управление е 0,5%.

Очаквани данни за 2023 г.

За 2023 г. на земеделските производители се очаква да бъдат предоставени инвестиционни кредити по „Кредитна схема за инвестиции в селското стопанство“ и нова схема за кредитиране със средства на ДФЗ на лица със сключени договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ интервенции от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 - 2027 г. в сектор пчеларство – общо до 90 млн. лева, при условие за поддържане на нетно салдо до минус 40 млн. лева.

Годишната лихва за нови кредити, финансирани пряко от ДФЗ по кредитната схема за инвестиции в селското стопанство, е 3%. Към юни 2023 г. няма постъпили заявления за кандидатстване.

V. ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

1. Контрол на земеделска и горска техника

1.1. Регистрация на земеделска и горска техника

Регистрацията на земеделската и горската техника позволява да се следи техническото състояние на всяка машина, да се контролира тяхната безопасност при работа и транспорт, да се поддържа база данни с всички машини на територията на страната, да се проследява динамиката на обновление на машинно-тракторния парк.

През 2022 г. в страната са регистрирани общо 29 042 броя земеделска и горска техника, от които 10 041 броя са нови машини.

Таблица V.1. Регистрирана земеделска и горска техника през 2022 г.

Вид техника	Общо	в т.ч. нови машини
Верижни трактори	110	14
Колесни трактори	8 698	1 568
Самоходни шасита	121	0
Друга самоходна техника	5 378	1 560
Тракторни ремаркета	2 700	919
Горска техника	1 514	433
Зърнокомбайни	1 159	233
Самоходни силажокомбайни	46	2
Други самоходни машини	104	23
Машини за сеитба и садене	1 435	840
Машини за торене и растителна защита	1 298	782
Фуражоприбиращи и фуражопереработващи	3 135	1 644
Почвообработващи	3 267	1 966
Сушилни и други	6	4
Зърно и семепочистващи	21	16
Машини за поливане	50	37
Общо:	29 042	10 041

Източник: МЗХ

1.2. Технически преглед на техниката

Извършването на ефективен контрол на техническото състояние и безопасността на техниката гарантира защита живота и здравето на работещите със земеделска и горска техника и намаляване на трудовите злополуки и жертвите от пътнотранспортни произшествия, свързани с неизправности на техниката.

През 2022 г. областните дирекции „Земеделие“ са извършили 136 207 технически прегледа на земеделска и горска техника.

1.3. Правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства

След извършени проверки на място на материалната база и учебната документация, в рамките на 2022 г. са издадени 9 удостоверения за регистрация на учебни форми за извършване на обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за работа със земеделска и горска техника на 9 учебни форми за 9 категории. Направени са 21 корекции на разрешителни и удостоверения за регистрация на учебни форми за промяна на обстоятелствата.

Таблица V.2. Издадени разрешителни и свидетелства за правоспособност по категории през 2022 г.

Категория	Брой издадени разрешителни	Брой издадени свидетелства за правоспособност
Твк	5	5 798
Твк-З	2	2 660
Твк-М	1	639
Твк-Г	1	802

Категория	Брой издадени разрешителни	Брой издадени свидетелства за правоспособност
Тпс-мот.тр.хр.	0	1 816
Тпс-гатер-банцизи	0	25
Тпс-въжени линии	0	26
Промяна на обстоятелства	21	
Общо:	30	11 766

Източник: МЗХ

1.4. Изпитване и сертифициране на употребявана земеделска и горска техника

През 2022 г. в центровете за изпитване и сертифициране в Русе и Пловдив са извършени 2 641 изпитвания на употребявана земеделска и горска техника и машини за земни работи.

2. Хидромелиорации

2.1. Обекти за предпазване от вредното въздействие на водите

Годишният отчет на разходите за дейността през 2022 г. е на обща стойност 22 507 151 лева с ДДС, като предоставените авансови средства по договор за обектите за предпазване от вредното въздействие на водите (ОПВВВ) са 26 452 501 лева с ДДС.

През 2022 г. са възстановени компрометирани участъци от корекции на реки и дерета и предпазни диги, с което е подобрена тяхната проводимост и функцията им за защита от наводнения на земеделски земи, населени места и техническа инфраструктура.

Извършено е поддържане експлоатационното състояние на отводнителни системи и канали, с което е постигнато подобряване на водно-въздушния баланс на почвата в обработваемите земеделски земи, способстващо за увеличение на добивите на селскостопанската продукция.

Подобрено е състоянието на Дунавски диги, като са почистени участъци от храстовидна и дървесна растителност. Извършени са ремонти по отводнителни помпени станции.

Извършените дейности от „Напоителни системи“ ЕАД (финансирани със средства от държавния бюджет на България) са подобрили общото експлоатационно състояние на водностопанските системи и съоръжения.

За периода 01.01.2023 г. - 30.07.2023 г., направените разходи от „Напоителни системи“ ЕАД за извършване на дейностите по договора за ОПВВВ са на обща стойност 12,540 млн. лева с ДДС. В периода до края на юни 2023 г. са възстановени 6 обекта (компрометирани участъци от корекции на реки) и е извършена актуализация на един проект за реконструкция на ОПС „Капитан Андреево-1“.

През 2023 г. в програмите се предвижда да продължи възстановяването на компрометирани участъци от диги, корекции на реки и други ОПВВВ, както и първоетапно възлагане и изготвяне на работни проекти на компрометирани обекти, с цел последващото им възстановяване. Очаква се разходите за дейностите по договора за ОПВВВ за 2022 г. да достигнат 25 млн. лева. Поради липса на достатъчно строителна механизация и транспортни средства се затруднява реакцията при аварии, което задълбочава критичните ситуации.

Министерство на земеделието и храните е възложило на „Напоителни системи“ ЕАД функцията на възложител за изпълнение на строеж „Инженеринг - проучване, проектиране и изпълнение на строително монтажни работи, свързани с предотвратяване от наводняване на околните земеделски земи и на прилежащите съоръжения и насипи на ЛОТ4 от АМ „Тракия“ „Ямбол – Карнобат“. Завършени и предадени са 10 подобекта на строежа, като остават за реализация 2 подобекта по Азмак дере. Завършени са предварителни археологически проучвания на 8 обекта. Предстои извършване на пълни археологически проучвания на 3 обекта.

Очаква се през 2023 г. да продължат археологическите проучвания по трасето на двата подобекта и съгласувателните процедури на проекта. Основна цел на този етап е да се извършат съответните отчуждения и уреждане собствеността на засегнатите от подробния устройствен план имоти горски фонд, частни и общински имоти. Това ще даде възможност да се реализира и завърши строителството на двата подобекта по Азмак дере.

2.2. Напояване

Язовирите, собственост и стопанисвани от „Напоителни системи“ ЕАД са 181. От тях, за ползване, включително стопанисването, поддръжка, експлоатация, опазване и мониторинг, са предоставени 19 комплексни и значими язовири - публична държавна собственост, а 15 (в т. ч. 6 - публична държавна собственост) са ретензионни. През 2022 г. от „Напоителни системи“ ЕАД са извършвани частични текущи ремонтни работи по инфраструктурата за напояване. Най-мощабни и осигуряващи вода за по-големи площи за напояване са локални ремонтно - възстановителни работи по бент Маноле (така се дава възможност за провеждане на дейности по поливен сезон 2022 г. за поливни площи на териториите на области Пазарджик и Пловдив, където се напояват значителни площи, засети с ориз) и съдействие за извършване на аварийни ремонтно - възстановителни работи на съоръженията за доставка на вода на яз. Мъглене (Бенковски). Извършено е почистване и ремонтно - възстановителни работи по напоителен канал М-2 Стара Загора, ремонт на стоманен водопровод към помпена станция Лешко - 1, също така и монтаж на Бътерфлай клапа яз. Стойковци, землище на с. Логодаш и възстановяване дигата на Главен Рилски напоителен канал. През годината ремонтно - възстановителни работи са извършени и на ГНК Алеко-Потока и аварирал водоскок в землището на с. Добовница, както и на Долен изравнител ВЕЦ Алеко (авариен дренажен извод), а аварийни ремонтно-възстановителни работи са направени на ГНК-2 при пресичането на р. Канина, землището с. Марчево.

През 2022 г. от „Напоителни системи“ ЕАД са полети общо 274 800 дка, като за това са подадени водни маси в размер на 266 637 хил. м³, в т.ч. 101 771 дка ориз с 241 286 хил. м³ водни маси. Общо полетите площи са с около 3% по-малко в сравнение с 2021 г.

Таблица V.3. Полети площи и подадени водни маси от „Напоителни системи“ ЕАД през 2022 г. по видове култури

	ОБЩО		Царевица		Тютюн		Зеленчуци		Трайни насаждения		Ориз		Други култури	
	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси
	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³
Бургас	4 823	238	2	0			71	5	1 357	52			3 393	180
Видин	0	0	0	0			0		0					
Горна Тунджа	19 280	31 144	3 623	557	962	165	986	215	1 124	96	12 545	30 108	41	3
Долен Дунав	9 304	1 934	1 391	334	0		596	211	95	16			7 222	1 373
Марица	87 954	132 586	25 980	3 393	809	99	509	62	3 168	250	54 753	128 442	2 735	340
Мизия	2 010	121	1 657	41	0	0	335	77	13	2			6	1
София	4 898	552	0	0	0	0	3 643	447	998	86			257	19
Среден Дунав	15 366	1 948	5 531	270	446	98	6 099	1 280	479	20			2 810	280
Средна Тунджа	37 838	4 629	24 190	3 354	0		1 117	180	4 818	552			7 713	543
Струма-Места	9 024	1 469	3 732	433	169	20	2 143	489	945	92			2 034	435
Тополница	62 958	88 283	20 328	4 446	854	134	3 687	517	3 394	308	34 473	82 735	222	143
Хасково	4 303	995	1 885	384	484	64	1 431	485	237	29			267	33

	ОБЩО		Царевица		Тютюн		Зеленчуци		Трайни насаждения		Ориз		Други култури	
	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси
	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³
Черно Море	4 527	420	2 277	104	0		1 690	282	127	6			433	28
Шумен	12 515	2 318	8 080	1 392	0		294	132	25	6			4 116	788
ОБЩО	274 800	266 637	98 675	14 709	3 723	580	22 602	4 381	16 780	1 516	101 771	241 286	31 249	4 165

Източник: „Напоителни системи“ ЕАД

През 2022 г. цените, по които „Напоителни системи“ ЕАД извършва услугата „доставка на вода за напояване“, са диференцирани по региони и в зависимост от начина на доставка. През годината е повишена цената според компонента начин на доставка с до максимум 17% на декар (с изключение на помпено доставяна вода за оризопроизводство, която е увеличена със 139%) и до 22% за цената на доставен воден обем, спрямо цените за периода 2018-2021г.

Таблица V.4. Обобщена справка за напояване от „Напоителни системи“ ЕАД за периода 2020 – 2022 г.

	2020			2021			2022		
	I ва поливка	Поливо декари	Водни маси	I ва поливка	Поливо декари	Водни маси	I ва поливка	Поливо декари	Водни маси
	дка	дка	хил. м ³	дка	дка	хил. м ³	дка	дка	хил. м ³
Бургас	4 891	5 578	255	5 144	7 464	302	4 823	5 864	238
Видин	1 066	5 267	206	4 201	6 675	151	0	0	0
Горна Тунджа	19 432	26 753	31 807	21 395	32 596	35 638	19 280	32 481	31 144
Долен Дунав	7 896	44 059	1 859	8 640	37 979	1 621	9 304	42 781	1 934
Марица	101 753	113 941	167 523	99 327	314 953	162 841	87 954	269 376	132 586
Мизия	853	3 009	103	2 896	10 246	222	2 010	5 475	121
София	4 951	12 399	765	7 211	14 198	857	4 898	9 012	552
Среден Дунав	16 545	65 773	2 195	15 233	66 422	1 893	15 366	62 326	1 948
Средна Тунджа	36 027	65 853	4 930	36 293	60 268	4 802	37 838	66 328	4 629
Струма-Места	8 329	17 838	1 247	8 775	17 777	1 189	9 024	22 157	1 469
Тополница	60 647	83 686	88 706	61 707	78 081	93 690	62 958	88 363	88 283
Хасково	4 646	18 875	1 070	4 663	17 085	1 085	4 303	15 602	995
Черно Море	2 322	9 283	377	2 223	8 393	335	4 527	10 279	420
Шумен	3 763	7 810	463	5 755	27 959	1 258	12 515	42 590	2 318
ОБЩО	273 118	480 123	301 507	283 462	700 095	305 886	274 800	672 632	266 637

Източник: „Напоителни системи“ ЕАД

2.3. Дейности по подмярка 4.3 „Инвестиции за развитие, модернизация или адаптиране на земеделската и горска инфраструктура от ПРСР 2014-2020 г.

С цел трайно осигуряване на по-качествена услуга и намаляване загубите на вода е необходимо осигуряване на значително по-големи средства. В тази връзка, на „Напоителни системи“ ЕАД е предоставена възможност за кандидатстване за възстановяване на съществуващи хидромелиоративни съоръжения за напояване по подмярка 4.3 „Подкрепа за инвестиции в инфраструктура, свързана с развитието, модернизирането или адаптирането на селското и горско стопанство“ от мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от Програма за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г.

Подпомагането по подмярката ще бъде насочено към реконструкция/рехабилитация и модернизация на хидромелиоративни съоръжения за напояване, използвана само за селскостопански

нужди, извън земеделските стопанства, с цел намаляване на загубите на вода и адаптиране на селското стопанство към последиците от изменението на климата. Чрез подкрепата по подмярката ще се гарантира ефективно използване на водните ресурси посредством въвеждането на нови технологии, които водят до реално намаляване на загубите и на консумацията на вода в селското стопанство, повишаване на конкурентните предимства, както и до намаляване натиска върху водните тела.

От страна на дружеството са подготвени общо 26 Инвестиционни предложения за подпомагане, като същите са подбрани така, че включват участъци от най-интензивно използваните съоръжения за напояване с първостепенна нужда от рехабилитация, разположени на територията на цялата страна. След одобряване и включването им в програмата от страна на оценяващите органи, ремонтно-възстановителните работи е възможно да стартират след края на поливния сезон за текущата година, респективно - преди началото на следващия поливния сезон, като крайният срок за изпълнението им е 2025 г.

През 2023 г. за неодобрените проекти по мярка 4.3 (включително допълнително изготвени проектни предложения) се очаква да бъде осигурена възможност за кандидатстване по инструмент - Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони на България за периода 2023 - 2027 г.

3. Растителна защита и фитосанитарен контрол

3.1. Наблюдение върху развитието на икономически важни вредители и растителна защита

Инспекторите по растителна защита към ОДБХ извършват системни наблюдения на земеделските култури за появата, развитието и разпространението на икономически важни болести и неприятели, които са в пряка зависимост от агрометеорологичните условия по време на вегетация на културите. Задължение на земеделските производители е своевременно да обследват полетата за нападение от болести и неприятели и да прилагат химичен контрол само при достигане на праговете на икономическа вредност на вредителите при различните култури.

3.2. Растителна защита

▪ Растителна защита при зърнено-житни култури

През 2022 г. общото фитосанитарно състояние на зърнено - житните култури е добро.

Контрол на плевели

През годината са внесени хербициди общо на 1 164,270 хил. ха с есенници (при 1 397,702 хил. ха през предходната 2021 г.), в т. ч. 1 056,360 хил. ха с пшеница и 107,904 хил. ха с ечемик. Третиране срещу широколистни плевели е проведено на 492,080 хил. ха.

Контрол на неприятели и болести

Вредна житна дървеница

Общо нападнатите площи от възрастното на вредната житна дървеница са 168,340 хил. ха, а третиране е извършено на 126,880 хил. ха.

Третиране срещу ларвите на неприятеля е извършено на 115,410 хил. ха, при нападнати 164,800 хил. ха.

Обикновена житна пиявица

През 2022 г. са третирани 122,764 хил. ха срещу ларвите на обикновена житна пиявица при нападнати 145,554 хил. ха.

Брашнеста мана

В рамките на 2022 г. нападнатите площи с пшеница от брашнеста мана са 351,323 хил. ха, третиране е извършено на 410,880 хил. ха. Извършени са много ранни химични третирания, като на голяма част от третираните площи използваните фунгициди са съчетани с внасяне на вегетационни хербициди.

Септориози

Нападение от болестта е отчетено на 316,540 хил. ха, а третиране е проведено на 399,43 хил. ха.

▪ **Растителна защита при технически култури**

Контрол на плевели

През 2022 г. са внесени почвени хербициди на 417,130 хил. ха слънчоглед, а са третирани вегетационно 449,060 хил. ха.

Върху засетите площи с царевица през годината са внесени почвени хербициди на 183,450 хил. ха. С вегетационни хербициди срещу видове житни и широколистни плевели са третирани общо 266,820 хил. ха.

През есента е проведен химичен контрол на плевелите, при рапицата, основно с почвени хербициди, като са внесени на 64,130 хил. ха. Вегетационни хербициди са приложени на 61,800 хил. ха.

В рамките на 2022 г. са внесени почвени хербициди на 1,150 хил. ха тютюн, с вегетационни хербициди са третирани 0,260 хил. ха.

Химичният контрол на плевелите при картофите е проведен чрез внасяне на почвени и вегетационни хербициди. Почвени хербициди са внесени на 5,220 хил. ха, а вегетационни хербициди са приложени на 2,420 хил. ха.

Контрол на болести и неприятели

Черни петна (фома) и Сиви петна (фомопсис) при слънчоглед

През 2022 г. е проведено третиране на 67,470 хил. ха срещу фома и на 68,190 хил. ха срещу фомопсис. Третиранията основно са превантивни.

Мана по слънчогледа

Общо нападнатите площи от болестта през 2022 г. са 1,610 хил. ха.

Причинител на маната е *Plasmopara helianthi* (halstedii). Мерките за контрол на патогена са основно агротехнически (прилагане на високо ниво на агротехника) - задължително обеззаразяване на семената преди сеитба, дълбока оран след прибиране на реколтата, сеитба на устойчиви сортове и хибриди; задължително унищожаване на самосевките и при установена зараза спазване на 7-8 годишно сеитбообращение с житни култури.

Западен царевичен коренов червей - *Diabrotica virgifera virgifera*

През месец юли 2022 г. са установени повреди по свилата и листната повърхност на царевични растения, нанесени от западни царевичен коренов червей. Засегнатите посеви са на обща площ от 1,158 хил.ха, в областите Враца, Добрич, Пазарджик, Перник и Стара Загора.

Създадена е междуведомствена работна група за справяне с текущи проблеми, свързани с размножаването на Сив царевичен хоботник (*Tanymecus dilaticollis*) и Западен царевичен коренов червей.

Сеитбообращението е най-доброто средство за намаляване на плътността и повредите, причинени от неприятеля, който се размножава силно само при монокултурно отглеждане и поливни условия.

През 2023 г. Западния царевичен коренов червей е включен в списъка с икономически важни вредители и е поставен под засилени системни наблюдения, като начало на летеж на възрастното се очаква към края на месец юни.

Рапичен цветояд

През месеците април и май на 2022 г. са проведени третирания срещу рапичен цветояд на 103,17 хил. ха.

Рапичен стъблен скритохоботник

В рамките на 2022 г. са третирани 39,860 хил. ха рапица срещу неприятеля.

▪ **Растителна защита при зеленчукови култури**

Контрол на неприятели

Доматен миниращ молец

В повечето оранжерии на страната не е допуснато размножаване на неприятеля през 2022 г. Проведени са от 1 до 9 броя третирания с инсектициди на 0,609 ха.

При полски условия срещу доматения миниращ молец са проведени от 1 до 9 третирания на площ от 1,117 хил. ха.

През годината продължава прилагането на държавна помощ по „Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец“. Бенефициенти на помощта са земеделски стопани, отглеждащи домати в оранжерии, както и пипер, патладжан, картофи, отглеждани в оранжерии, на площи с размер над 1 дка. През 2022 г. по програмата са кандидатствали 102 земеделски стопани.

▪ **Растителна защита при овощни култури**

Контрол на неприятели и болести

Струпяване по ябълката и крушата

През 2022 г. срещу струпяване по ябълка и круша са третирани 5,270 хил. ха.

Брашнеста мана по ябълката

Срещу брашнеста мана през годината са третирани 4,060 хил. ха ябълкови и крушови градини.

Ранно кафяво гниене

В рамките на 2022 г. са проведени от 1 до 4 третирания срещу ранно кафяво гниене на 18,230 хил. ха от общо стопанисваните костилкови насаждения (в. т.ч. сливи, череши, вишни, праскови, кайсии).

Късно кафяво гниене

В област Пловдив са отчетени прояви в слаба степен на късно кафяво гниене по плодовете на череши и вишни.

Брашнеста мана по прасковата

През вегетацията са проведени от 1 до 7 броя пръскания. Третирани са 3,870 хил. ха насаждения от праскови.

Къдравост по прасковата

Проведени са от 1 до 3 третирания на 2,590 хил. ха праскови.

Бяла ръжда (Цилиндроспориоза) по черешата и вишната

Проявление на цилиндропориоза по листата на череши и вишни не е установено. Предпазно следцъфтежно третиране е проведено на 0,100 хил. ха в област Пазарджик. Ниска степен на нападение от бяла ръжда са установени в областите Разград и Търговище, но метеорологичните условия благоприятстват за по-масово разпространение. През 2022 г. са извършени от 1 до 3 третирания на площ от 6,990 хил. ха череши и вишни.

Листогризещите гъсеници

Преобладаващи видове в овощните насаждения са: Гъботворка; Златозадка; Педомерки; Бяла американска пеперуда; Бяла овощна пеперуда. През 2022 г. неприятелите са в ниска популационна плътност и степен на нападение. Вредната дейност и разпространението на листогризещите гъсеници са ограничени от третиранията срещу други икономически важни вредители по овощните култури. Третиране срещу основните листогризеци видове е извършено на 11,130 хил. ха овощни насаждения, в това число 1,570 хил. ха семкови и 9,560 хил. ха костилкови овощни видове съчетани с извеждането на борба и срещу други вредители.

Листозавивачки и пъпкозавивачки

Третиране срещу неприятелите е извършено на 2,480 хил. ха семкови овощни видове.

Листни въшки

През годината нападение от листни въшки е констатирано повсеместно и при всички овощни култури. Третираны са 4,300 хил. ха семкови и 19,410 хил. ха костилкови овощни видове, от 1 до 6 пъти.

Калифорнийска щитоносна въшка

Срещу калифорнийска щитоносна въшка са третирани общо 1,750 хил. ха овощни насаждения.

Обикновена сливова щитоносна въшка

В рамките на 2022 г. са третирани 1,860 хил. ха сливи от общо 9,028 хил. ха сливови насаждения, като основно са извършени комбинирани пръскания със сливов плодов червей.

Черешова муха

Третираните площи са 8,940 хил. ха.

Черна сливова плодова оса

През 2022 г. срещу неприятеля са третирани 5,840 хил. ха от 1 до 3 пъти.

Плодови червеи

Третираны са 5,200 хил. ха ябълкови градини срещу ябълков плодов червей, 8,320 хил. ха сливови насаждения срещу сливов плодов червей и 6,990 хил. ха срещу източен плодов червей по праскови и кайсии.

Прасковен клонков молец

През годината са третирани 4,890 хил. ха с праскови и кайсии.

Кръгломирац молец по ябълката

През 2022 г. срещу кръгломирац молец са третирани 0,470 хил. ха. и продължи приема на заявления за подпомагане на земеделските стопани за държавна помощ по „Национална програма за контрол на вредителите по трайните насаждения през зимния период”.

▪ Растителна защита при лозя

Контрол на плевели

В рамките на 2022 г. са приложени почвени хербициди на 2,300 хил. ха и вегетационни хербициди на 18,900 хил. ха от стопанисваните площи, заети с лозя.

▪ Контрол на неприятели и болести

Мана по лозата

През годината срещу маната са проведени от 1 до 8 третираны на обща площ от 34,500 хил. ха.

Брашнеста мана (Оидиум)

Проведени са от 1 до 8 броя третириания на 34,660 хил. ха лозя.

Сиво гниене (ботритис)

Площите, третирани срещу сиво гниене, са 19,160 хил. ха, проведени са от 1 до 7 броя третириания.

Шарен гроздов молец

През 2022 г. от общо 37,718 хил. ха лозя са третирани 17,830 хил. ха.

Жълт лозов акар

Третиране е проведено на 5,660 хил. ха лозови насаждения, от 1 до 5 пъти.

През 2023 г. е предвидено да се създаде междуведомствена работна група, която да разработи програма за контрол на вредителите при лозата, на основание на която земеделските стопани да бъдат финансово подпомагани.

▪ **Растителна защита при многоядни неприятели**

Обикновена полевка

През пролетта на 2022 г. общо нападнатите есенници от обикновена полевка са 37,250 хил. ха. Химичен контрол е проведен на 21,850 хил. ха.

Щурци

Нападнатите площи със слънчоглед от щурци са 16,200 хил. ха., а при царевицата - нападнати 7,630 хил. ха с царевица и са третирани 6,660 хил. ха. Към настоящия момент няма регистрирани продукти за растителна защита за извеждане борба с неприятеля.

Телени червеи

Общо нападнатите площи от телени червеи при слънчоглед са 20,930 хил. ха, а при царевицата - 17,200 хил. ха.

През 2022 г. продължи приема на заявления за подпомагане на земеделските стопани за държавна помощ по „Национална програма за контрол на неприятели по картофи от семейство телени червеи“. Бенефициенти на помощта са земеделски стопани, производители на картофи.

През годината са подадени 286 броя декларации за нападнати 3,539 хил. ха картофи.

Сив царевичен хоботник

През 2023 г. е включен в Списъка на икономически важните вредители за всички области на страната и е обект на системни и постоянни наблюдения. Сивият царевичен хоботник е разпространен основно в районите на Дунавската равнина, Лудогорието и Добруджа. Най-сериозни повреди нанася по време на поникването на царевицата и слънчогледа.

За справяне с неприятеля няма разрешени подходящи продукти за обеззаразяване на семената.

Ливадна пеперуда

През 2022 г. за територията на цялата страна е обявен каламитет от ливадна пеперуда. В следствие на това е разработено ръководство за прилагане на мерки за контрол на трето поколение на ливадната пеперуда на територията на България.

Нападение от ливадна пеперуда по слънчогледа през 2022 г. е отчетено на 28,940 хил. ха, а третирание е проведено на 28,300 хил. ха.

През 2023 г. неприятелят е включен в списъка с икономически важни вредители и е поставен под засилени системни наблюдения. Целта е да не се допусне масово размножаване и своевременно да бъдат приложени мерки за контрол. През периода май – юни 2023 г. е установен летеж на

единични пеперуди на територията на област Добрич, Варна, Пазарджик, Враца, Перник, а излюпване на гъсеници има в област Варна. Предприети са необходимите действия за уведомяване на земеделските стопани, относно необходимост от извършване на растителнозащитни мероприятия.

Мароканския скакалец

Ежегодно вредителят се наблюдава с повишено внимание и в случай на необходимост е възможно да бъде обявен каламитет и да се предприемат действия за физическото му унищожаване и ограничаване на щетите. През 2022 г. неприятелят остава регресия. Видът стеснява ареала на разпространение.

В рамките на 2023 г. не се очаква Мароканският скакалец да достигне високи стойности и да възникне необходимост от обявяване на каламитет. Подаден е сигнал за поява на неприятеля на ливадни площи на територията на община Ивайловград.

Неприятелят остава под засилено наблюдение.

3.3. Фитосанитарен контрол

Приоритетните дейности за постигане на основната оперативна цел в областта на фитосанитарния контрол през 2022 г. са:

- Контрол при производството на растения и растителни продукти на територията на България с цел своевременно установяване и предотвратяване на разпространението на карантинни вредители по растенията и растителните продукти;
- Ефективен контрол при внос на растения и растителни продукти от трети държави на територията на страната и ЕС като външна граница на Съюза;
- Осигуряване износ на растения и растителни продукти, съгласно фитосанитарните изисквания на страната вносител и МКРЗ;
- Законодателство, хармонизирано с режима за растително здраве на ЕС;
- Провеждане на фитосанитарни мониторингови програми за карантинни вредители, съобразени със законодателството на ЕС;
- Лабораторно–диагностичната мрежа.

3.3.1. Контрол при производството на територията на България и движение на растения, растителни продукти и други обекти в ЕС

Фитосанитарният контрол при производство и движение на растения, растителни продукти и други обекти и наблюденията на територията на страната по отношение на карантинни вредители и регулираните некарантинни вредители (РНКВ) през 2022 г. се осъществява съгласно изискванията на Закона за защита на растенията (ЗЗР), в съответствие със законодателството на ЕС в областта.

В официалния регистър на професионалните оператори за ФСК се регистрират лицата по чл. 22, ал. 1 от Закона за защита на растенията - вносител, производители, преработватели, складове, спедиторски центрове, тържища и лица, които боравят с растения, растителни продукти и други обекти, подлежащи на фитосанитарен контрол.

Регистрираните професионални оператори за 2022 г. са 3 240. От тях, 155 са професионални оператори, регистрирани по Стандарт 15 за термично третиране на дървен опаковъчен материал (ДОМ) и 428 - вносител на растения, растителни продукти и други обекти.

В рамките на 2022 г. при производството на растения и растителна продукция са извършени 6 962 инспекции, при 6 480 през предходната година.

Основен приоритет в областта е да се осигури производството на здрави растения и растителни продукти, тяхното движение на територията на ЕС чрез системата за растителни паспорти

и безпроблемен износ за трети страни, спазвайки фитосанитарните изисквания при внос на страната – вносител.

Инспекторите по растителна защита на БАБХ през 2022 г. са извършили фитосанитарен контрол по следните национални мониторингови програми:

- Мониторинг за карантинни вредители по картофи;
- Мониторинг за карантинни вредители по овощни видове, включително ягоди и малини;
- Мониторинг за плодови мухи;
- Мониторинг за карантинни вредители по лозата;
- Мониторинг за карантинни вредители по зеленчукови видове в оранжерии и на открити площи;
- Мониторинг за карантинни вредители в оранжерии, разсадници и градински центрове за цветя и декоративни растения;
- Мониторинг за *Xylella fastidiosa*;
- Мониторинг за карантинни вредители по горски видове;
- Календарен план за наблюдение на растения и растителни продукти за карантинни вредители.

При извършените наблюдения по мониторинговите програми на територията на страната през годината са документирани 7 300 проверки (при 5 674 за 2021 г.); анализирани са 1 720 проби в областните диагностични лаборатории по растително здраве (ОДЛРЗ) (1 669 през 2021 г.).

Фитосанитарният контрол в БАБХ е свързан с дейността на Централна лаборатория по карантина на растенията (ЦЛКР), която е определена за Национална референтна лаборатория за вредителите по растенията - насекоми и акари, нематоди, бактерии, гъби и омицети и за вируси, вироиди и фитоплазми.

В рамките на 2022 г. в Централната лаборатория са постъпили 4 324 проби и са извършени 11 673 анализи на растения, растителни материали и почви от внос, в т.ч. - от движение в ЕС, от контрол на терена, от мониторингови програми и от частния сектор.

Навременното откриване на вредителите дава възможност на фитосанитарните инспектори да предприемат своевременни действия за локализиране огнищата на зараза и ликвидирането им там, където бе възможно.

В специализираната лаборатория по картофите в гр. Самоков се извършва тестиране на сортове картофи за устойчивост към картофените цистообразуващи нематоди и се поддържа асортимента картофи за тестиране за рак по картофите.

През годината са издадени 2 060 растителни паспорти на стоки от местно производство за страната и ЕС; 22 здравни свидетелства и 24 предекспортни сертификати.

3.3.2. Фитосанитарен контрол при износ

През 2022 г. са извършени 10 285 инспекции (15 415 за 2021 г.) на 30 410 пратки от растения и растителни продукти, предназначени за износ, за съответствие с фитосанитарните изисквания на страната вносител (34 990 през 2021 г.).

Основни стоки, обект на фитосанитарен контрол за експорт са: дървен материал, слънчоглед (белен, шарен, черен), пшеница, кориандър, сушени билки, подправки и сушени плодове. Наблюдава се намаление на издадените фитосанитарни сертификати за износ, в резултат на органичения износ на зърно. Износът на дървен материал е основно за Турция, Северна Македония, Сърбия, Албания, Израел и Китай. Най-значим е експортът на кориандър за Индонезия, Малайзия, Индия, Великобритания, Шри Ланка и Турция. Експортът на слънчоглед (белен и черен) е най-

съществен за САЩ, Турция, Австралия, Мексико и Тайланд, а на пшеница - за Израел, Великобритания, Турция, Ливан, САЩ и Индонезия. Износът на сушени билки е най-чувствителен за САЩ, Япония, Великобритания, Индонезия и Канада, а този на подправки – за САЩ, Великобритания, Япония, Турция и Сърбия.

3.3.3. Фитосанитарен контрол при внос

В рамките на 2022 г. в официалния регистър по фитосанитарен контрол на вносителите на растения и растителни продукти са регистрирани 425 оператори, при 556 през предходната година. Проверени са 467 партии. Издадени са 45 растителни паспорта, при 50 през 2021 г.

3.4. Контрол на продукти за растителна защита и торове

Основната цел на контрола върху предлагането на пазара на продукти за растителна защита (ПРЗ) и торове е да се гарантира предлагане на пазара, съхраняване, преупаковане и производство на разрешени, годни за употреба, ефикасни, максимално безопасни за здравето на хората и животните, щадящи околната среда ПРЗ и торове, които отговарят на законовите изисквания за опаковане и етикетиране. Обхват на контрола са фирмите за търговия, преупаковане и производство на ПРЗ и торове, както и нерегламентирани обекти за търговия и гранични пунктове.

Контролът върху употребата на ПРЗ и торове е насочен към гарантиране правилната и устойчива употреба на продуктите за растителна защита при спазване на изискванията на Закона за защита на растенията, с цел производството на безопасна растителна продукция. Обхват на контрола са обектите, в които се предлагат ПРЗ и земеделските стопани, които прилагат продуктите за растителна защита и торове при производството на растениевъдна продукция, предназначена за храна, за фураж или други цели извън агрохранителната верига.

През 2022 г. са разрешени 107 продукта за растителна защита за пускане на пазара и употреба, съгласно изискванията на Закона за защита на растенията и Регламент (ЕО) № 1107/2009 относно пускането на пазара на продукти за растителна защита. Отнети или прекратени са 24 разрешения на продукти за растителна защита, изменени са 82 продукта, постановени са 2 отказа по заявления за ограничена и контролирана употреба и по 1 отказ по заявление по паралелна търговия и по взаимно признаване.

3.4.1. Резултати от контролната дейност върху предлагането на пазара на ПРЗ

На територията на страната са регистрирани 1 321 обекта, в т. ч. 877 за търговия в селскостопанска аптека, 428 склада за съхранение и търговия на едро (собствени складове и клетки под наем), 14 обекта за преупаковане и 2 фирми за производство на ПРЗ.

В рамките на 2022 г. са извършени 1 582 проверки, от които 919 в селскостопански аптеки, 535 в складове, 19 в обекти за преупаковане, 9 в обекти за производство на ПРЗ и 100 на нерегламентирани обекти (общински пазари, магазини и др.). Съставени са 173 предписания, 25 акта за административно нарушение и 23 наказателни постановления.

Таблица V.5. Контрол върху пазара на ПРЗ през периода 2018 - 2022 г.

Дейности	2018	2019	2020	2021	2022
Брой регистрирани обекти	1 305	1 300	1 304	1 323	1 321
Брой проверки на обекти	1 675	1 706	1 625	1 763	1 582
Брой предписания	250	269	234	290	173
Взети проби от ПРЗ за анализ	99	99	99	100	88
Актове за нарушения	19	20	25	34	25

Източник: БАБХ

През годината са издадени общо 205 удостоверения, в т. ч. 27 за търговия с ПРЗ в складове, 35 за търговия в селскостопанска аптека, 1 за преупаковане на ПРЗ и 142 удостоверения за промяна на обстоятелствата.

По постъпили заявления са изготвени и издадени 21 удостоверения за удължаване срок на годност на ПРЗ и 1 становище за несъответствие на ПРЗ с показателите, одобрени при тяхното разрешаване.

През 2022 г. са взети 88 контролни проби за съответствие. В анализираниите проби не са установени несъответствия.

Иззети са общо 70,481 кг и 197,212 л ПРЗ от обектите за търговия, производство и преупаковане и оставени на отговорно пазене.

3.4.2. Резултати от контролната дейност върху употребата на ПРЗ

Общият брой на извършените проверки на употребата на ПРЗ в рамките на 2022 г. е 5 624, в т.ч. 3 804 документални проверки в ОДБХ, 1 605 документални проверки при посещение в стопанство, 38 при въздушно пръскане, 14 при извършване на фумигация, 67 при третиране на семена за посев и 96 при третиране с наземна техника.

През годината са съставени 1 299 предписания, 21 акта за установено административно нарушение и 17 наказателни постановления.

На територията на страната са извършени 156 проверки по сигнали или жалби относно употреба на ПРЗ, съставени са 22 акта за установено административно нарушение и са издадени 15 наказателни постановления.

Таблица V.6. Контрол върху употребата на ПРЗ през периода 2018 - 2022 г.

Дейности	2018	2019	2020	2021	2022
Брой извършени проверки върху употребата на ПРЗ	6 856	7 164	5 649	5 792	5 624
Брой предписания	1 321	1 361	1 287	1 085	1 299
Актове за нарушения	17	52	36	37	21
Брой проверки по сигнали и жалби относно употребата на ПРЗ	101	241	141	121	156
Актове за нарушения при сигнали и жалби	6	38	23	17	22
Взети растителни проби за анализ:					
<i>Остатъци от пестициди</i>	26	71	92	95	29
<i>Листни проби</i>	58	57	40	50	13
<i>Замърсители-нитрати и тежки метали</i>	26	25	25	29	24
<i>По сигнали и жалби</i>	-	82	41	12	27
Брой лица, извършващи растителнозащитни услуги	67	59	50	60	65
Брой издадени разрешения за въздушно пръскане	157	155	56	112	59

Източник: БАБХ

Издадени разрешения за прилагане на ПРЗ чрез въздушно пръскане, съгласно чл. 109 от Закона за защита на растенията

Издадените разрешения за въздушно пръскане през 2022 г. са 59, в т. ч. 46 на земеделски площи и 12 на горски площи. Наблюдава се значително намаление на издадените разрешения спрямо предходната година, което е показател за засилен контрол върху употребата на ПРЗ от земеделските стопани. Третираните площи са 6, 221 хил. ха земеделски площи и 3, 505 хил. ха горски площи.

Лицата, които извършват специализирани растителнозащитни услуги са 65, като 34 от тях извършват фумигация, 25 обеззаразяване на семена с ПРЗ и 6 за консултантски услуги.

Проби за остатъци от пестициди в изпълнение на Националната програма за контрол на остатъци от пестициди във и върху храни от растителен и животински произход и листни проби за идентификация на ПРЗ

От планираните 90 проби за остатъци от пестициди, през 2022 г. са взети 29 проби. Установени са 2 несъответствия при проби от спанак (наличие на активните вещества имидаклоприд и фамоксадон) и марули (карбендазим и тиофанат-метил). Съставени са 3 акта за административно нарушение за употреба на неразрешени ПРЗ и такива, извън обхвата на разрешената употреба.

През 2022 г. от планираните 120 растителни проби (50 за идентификация на употребените ПРЗ и 70 при постъпили сигнали, свързани с опазване на пчелите от отравяне, сигнали за нерегламентирана употреба на ПРЗ) са взети и анализирани 13 проби. Съставени са 5 акта за административно нарушение, от които 2 са за употреба на неразрешени ПРЗ (наличие на активните вещества клотианидин, имидаклоприд и тиаметоксам при култури соя и царевица), а 3 - за употреба на ПРЗ, извън обхвата на разрешената употреба (наличие на активните вещества ципроконазол, металаксил и ацетамиприд при култури соя и рапица).

Проби от растения и растителни продукти по Националната програма за контрол на замърсители в храни (нитрати и тежки метали – олово и кадмий)

От планираните 33 проби за съдържание на нитрати и тежки метали са анализирани 24 проби (8 за съдържание на нитрати и 16 за съдържание на тежки метали). Установени са 4 несъответствия, от които 1 за наличие на нитрати при рукола и 3 за наличие на тежки метали при спанак и пипер.

Взети проби от растения и растителни продукти извън Националния план за контрол върху употребата на ПРЗ за 2022 г.

По сигнали, жалби и заповеди е извършен лабораторен анализ на 27 проби и са съставени 8 акта за установено административно нарушение, от които 2 за употреба на ПРЗ извън обхвата на разрешената употреба, 3 за употреба на неразрешени ПРЗ, 1 за употреба на ПРЗ върху култура намираща се във фенофаза цъфтеж, 1 за неосигурени защитни отстояния от съседни чувствителни култури и 1 за неправилна употреба на ПРЗ, съгласно изискванията при разрешаването на продукта.

Издадени становища на земеделски стопани, кандидатствали за подпомагане през 2022 г.

През 2022 г. са издадени 977 становища по мерките за подпомагане.

Извършени проверки на земеделски стопанства за спазване на правилата за Добра Земеделска практика - нитрати (Агроекология)

През годината са извършени 650 проверки и са направени 20 предписания.

3.4.3. Анализ на резултатите от проведения контрол на пазара и употребата на ПРЗ през 2022 година

Постигнат е напредък при изпълнение на целите, поставени в Годишните Национални планове за контрол на пазара и контрол върху употребата на продукти за растителна защита и торове, като извършените проверки са ефективни.

Голяма част от търговците на ПРЗ и земеделските стопани изпълняват предписанията и оказват съдействие на компетентните органи, водят задължителната документация и записи.

С цел противодействие на нелегалния внос, търговията и употребата на неразрешени и нелегални ПРЗ, през 2022 г. Българската агенция по безопасност на храните участва в международна операция SILVER AXE VII, насочена срещу разпространението на нелегални пестициди.

В рамките на контролната дейност за 2022 г. на територията на страната са извършени общо 1 065 целеви проверки за нелегални продукти за растителна защита, от които 375 на обекти за търговия и 690 на земеделски стопани за употреба на продукти за растителна защита, като са задържани 1 688,25 л и 513,25 кг незаконни пестициди.

БАБХ съвместно с компетентни органи е конфискувала незаконни пестициди и фалшиви опаковъчни материали, като са съставени и връчени два акта за установяване на административно нарушение и е образувано наказателно производство.

Нерегламентираните обекти са рискови обекти, където се създават условия за нерегламентирана търговия с ПРЗ, както и търговия и разпространение на неразрешени или фалшиви ПРЗ, което налага да се акцентира върху този контрол и през следващите години.

4. Торове

4.1. Регистрация на торове

През 2022 г. са издадени 110 удостоверения за регистрация на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати, съгласно националното законодателство.

4.2. Контрол на торовете при предлагането им на пазара

На територията на страната през 2022 г. са извършени общо 876 проверки във връзка с осъществявания от БАБХ контрол на торове, при планирани 650 проверки. Издадени са 26 предписания и е посочен срок за изпълнение. Съставени са 3 акта за установено административно нарушение.

В изпълнение на Националния план за контрол на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати за 2022 г. са взети и изследвани 73 проби торове, от които 10 органични торове, регистрирани по националното законодателство и 63 проби ЕО торове. Изготвени са 73 становища за установяване на съответствие, съгласно Закона за защита на растенията. Констатирани са несъответствия при 7 проби от ЕО торове, от които 5 не отговарят на обявления от производителя състав, а 2 - на изискванията на Регламент (ЕО) № 2003/2003. Предприети са действия от контролния орган съгласно чл. 139 от ЗЗР. От 16 юли 2022 г. се прилага Регламент (ЕС) 2019/1009 за определяне на правила за предоставяне на пазара на ЕС продукти за наторяване и за изменение на регламенти (ЕО) № 1069/2009 и (ЕО) № 1107/2009 и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2003/2003.

Таблица V.7. Контрол върху торовете през периода 2019 - 2022 г.

Дейности	2020	2021	2022
Брой регистрирани торове	93	117	110
Брой проверки на обекти	803	881	876
Взети проби от торове за анализ	94	94	73
Актове за нарушения	4	8	3

Източник: БАБХ

Употреба на утайки в земеделието

През 2022 г. са издадени 33 разрешения за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води за употребата им в земеделието, при 121 издадени разрешения през 2021 г. Утайките са внесени на полета с обща площ от 9 269,8 дка в землищата на: с. Волюяк, с. Враждебна, с. Лесново, с. Лозен и гр. Нови Искър, област София град.

Общото количество оползотворена утайка, изразена като сухо вещество, е 15 230 тона (с 52% по-малко в сравнение с предходната година) при култури ечемик, пшеница, слънчоглед и царевица.

5. Сортоизпитване, апробация и семеконтрол

Държавната политика в областта на сортоизпитването, сортоподдържането, производството, търговията, вноса и износа на посевен и посадъчен материал се осъществява чрез Изпълнителната агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол към МЗХ.

ИАСАС осъществява контрола при производството, заготовката, разпространяването, търговията и съхраняването на посевен и посадъчен материал; сертифицирането му при спазване на приетите методи, схемите и технологични характеристики за качество; ръководи процедурата по изпитването, признаването и районирането на сортовете културни растения; ежегодно издава Официална сортова листа на Р България за сортовете от полски, зеленчукови, овощни култури и лози; вписва новорегистрираните сортове в Европейските каталози на ЕС и отговаря за пълното хармонизиране на националното законодателство в областта на семената и посадъчния материал с това на ЕС.

Агенцията е национален орган по отношение прилагането на схемите за семена на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD).

През 2022 г. са актуализирани подзаконовни нормативни актове за семена и посадъчен материал, транспониращи директиви за изменения и допълнения на основни директиви на ЕС. Изменени са и допълнени действащи наредби, разработени са специализирани вътрешни нормативни документи, като методики за изпитване за различимост, хомогенност и стабилност (PXC) съобразно техническите протоколи на Европейския офис за сортовете растения (CPVO) и Международния съюз за защита на новите сортове растения (UPOV), методики за изпитване за биологични и стопански качества (БСК).

За да отговори на очакванията на клиентите за предоставяне на административни услуги, при спазване на най-високи професионални стандарти, ИАСАС е акредитирана и има реално действащи системи за качество по ISO стандарт 9001:2015, по стандарта на Международната асоциация на семетестващите лаборатории (ISTA) и от Европейския офис за сортовете растения. Агенцията е оправомощена от ЕС за сортовете растения (EOCP/CPVO) да извършва експертиза от нейно име за различимост, хомогенност и стабилност на нови сортове, за предоставяне на правна закрила в ЕС.

Администриране на държавна помощ

В изпълнение на договор за предоставяне на държавна помощ за насърчаване на производството и използването на качествени семена и посадъчен материал, през 2022 г. ИАСАС е извършвала услуги на земеделските производители, свързани с:

- полска инспекция на семепроизводни посеви и маточни насаждения; издаване на етикети;
- вземане на проби от партиди семена, предназначени за сертифициране;
- лабораторен анализ на проби семена по групи култури;
- извършване на последващ контрол на партиди семена;
- окачествяване на сертифициран и САС овощен и сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал.

Схемата за качество въвежда допълнителни и някои по-високи изисквания към производствения процес и крайния продукт и гарантира по-високо качество на произведените семена и посадъчен материал от следните групи култури: зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук, сертифициран и САС посадъчен материал от овощни култури, сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал и сертифицирани и стандартни семена от зеленчукови култури.

Общата стойност на услугите, предоставени от ИАСАС по тази схема през 2022 г., е в размер на 1 150 080 лева.

Държавната помощ е предпоставка за реализиране на значителна добавена стойност при използването на сертифицирани семена. Получателите на помощта са малко над 420, но положителният ефект от производството на повече и по-качествена продукция от единица площ и подобряване агроекологичността на селскостопанското производство са от полза за цялото общество.

Издаване на официална сортова листа на Република България

През 2022 г. ИАСАС осъществява постоянен обмен на информация с Европейската комисия, държавите членки и други международни институции, по отношение наименованията, вписването и отписването на сортове растения в и от официалната сортова листа, както и относно търговията на семена и посадъчен материал.

Официалната сортова листа на Република България е част от Европейските каталози за сортове от полски и зеленчукови култури, което дава възможност на сортове българска селекция да присъстват на свободния пазар на ЕС. Официалната сортова листа е публикувана на интернет страницата на агенцията, като се актуализира своевременно след вписване на нови сортове растения. По Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни агенцията извършва експертиза по същество за различимост, хомогенност и стабилност на новите сортове растения, въз основа на която Патентно ведомство издава сертификат за правна закрила.

През 2022 г. в официалната сортова листа са вписани 1 030 сорта (при 1 007 през 2021 г.) от следните видове земеделски растения: полски видове – 563, зеленчукови видове - 290, овощни видове - 31, лоза - 112, тютюн - 14, медицински и ароматни видове - 11 и видове извън обхвата на директиви 2002/53/ЕС и 2002/55/ЕС – 9 сорта.

От тях, 243 сорта са защитени на територията на страната със сертификат за правна закрила, издаден от Патентно ведомство, както следва: полски видове - 171, зеленчукови видове - 46, лоза - 15, тютюн - 7, видове, извън обхвата на директиви 2002/53/ЕС и 2002/55/ЕС - 4 сорта.

Извършване на сортоизпитване за различимост, хомогенност и стабилност, грунтов контрол, биологични и стопански качества и предварително изпитване на нови сортове растения

През 2022 г. са заложили и изпитани общо 858 броя сортове, хибриди и линии (при 824 за 2021 г.), като 397 от тях са по сключени договори за сортоизпитване (при 344 за 2021 г.) и 461 - подобни сортове и сравнителна колекция за доказване различимостта на заявените нови сортове (при 490 за 2021 г.). Проведени са 42 полски опита за РХС, 34 за грунтов контрол. Сравнителната сортова колекция (семена, материал от вегетативно размножаващи се видове растения и официални сортоописания), поддържана от ИАСАС, наброява 7 650 сорта (при 7 853 за 2021 г.) от 82 вида култури.

С цел получаване на правна закрила на територията на страната са подготвени и изпратени до Патентно ведомство 24 реферата (при 10 за 2021 г.), окончателни доклада и официални сортоописания.

През годината са изпитани за РХС 5 сорта слънчоглед, възложени с договор от ЕОСР, и 1 сорт пшеница (двузърнест лимец твърда пшеница).

От общия брой засети/засадени сорта, 626 са полски, 202 зеленчукови, 5 етеричномаслени и лекарствени, 17 овощни видове и лоза. В сравнение в предходната година, при полските и зеленчуковите видове се наблюдава увеличение, а при овощните видове и лозата - намаление.

По видове земеделски култури сортоизпитването за РХС е разпределено както следва:

- 18 вида полски култури (при 19 за 2021 г.);
- 14 зеленчукови култури (при 12 за 2021 г.);
- 3 етеричномаслени и лекарствени (при 2 за 2021 г.);
- 3 вида овощни и лоза (при 4 за 2021 г.).

Изготвени са и приети 226 окончателни доклада с официални сортоописания (при 121 за 2021 г.).

През 2022 г. са заложили 820 проби за грунтов контрол (при 913 броя за 2021 г.) от 35 вида земеделски култури, от които са одобрени 812 броя.

Общият брой сортове, без сортове стандарти, които са заложили и изпитани в опити за биологични и стопански качества (БСК) за вписване в списък „А“ на Официалната сортова листа и в предварителни опити, съгласно сключени договори, е 1 140, с 23 по-малко спрямо 2021 г.

От тях, в предварително изпитване са заложили и изпитани 925 сорта (при 960 за 2021 г.), а за БСК - общо 215 сорта (при 201 сорта и 2 хибрида копринена пеперуда 2021 г.).

Сортовете стандарти, включени в опитите за БСК, са 67 броя. Броят на сортовете стандарти представлява 5,9% от общия брой на сортовете в полските опити (при 6,1% за 2021 г.). Сортовете стандарти и техният брой в опитите за БСК е съобразен с методичните изисквания за съответните видове земеделски култури.

От изпитаните 1 140 броя сортове за БСК и предварително изпитване, 94,7% са чужда селекция, а 5,3% българска селекция (при съответно 95,3% и 4,7% за 2021 г.).

През 2022 г. опитите за БСК и предварително изпитване са 164 (с 14 повече спрямо 2021 г.).

Проведени са 11 заседания на експертни комисии за обсъждане резултатите от изпитване на нови сортове, по групи култури. Разгледани са 21 сорта (при 26 за 2021 г.) българска селекция и 60 сорта (при 39 за 2021 г.) чужда селекция. Признати за вписване в списък „А“ на официалната сортова листа на Р България са 67 сорта, от които 19 българска селекция.

През годината са издадени 54 разрешения, като 14 от тях са актуализирани, съгласно чл. 39а от ЗППМ и в съответствие с Решение на Комисията 2004/842/ЕО, с което се подпомага бизнесът по отношение производство и търговия със семена в сектор земеделие.

Поддържане на публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, по чл. 28, ал. 4 от ЗППМ

За регламентиране търговията със семена и посадъчен материал, ИАСАС поддържа публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, който позволява бързо ориентиране на потребителите и други административни звена за регистрираните лица по групи култури.

През 2022 г. са издадени общо 241 удостоверения за търговия (с 46 повече спрямо 2021 г.), като 133 са били за първоначална регистрация, 108 са преиздадени, а 52 лица са заличени от регистъра.

Сертифициране на посевен и посадъчен материал

Сертификацията на посевния и посадъчен материал се извършва съгласно изискванията на процедурите от системата за управление на качеството и „Схема за качество за производство на качествени семена и посадъчен материал“.

През 2022 г. са получени заявления за сертификация за 31 570 ха семепроизводствени посеви от различни групи култури (при 31 732 ха за 2021 г.).

Общата площ на инспектираните посеви полски и зеленчукови култури от инспектори на ИАСАС възлиза на 31 606 ха (с 67 ха повече спрямо 2021 г.). От инспектираните видове земеделски растения най-голям дял заема групата на зърнените видове – 29 347 ха (92,9%), следвани от маслодайни и влакнодайни – 1 385 ха (4,4%), фуражни - 594 ха (1,9%), картофи - 239 ха (0,8%), зеленчукови видове - 35 ха (0,1%), тютюн - 3 ха и цвекло - 0,6 ха.

След извършване на полските инспекции, 31 479 ха от семепроизводствените посеви са одобрени, 119 ха са декласирани в по-ниска категория от заявената за сертификация, а 7 ха са бракувани поради по-ниски показатели от изискващите се съгласно наредбите по чл. 29, ал. 6 от ЗППМ.

След извършване на полските инспекции са издадени 1 937 акта (при 2 018 за 2021 г.) за полски инспекции.

Във връзка с легализацията на опаковките семена са отпечатани общо 249 421 етикета.

За целите на сертификацията са взети 4 362 проби от хомогенно заготвени партиди семена. От физически лица (пробовземачи), получили разрешение от изпълнителния директор на ИАСАС по условията и реда на Наредба № 8 от 31 октомври 2016 г., са взети 459 проби.

През 2022 г. са инспектирани 45 ха лозови маточници, 46 ха маточни лозя и 17 ха лозови вкоренилища. Издадени са 697 акта за полска инспекция.

Окачествени са общо 2 620 300 броя лозов посадъчен материал, от които 603 900 броя облагородени лози, 1 621 100 броя резници за подложки и 395 300 броя резници за калеми. Окачествени са и 124 200 броя овощен посадъчен материал.

Извършени са полски инспекции на 6 ха маточни насаждения от маслодайна роза и на вкоренилище, в т. ч. 2 ха категория „предбазови“ и 3 ха категория „сертифицирани“. Сертифицирани са 500 броя посадъчен материал от маслодайна роза. Инспектиран е и 1 ха маточни насаждения от лавандула, категория „предбазови“ на Института по розата и етерично-маслените култури. Сертифицирани са 35 900 броя посадъчен материал от лавандула

Контролни дейности по ЗГМО и ЗППМ, включително внос на семена и посадъчен материал от и за трети страни

През 2022 г. са извършени над 711 проверки по документи и на място. При проверките по ЗГМО не е открито наличие на ГМО в конвенционалните партиди семена.

Осъществен е ефективен контрол при заготовката и търговията със семена и посадъчен материал. При извършени проверки от инспекторите са взети 159 проби за контролен анализ. Резултатите от анализите показват, че семената отговарят на минималните изисквания за кълняемост. За резултатите от проверките са издадени контролни листове и констативни протоколи с предписания, в случаи на установени несъответствия.

По заявления на производители са взети 122 проби от растения коноп за количествено определяне съдържанието на тетрахидроканобинол в сортове коноп по заявления на производителите и при провеждане на сортоизпитване.

Взети са проби и са сертифицирани 10 партиди неприготвен хмел.

Очаквани данни за 2023 г.

През първата половина на 2023 г. са приети следните нормативни актове (обнародвани в Държавен вестник бр. 28 от 28.03.2023 г. и бр. 44 от 19.05.2023 г.):

- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 от 2013 г. за условията и реда за сортоизпитване, признаване, вписване и отписване на сортовете растения в и от Официалната сортова листа на Р България;
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 от 2010 г. за търговия на овощен посадъчен материал и овощни растения, предназначени за производство на плодове на пазара на ЕС;
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 75 от 2006 г. за определяне на условия и списък с изисквания за здравно състояние на размножителния материал от декоративни растения.

През 2023 г. ИАСАС продължава да предоставя услуги, свързани с прилагането на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал. Предвиденият максимален годишен бюджет на помощта за 2023 г. е в размер на 1,2 млн. лева.

В срок се регистрират заявленията за сертификация на посевен и посадъчен материал от пролетни и многогодишни култури.

През 2023 г. за полска инспекция са заявени общо 31 012 ха.

От заявените семепроизводствени посеви, най-голям дял заема групата на зърнените видове - 29 066 ха (93,7%), следвана от маслодайните и влакнодайните – 733 ха (2,4%), фуражните - 612 ха (2%) и картофите - 298 ха (0,8%). Заявени са и семепроизводствени посеви от зеленчукови култури - 18 ха, тютюн - 1,4 ха и цвекло - 0,4 ха.

За сертификация/одобрение са заявени 38,1 ха лозови маточни насаждения и 7 ха маточни насаждения от медицински и ароматни растения.

Агенцията продължава да осъществява контрол при заготовката и търговията с посевен и посадъчен материал. Неотговарящите на минималните изисквания за къпняемост семена се спират от търговия.

Проведени са 3 заседания на експертни комисии за РХС и 11 заседания на експертни комисии за БСК за обсъждане на резултатите от изпитването на нови сортове, по групи култури и вземане на решения за вписване в списък „А“ и „Б“ на официалната сортова листа на Р България. За РХС са обсъдени и признати 134 сорта, а за БСК - 81. Признати са 63 сорта.

6. Безопасност по хранителната верига

Политиката по безопасност на храните в ЕС има за цел да осигури висока степен на защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните, включително и традиционните продукти, както и на ефективното функциониране на вътрешния пазар.

Министерство на земеделието и храните ръководи, координира и контролира прилагането на държавната политика и политиката на ЕС в областта на безопасността на храните и здравеопазването на животните чрез своята специализирана администрация.

Дирекция „Политики по агрохранителната верига“ подпомага министъра на земеделието и храните при разработването, координирането и прилагането на държавната политика в областта на качеството и безопасността на храните и фуражите, здравеопазването на животните, здравето на растенията и растителния репродуктивен материал.

Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ) осъществява официалния контрол по цялата хранителна верига, спазвайки подхода „от фермата до масата“, следвайки най-добрите европейски практики в прилагането на високи стандарти при контрола в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарномедицинската дейност, здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, контрол на фуражите, граничния контрол и др. С извършването на единен контрол по цялата хранителна верига се гарантира високо ниво на доверие в потребителите относно качеството и безопасността на храните.

6.1. Здравеопазване и хуманно отношение към животните.

Здравеопазване на животните

Приоритетни задачи на БАБХ в тази област са:

- опазване здравето на животните в страната;
- опазване здравето на селскостопанските животни от възникване на опасни вирусни инфекции, свързани с големи икономически загуби;
- осигуряване на добив на отговарящо на изискванията сурово краве мляко, съгласно европейското законодателство;
- безпроблемно движение на животни, продукти и суровини добити от тях между държавите членки и износ за трети страни;
- предпазването на населението от възникване на зоонози (болести, предавани от животните на човека).

За постигане на тези приоритети през 2022 г. продължава да се прилага схема за подпомагане на земеделските стопани при изпълнение на мерките, посочени в Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите в Р България за периода 2022 – 2024 г.

През 2022 г. са изпълнени задължителните мероприятия, заложиени по изпълнение на Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите в Р България за периода 2022 – 2024 г.

Дейността на БАБХ е насочена към намаляване на риска от появата и разпространението на остри и екзотични заразни болести по животните, имайки предвид географското разположение на страната ни. За тази цел се изпълняват национални програми за надзор на болестите, а именно:

- Програма за надзор на инфлуенца при домашните и дивите птици;
- Програма за контрол и ерадикация на болестта бяс;
- Програма за надзор на болестта син език при преживните животни;
- Програма за надзор и ерадикация на класическа чума по свинете;
- Програма за контрол на салмонелоза при кокошките носачки, бройлери, развъдни стада и пуйки;
- Програма за надзор на Трансмисивните спонгиформни енцефалопатии (ТСЕ);
- Програма за предпазни мерки срещу някои транс-гранични заболявания по животните, в която влизат заразен нодуларен дерматит по едрите преживни животни, шап по чифтокопитните животни, чума по дребните преживни животни и шарка по овцете и козите.

Всички посочени по-горе програми се съфинансират от Европейската комисия.

На територията на страната през годината са констатирани следните по-важни заболявания, включени в листа с приоритетни заболявания описани в Регламент 2016/429 за здравеопазване на животните на Европейската комисия: високопатогенна инфлуенца (23 огнища, в т. ч.: 3 в област Бургас (две от тях са при диви птици), 2 в област Добрич, 2 в област Севлиево, 3 в област Хасково, 10 в област Плевен (едно от тях е при дива птица), 2 в област Пловдив и едно в област Стара Загора.

Съгласно изискванията на Регламенти 2020/687 и 2016/429 на ЕС и Плана за спешни мерки при борба с инфлуенца по птиците, БАБХ е предприела незабавно мерки за унищожаването на всички заразени и контактни птици в огнищата.

През 2022 г. са регистрирани пет огнища на туберкулоза по говедата (две в област Пазарджик, две в област Стара Загора и едно в област Разград).

Регистрирани са две огнища на бруцелоза по говедата в област Кърджали и едно огнище на бруцелоза по дребните преживни животни в област Благоевград, но парадни липса на лабораторна обезпеченост, не е определен агентът причинител и за двете заболявания.

В рамките на година са регистрирани и две огнища на инфекциозната анемия по конете в област Велико Търново и област Сливен.

През 2022 г. са констатирани 6 броя проби с положителен резултат за наличие на имуноен отговор за западно нилска треска.

Констатирани са 9 броя мозъчни проби от кози с положителен резултат за наличие приона, причиняващ заболяването скрейпи. Всичките установени резултати са за класическата изява на болестта. Няма положителни случаи при едри преживни животни.

По отношение на Африканска чума по свинете са констатирани 2 огнища при домашни прасета, като са засегнати 7 животни, и 203 огнища при диви прасета.

Във връзка с усложнената епизоотична обстановка по отношение на заболяването Африканска чума по свинете в Европа и констатиранията огнища през 2022 г. в България, са предприети следните мерки, съобразно Регламент 2016/429 на ЕС и Стратегия на ЕС за контрол на АЧС - SANTE/7113/2015 – Rev 10:

- Програма за надзор;
- Контрол на движението на хора, животни, продукти, включително и личен багаж от страни, в които има АЧС;
- Конфискуване на месни продукти, тестване и унищожаване;
- Дезинфекция на транспортни средства, идващи от страни, в които има АЧС;
- Унищожаване на отпадъци от транспортни средства от страни, в които има АЧС;
- Проверки за биосигурност в свиневъдни обекти;
- Разработване на индивидуални контингенс планове за свиневъдни стопанства;
- Регулярни срещи със сектора, ИАГ, ловни организации;
- Обучения по биосигурност за сектора и за ловци;
- Намаляване на стопанства тип „задан двор“ около индустриални ферми;
- Забрана за изхранване с прясна трева и специални мерки по отношение на фуражите;
- Разработване на мобилно приложение за проби за трихинела и АЧС;
- Забрана за движение на диви свине от други държави членки на ЕС и за внос от трети страни;
- Обучения на ловци за АЧС, вземане на проби, биосигурност, включително и разработване на материали;
- Конструирание на специални ями за трупове и странични животински продукти за всяко ловно стопанство;
- Ограда по границата с Румъния;
- Задължение да се докладва всяко открито мъртво или показващо нетипично поведение диво прасе до ОДБХ;
- Специален режим, ограничения на лова в рестриктираните територии;
- Информационни кампании;
- Координация между институциите с цел намаляване рисковете за разпространение при транспорт и туризъм;
- Допълнителни национални изисквания като уведомление преди движение и получено разрешение от приемащото ОДБХ (валидно за обекти и от част I, и от част II Регламент за изпълнение на Комисията (ЕС) 2021/605); Биосигурност, контингенс планове, вкл. и при транспортиране (валидно за обекти и от част I, и от част II); лабораторно изследване за установяване на патогена на АЧС и при движение от обекти от част I до области в южна България (кланичен преглед в рамките на 24 часа преди движение – от регистриран ветринарен лекар).

Предвид констатиранията огнища от син език през 2014 г. и заразен нодуларен дерматит през 2016 г., с цел предпазване на животните, възприемчиви към тези болести и опазване на

животновъдството в страната, през 2022 г. продължи извършването на ваксинация срещу син език, серотип 4 и срещу заразен нодуларен дерматит.

През 2022 г. за четвърта поредна година се изпълнява програмата за контрол на корона вирус при норки. При изследваните на 5 000 броя проби не е установено наличие на циркулиращ вирус.

Хуманно отношение към животните

Контролът по хуманното отношение към животните се извършва с официални проверки от областните дирекции по безопасност на храните (ОДБХ) на всички етапи на отглеждане на животните, включително и по време на тяхното транспортиране. Проверките са планови, периодични, по сигнал, разследващи, последващи и на основание анализ на риска, който се базира на откритите несъответствия при отглеждането на различните видове животни, както и откритите несъответствия по време на тяхното транспортиране.

Хуманно отношение към животните - животновъдни обекти

Всички животновъдни обекти, регистрирани по реда на чл. 137 от Закона за ветеринарномедицинската дейност (както промишлени така и за лични стопанства, вивариуми, събирателни центрове, контролни пунктове, приюти и т.н.), попадат в обхвата на проверките, извършвани с посещение на място в животновъдния обект.

Таблица V.8. Процент на съответствие за спазване изискванията за хуманно отношение към животните, по сектори през периода 2021 – 2022 г.

Категория	Кокошки носачки		Прасета		Телета		ЕПЖ		Овце		Кози		Патици	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Инспектирани производствени обекти - брой	163	242	353	313	460	254	2 103	1 999	1 610	1 560	352	359	154	171
Производствени обекти без несъответствие - брой	145	231	337	301	368	201	1 600	1 624	1 314	1 314	299	295	140	169
% на съответствие	88,9%	95,5%	95,5%	96,2%	80,0%	79,1%	76,1%	81,2%	81,6%	84,2%	84,9%	82,3%	90,9%	98,8%

Източник: БАБХ

На база процента на констатирани несъответствия за неспазване изискванията за хуманно отношение към животните, отглеждани в производствените обекти за 2022 г., се установява, че процентът на съответствие в секторите кокошки носачки, едри преживни и патици се е увеличил значително спрямо 2021 г. Причината за това е засиленият контрол от страна на ОДБХ. Предприети са корективни мерки за отстраняване на несъответствията и за подобряване на ситуацията.

В съответствие с изискванията на действащото законодателство, БАБХ е предприела действия за отстраняване на несъответствията в законоустановения срок, без да предприема незабавни действия за налагане на административни и наказателни санкции.

През годината продължава тенденцията на подобряване на условията на отглеждане на животните по отношение на осигуряване на храна и вода, подходящи за вида животни, свобода на движение, инспекции, наранявания, автоматично и механично оборудване и компетентността на персонала. Данните сочат, че квалификацията на персонала, полагащ грижи за животните все още не е на оптимално ниво. В тази връзка БАБХ е предприела мерки за допълнително обучение.

Хуманно отношение към животните по време на транспорт

През 2022 г. продължава издаването на разрешителни за превоз на живи животни, с което се гарантира спазване на правилата за хуманно отношение и защита на животните по време на

транспорт. В рамките на годината са издадени 107 разрешителни (лицензи) за кратки пътувания и 37 за продължителни пътувания.

В БАБХ се поддържа актуален регистър на издадените разрешителни за превоз на живи животни съгласно чл. 16б от ЗВД, като в интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС се въвежда актуалната информация за одобрените превозни средства.

През годината продължава взаимодействието с подаване на сигнали от БАБХ и до други контактни точки по отношение на констатираните нарушения на изискванията за хуманното отношение към животните по време на транспорт.

През 2022 г. са изпратени 7 нотификации за нарушение на изискванията на Регламент (ЕО) № 1/2005/ЕО към контактните точки на други държави членки, като по-голямата част от тях са констатирани от официалните ветеринарни лекари на Граничен контролен пункт Капитан Андреево. Основният тип на констатираните нарушения са: превишено време на пътуване, липса на гаранциите по чл. 21, 1 д) на Регламент (ЕО) № 1/2005/ЕО; оскъдна и/или недостатъчна постеля; неodobрен обект на крайна дестинация.

През 2022 г. се наблюдава намаление на констатираните несъответствия при изпълнение изискванията на регламента при транспортиране на животните. Въз основа на получените данни от извършените проверки на ГКП Капитан Андреево се наблюдава повишение на процента на съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 1/2005 при транспорт на живи животни за страни от Близкия изток. От друга страна, констатираните нарушения и получени нотификации при транспортиране на домашни любимци (кучета и котки) се увеличават значително през последните години.

Във връзка с това, БАБХ работи в тясно сътрудничество с други институции и организации като Агенция „Митници“, ГД „Национална полиция“, ДАНС, НПО и др., както и с държавите членки.

През 2022 г. са извършени общо 18 163 броя проверки. Процентът на констатираните несъответствия за годината е 0,25%, като се отчита значително занижаване в сравнение с предходните години.

Общият брой случаи на неспазване на изискванията за хуманно отношение към животните по време на транспорт за 2022 г. е 46, като за всички са наложени санкции.

През 2022 г. е налице положителна тенденция към подобряване ефективността на осъществявания контрол. През годината продължава извършването на проверки на пътя по време на транспорт, съвместно с органите на Министерство на вътрешните работи, с цел прекратяване на практиката за транспортирането на живи животни в нелицензирани транспортни средства и цялостно засилване на контрола. Констатираните несъответствия при лицензираните превозвачи стават все по-малко и по-незначителни.

Официалният контрол, извършван във фермите и по време на транспорт на живи животни се подобрява въз основа на периодичното обучение на официалните ветеринарни лекари, както и в резултат от провеждането на съвместни срещи с всички заинтересовани страни за хуманно отношение към животните.

Хуманно отношение към животни, използвани в опити и безстопанствени животни

На основание чл. 155, ал. 7 от ЗВД, през 2022 г. от БАБХ са издадени общо 10 разрешителни за използване на животни в опити, при 36 броя през 2021 г. Причините за намаление на броя на издадените разрешения са: невъзможността за провеждане на заседания на Комисията по етика към животните през първото полугодие на 2022 г. до приключване на извънредната епидемична обстановка, въведена в световен мащаб; Приключване на голяма част от проектите на Университетите, които са основни заявители на услугата; Филмиране на голяма част от упражненията на студентите, обучаващи се в медицински специалности в съответствие с изискванията на Директива 2010/63/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 22 септември 2010 г. относно защитата на животните, използвани за научни цели и препоръките на ЕК.

БАБХ е изготвила годишен доклад за 2022 г. за изпълнение на общинските програми за овладяване популацията на безстопанствените кучета. Одобрен е отчет за изпълнение на Националната програма за овладяване на популацията на безстопанствените кучета на територията на Република България за 2022 г.

На интернет сайта на БАБХ се поддържа актуален публичен регистър на приютите.

6.2. Идентификация на животните и ветеринарномедицинска дейност

Дейностите, изпълнявани от БАБХ в тази сфера, са следните:

- Идентификация и регистрация на селскостопанските животни (едри и дребни преживни, свине, еднокопитни животни), пчелни семейства, домашни любимци;
- Регистрация на животновъдните обекти, съгласно действащото европейско и националното законодателство;
- Осигуряване на своевременно въвеждане на коректни данни в регистрите на Интегрирана информационна система на БАБХ – ВетИС (ИИС на БАБХ – ВетИС) във връзка с изпълнението на Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително и зоонозите в България;
- Предоставяне на актуална и коректна информация, поддържана в регистрите на ИИС и въвеждане на информацията в допълнително разработения модул към Интегрираната система за администрация и контрол (ИСАК), поддържана от ДФ „Земеделие“.

През 2022 г. продължи работата по развитие на съществуващите и добавяне на нови функционалности в ИИС на БАБХ – ВетИС за целите на официалния контрол, както и във връзка с подобряване на работата на потребителите на системата.

Във връзка с изтичане на срока по чл. 20 от Регламент за изпълнение (ЕС) 2021/520 на Комисията от 24 март 2021 г. за определяне на правила за прилагането на Регламент (ЕС) 2016/429 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на проследимостта на някои отглеждани сухоземни животни, свързан с идентификацията на животните (21.04.2022 г.), редица производители/търговци на средства за официална идентификация подадоха ново заявление за подобрене на официални идентификатори.

От 07.02.2022 г. се прилага Регламент за изпълнение (ЕС) 2022/160 на Комисията от 4 февруари 2022 г. за определяне на еднаква минимална честота на някои видове официален контрол, извършван с цел проверка на съответствието с ветеринарно-здравните изисквания на Съюза съгласно Регламент (ЕС) 2017/625 на Европейския парламент и на Съвета, и за отмяна на регламенти (ЕО) № 1082/2003 и (ЕО) № 1505/2006. В него са посочени изискванията за минимална честота на проверка, в т.ч. и на животновъдните обекти, които за говеда овце и кози са най-малко 3% от обектите в страната, в които се отглеждат тези животни.

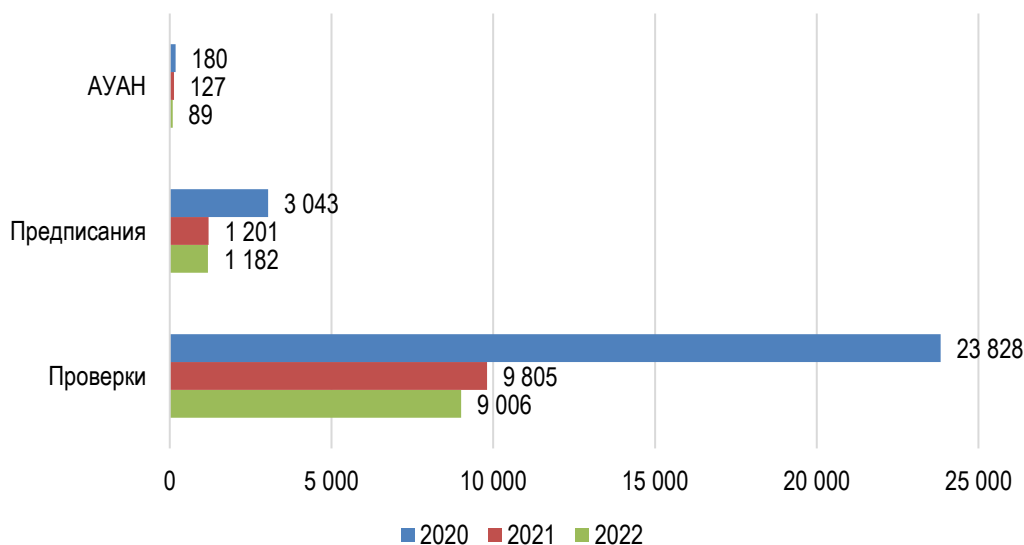
През 2022 г. от БАБХ са извършени проверки, относно регистрацията на животновъдните обекти, идентификация на животните, дейността на регистрираните ветеринарни лекари (РВЛ) по изпълнение на националната профилактична програма и ветеринарните лечебни заведения (ВЛЗ), при което са издадени предписания и наложени актове за установени административни нарушения (АУАН).

Служителите от БАБХ са извършили общо 9 006 проверки по отношение на регистрацията на животновъдните обекти, в резултат на което са издадени общо 1 182 предписания и са връчени общо 89 акта за установяване на административно нарушение. Освен това, впоследствие са издадени общо 46 наказателни постановления, от които 35 са влезели в сила.

Броят на проверките през 2022 г. е малко под нивото от 2021 г. Значителното намаление на проверките в тази сфера спрямо 2020 г. (когато са извършени 23 828 проверки) се обяснява основно с факта, че през 2020 г. е променено законодателството с цел значително облекчаване на стопаните за

регистрация на животновъдни обекти от типа „лични стопанства“. Подобна тенденцията се установява и при издадените предписания, респективно връчените АУАН.

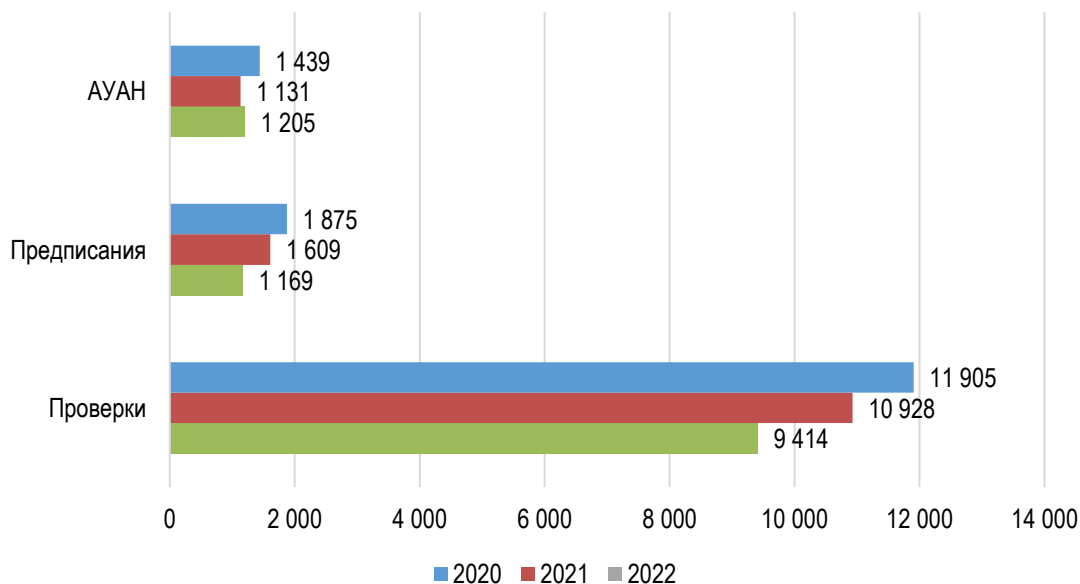
Графика V.1. Контрол на регистрацията на животновъдни обекти през периода 2020 - 2022 г.

Източник: БАБХ

При упражняване на контрола върху идентификацията на животните през 2022 г. са извършени общо 9 414 проверки, като се наблюдава известно понижение на показателя спрямо 2021 г. В резултат, през годината са издадени общо 1 169 предписания и са връчени 1 205 АУАН. Издадени са и 642 наказателни постановления, като 557 от тях са влезли в сила. През 2022 г. броят на предписанията намалява в сравнение с 2021 г., но за сметка на това връчените АУАН се увеличават.

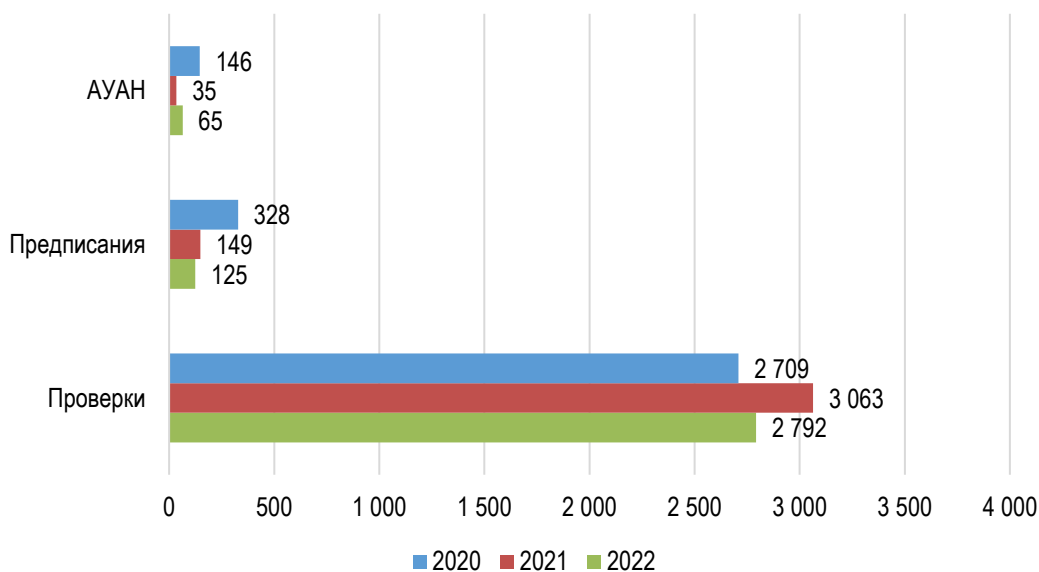
Графика V.2. Контрол при идентификацията на животните през периода 2020 - 2022 г.

Източник: БАБХ

При контрола в сферата на дейността на РВЛ в рамките на 2022 г. са извършени 2 792 проверки. Издадени са общо 125 предписания и са връчени 65 АУАН. Освен това са издадени 29 наказателни постановления, като 23 от тях са влезли в сила. Броят на извършените проверки и на издадените предписания намалява спрямо 2021 г., докато броят на връчените АУАН се повишава.

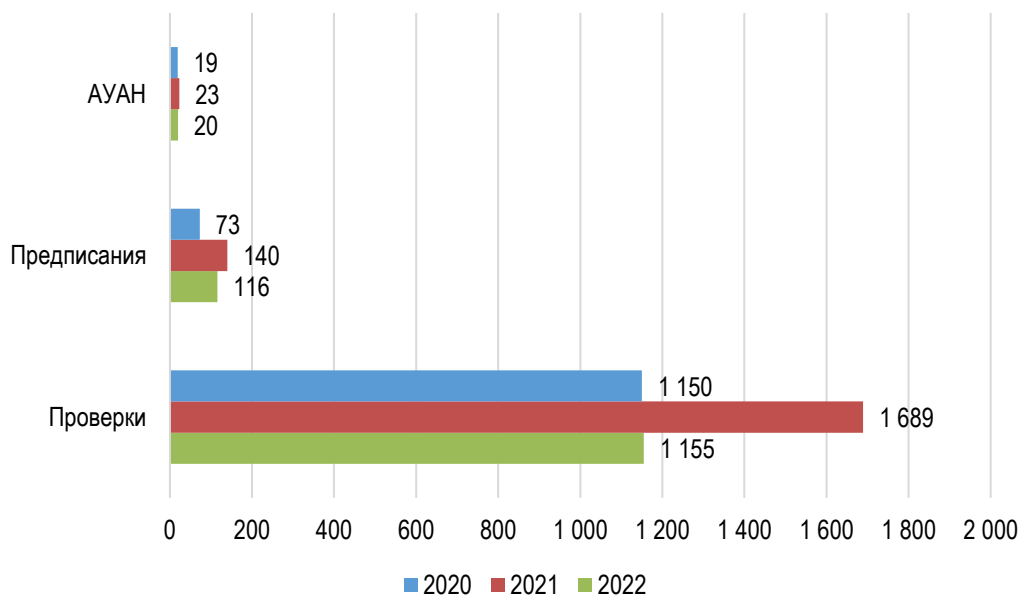
Графика V.3. Контрол на дейността на регистрираните ветеринарни лекари, в това число и при изпълнение на Националната профилактична програма през периода 2020 - 2022 г.

Източник: БАБХ

През 2022 г. служители на ОДБХ са извършили общо 1 155 проверки на ветеринарните лечебни заведения. При контрол от тяхна страна са издадени 116 предписания и са връчени 20 АУАН. Издадени са 10 наказателни постановления, като 8 от тях са влезли в сила. В сравнение с 2021 г. се наблюдава намаление на извършените проверки на ВЛЗ и на издадените предписания. Броят на връчените АУАН е относително стабилен през годините.

Графика V.4. Контрол на ветеринарните лечебни заведения през 2020 и 2022 г.

Източник: БАБХ

През 2022 г. служителите от ОДБХ, извършващи контрола по идентификация на животните, регистрацията на животновъдните обекти и други ветеринарномедицински дейности са осъществили общо 22 367 броя проверки в тези сфери. При контрола са издадени общо 2 592 предписания и са връчени 1 379 броя АУАН. Издадени са и общо 727 наказателни постановления, като 623 от тях са влезли в сила.

През 2023 г. контролът, свързан с идентификацията и регистрацията на животните и ветеринарномедицинската дейност, продължава да следва основните заложените оперативни цели:

- Осигуряване на навременната идентификация и регистрация на животните, както и регистрация на животновъдните обекти съобразно ЗВД, които допринасят в голяма степен за осигуряване на защита на здравето на хората и животните, както и за защита от измами;
- Осигуряване на навременно въвеждане на коректни данни в регистрите на ИИС на БАБХ – ВетИС относно идентификацията и регистрацията на животните, както и на данните, свързани с изпълнението на Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително зоонозите в България (НППНКЛБЖЗ);
- Отчитане на извършените дейности от РВЛ по НППНКЛБЖЗ;
- Дейности по обслужване на животновъди;
- Развитие на Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС.

Изпълнението на тези цели ще се постигне чрез:

- Извършване на проверки за съответствие с изискванията на законодателството, свързано с идентификацията и регистрацията на животните, дейността на ветеринарномедицинските специалисти, включително във ветеринарномедицинските заведения, на база риск критерии и изготвена извадка, като периодично на ОДБХ ще се предоставят равномерно стопанствата, попаднали в извадката;
- Работа и обработка по документация свързана с програмите за подпомагане на земеделските производители;
- Проверки във връзка с изготвяне на справки на земеделски производители (заверки на анкетни карти и др.)
- Изготвяне на проекти за изменение на нормативни актове;
- Подобряване на отделни контроли в ИИС на БАБХ – ВетИС.

6.3. Контрол на храните

БАБХ методически ръководи и координира дейността на ОДБХ по осъществяване контрола на безопасността и качеството на суровините, храните, включително тези със защитени географски наименования, биопродукти, както и материалите и предметите предназначени за контакт с храни, добавки в храните, ензими и ароматизанти; хуманното отношение към животните по време на клане.

На интернет сайта на БАБХ се поддържа публичен национален регистър на бизнес операторите, обектите за производство, преработка и/или дистрибуция на храни и на хранителните добавки и храните, предназначени за употреба при интензивно мускулно натоварване. Така се улеснява достъпът на потребителите, бизнес операторите и институциите до актуална информация за регистрираните обекти на територията на страната.

Общият брой на регистрираните обекти и транспортни средства в обхвата на контрол от ОДБХ за 2022 г. е 261 506.

Официалният контрол на храните в България се извършва адекватно, в пълно съответствие с изискванията на европейското и националното законодателство. Въз основа на анализ на риска се извършва ефективен официален контрол върху безопасността на храните в обекти за производство, търговия на едро и дребно с храни и заведения за обществено хранене. Извършват се допълнителни тематични проверки (зимен и летен туристически сезон, официални и религиозни празници и др.) и проверки по сигнали.

Таблица V.9. Осъществен официален контрол върху безопасността на храните през периода 2021 - 2022 г.

Проверки	2021 г.	2022 г.
1. Обекти за производство и търговия на едро с храни	43 514	30 020
1.1 Одити	1 672	1 864
1.2 Инспекции	28 901	19 991
1.2.1 Проверки проследимост (Регламент 178/2002)	11 051	8 918
1.2.2 Проверки общи хигиенни изисквания (Регламент 852/2004)	17 397	12 121
1.2.3 Проверки специфични хигиенни изисквания към храни от животински произход (Регламент 853/2004)	6 495	4 796
2. В Обекти за търговия на дребно и заведения за обществено хранене	169 565	118 736
Общ брой извършени проверки (планови, тематични, по сигнал)	219 716	148 756
3. Предприети мерки от официалния контрол		
3.1 Издадени АУАН (брой)	838	797
3.2 Издадени предписания (брой)	6 254	5 610
3.3 Възбранени и бракувани храни (кг)	86 818	654 000
3.4 Затворени обекти/обекти с временно преустановена дейност (брой)	60	48

Източник: БАБХ

През 2022 г. са извършени общо 148 756 проверки официален контрол в обекти за производство, търговия на едро и дребно с храни и заведения за обществено хранене, тематични проверки, извънпланови проверки и проверки по сигнали.

Констатираните несъответствия могат да бъдат групирани, като най-често срещани, както следва:

- Структурни несъответствия, касаещи сграден фонд и оборудване в обектите;
- Оперативни несъответствия по отношение осъществяване на дейностите, свързани с обезпечаване безопасността на продукта;
- Несъответствия, свързани със системите за самоконтрол на бизнес - операторите;
- Несъответствия при етикетиране и представяне на информация за потребителя;
- Пропуски в проследимостта на храните;
- Храни, които не отговарят на законови изисквания за безопасност;
- Неспазване на противоепидемичните мерки, въведени с цел ограничаване разпространението на COVID - 19.

Анализът за средните стойности на ефективността на извършения официален контрол през 2022 г. сочи, че: средно всяка 26-та проверка приключва с издаване на Предписание (при всяка 35-та през 2021 г.); средно всяка 187-ма проверка приключва със съставяне на акт за установяване на административно нарушение (при всяка 262-ра за 2021 г.). Налице е увеличение на издадените предписания и съставените АУАН при извършения официален контрол за последните 2 години.

Резултатите от официалните инспекции показват, че подходът, основан на оценката на риска за планирането и изпълнението на официалните проверки, е подходящ и ефективен по отношение откриването на несъответствията и гарантиране на безопасността на храните.

През 2022 г. в ЦУ на БАБХ са постъпили 13 уведомления за съмнение за хранително отравяне на територията на цялата страна. При проведените съвместни проверки и епидемиологично

проучване с представители на РЗИ, извършената проследимост на храните и вземане на проби за анализ от храни и от персонал не е доказано, че източник на заболяването е консумираната храна.

Лабораторен контрол

БАБХ координира лабораторно-диагностичните изследвания, анализи и експертизи, свързани със здравеопазването на животните, растенията, суровините, храните, материалите и предметите, предназначени за контакт с храни, фуражите, ГМО и продуктите, съдържащи, състоящи се или произведени от ГМО.

Агенцията изготвя и координира изпълнението на национални и мониторингови програми за лабораторен контрол, както следва:

- Национална програма за контрол на качествените характеристики на храни (НПККХХ);
- Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в или върху храни от растителен и животински произход (НПКОП);
- Национална програма за контрол на храни и материали и предмети за контакт с храни за добавки, химични и микробиологични замърсители и контрол на храни, обработени с йонизиращи лъчения;
- Национална програма за контрол на генетично модифицирани храни (НПКГМХ);
- Програма за мониторинг и докладване на антимикробиалната резистентност на зоонозни и коменсални бактерии в Република България (АМР);
- Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда в живи животни и продукти от животински произход (НМПКО);
- Национална програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително зоонозите в Република България.

Изпълнение на програмите за национални и мониторингови програми за лабораторен контрол

- **Национална програма за контрол на качествените характеристики на храни (НПККХХ) 2022 г.**

Контролът на храни, произведени по стандарти (национални, утвърдени или браншови) се извършва чрез проверки на производствените обекти и чрез вземане на проби храни от търговската мрежа.

През 2022 г. са планирани общо 881 броя проби, от които са изпълнени 785 проби (89%). При 105 от взетите проби е установен несъответстващ резултат по отношение на различни показатели. Не са изпълнени 7 проби рафинирано слънчогледово масло, за които следва да се използват услугите на външна лаборатория.

- Храни, произведени по национални, утвърдени и браншови стандарти. През 2022 г. са планирани 304 проби от храни произведени по национални, утвърдени и браншови стандарти. Изследвани са 293 проби, от които са установени 72 несъответстващи проби, както следва:

- по Утвърден стандарт „Стара планина“ - изпълнени 78 (99%). Несъответстващите проби са 10 (13%);
- по Утвърден стандарт „България“ - взети 88 проби (100%). Несъответстващите проби са 12;
- по Браншови стандарт „Лютеница“ – взети 15 проби (94%). Несъответствие е установено в 3 проби;

- по Български държавен стандарт за млечни продукти – взети 112 проби (98%). Несъответстващите проби са 47 броя.

Лабораторните анализи, при които са установени несъответствия през годината съставляват 25% от общия брой взети проби от храни, произведени по браншови стандарти.

- Планово вземане на проби от суровини и храни от растителен и животински произход за изследване на качествените характеристики на: готварската сол, пчелен мед, енергийна стойност на храни, храни с хранителни претенции, за наличие на немлечни мазнини вложени в млечни продукти, абсорбирана вода в цели птичи трупове и разфасовки, и маслинови масла – за изпитване са взети 492 проби (при планирани 577 броя). По тези показатели са установени общо 33 несъответствия по отношение на готварската сол, пчелен мед, енергийна стойност, немлечни мазнини вложени в млечни продукти, абсорбирана вода в цели трупове от птиче месо.

През 2022 г. броят на планираните проби намалява в сравнение с 2021 г., като се увеличава степента на изпълнение на програмата (89% спрямо 58% през 2021 г.). Увеличава се броят на констатираните несъответствия в сравнение с предходната година. Нараства и техният дял от общия брой взети проби - до 13%, при 7% за 2021 г.

- **Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни (НПКОП) 2022 г.**

През 2022 г. в изпълнение на НПКОП, е планирано изследването на общо 442 проби храни от животински и неживотински произход (растителен произход) и храни за кърмачета и за малки деца, вкл. 6 проби от биологично производство. От тях, 195 проби (вкл. 3 проби от биологично производство), съгласно изискванията на Регламент за изпълнение (ЕС) 2021/601 на Комисията от 13 април 2021 г. по отношение на остатъчни вещества от пестициди във и върху храни от растителен и животински произход.

През годината са изпълнени 130 броя или 29,4% от общия брой планирани проби (при 83% изпълнени проби през 2021 г.), като при изпълнение на програмата са установени 11 несъответстващи резултата. Неизпълнението на плана се дължи на: преустановяване изследването на проби в ЦЛХИК по изпълнение на програмата, поради ангажираност на лабораторния капацитет с анализи за официалния граничен контрол (проби от ГКПП „Капитан Андреево“) и липсата на финансови средства за определяне на външни лаборатории за изпращане на проби по НПКОП 2022 г.

- **Национална програма за контрол на храни и материали и предмети за контакт с храни за добавки, химични и микробиологични замърсители и контрол на храни, обработени с йонизиращи лъчения 2022 г.**

Изпълнение на тази програма през 2022 г. е както следва:

- За микробиологични замърсители са изследвани общо 1 031 582 проби от разнообразни матрици от животински и неживотински произход, вкл. смивове/отривки, в резултат на което са получени 258 несъответстващи резултати (салмонела, Е. коли, листерия);
- За химични замърсители са изследвани общо 177 проби: нитрати - 17 проби с 3 несъответстващи резултати; микотоксини - 74 проби; алкалоиди от мораво рогче – 1 проба; неорганичен калай – 1 проба; неорганичен арсен – 1 проба; тежки метали (олово и кадмий) – 24 проби (3 броя несъответствия в спанак); живачни съединения (изразени като живак) – 9 проби; химични елементи в рибни (олово, кадмий, живак) – 32 проби; нитрити – 28 проби;
- Материали и предмети, предназначени за контакт с храни: за обща миграция са изследвани 18 проби в предмети от пластмаса (установени са 2 броя несъответствия), а за специфична миграция от пластмасови изделия - общо 12 проби.

Във връзка с изпълнение на предписание от проведен одит от ГД ВОК през 2022 г. със

заповед от 07.09.2022 г. програмата е изменена и допълнена по отношение вземане на проби от кланични каркаси с абразивна гъба и проби от кълнове в производствени предприятия за Листерия моноцитогенес в 25 гр.

Като цяло, изпълнението на плана за химични замърсители през 2022 г. е 65%. В сравнение с 2021 г. се наблюдава значително намаление на броя на взетите проби, с изключение на тези за микробиологично замърсяване. През 2022 г., за разлика от 2021 г., са взети проби за обща и специфична миграция на материали и предмети, предназначени за контакт с храни. По отношение на микробиологичните критерии, се наблюдава засилено пробовземане и значително намаление на констатираните несъответствия (258 броя за 2022 г., при 782 броя за 2021 г.).

През годината е налице неизпълнение на проби по програмата, които са разпределени за изследване в ЦЛХИК, поради ангажираност на лабораторния ѝ капацитет с проби от ГКПП „Капитан Андреево“, както и неизпълнение на проби, които са разпределени за изследване във външни лаборатории, свързано с липса на финансови средства за заплащане на външни лаборатории.

- **Програма за мониторинг и докладване на антимикубиалната резистентност на зоонозни и коменсални бактерии в Република България (АМР) 2022 г.**

Както и през предходната година, през 2022 г. изпълнението на програмата е 100%. Изследвани са 150 проби от заклани птици от предприятията за добив на птиче месо и 450 проби от птиче месо с произход България, ЕС и трети държави, от търговски обекти.

- **Национална програма за контрол на генетично модифицирани храни (НПКГМХ) 2022 г.**

При контрола на генетично модифицирани храни през 2022 г. е планирано вземането на 85 броя проби за лабораторно изпитване от суровини, от храни готови за консумация, храни за кърмачета и малки деца на соева и/или царевична основа, адаптирано мляко, предназначено за кърмачета и от ориз и оризови продукти. От тях, взети и изследвани са общо 68 проби, като не са установени несъответстващи резултати. Планът не е изпълнен поради липса на финансиране за ползване на услугите на външни лаборатории.

- **Национална мониторингова програма за контрол на остатъци в живи животни и храни от животински произход (НМПКО) 2022 г.**

Официалният контрол по отношение на остатъци от ветеринарни лекарствени продукти и замърсители в живи животни и храни от животински произход се осъществява чрез изпълнение на Националната мониторингова програма за контрол на остатъци за 2022 г., одобрена от Европейската комисия. Съгласно изискванията на законодателството по Програмата са планирани 2 337 проби, като от тях 94 проби са предвидени за официален граничен контрол.

През годината са изследвани 1 900 проби, от които 93 са взети по време на граничния контрол. Установени са два несъответстващи резултата – за афлатоксин в сурово мляко и антимикубиални препарати в пчелен мед (през 2021 г. не са установявани несъответствия).

В сравнение с 2021 г. се наблюдава увеличение на броя на планираните и съответно на взетите проби. Отчита се и леко намаление на процента на неизпълнените анализи (18,7%), в сравнение с 2021 г. (20%). Неизпълнението на плана за 2022 г. се дължи на липсата на производство на суровини от съответния вид животни, поради временно преустановяване дейността на производствени обекти и поради липса на акредитирани методи и невъзможност на ЦЛВСЕЕ да извърши дадения вид анализ.

- **Национална програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително зоонозите в Република България**

Основно задължение на БАБХ по отношение на програмата е да координира лабораторно-диагностичните изследвания, анализи и експертизи, свързани със здравеопазването на животните.

В изпълнение на програмата, през 2022 г. са извършени следните диагностични изследвания:

Таблица V.10. Извършените диагностичните изследвания по програмата през 2022 г.

Заболяване	Брой лаборатории	Брой изследвания
Бруцелоза едри преживни животни	10	184 291/18 бр. положителни/2 огнища
Бруцелоза дребни преживни животни	10	1 020 141/5 бр. положителни/1 огнище
Бруцелоза свине	10	7 861/3 бр. положителни /1 огнище
Бруцелоидоза кочове	10	13 725/1 бр. положителни
Лептоспироза	9	30 468/72 бр. положителни
Левкоза	3	369/210 пол.
ТСЕ едри преживни животни	3	28 985
СЕГ и скрейпи дребни преживни животни	3	17 863
Туберкулоза	1	86 (4 нови огнища на заболяването)
Шап	1	1 370
Чума - дребни преживни животни	1	3 455
Бяс	1	Мозъчни проби - активен надзор - 386 Мозъчни проби - пасивен надзор - 1495 Кръвни проби – 208 18 бр. положителни за антитела
Антракс	1	13
Африканска чума свине (диви и домашни)	2	22 816/82 бр. положителни при диви
Класическа чума свине (домашни)	2	5 607
Син език по дребни преживни животни	1	5 199
Инфекциозна анемия по конете	1	1 158
Треска от Западен Нил	1	2 490
Инфлуенца А по птиците	1	24 124
Нюкясълска болест по птиците	1	4 470
COVID 19	1	4 925
Болести по риби, молюски и ракообразни	1	464/33 бр. положителни
Болести по пчелите	1	669/128 бр. положителни
Салмонела птици	1	150/6 бр. положителни
Салмонела фуражи	1	22 р.

Източник: БАБХ

Основен проблем през годината остава липсата на финансиране за изпълнение на програмите за лабораторен контрол, което затруднява цялостното изпълнение на националните програми за официален лабораторен мониторинг.

Одит на официалния контрол през 2022 г.

През 2022 г. в България са проведени следните одити от DG SANTE на Европейската комисия и трети държави в областта на официалния контрол на храните и животните:

- Дистанционен одит на Европейската Комисия DG(SANTE) 2022-7422 с цел оценка на системата за официален контрол върху вноса на животни и стоки и проверка на съответствието на граничните контролни пунктове с изискванията на ЕС. Предприети са действия по компетентност във връзка с направените препоръки в доклада и са изпратени отговорите от БАБХ до ЕК по отправените препоръки;
- Одит на място на Европейската Комисия DG(SANTE) 2022-7637 на официалния контрол при въвеждане в ЕС на животни и стоки през граничен контролен пункт Капитан Андреево и проверка на съответствието му с изискванията на ЕС. Отговорите от БАБХ по отправените

препоръки са изпратени до ЕК;

- Одит на място на Европейската Комисия DG(SANTE) 2022-7429 цел оценка на прилагането на официалния контрол върху хигиената на фуражите. 8 от 10 препоръки са затворени;
- Хибриден одит на Европейската Комисия DG(SANTE) 2022-7459 (Одит дистанционен) с цел оценка на микробиологичната безопасност на храни от неживотински произход;
- Дистанционно проведено проучване на Европейската Комисия DG(SANTE) 2022-7371 относно измамите по агрохранителната верига - проучване за установяване на факти;
- Финансов одит на Европейската Комисия DG(SANTE)A3/Ex във връзка с искането, представено от БАБХ за превантивните мерки срещу африканската чума по свинете съгласно Решение за отпускане на безвъзмездни средства № SANTE/EM/AH/2019/ASF/BG.
- Одит от Агенцията за карантина на животните и растенията на Република Корея - APQA в сектор фуражи, относно одобрение за износ на люцерна за Корея;
- Одит от Израелската служба за ветеринарни въпроси и здравеопазване на животните към Министерство на земеделието и развитие на селските райони относно износ на яйца за консумация;
- Посещение от Министерство на земеделието и горите на Република Турция във връзка с износа на живи животни и обсъждане на теми във връзка със здравеопазване на животните.

6.3.1. Мрежа за предупреждение и сътрудничество (ACN (RASFF + AAC+ +FFN+PHN))

Мрежата за предупреждение и сътрудничество представлява инструмент за обмен на информация във връзка с установени опасности и несъответствия по цялата агрохранителна верига между държавите-членки на Европейския съюз посредством онлайн платформа - iRASFF, която обхваща:

Система за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF)

Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF) е създадена на основа на разпоредбите на член 50 от Регламент (ЕО) 178/2002 и обхваща всеки пряк или косвен риск за човешкото здраве, произтичащ от храни, материали предназначени за контакт с храни и фуражи. На по-късен етап с член 29 от Регламент (ЕО) № 183/2005 обхватът на Мрежата се разширява и включва сериозни рискове за здравето на животните и за околната среда, произтичащи от фуражите.

Обменът на информация се извършва по ясен и структуриран начин чрез използване на уеб базираното приложение iRASFF и дава възможност за бързи реакции, навременни действия и координиран подход на държавите членки спрямо заплахите за общественото здраве. През 2022 г. платформата iRASFF е многократно актуализирана за да отговори на законодателните изисквания и да гарантира прозрачност и проследимост при вземането на решения от страна на компетентните органи.

Основен акцент в надграждането на iRASFF през 2022 г. е финализиране на процеса по разширяване, включващ внедряване на модул за здравето на растенията и законодателството в тази област, както и актуализиране на документалните процедури и работни инструкции. Друго нововъведение е все по-активното използване на функционалността на Мрежата, свързана с генерирането на „разговори“ между участниците с право на достъп до платформата - създадени са над 11 990 разговора с обмен на информация между участниците от звената за контакт.

За ефективна работа на системата RASFF в България са създадени звена за контакт, както следва:

- Национално звено за контакт на Република България, ситуирано в специализираната администрация на Министерство на земеделието и храните;

- Звено за контакт в Министерството на здравеопазването;
- Звено за контакт в Българската агенция по безопасност на храните.

За 2022 г. общият брой входящи уведомления в системата RASFF, разпространени от звеното за контакт на Европейската комисия към звената за контакт на държавите членки, е 7 515, по които са предприети необходимите действия.

В рамките на годината най-висок е процентът на генерираните в RASFF уведомления за пратки отхвърлени на граница, вследствие на извършени проверки на граничните контролни пунктове на първо въвеждане в Общността. След тях се нареждат уведомленията, класифицирани като „уведомления „за проследяване“, следвани от тези „за информация“.

Уведомленията в сектор „Храни“ са 3 904 броя, в сектор „Фуражи“ – 234 броя, а в сектор „Материали и предмети, предназначени за контакт с храни“ - 216 броя.

Уведомленията относно установени нива на остатъци от пестициди над максимално допустимите граници на остатъчни вещества във и върху храни от растителен произход от Турция, заемат първо място по брой на генерирани уведомления. Следващата група опасности е свързана с разпространение на Salmonella в птиче месо с произход от Полша и нередности, свързани с употребата на материали и предмети, предназначени за контакт с храни. За периода 2020 - 2022 г. най-голям дял на докладваните уведомления в iRASFF е за случаи на остатъци от пестициди над допустимите стойности, установени случаи на наличие на патогенни – микроорганизми, установено наличие на микотоксини, недекларирани алергени в храните и др.

По отношение на уведомленията, разпространени в Мрежата за борба с измамите по агрохранителната верига FFN, е налице увеличение. Генерираните случаи за 2022 г. са общо 600 броя, с 47,4% повече спрямо предходната година. Най-често причините за уведомяване са установени нередности, свързани с документални неточности, липса или фалшифицирана/непълна документация, неправилно етикетирание, търговия със стоки в „сивия сектор“ и др.

В зависимост от вида, уведомленията се разпределят, както следва:

- „Уведомления за пратки, отхвърлени на границата“ – 1 514 броя;
- „Уведомления за предупреждение“ – 1 164 броя;
- „Уведомления за насочване на вниманието“ – 999 броя;
- „Уведомления за проследяване“ – 667 броя;
- „Уведомления за новини“ – 17 броя.

Общият брой уведомления в системата iRASFF, по които България е предприела действия като нотифицирана и нотифицираща държава за 2022 г. е 595. Разпределението на уведомленията е както следва:

- Входящи:
 - сектор „Храни“ - 153 уведомления (39 - за несъответствие; 17 - за информация за насочване на вниманието; 37 - за информация, по отношение на която е необходимо проследяване; 60 - за предупреждение);
 - сектор „Фуражи“ - 8 уведомления (4 - за несъответствие; 1 - за информация за насочване на вниманието; 2 - за информация, по отношение на която е необходимо проследяване; 1 - за предупреждение);
- Изходящи:
 - сектор „Храни“ – 10 уведомления; (3 - за несъответствие; 3 - за информация за насочване на вниманието; 4 - за предупреждение);

- сектор „Фуражи“ - 1 уведомление за информация за насочване на вниманието;
- сектор „Граничен контрол“ – 421 уведомления (252 - за пратки, отхвърлени на границата и 169 - за несъответствия (т .нар. „non-compliance“).

В сравнение с предходната година, делът на уведомленията за пратки, отхвърлени на граница, се е увеличил с над 20%. Наблюдава се и ръст на уведомленията, при които България е получател или създател на уведомления, което изисква време и ресурси за предприемане на мерки, провеждане на разследване и отчитане на резултатите от Единното звено за контакт и звената за контакт в компетентните ведомства.

Система за административна помощ и сътрудничество (AAC)

Системата AAC служи за обмен на информация между компетентните органи на държавите членки и Комисията при извършване на официален контрол и/или за предприемане на ефективни последващи действия, в съответствие с дял IV на Регламент (ЕС) № 2017/625. Административната помощ може да включва предоставяне на информация и документи, извършване на разследвания и съвместни проверки на място и е важен инструмент за максимална ефективност на наличните ресурси в държавите членки.

През 2022 г. общият брой на уведомленията в система AAC за ЕС е 2 554. Наблюдава се нарастване на броя на уведомленията за несъответствие с 11%. Германия генерира 35% от всички разпространени по Мрежата уведомления. През 2022 г. България е създала общо 170 броя уведомления за несъответствия, основно за неотговарящи пратки, отхвърлени на ГКП, които не представляват сериозен риск за здравето на потребителите.

По отношение на уведомленията за проследяване, в доклада за 2022 г. на Комисията се посочва, че България има 100% изготвени отговори и „затворени“ случаи, което е изключително важно, особено когато се отнася до произхода на нотифицирания продукт. Според показателя „регистрирано закъснение за изготвяне на отговор“ в изпълнение на процедурите и механизмите за работа с RASFF България не присъства в нито един напомнителен списък с отворени разговори (red bell list).

Мрежа за борба с измамите по агрохранителната верига (FFN)

Мрежата FFN предоставя на държавите членки възможност за обмен на информация и сътрудничество на доброволен принцип по въпроси, свързани с нарушения на европейското законодателство в областта на агрохранителната верига, в съответствие с правилата, установени в Регламент (ЕС) № 2017/625, с цел противодействие на измамите с храни. Нарастването на случаите на измами с храни на ниво ЕС изисква адекватни и навременни мерки за оптимизиране на системата за контрол и своевременно укрепване на способността ѝ да оценява на ранен етап потенциалната уязвимост от измами в различни части от веригата на доставка на храни и способността на националните органи да откриват и предотвратяват потенциални измами.

В средата на 2021 г. Мрежата за борба с измами по агрохранителната верига е интегрирана в iRASFF.

Тенденцията в последните години е към нарастване на броя на уведомленията за измами - от 8 през 2015 г., 407 през 2021 г., до 600 регистрирани случаи общо за целия ЕС през 2022 г. (с 47% повече спрямо 2021 г.). В рамките на 2022 г. най-много са генерираните уведомления за измами с мед и пчелни продукти – 51 броя, следвани от уведомления за установени нередности с животни, като най-често това са домашни любимци (27 броя), месо и месни продукти (25 броя), риба и рибни продукти (25 броя), птиче месо (20 броя) и др. Причина за уведомяване относно измами през годината най-често е липсваща, непълна или подправена документация; непозволено третиране; пропуски и/или некоректно етикетиране, търговия в „сивия“ сектор и др.

По отношение на продукта, през 2022 г. най-много са създадените в iRASFF уведомления за плодове и зеленчуци; билки и подправки; диетични храни и хранителни добавки, пропуски в етикетирането и липсваща/фалшифицирана документация.

През 2022 г. по Мрежата за борба с измамите по агрохранителната верига към България са отправени общо 113 уведомления, от които 62 – за внимание и 51 – за отговор. България е създала 2 случая в Мрежата FFN. Няма уведомления, по които от страна на България да не са предприети действия и да не е предоставен отговор.

Страната ни участва в съвместна акция на ЕК и държавите членки за установяване на измами с пчелен мед „От кошерите“, като проверките продължават.

През 2022 г. БАБХ отново участва в организираната от Европол и Интерпол международна операция OPSON, насочена срещу разпространението на фалшифицирани и неотговарящи на стандартите хранителни продукти и напитки.

При извършени проверки по 14 случая от обекти от търговията на дребно и едро, заведения за обществено хранене са иззети и унищожени 24 099,2 кг месни и млечни продукти, месни разфасовки, заготовки, колбаси, риба и агнешко месо без етикети, с изтекъл срок на годност и без идентификационна маркировка. Във връзка с констатираните несъответствия на бизнес операторите са издадени предписания, връчени са актове за установяване на административно нарушение и е издадена Заповед за спиране експлоатация на обект, поради лоша хигиена.

6.3.2. Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарни лекарствени продукти и фуражи, граничен контрол

6.3.2.1. Контрол на ветеринарномедицинската дейност

Планирането на одитите на официалния контрол в БАБХ през 2022 г. е в съответствие с правилата на одобрената „Процедура за извършване на одити на официалния контрол в БАБХ“ и на „Ръководство на Мрежата на Националните одитни системи на ЕК - Основано на риска планиране на одитите на системите за официален контрол“. В съответствие с изискванията на горесцитираните документи, за целите на одитния процес в БАБХ е изготвена „Тригодишна програма за одити на официалния контрол за периода 2021 - 2023 г.“ На базата на извършен преглед и анализ е направена актуализация на Програмата в частта ѝ за 2022 г.

През 2022 г. са планирани за извършване 16 одита на официалния контрол в различни одитни зони на агрохранителната верига:

- 3 одита в областта на официалния контрол на здравеопазването и хуманното отношение на животните с одитирани организации ОДБХ Силистра, ОДБХ София област и ОДБХ Ямбол;
- 1 одит в областта на растителното здраве с одитирана организация ОДБХ Стара Загора;
- 6 одита в областта на официалния контрол при производството и предлагането на храни от животински произход, в т. ч.:
 - o официален контрол при производството и предлагането на мляко и млечни продукти, с одитирани организации ОДБХ Смолян и ОДБХ Разград;
 - o официален контрол при производството и предлагането на риба и рибни продукти, с одитирани организации ОДБХ Пловдив и ОДБХ Бургас;
 - o официален контрол при производството и предлагането на месо от копитни животни, месо от дивеч, птиче месо и продукти от тях, с одитирани организации ОДБХ Враца и ОДБХ Хасково;
- 3 одита в областта на официалния контрол при производството и предлагането на храни от неживотински произход с одитирани организации – ОДБХ Габрово и ОДБХ Шумен;
- 1 одит в областта на официалния контрол на странични животински продукти и продукти производни от тях, непредназначени за консумация от човека, с одитирана организация ОДБХ Варна;

- 1 одит в областта на контрола на търговията на дребно и заведенията за обществено хранене с одитирана организация ОДБХ Добрич;
- 1 одит в областта извършваната лабораторна дейност от ОДБХ, одитирана организация ОДБХ София град;

Неизпълнени са два одита: Оценка на изпълнението на Националната програма за профилактика, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително зоонозите – АЧС, одитирана организация ОДБХ Силистра и Оценка на извършваната лабораторна дейност от изпитвателната лаборатория към ОДБХ София град (Одитът ще бъде планиран за изпълнение през следващия програмен период).

При проведените през 2022 г. 14 одита на официалния контрол, за констатирани несъответствия на системата на контрола са издадени общо 55 препоръки, като от тях 18 броя (33%) са насочени към дирекциите на централно ниво, които методически ръководят одитираната дейност. През 2022 г. няма одит, при който одитният екип да не е установил несъответствия и да не са дадени препоръки към одитираната организация за тяхното отстраняване.

След извършения анализ на писмените доказателства за предприетите мерки от страна на одитираните организации е видно, че най-често мерките, които се предприемат от тях са свързани с провеждането на специализирани обучения по правилното прилагане на законодателството и утвърдените процедури и инструкции, документирани на контрола и предприемане на подходящи административни мерки към бизнес оператора за отстраняване на констатирани несъответствия, както и провеждане на верификация от страна на началника на отдела по отношение на качеството и ефективността на провеждания официалния контрол.

Основните приоритети при извършване на проверките на ефективността са:

- Повишаване на ефективността на упражнявания официален контрол от ОДБХ на всички етапи от производство, преработка, съхранение, внос, транспортиране и разпространение на храни, фуражи, ВЛП, продукти за растителна защита и торове, с оглед постигане висока степен на защита на здравето на хората, здравето на животните, растенията и околната среда;
- Предпазване на потребителите от измами, заблуди и незаконни практики с храни, фуражи, ВЛП, продукти за растителна защита и торове;

Проверките за ефективността на официалния контрол, осъществяван от ОДБХ, се извършват съгласно унифицирана Стандартна оперативна процедура (СОП): „Процедура за извършване на проверка на ефективността на официалния контрол, осъществяван от БАБХ“. Програмите за извършване верификация на официалния контрол, осъществен от ОДБХ се изготвят както на ротационен принцип, така и съобразно броя и естеството на констатирани несъответствия по време на предходните проверки на съответната ОДБХ.

През 2022 г. са извършени 10 планови проверки на дейността на ОДБХ – Видин, Габрово, Пловдив, София област, Благоевград, Кърджали, Кюстендил, Разград, Стара Загора и Шумен. При извършените проверки комисиите от служители са установили 91 несъответствия, от които 27 съществени и 64 несъществени. Дадени са 98 препоръки, по които ОДБХ са предприели необходимите действия за отстраняване на констатирани несъответствия.

През 2023 г. са предвидени 10 проверки за ефективността на официалния контрол, извършван от ОДБХ.

6.3.2.2. Контрол на ветеринарни лекарствени продукти и инвитро диагностични ветеринарномедицински средства

Контролът на ветеринарни лекарствени продукти (ВЛП) е свързан с издаване на разрешения за търговия с ВЛП, издаване на допълнения/изменения, във връзка с промени в обстоятелства, при

които продуктите са били разрешени, работа по процедури по взаимно признаване на ВЛП, децентрализирана процедура, прехвърляне на права върху разрешения за търговия с ВЛП и др.

Качеството, ефикасността и безопасността на ВЛП се проследяват чрез анализ на постъпили периодичните доклади за безопасност на ВЛП, получени съобщения за неблагоприятни реакции при употребата на ВЛП, получена по системата за фармакологична бдителност и при отклонения в качествата на ВЛП, както и чрез постоянен надзор на пазара. БАБХ поддържа система за събиране и обмен на съобщения за неблагоприятни реакции, възникнали при употребата на ВЛП. Получените сигнали за неблагоприятни реакции, възникнали на територията на България се публикуват в базата данни по фармакологична бдителност на ЕС – Eudravigilance. Поддържането на система за фармакологична бдителност от притежателите на разрешения за търговия с ВЛП се контролира посредством периодични инспекции от БАБХ.

Регистърът на разрешенията за употреба ВЛП се актуализира периодично, с цел подпомагане на контрола на пазара на ВЛП, както и предоставяне на предвидената в закона информация на ветеринарномедицински специалисти и външни потребители.

През 2022 г. са извършени проверки на приложена документация и на условията в обектите по процедури за издаване на лиценз за търговия на едро с ВЛП, търговия на дребно с ВЛП, производството на ВЛП, както и при промени във вписаните обстоятелства.

Извършени са проверки на приложена документация и на условията в обектите по процедури за издаване/подновяване на лицензии за търговия на едро и търговия на дребно с наркотични вещества за ветеринарномедицински цели от Списъците по чл. 3, ал. 2, т. 2 и 3 от Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите и промени на вписаните обстоятелства.

Публичните регистри на издадените разрешения за търговия на едро с ВЛП, търговия на дребно с ВЛП, производство на ВЛП и на издадените лицензии за дейности с наркотични вещества за ветеринарномедицински цели се актуализират периодично.

Във връзка с надзора върху антимикробната резистентност, БАБХ ежегодно събира и обобщава данни от притежателите на разрешения за употреба на ВЛП за продадени количества ВЛП с антимикробно действие. Данните се предоставят на Европейската агенция по лекарствата (ЕМА) и Международното бюро по епизоотии (ОІЕ), съгласно утвърдените от ESVAC (Европейска система за надзор на употребата на ветеринарни антимикробни средства) и ОІЕ формати.

БАБХ въвежда в базата данни на ЕС EudraGMDP информация за издадените разрешения за производство/вносяне на ВЛП и сертификатите за Добра производствена практика и участва в обмяната на информация по международната система за бързо известяване при блокиране и изтегляне на ВЛП от търговската мрежа поради отклонения в качеството на продуктите.

Агенцията участва в единното звено за контакт и обмен на информация чрез Мрежата за предупреждение и сътрудничество в случай на установени измамни практики с ВЛП, както и в международната система за бързо известяване при изтегляне на лекарствени продукти поради отклонения в качеството.

При осъществяване на лабораторния контрол на ВЛП БАБХ извършва лабораторен анализ на качествения и количествения състав, физикохимичните свойства, безопасността и ефикасността на ВЛП по процедури за издаване на разрешение за търговия с ВЛП или промени и разширение на обхвата в разрешението за търговия с ВЛП, при съмнение за отклонение в качеството на ВЛП и при изпълнение на програмата за надзор на пазара. Извършва и лабораторен анализ за специфичност и чувствителност на ин-витро диагностични ветеринарномедицински средства по процедури за издаване на сертификат за регистрация.

БАБХ участва в съвместни лабораторни изпитвания на ветеринарни лекарствени продукти, организирани от Европейския директорат по качеството на лекарствата и здравеопазване. Разработва критерии, изготвя процедура и прави предложение до изпълнителния директор за определяне на лабораториите, които ще извършват изследвания за целите на официалния контрол, съобразно компетенциите си.

Официалният контрол на ВЛП се осъществява от служители на БАБХ на централно и регионално ниво.

Дейностите по отношение на инвитро диагностични ветеринарномедицински средства са следните:

- разглеждане заявленията за регистрация на инвитро диагностичните ветеринарномедицински средства;
- извършване на документална проверка и при необходимост физическа проверка за съответствието с условията за регистрация на инвитро диагностичните ветеринарномедицински средства;
- изготвяне на становища до изпълнителния директор на БАБХ за съответствие с изискванията на заявленията за регистрация инвитро диагностични ветеринарномедицински средства;
- изготвяне на сертификати за регистрация на инвитро диагностични ветеринарномедицински средства;
- водене на регистър на инвитро диагностичните ветеринарномедицински средства.

БАБХ контролира употребата, производството, търговията, съхранението и рекламата на ВЛП. Контролът върху търговията с ВЛП, както и употребата на ВЛП в животновъдните обекти и ветеринарномедицинските заведения се извършва съгласно Инспекционна програма на БАБХ за държавен контрол на ветеринарни лекарствени продукти, която определя честотата и реда за извършване на проверките на базата на оценка на риска.

При осъществяване на официалния контрол върху търговията и употребата на ВЛП, инспекторите от ОДБХ проверяват и пчеларски магазини, зоомагазини, обекти за търговия с фуражи и селскостопански аптеки, като рискови търговски обекти за нерегламентирана търговия/предлагане на ВЛП.

Съгласно Инспекционна програма на БАБХ за държавен контрол на ВЛП, инспекторите от ОДБХ извършват на база оценка на риска проверки в животновъдните обекти за контрол върху употребата на ВЛП, най-малко един път в годината на всички обекти за търговия на едро и дребно с ВЛП и на ветеринарномедицинските заведения на територията на съответната ОДБХ.

Със заповед на изпълнителния директор на БАБХ от м. април 2017 г. е утвърдена и се изпълнява Програма за контрол на качеството на предлаганите в търговската мрежа ветеринарни лекарствени продукти, като на базата на нея ежегодно се изготвя и изпълнява план за вземане на проби и анализи на ВЛП от търговската мрежа. Целта на програмата е да се гарантира, че предлаганите в търговската мрежа ВЛП след издаване на разрешение за търговия с ВЛП, са с необходимото качество, съгласно спецификациите в регистрационната документация и изискванията на разрешението за търговия с ВЛП.

Програмата се отнася за ВЛП, разрешени за търговия по национална процедура, по процедура за взаимно признаване и децентрализирана процедура. Надзорът върху качеството на ВЛП по централизирана процедура (взимане на проби и лабораторни анализи) се осъществява по програма на Европейската агенция по лекарствата.

БАБХ ежегодно изготвя и изпълнява План за инспекции по Добра производствена практика (ДПП) на производители/вносители на ВЛП. Всяка инспекция е съобразена с критериите за оценка на риска за всеки производител, като се взима предвид въведената Система за управление на качеството в обекта, естеството на производствения процес и характеристиките на продуктите, които се произвеждат.

Обекти на контрол по отношение на ветеринарните лекарствени продукти са: производители на ВЛП, производители, вносители и разпространители на активни вещества използвани като изходни вещества в състава на ВЛП, търговци на едро с ВЛП, търговци на дребно с ВЛП

/ветеринарномедицински аптеки/, търговци на дребно с ВЛП, на които е предоставено разрешение за продажба на ВЛП от разстояние, животновъдни обекти и ветеринарномедицински практики.

Честотата на извършване на инспекции се определя на базата на оценка на риска.

През 2022 г. са постъпили два сигнала за несъответствие на данните върху опаковката и в листовката на ВЛП с разрешението за търговия и Наредба № 62 за изискванията за данните върху опаковката и листовката и нерегламентирана търговия с ветеринарномедицински продукти. В тази връзка са взети необходимите мерки, разпоредени и извършени са съответните проверки.

Най-често несъответствия с изискванията на Закона за ветеринарномедицинската дейност и подзаконовите нормативни актове по отношение на търговията и употребата на ВЛП се установяват при проверки на животновъдни обекти и ветеринарномедицински амбулатории.

Констатираните несъответствия пряко повишават риска от:

- Прилагане върху животни на неразрешени за търговия ВЛП;
- Невъзможност за пълно проследяване на произхода на закупуваните/прилаганите ВЛП и идентифициране на третираните животни;
- Нерегламентирано прилагане на ВЛП при животни, от които се получават храни за консумация, от лица без необходимата квалификация;
- Неспазване на карентни срокове след употреба на ВЛП, за които се изискват такива;
- Употреба на ВЛП с изтекъл срок на годност, или с отклонения в качеството.
- Употреба на ВЛП в нарушение на условията, при които е издадено разрешението за употреба, както и в нарушение на изискванията на Наредба № 62 от 09.05.2006 г. за изискванията към данните върху опаковката и в листовката за употреба на ветеринарномедицински продукти.
- Съхранение на ВЛП в нарушение на изискванията, предписани от производителя.

В резултат на констатирани несъответствия при извършените проверки на обектите за търговия и употреба на ВЛП през 2022 г. са издадени 243 предписания и са съставени 51 акта за установяване на административно нарушение.

Във връзка с изпълнение на програмата за контрол на качеството на предлаганите в търговската мрежа ВЛП, през 2022 г. са изпитани 12 проби, от заложените 13 броя (една проба е изпитана през 2023 г.).

Проверките, при които са констатирани несъответствия и за които са дадени предписания, са около 7% от общия брой, което представлява запазване на нивото от 2021 г. Актове за установяване на административно нарушение са съставени при около 1,5% от проверките (при 0,3% през 2021 г.).

Броят, честотата и последователността на извършваните проверки в обектите не винаги се основава на предварителна оценка на риска за всеки обект, което намалява ефективността от проверките.

По отношение на контролната дейност върху търговията и употребата на ВЛП през 2022 г. е извършено следното: издадени са 4 броя разрешения за производство/вносяне на ВЛП; одобрени са промени на 13 разрешения за производство на ВЛП; временно са преустановени 2 дейности във връзка с разрешения за производство/вносяне на ВЛП; издадени са 17 сертификати за Добра производствена практика след проведена инспекция; извършени 13 проверки по план и 5 проверки по заявление на обекти за производство на ВЛП за съответствие с изискванията за Добра производствена практика; издадени са 45 сертификати за произход и свободна продажба; издадени са 37 сертификати за фармацевтичен продукт.

През годината няма прекратени разрешения за производство на ВЛП и спряно действие на разрешения за производство/вносяне на ВЛП.

През 2022 г. извършените проверки от ОДБХ във връзка с официалния контрол върху търговията, съхранението и употребата на ВЛП са общо 3 338 броя, от които: 163 проверки на обекти за търговия на едро; 213 проверки на обекти за търговия на дребно; 197 проверки на ветеринарномедицински заведения; 1 522 проверки на животновъдни обекти и 343 проверки на зоомагазини, пчеларски магазини и др. Издадени са общо 243 предписания и са съставени 51 акта за установяване на административно нарушение.

6.3.2.3. Граничен контрол

Официалният контрол се осъществява на гранични контролни пунктове (ГКП), разположени на територията на България, които са одобрени в съответствие с изискванията на чл. 59 от Регламент (ЕС) 2017/625, както и Регламент (ЕС) 2019/1014, както следва: ГКП Капитан Андреево; ГКП Пристанище Варна; ГКП Пристанище Бургас; ГКП Гюешево; ГКП Златарево; ГКП Калотина, ГКП Летище София; ГКП Брегово.

БАБХ, чрез отделите ГКП, осъществява официален контрол при въвеждане на територията на Съюза на животни и стоки, попадащи в обхвата на чл. 47, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2017/625. Това включва извършване на официален контрол при въвеждане на пратки животни и стоки от трети държави, съдържащи: живи животни; продукти от животински произход, зародишни продукти, странични животински продукти, сено и слама и храни, съдържащи както продукти от растителен произход, така и преработени продукти от животински произход; растения, растителни продукти и други обекти; храни и фуражи от неживотински произход, спрямо които се прилагат мерки по засилен официален контрол на ГКП и такива, по отношение на които се прилагат спешни мерки; материали и предмети в контакт с храни.

Освен на осемте одобрени гранични контролни пункта, БАБХ извършва официален контрол и на следните места за въвеждане в Съюза: Малко Търново, Лесово, Логодаж, Стрезимировци, Летище Варна, Летище Бургас на: стоки, които са част от личния багаж на пътниците в изпълнение на изискванията на Регламент (ЕС) 2019/2122; проверки за съответствието с ветеринарно-санитарните изисквания по отношение на движението с нетърговска цел на домашни любимци съгласно Регламент 2013/576.

Официалният контрол на граничните контролни пунктове при въвеждане на пратки животни и стоки от трети страни на територията на Съюза се осъществява от официални ветеринарни лекари, официални фитосанитарни инспектори и официални инспектори и включва извършването на документални, идентификационни и физически проверки, включително вземане на проби за лабораторен анализ при спазване изискванията на пряко приложимото европейско право и национално законодателство.

През 2022 г. на ГКП, чрез официалните инспектори на БАБХ е осъществен официален контрол на пратки животни и стоки, попадащи в обхвата на чл. 47, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2017/625, както следва: живи животни - 740 пратки; продукти от животински произход – 11 057 пратки; храни и фуражи от неживотински произход – 110 116 пратки; растения, растителни продукти и други – 93 850 пратки.

В рамките на годината са създадени общо 421 уведомления, от които 252 за пратки, отхвърлени на граница и 169 за несъответстващи пратки, които са нотифицирани в Система RASFF.

6.3.2.4. Контрол на фуражите

През 2022 г. са изпълнявани стратегическите цели, заложи в Единния многогодишен национален контролен план на Република България за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията (януари 2021 г. - декември 2023 г.) (ЕМНКП) за постигане на стратегическата цел „Ефективно функциониране на системата за контрол върху фуражите”.

С цел постигане висока степен на защита на здравето на хората и животните, опазване на околната среда и защита на потребителите от заблуди, през годината е извършван регулярен, основан на оценка на риска контрол на всеки един от етапите на производство на различните видове

фуражи, преработка, съхранение, транспортиране, разпространение, включително изхранване на фуражите.

Контролът на фуражите през 2022 г. следва следните приоритети:

- Постигане висока степен на защита на здравето на хората, здравето на животните и околната среда посредством провеждане на ефективен контрол на всички етапи от производство, преработка, съхранение, внос, транспортиране, разпространение, включително хранене на животните чрез прилагането и изпълнението на европейското право и национално законодателство по фуражите;
- Предпазване на потребителите от измами, заблуди и незаконни практики с фуражи;
- Извършване на редовен и ориентиран към риска контрол на процесите при операторите от фуражния сектор – на всеки етап от производство, преработка, съхранение и разпространение на фуражи, включително хранене на животни;
- Извършване на контрол на фуражи, относно съдържание на нежелани и забранени субстанции, както и контрол за съответствието им с предоставената на клиентите информация;
- Ефективен контрол върху генетично модифицирани фуражи, контрол на пускането на пазара, проследяването и етикетването на фуражи, които съдържат или са произведени от ГМО. Целта на осъществяване на този контрол е да се гарантира информиран избор на потребителите;
- Контрол на производството, пускането на пазара, транспортирането и употребата на медикаментозни фуражи, с цел да се ограничи до възможния минимум рискът от предлагане на пазара на суровини и/или храни от животински произход за консумация от хора, които съдържат над максимално допустимите концентрации фармакологично активни лекарствени субстанции, фиксирани в приложимото законодателство;
- Контрол за спазване на фуражната забрана свързана с трансмисивни спонгиформни енцефалопатии, с оглед да не се допусне риск за здравето на хора и животни;
- Контрол на вътревидовата фуражна забрана във връзка с храненето на сухоземни животни от даден вид с преработен животински протеини, получени от животни от същия вид.

Регистрация и одобрение на обектите във фуражния сектор

В съответствие с изискванията на Закона за фуражите и във връзка с Регламент (ЕО) № 183/2005 за хигиена на фуражите, извършваните дейности в сектор „Фуражи” се осъществяват в обекти и от оператори, които са одобрени или регистрирани от Българската агенция по безопасност на храните.

Към 31 декември 2022 г. общият брой на регистрираните и одобрени обекти/оператори на територията на страната е 11 178, които са разпределени по дейности, както следва:

Таблица V.11. Брой регистрирани и одобрени обекти/оператори във фуражния сектор в съответствие с изискванията на чл. 9 и чл. 10 от Регламент (ЕО) № 183/2005 (към 31.12.2022 г.)

Заявена дейност	Брой обекти
I. Регистрирани обекти по чл. 9 на Регламент (ЕО) № 183/2005, упражняващи дейности съгласно чл. 5, параграф 2 на Регламента	4 142
1. Производители на добавки	5
2. Производители на премикси от добавки	2

Заявена дейност	Брой обекти
3. Производители на комбинирани фуражи	240
4. Оператори, извършващи дейности разфасоване, пакетиране, препакетиране и търговия с комбинирани фуражи и фуражни суровини	59
5. Опаковане, етикетирание, съхранение и търговия на фуражи	16
6. Смилане, опаковане, етикетирание, съхранение и търговия на фуражи	8
7. Производители на фуражни суровини	351
8. Търговци на фуражи	2 480
9. Оператори, транспортиращи фуражи	885
10. Оператори, отдаващи складове под наем	96
II. Регистрирани оператори на ниво първично производство на земеделски култури, предназначени за фуражи, упражняващи дейности по чл. 5, параграф 1 на Регламент (ЕО) 183/2005	6 890
1. Регистрирани обекти на земеделски стопани, произвеждащи първични фуражи по местонахождение на имота	4 914
2. Регистрирани обекти на земеделски стопани, произвеждащи силажи, като използват силажни добавки, като фуражите са предназначени само за нуждите на собствената им ферма	423
3. Регистрирани обекти на земеделски стопани, смесващи фуражи изключително за собствената си ферма, без да използват добавки и премикси, като използват допълващи фуражи	1 536
4. Регистрирани обекти на земеделски стопани, смесващи фуражи и произвеждащи силажи, предназначени само за нуждите на собствената им ферма	17
III. Одобрени обекти по чл. 10, упражняващи дейности по чл. 5, параграф 2 на Регламент (ЕО) №183/2005	136
1. Производители на фуражни добавки	7
2. Производители на премикси, изготвени на основата на фуражни добавки	4
3. Производители на комбинирани фуражи	40
4. Търговци на фуражни добавки и премикси	78
5. Оператори, извършващи дейност детоксикация на фуражи	1
8. Оператори, извършващи дейност обработка на сурово растително масло с изключение на обекти, които са регистрирани по Закона за храните, и/или производство на мастни киселини чрез преработката на растителни масла и животински мазнини, производство на биодизел и смесване на мазнини и/или извършващи дейност смесване на мазнини и/или производство на продукти, получавани при производството на биодизел	6
IV. Одобрени обекти по чл. 55 от Закона за фуражите	10
1. Производители на медикаментозни фуражи	10
Общ брой регистрирани и одобрени обекти/оператори, в които се упражняват дейности по чл. 9 и чл. 10 на Регламент (ЕО) 183/2005	11 178

Източник: БАБХ и МЗХ

БАБХ поддържа и актуализира 7 национални регистъра на регистрираните и на одобрените обекти/оператори във фуражния сектор за дейностите, определени в чл. 9 и чл. 10 от Регламент (ЕО) № 183/2005. Същите са публични и са достъпни за потребителите на интернет сайта на БАБХ, както и на сайта на Главна дирекция „Здравеопазване и безопасност на храните” към Европейската комисия:

Съгласно подписани двустранни споразумения между Китайската народна република (КНР) и Република България, БАБХ през 2022 г. поддържа и 6 списъка:

- Списък на одобрените представители за износ на царевица за КНР;

- Списък на одобрените представители за износ на люцерна за КНР;
- Списък на производителите на комбинирани фуражи на растителна основа, одобрени за износ за КНР;
- Списък на производителите на фуражни добавки, одобрени за износ за КНР;
- Списък на производителите на слънчогледов шрот одобрени за износ за КНР;
- Списък на производителите на сух зърнен спиртоварен остатък с извлеци (DDGS) одобрени за износ за КНР.

Операторите в сектор „Фуражи“ се регистрират и/или одобряват за всички обекти под техен контрол, за всяка извършвана от тях дейност. Регистрацията и одобрението на обектите в сектор „Фуражи“ е динамичен процес.

Таблица V.12. Брой регистрирани и одобрени обекти във фуражния сектор през 2021 - 2022 г.

№ по ред	Вид на оператора	Брой обекти към 31.12.2021 г.	Брой обекти към 31.12.2022 г.	Изменение в %
1.	Регистрирани оператори съгласно чл. 15, ал. 1 от Закона за фуражите	4 002	4 142	+3,5%
1.1.	Производители на комбинирани фуражи	259	240	-7,3%
1.2.	Оператори, извършващи дейности разфасоване, пакетиране, препакетиране, етикетирание и търговия с комбинирани фуражи и фуражни суровини	56	59	+5,4%
1.3.	Опаковане, етикетирание, съхранение и търговия на фуражи	13	16	+23,1%
1.4.	Смилане, опаковане, етикетирание, съхранение и търговия на фуражи	1	8	+700%
1.5.	Производители на добавки	4	5	+25%
1.6.	Производители на премикси от добавки	2	2	0,0%
1.7.	Производители на фуражни суровини	377	351	-6,9%
1.8.	Търговци на фуражи	2 405	2 480	+3,1
1.9.	Оператори, транспортиращи фуражи	800	885	+10,6%
1.10.	Оператори, отдаващи складове под наем	80	96	+20%
2.	Одобрени оператори съгласно чл. 15, ал. 3 и ал. 4 от Закона за фуражите	133	136	+2,3%
2.1.	Производители на комбинирани фуражи	40	40	0,0%
2.2.	Производители на фуражни добавки	7	7	0,0%
2.3.	Производители на премикси от добавки	3	4	+33,3%
2.4.	Търговци на фуражни добавки и премикси	76	78	+2,6%
2.5.	Оператори, извършващи: - обработка на сурово растително масло с изключение на обекти, които са регистрирани по Закона за храните и/или - производство на мастни киселини чрез преработката на растителни масла и животински мазнини, производство на биодизел и смесване на мазнини и/или - дейност смесване на мазнини и/или - произвеждащи биодизел	6	6	0,0%

№ по ред	Вид на оператора	Брой обекти към 31.12.2021 г.	Брой обекти към 31.12.2022 г.	Изменение в %
2.6.	Оператори, извършващи дейност детоксикация на фуражи	1	1	0,0%
3.	Одобрени производители на медикаментозни фуражи съгласно чл. 55в, ал. 1 от Закона за фуражите	10	10	0,0%
4.	Регистрирани земеделски стопани, упражняващи дейности по чл. 5, параграф 1 на Регламент (ЕО) № 183/2005	7 328	6 890	-6,0%
4.1.	Регистрирани земеделски стопани, произвеждащи първични фуражи	5 246	4 914	-6,3%
4.2.	Регистрирани земеделски стопани, произвеждащи силажи, които използват силажни добавки, като фуражите са предназначени само за нуждите на собствената им ферма	449	423	-5,8%
4.3.	Регистрирани земеделски стопани, смесващи фуражи изключително за собствената си ферма, без да използват добавки и премикси, като използват допълващи фуражи	1 591	1 536	-3,5%
4.4.	Регистрирани земеделски стопани, смесващи фуражи и произвеждащи силажи, само за нуждите на собствената им ферма	42	17	-59,5
	Общо	11 463	11 178	-2,5%

Източник: БАБХ и МЗХ

Към 31 декември 2022 г. общият брой оператори, попадащи в обхвата на чл. 9 от Регламент (ЕО) № 183/2005, намалява с 265 броя или с 2,5% спрямо предходната година. Броят на заличените регистрации, по искане на оператора, на основание чл. 16, ал. 10, т. 1 или чл. 17г, ал. 2, т. 1 от Закона за фуражите се увеличава на годишна база с 32 броя или с 13,6%, до 235 броя. Броят на отнетите удостоверения за регистрация, на основание чл. 16, ал. 10, т. 2 или чл. 17 г, ал. 2, т. 2 от Закона за фуражите и прилагане на чл. 15 от Регламент (ЕО) № 183/2005 към 31.12.2022 г. е 28 броя, което е с 14 броя или с 33,3% по-малко спрямо 2021 г. Най-честата причина за заличаването на регистрацията на това основание е временно преустановяване на дейността на оператора за срок по-дълъг от една година.

През годината са одобрени 6 нови обекта, в които се извършва дейност в съответствие със законодателството по фуражите, което е с 4 броя по-малко в сравнение с 2021 г.

Към края на 2022 г. са заличени 3 одобрения на обекти, по искане на оператора – съгласно чл. 19, ал. 18, т. 1 от Закона за фуражите. През предходната 2021 г. няма заличени одобрени обекти.

Към 31 декември 2022 г. общият брой обекти, в които се извършва дейност „производство на медикаментозни фуражи“, попадащи в обхвата на чл. 10 от Регламент (ЕО) № 183/2005 е без промяна на годишна база.

Производство на комбинирани фуражи

По данни от производителите на комбинирани фуражи, предоставяни в изпълнение на чл. 14б от Закона за фуражите, през 2022 г. в страната са произведени общо 1 244 648,77 тона комбинирани фуражи, което представлява намаление с 56 494,14 тона или с 4,3% спрямо 2021 г.

Таблица V.13. Производство на комбинирани фуражи през 2022 г. по видове животни, тона

Вид животни	За пазара	За собствени ферми	Общо
Преживни	140 901,321	54 695,492	195 596,813
Свине	224 946,103	153 462,700	378 408,803
Птици	485 060,939	111 277,650	596 338,589
Други животни	71 356,646	2 947,920	74 304,566
Общо	922 265,009	322 383,762	1 244 648,771

Източник: БАБХ

Производство на медикаментозни фуражи

Подобно на предходни години, през 2022 г. в страната са произвеждани медикаментозни фуражи само за свине. Произведеното количество е 19 315,3 тона, с 30,5% по-малко в сравнение с 2021 г. Делът на производството на медикаментозни фуражи за нуждите на собствените животновъдни стопанства през 2022 г. е 65,1% от общо произведеното количество, а този на произведените за пазара - 34,9% (при съответно 73,9% и 26,1% през 2021 г.).

Таблица V.14. Производство на медикаментозни фуражи през 2022 г. по области, тона

Област	За пазара	За собствени ферми	Общо
Варна	12,0	3 955,0	3 967,0
Велико Търново	214,0	-	214,0
Разград	-	207,0	207,0
Русе	144,0	5 936,8	6 080,8
Стара Загора	-	144,0	144,0
Шумен	6 372,0	2 330,5	8 702,5
Ямбол	-	-	-
Общо	6 742,0	12 573,3	19 315,3

Източник: БАБХ

Официален контрол на фуражите

Контролът на фуражите обхваща както обекти от фуражния сектор, така и животновъдни обекти, в т.ч. и обекти, които произвеждат фуражи или само изхранват животни, които се отглеждат за производство на храни и продукцията им е предназначена за консумация от хора.

През 2022 г. контролът на фуражите следва определените основни специфични оперативни цели, които са свързани със стратегическите цели, определени в ЕМНКП на Р България за 2021 - 2023 г., а именно: да се гарантира, че фуражите отговарят на изискванията за безопасност и на изискванията на Регламент (ЕО) № 767/2009, по отношение на информацията предоставяна върху етикета или документа придружаващ партидата, в т.ч. и предоставяната информация, при извършване на търговия, чрез средствата за комуникация от разстояние.

В съответствие с чл. 17 от Регламент (ЕО) № 178/2002 и съображение (6) от Регламент (ЕО) № 183/2005, операторите от фуражния сектор са отговорни за безопасността на произведените от тях фуражи, за опазване на здравето на животните и за предотвратяване на рисковете за околната среда.

Официалният контрол на фуражите е планов и текущ. Плановият контрол се основава на критерии за оценка на риска, еднакви за цялата държава. През 2022 г. е изпълняван „Рамков план за контрол на фуражите за 2022 г.“ и са прилагани указания за работа по неговото изпълнение. Той обхваща контрола на фуражите на всички нива, включително и храненето на животните във фермите.

Текущият контрол включва последващи проверки, проверки при съмнение и проучване (сигнали, жалби, уведомления по системата RASFF/AAC и др.), проверки във връзка с подадени заявления за износ на фуражи за трети държави, проверки по TRACES и други.

Рамковият план за контрол на фуражите обхваща три контролни системи: „Фуражи и хранене на животните“, „Трансмисивни спонгиформни енцефалопатии и странични животински продукти“ и „Ветеринарномедицински продукти и остатъци от ветеринарномедицински продукти“. Извършените през 2022 г. проверки и взетите проби от фуражи за анализ са равномерно разпределени в периода и обхващат всички групи оператори.

Резултати от контролна дейност по контролна система „Фуражи и хранене на животните“

Цялостният напредък при постигането на стратегическите и специфичните цели по контролна система „Фуражи и хранене на животните“ се оценява като положителен. През 2022 г. са извършени общо 3 651 одити и проверки в т.ч. 3 220 – планови проверки, 344 - последващи, 75 - разследващи и 12 - по сигнал. Извършените проверки и одити са на всички етапи от производството, преработката, разпространението и изхранването на фуражите.

През 2022 г. извършените планови проверки са с 411 броя или с 11,3% по-малко в сравнение с 2021 г. Заложените в Рамковия план за контрол 2022 г. брой проверки са изпълнени на 82,4%, което се дължи на заличаването/временно преустановяване на регистрация/одобрение на обекти/оператори в сектора, които са били планирани за контрол в периода, както и на недостатъчната обезпеченост с човешки ресурс в някои ОДБХ в рамките на календарната година.

При извършените проверки са констатирани несъответствия с изискванията на приложимото в сектора законодателство, във връзка с което са дадени 1 223 предписания за отстраняването им (с конкретни срокове) - със 168 броя или с 15,9% повече в сравнение с 2021 г.

По отношение на проверените фуражи не се наблюдават сериозни несъответствия, които да доведат до опасност за здравето на животните или общественото здраве. Типът на установените несъответствия не представлява потенциален риск за животните.

Според вида на обекта, в който са констатирани несъответствията, най-много са предписанията, дадени при проверки в животновъдни обекти - 709 броя, което е с 32,8% по-малко спрямо 2021 г. Установените несъответствия имат отношение основно към спазване на изискванията за хигиена, самоконтрола на операторите и проследяемостта на фуражите. Несъответствията по отношение на хигиенните изисквания касаят предимно непълноти в процедурите за почистване и тяхното изпълнение. Несъответствията при самоконтрола се отнасят най-вече за не вземането на проби от фуражи за самоконтрол. Непълното/нередовно водене на записи е основната част от несъответствията, установени по отношение на спазване изискванията за проследяемост.

Най-честите причини за констатираните несъответствия са: неосъзната отговорност на операторите в съответствие с Регламент (ЕО) № 178/2002; недостатъчни познания за изискванията на законодателството; недостатъчни финансови ресурси от страна на операторите от фуражния сектор.

През 2022 г. при проверките на обектите във фуражния сектор са взети проби за анализ по показатели, декларирани от производителя за съответствие, както и за спазване на допустимите стойности за безопасност, определени в законодателството.

Общият брой на анализи от взети проби за официален контрол през 2022 г. е 3 690 (вкл. 242 анализи за съдържание на влага) от които:

- 674 броя за хранителен състав (получени са 4 несъответстващи резултати – 2,1% от извършените анализи, за разлика от 2021 г., когато няма установен несъответстващ анализ);
- 222 броя за фуражни добавки, с фиксирано максимално съдържание, в това число разрешени кокцидиостатици (несъответствия са установени при 9 анализи – 4,1% от извършените анализи, което е с 6 анализи по-малко спрямо 2021 г.);

- 1 207 проби за нежелани вещества (за съдържание на тежки метали, микотоксини, остатъци от активни вещества на пестициди, диоксини, амброзия) - получени са 14 несъответстващи резултати – 1,2% от анализите, което е без промяна на годишна база.

През 2022 г., в изпълнение на Рамковия план за контрол на фуражите, за съдържание на микотоксини са анализирани общо 127 проби от фуражи, анализирани по шест показатели всяка.

През 2022 г. са взети и:

- 23 проби от фуражи за съдържание на диоксини и диоксиноподобни полихлорирани бифенили, в изпълнение на рамковия план за контрол. При извършените анализи за всички проби е установено, че са съответстващи на законодателството. Макар да не се надвишени максимално допустимите стойности, както и праговете нива, определени в Директива № 2002/32/ЕО, в анализирани проби се установява наличие на диоксини и диоксиноподобни полихлорирани бифенили в в диапазон от 0,15 до 0,28 ng/kg. Наблюдава се намаление на диапазона в който се установява наличие на диоксини и диоксиноподобни полихлорирани бифенили в сравнение с 2021 г. (0,16 до 0,41 ng/kg);
- 40 анализи за забранени за влагане медикаментозни субстанции, като фуражни добавки и за неизбежен пренос на кокцидиостатици в нецелеве фуражи;
- 181 проби за микробиологично замърсяване – наличие на салмонела (установен е 1 несъответстващ анализ – 0,6 % от анализираниите проби). Установява се намаление на броя на несъответстващите анализи с 8 броя спрямо 2021 г. ,или с 88,9%);
- 24 проби от фуражи за наличие на ГМО в изпълнение на рамковия план за контрол, при които не са установени наличия на неразрешени за влагане генетично модифицирани фуражи.

При внос на фуражи са извършени общо 36 анализа по показателя съдържание на микотоксини, при които няма установени несъответствия.

При износ на фуражи са извършени общо 1 370 анализа по следните показатели: тежки метали, пестициди, микотоксини, диоксини, салмонела, амброзия, ГМО, радиоактивност (цезий 134 и цезий 137), мелатион, цианиди, етилен дибромид, фосфиди.

Доказателство за ефективността на осъществявания официален контрол на фуражите е че случаите, при които е установено несъответствие на фуражите с изискванията на приложимото законодателство през 2022 г. са се понижали до 31 броя, при 44 броя през 2021 г.

Контрол на фуражи по контролна система „Трансмисивни спонгиформни енцефалопатии и странични животински продукти“

Контролира се спазването от страна на операторите от фуражния сектор на фуражните забрани, определени в чл. 7 и Приложение IV към Регламент (ЕО) № 999/2001 и в чл. 11 от Регламент (ЕО) № 1069/2009.

При извършените документални и физически проверки през 2022 г. не са констатирани нарушения на изискванията на чл. 11 от Регламент (ЕО) № 1069/2009 относно втревидовата фуражна забрана.

При извършен лабораторен контрол през 2022 г. е установено несъответствие с изискванията на чл. 7 и Приложение IV на Регламент (ЕО) № 999/2001, за което нарушение са предприети всички необходими административно наказателни мерки и действия.

Взетите през 2022 г. проби от фуражи за наличие на съставки от животински произход в изпълнението на рамковия план за контрол на фуражите са 282 броя, включително 265 проби в изпълнение на рамковия план за контрол на фуражите, 4 проби по преценка на инспектора и 13 проби от фуражи предназначени за износ.

Протеините от животински произход са рискови по отношение на замърсяване с микроорганизми (*Salmonella* spp. и други бактерии от сем. Enterobacteriaceae), поради което се вземат проби от фуражи за наличие на микробиологично замърсяване. През 2022 г. са анализирани 89 проби от фуражи за наличие на *Salmonella* spp., в т.ч. 21 проби в изпълнение на Рамков план за контрол на фуражите по контролна система ТСЕ и СЖП и 68 проби от фуражи, предназначени за износ.

През 2022 г. са анализирани 86 проби от фуражи за наличие на ентеробактерии, в т.ч. 18 проби в изпълнение на Рамков план за контрол на фуражите по контролна система ТСЕ и СЖП и 68 проби от фуражи, предназначени за износ. При осъществения лабораторен контрол през годината не са установени положителни резултати от лабораторен анализ за наличие на салмонела и ентеробактерии във фуражи.

Контрол на фуражи по контролна система „Ветеринарномедицински продукти и остатъци от ветеринарномедицински продукти”

Към 31.12.2022 г. са одобрени 10 обекта за производство с медикаментозни фуражи и/или междинни продукти по чл. 55 в, ал. 1 от Закона за фуражите.

През 2022 г. са извършени общо 20 проверки на одобрени оператори, извършващи дейност „Производство на медикаментозни фуражи” (с 15 по-малко спрямо 2021 г.), от които 14 планови проверки, 4 последващи проверки и 2 разследващи проверки. При извършените проверки са дадени 3 предписания на 2 оператори, които представляват 20% от проверените 10 обекта. (при дадени 6 предписания на 4 оператора през 2021 г.). В сравнение с 2021 г. се наблюдава намаление както на броя на дадените предписания, така и на броя на производителите на медикаментозни фуражи, на които са дадени предписанията за установени несъответствия.

През 2022 г. са взети и анализирани общо 15 проби от фуражи по контролната система (в т.ч. 6 проби от медикаментозен фураж, анализирани за наличие на неразрешени за влагане, като фуражни добавки лекарствени субстанции; 5 проби за количествено определяне на активна лекарствена субстанция, вложена в производството на медикаментозен фураж и 4 проби за неизбежен пренос на същата в нецелеви фураж). Съгласно резултатите от анализ в 3 от пробите от медикаментозни фуражи, анализирани за количествено определяне на активна лекарствена субстанция е установено несъответствие между очакваното количество на активното вещество и установеното при лабораторния анализ. Във връзка с получените несъответстващи резултати от анализите са предприети всички необходими мерки и действия съобразно законодателството.

Одити на оператори от фуражния сектор

Съгласно изискванията на чл. 6 и чл. 7 от Регламент (ЕО) № 183/2005 и във връзка с чл. 26, ал. 2 от Закона за фуражите, операторите във фуражния сектор, които извършват дейности, различни от тези на ниво първично производство на фуражи, са задължени да имат разработени и въведени процедури, основани на принципите на HACCP (Процедура за анализ на опасностите и контрол на критичните точки).

През 2022 г. са извършени 241 одита на оператори от фуражния сектор и 20 последващи проверки за изпълнение на препоръки от одити.

Може да се направи заключение, че операторите са разработили, въвели и прилагат съответните процедури, с което са изпълнени изискванията на чл. 6 и чл. 7 на Регламент (ЕО) № 183/2005. При някои оператори е установено, че процедурите, основани на принципите на HACCP не са актуални към момента на извършвания одит. За всички установени несъответствия са дадени препоръки, по които операторите са предприели корективни действия. Същите са проверени за изпълнението им и са закрити.

Въпреки че през 2022 г. са извършени с 16 по-малко на брой одити в сравнение с 2021 г., броят на направените препоръки нараства с 57, което е доказателство за обективността на осъществения официален контрол на фуражите.

През годината са съставени 35 акта за установено административно нарушение (със 7 броя повече спрямо 2021 г.), най-често свързани с неспазване на изискванията на чл. 6, ал. 7 и ал. 2; чл.

7, ал. 1; чл. 15, ал. 1; чл. 16, ал. 7; чл. 17в, ал. 1; чл. 19, ал. 15; чл. 48, ал. 1, т. 1 и чл. 55е, т. 6 от Закона за фуражите. Анализът показва, че налаганите наказания имат ефект по отношение спазването на изискванията на законодателството за фуражите от страна на операторите в сектора.

6.4. Анализ на рисковете по хранителната верига

Една от основните функции на Центъра за оценка на риска по хранителната верига (ЦОРХВ) е да защитава и засилва доверието на потребителите по отношение на сигурността и безопасността по цялата хранителна верига чрез изготвяне на независими научни оценки на риска, научни становища и информации, свързани с хранителната верига, по проблеми, които пряко или косвено засягат безопасността на храните, здравето на животните и растенията, растителните продукти, растителния и животински продуктивен материал.

Друг основен приоритет е извършване на оценка на продукти за растителна защита (ПРЗ), в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 1107/2009, Регламент (ЕО) № 396/2005, както и събиране, обработване и предоставяне на информация на ЕОБХ относно одобрените Добри земеделски практики на разрешените ПРЗ в България, във връзка с прегледа на максимално допустими граници на остатъчни вещества.

Със своите независими, научно обосновани оценки ЦОРХВ помага от една страна на потребителите да направят своя информиран избор, а от друга - на компетентните контролни органи да оценят ефекта от предприетите мерки за управление на риска по хранителната верига. Освен това, оценките на риска, изготвени от ЦОРХВ, създават база за последващи анализи и за преценка на съотношението полза / риск в бъдеще.

През 2022 г. Центърът изпълнява основната си цел - изготвяне на научни становища и публикуване на научни обзори/анализи и информации в областта на здравеопазване, репродукция и хуманно отношение към животните, биологични и химични опасности по хранителната верига, зоонози, генетично модифицирани организми, материали за контакт с храни, здраве на растенията, пестицидни остатъци в храни, добавки в храни, хранителни добавки, нови храни, диетични продукти, хранене и алергени. Изготвените научни становища са по искане на МЗХ, БАБХ и други организации. Част от тях включват срочни оценки на риска за здравето на консуматорите при конкретни казуси на установени химични опасности в храни, при което са дадени препоръки за предприемане на мерки за управление на риска, свързан с безопасността на храните. Всички публикации са достъпни на уебсайта на ЦОРХВ.

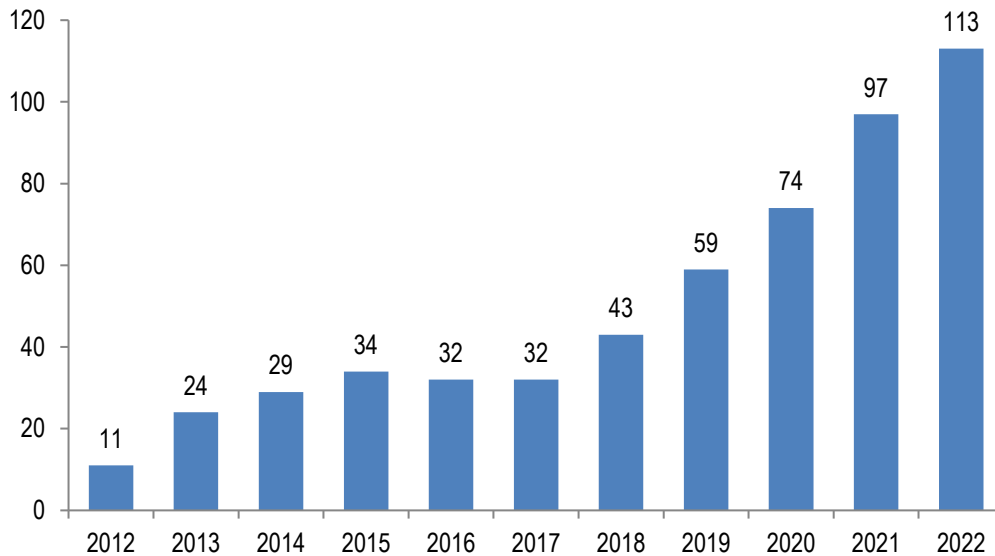
Акценти в дейността на ЦОРХВ за поредна година са:

- Непрекъснат мониторинг и оценка на информацията за хода на заболяването Африканската чума по свинете (АЧС);
- проследяване на развитието на епидемичната обстановка в света по отношение на редица други заразни заболявания по животните, като високо патогенна Инфлуенца А по птиците, конго-кримската хеморагична треска;
- Актуализация на данните за ситуацията с Ку-треска в България и оценка на риска за здравето на хората и животните.

Може да се обобщи, че за периода 2012 - 2022 г. се наблюдава тенденция на увеличение на броя на изготвените научни становища от ЦОРХВ - от 11 броя през 2012 г. до 113 броя през 2022 г. (в т. ч.: 67 научни оценки на риска, 45 научни обзора и анализи и 1 последваща оценка на въздействие на Закона за ЦОРХВ), при повишено качество на изготвените оценки.

През 2022 г. в Центъра са изготвени: 67 становища; 167 научни информации; 45 научни обзори и анализи; 5 епидемиологични проучвания; 3 годишни доклада с данни за България за 2021 г. до ЕОБХ за зоонозите, остатъците от химически замърсители и пестициди в храните.

Фигура V.5. Брой изготвени научни становища от ЦОРХВ за периода 2012 – 2022 г.

Източник: ЦОРХВ

По отношение на дейността, свързана с оценка на продукти за растителна защита, през 2022 г. ЦОРХВ е извършил:

- Събиране на информация относно разрешени продукти за растителна защита (ПРЗ) в България, обобщение на параметрите на одобрените добри земеделски практики и предоставяне на информацията на ЕОБХ във връзка с прегледа на максимално допустимите граници на остатъчни вещества (МДГОВ) по чл.12 от Регламент (ЕО) 396/2005 – за 8 активни вещества;
- Преглед на публикувани Регламенти за изменение на МДГОВ за съответствие на разрешени в България употреби за продукти за растителна защита - 16 броя, в това число за 3 броя е потвърдена необходимостта от предприемане на национални мерки.

В рамките на 2022 г. са получени 384 заявления за оценка на ПРЗ (при 374 броя през предходната година). Подаването на заявления за оценка на ПРЗ зависи изцяло от заявителите.

Таблица V.15. Постъпили заявления за оценка на ПРЗ в ЦОРХВ

	Брой постъпили заявления за оценка на ПРЗ
2019	316
2020	163
2021	374
2022	384

Източник: ЦОРХВ

Приключените и предадени към БАБХ доклади за оценка на ПРЗ за разрешаване през годината са 116 броя.

През 2023 г. продължава дейността на ЦОРХВ по изготвяне и актуализиране на оценките на риска в следните направления:

- Африканска чума по свинете в България, Европа и света;
- Инфлуенца по птиците;

- Допълнително изготвени материали за актуални заболявания по животните или с повишен риск от навлизане на територията на Р България;
- Хуманно отношение към животните;
- Остатъци от ПРЗ, ВЛП и замърсители от околната среда;
- Опаковки и материали влизащи в контакт с храни;
- Алергени, диетични храни, нови храни и храни със здравни претенции, алергени, хранителни добавки, нови храни, оценка безопасността на традиционни храни.

Експертите от Центъра продължават да извършват дейностите по одобряване, подновяване и преразглеждане на одобрението на активни вещества, антидоти и синергисти и извършване на оценки с доклади за оценка съгласно чл. 8(1) от ЗЦОРХВ и в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) №1107/2009 за:

- продукти за растителна защита при разрешаването им за пускане на пазара и употреба, подновяване, изменение и отнемане на разрешение за пускане на пазара и употреба, за разширяване на обхвата на разрешение за пускане на пазара и употреба на продукт за растителна защита за минимална употреба и при взаимно признаване на разрешенията на продуктите;
- идентичност на продукти за растителна защита при разрешаването им за паралелна търговия;
- продукти за растителна защита, които съдържат вещества - кандидати за замяна.

6.5. Нормативни промени и стратегически документи в областта на безопасността по хранителната верига

През 2022 г. продължава оптимизирането на нормативната база в областта на безопасността на храните и фуражите, здравеопазване на животните и хуманното отношение към тях и здравето на растенията. В рамките на годината е работено по проекти на следните нормативни актове и стратегически документи:

- Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за храните относно създаване на Информационна система за проследимост на храните, създаване на правни основания за издаване на наредби от министъра на земеделието;
- Проект на изменение и допълнение на Наредба за специфичните изисквания към млечните продукти, приета с Постановление № 260 на Министерския съвет от 2021 г., с цел повишаване на осведомеността сред потребителите;
- Проект на Наредба за условията за използване на незадължителни обозначения при етикетиране на храните - с наредбата се определят условията за използване на незадължителни обозначения при етикетиране на храните и осъществяване на официален контрол върху използването на незадължителни обозначения при етикетиране на храните;
- Проект на Наредба за дейността на фермерските пазари, с който се определят условията и реда за организацията и дейността на фермерските пазари за храни, както и изискванията към безопасността на храните, предлагани на фермерските пазари за храни;
- Проект на Наредба за специфичните изисквания при производство на малки количества храни в домашни условия - стимулиране на производството на храни в домашни условия, както и гарантиране на по-ефективен контрол при спазването на разписаните правила;

- Проект на нов Закон за ветеринарномедицинската дейност, включително изготвен и одобрен доклад за цялостна предварителна оценка на въздействието на проекта;
- Проект на изменение и допълнение на Наредба за условията и реда за разходване на средствата за обезщетяване на собствениците на животни в случаите по чл. 47, ал. 1 от Закона за ветеринарномедицинската дейност, приета с Постановление № 81 на Министерския съвет 2020 г. (обн., ДВ, бр. 40 от 2020 г.) и изготвена и одобрена от Министерския съвет частична предварителна оценка на въздействието на проекта;
- Проект на Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 6 от 20 март 2007 г. за условията и реда за пасищно отглеждане на свине от Източнобалканската порода и нейните кръстоски като част от национална стратегия за популяризиране на породата Източнобалканска свиня и продуктите в България и ЕС, търсене на възможности за осигуряване на терени за отглеждане на свине от породата и актуализиране на изискванията за биосигурност в съответствие със становище на Европейския орган по безопасност на храните и промените в законодателството на ЕС във връзка с риска от разпространение на АЧС при отглеждане на открито;
- Актуализиране на проекта на Национална програма за действие срещу антимикробната резистентност 2022 - 2026 по подхода „Едно здраве“, с водещо ведомство Министерство на здравеопазването и финансова обосновка за необходимите средства за изпълнение на мерките;
- Предоставяне на информация и комуникация с ЕК относно предварителна оценка на напредъка на България по изготвяне на Национален план за борба с антимикробната резистентност въз основа на подхода „Едно здраве“;
- Проект на ЗИД на Закон за защита на растенията, с цел осигуряване прилагането на Регламент (ЕС) 2019/1009 за определяне на правила за предоставяне на пазара на ЕС продукти за наторяване и за изменение на регламенти (ЕО) № 1069/2009 и (ЕО) № 1107/2009 и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2003/2003;

Приоритетни дейности през 2023 г.

През 2023 г. продължава процесът по изготвяне на проекти на закони и подзаконовни нормативни актове в областта на безопасността на храните, с цел постигане на високо ниво на защита на здравето на потребителите, чрез предлагане на пазара на качествени и безопасни храни, и подобряване на достъпа до пазара на малки производители. Планирано е изменение и допълнение, и/или издаване на нови подзаконовни нормативни актове, свързани с приложението на Закона за храните и Закона за управление на агрохранителната верига.

Остават приоритетни дейностите, свързани с изготвянето на проект на нов Закон за ветеринарномедицинската дейност, изцяло съобразен с рамката и разпоредбите на Регламент (ЕС) 2016/429 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 г. за заразните болести по животните и за изменение и отмяна на определени актове в областта на здравеопазването на животните и делегираните актове към него (прилага се от 21 април 2021 г.) и Регламент (ЕС) 2019/6 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2018 година относно ветеринарните лекарствени продукти и за отмяна на Директива 2001/82/ЕО.

Продължава работата на създадения към Министерство на земеделието и храните Координационен съвет, координиращ изпълнението на мерките за превенция и контрол на разпространението на възникнали заразни болести на територията на Република България.

Приоритет е и изготвянето на проект на План за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването африканска чума по свинете в Република България за периода

2024 – 2026 г. на база резултатите от прилаганите мерки до момента съгласно плана от 2020 г. и текущия план за периода 2021 – 2023 г., като се вземат предвид и новите указания и нормативни изисквания на ниво ЕС за борба със заболяването.

Необходимо е да бъде приет от Министерския съвет проекта на Национална програма за действие срещу антимикробната резистентност 2023 - 2027 г., изготвен по подхода „Едно здраве“ (водещо ведомство Министерство на здравеопазването) и да се работи по реализирането на заложените мерки с оглед постигане целите на Зелената сделка за намаляване употребата на антимикробни средства и изпълнение на изискванията на новото законодателство относно ветеринарните лекарствени продукти, свързани с осигуряване събирането на информация за употребените количества антимикробни средства и повишаване осведомеността на земеделските стопани относно добрите практики за намаляване употребата на антимикробни средства.

Предстои да бъде приет проект за изменение и допълнение на Наредба № 42 от 2008 г. за изискванията към ветеринарните лечебни заведения и видът и обемът на ветеринарномедицинската дейност, която може да се извършва в тях, с който да се определят изискванията по отношение на отстоянията между ветеринарна клиника и стационар и изискванията към университетските болници с клиники, както и да стартира работата по изготвяне на проект на наредба, с която ще бъдат въведени в националното законодателство изискванията на Директива 82/475/ЕИО на Комисията от 23 юни 1982 година относно определяне на категориите съставки, които могат да бъдат използвани за етикетирани на комбинирани храни за домашни любимци.

Приоритетно остава предложението на ЕК за Регламент на Европейския Парламент и на Съвета относно устойчивата употреба на продукти за растителна защита и изменение на Регламент (ЕС) 2021/2115, публикувано през м. юни 2022 г.

7. Селекция и репродукция в животновъдството

7.1. Управление на националните генетични ресурси в животновъдството

Изпълнителната агенция по селекция и репродукция в животновъдството (ИАСРЖ) подпомага министъра на земеделието и храните при провеждане на държавната политика в областта на развъдната дейност и управление и съхранение на генетичните ресурси. Агенцията осъществява мониторинг на състоянието на националните генетични ресурси, както и координация на дейностите, свързани с управлението им.

ИАСРЖ участва в управление на националните генетични ресурси в животновъдството чрез ръководство, организиране и участие в дейността на Националния съвет по управление и съхранение на генетичните ресурси. През 2022 г. са проведени 8 заседания на Съвета по секции за отделните направления в животновъдството, където са обсъждани проблемите на съответния бранш и са направени предложения за подобряване на развъдната дейност.

ИАСРЖ координира създаването на нови породи и хибриди животни чрез администриране на дейността на Държавната комисия по породи животни (ДКПР) и извършва необходимите експертизи по същество на всички нива. В рамките на 2022 г. е проведено едно заседание на комисията, като е извършена експертиза по същество и изготвен доклад за предложение за признаване на породата Български спортен кон. В резултат, Патентното ведомство е издало сертификат за признаване на породата. През годината в ДКПР няма постъпили заявления от Патентното ведомство за извършване на експертизи по същество.

Агенцията ежегодно извършва мониторинг на породите във връзка с поддържане и периодично актуализиране на Регистър на развъдните стада от Националния генофонд по чл.18, ал. 6 от Закона за животновъдството.

Експерти на ИАСРЖ определят породна принадлежност по изготвени подробни породни характеристики на отглежданите в страната животни от видовете говеда, биволи, овце и кози. През 2022 г. е определена породна принадлежност на 233 овце. Всички животни са регистрирани като селекционни в интегрираната информационна система Ветис на БАБХ. През годината е определен също така развъден и рисков статус и тренд на изменение на: 29 319 говеда (от три автохтонни и три

комерсиални породи); 17 043 биволи (от една комерсиална порода); 129 250 овце (от деветнадесет автохтонни и три комерсиални породи); 27 928 кози (от четири автохтонни и една комерсиална порода); 803 свине (от една автохтонна и една комерсиална порода); 11 241 коне (от една автохтонна и четири комерсиални породи).

През 2022 г. развъдните организации в страната и ИАСРЖ контролират 28 автохтонни и 13 комерсиални породи, които са обект на подпомагане по Програмата за развитие на селските райони, мярка 10 „Агроекология и климат в направление „Опазване на застрашени от изчезване местни породи“.

Поради заболяването Африканска чума по свинете, от края на 2019 г. до 31.12.2022 г. са унищожени 1 056 свине от автохтонната порода Източнобалканска свиня, вследствие на което статусът и вече е променен на изчезваща порода. Като изчезваща порода могат да бъдат определени и породите „Плевенски кон“ и „Българско червено говедо“. От автохтонните породи тревожно е състоянието на Местната старозагорска овца, Бялата маришка, Местната карнобатска овца и Сакарската овца, а от комерсиалните породи на Карнобатската и Тракийската тънкорунна, на Източнобългарския кон, Дунавския кон и на Дунавската бяла свиня. През годината продължават да се прилагат мерки за възстановяване на две национални породи - Българското кафяво говедо и Българското червено говедо. За Българското кафяво говедо е разработена развъдна програма, като развъдната дейност с породата се поема от две развъдни организации. За развитието на Българското червено говедо е разработен развъден план, който се изпълнява и през 2022 г.

ИАСРЖ поддържа информационна база данни за състоянието на генетичните ресурси по образец на базата EFABIS на Европейската регионална фокусна точка. Националната система е свързана с EFABIS, а последната - с информационната система DAD-IS на Световната организация по прехраната (FAO). Тази интеграция дава възможност за трансфер на данни от националната към европейската и световната информационни системи. Информацията в системата е актуализирана и през 2022 г.

ИАСРЖ управлява и поддържа Национална генетична банка с две хранилища (София и Сливен), в които се съхранява криоконсервирана семенна течност от различни видове и породи животни.

Към края на 2022 г. в Национална генетична банка се съхраняват общо 1 563 908 дози дълбоко замразена семенна течност от 339 разплодника, както следва: от 288 говежди разплодника, 24 биволски разплодника, 17 коча, 7 пръча и 3 жребци от 23 породи говеда, 4 породи биволи, 8 породи овце, 4 породи кози и 3 породи коне, с което се увеличава разнообразието от предлагания за реализация генетичен материал.

Като отделна част от Националната генетична банка Агенцията поддържа и Национален генетичен резерв, който гарантира националния суверенитет на страната по отношение на генетичните ресурси, опазването, възстановяването и устойчивото управление на биологичното разнообразие, както и ограничаване на загубата му.

Към 31.12.2022 г. в Националния генетичен резерв на страната се съхраняват 410 638 дози замразен семенен материал от: 463 говежди и 32 биволски разплодника, 58 коча, 13 пръча и 39 жребца. Дозите са от 28 породи говеда, 4 породи биволи, 21 породи овце, 6 породи кози и 10 породи коне.

За гарантиране на по-висока биосигурност замразеният семенен материал от Националния генетичен резерв се съхранява в две криохранилища - София и Сливен.

ИАСРЖ управлява и поддържа двете Държавни станции за изкуствено осеменяване (ДСИО) в София и Сливен, осигуряващи развъдната дейност и съхранението на генетичните ресурси в страната. В станциите се получава и съхранява дълготрайно разплоден материал от ценни високо продуктивни породи и от застрашени от изчезване и изчезващи местни автохтонни породи животни.

Към края на 2022 г. в ДСИО Сливен се отглеждат 10 разплодника от породите: Българско червено говедо, Холщайн черношарен, Абердин ангус черен и червен, Лимузин, Монбелиард и Българска мурра.

През годината от наличните говежди и биволски разплодници в ДСИО Сливен са произведени 51 855 дози дълбоко замразена семенна течност.

В ДСИО София се поддържа коневъдно депо, в което се отглеждат собствени коне на ИАСРЖ и предоставени по договори. В рамките на 2022 г. от отглежданите жребци в станцията са получени 94 еякулата и са произведени 6 431 дози дълбоко замразена семенна течност.

В изпълнение на десет годишна консервационна Програма за „ex situ” управление на генетичните ресурси в Република България 2015 - 2024, от средата на 2018 г. в ДСИО София се отглеждат кочове и пръчове. Постъпилите кочове и пръчове в ДСИО са по договори за съвместна дейност със съответните развъдни организации. Към края на 2022 г. в ДСИО София се отглеждат 2 коча, 2 пръча, 1 коза, 4 ярета и 3 агнета.

Агенцията е предприела превантивни мерки за опазване и съхранение на породата Източнобалканска свиня във връзка със заболяването Африканска чума по свинете. С цел превенция на риска от загуба на ценен генетичен ресурс е създадена система за реагиране в случаи на природни бедствия, епидемии, промишлени аварии или други непредвидими причини, с тежки последствия за животинските популации. Извършено е клинично обследване на свиневъдно стопанство, което е под селекционен контрол от страна на Асоциация за развъждане и съхранение на Източнобалканската свиня. В резултат от това, в двете бази на Агенцията (Станция за изкуствено осеменяване в гр. Сливен и животновъден обект, собственост на ИАСРЖ в гр. Кюстендил) са налични шест развъдни групи от по 4 свине майки и по един нерез, участващи в две генеалогични схеми.

ИАСРЖ подпомага дейността на развъдните организации при реализиране на развъдните им програми, гарантиране на правилна оценка на селекционните признаци и оценка на развъдната стойност чрез: предоставяне на възможност за изследване на качествените показатели на контролираните признаци в нейните лаборатории; отглеждане на мъжки животни и производство и съхранение на семенен материал; доказване на произхода на разплодни животни в нейната лаборатория.

За целта, Агенцията управлява и поддържа лаборатория за контрол на млечната продуктивност и лаборатория за контрол на вълнодайната продуктивност.

През 2022 г. в държавната лаборатория за определяне на физико-химичния състав на млякото в гр. Сливен са анализирани общо 12 917 проби от краве мляко, което е с 213 броя по малко от предходната година. От тях, 12 622 проби са предоставени от АБРГД – Смолян, 236 Развъдна асоциация Джерсей България – София и 59 са от животни, контролирани от ИАСРЖ.

Лабораторията за изпитване на кочове по собствена продуктивност (гр. Шумен), обслужваща селекцията в тънкорунното овцевъдство, дава възможност да се определи величината на някои селекционни признаци и качеството на вълната по отношение на физико-механичните свойства, рандемана и количеството чисто влакно. През 2022 г. в нея са изследвани 738 проби от вълна, със 73 броя по-малко спрямо предходната година.

ИАСРЖ предоставя на развъдните организации различни варианти за съвместна дейност, сътрудничество и партньорство по отглеждане на мъжки разплодни животни, производство и криоконсервация на сперма от тях. В рамките на 2022 г. с договори за съвместна репродуктивна дейност в базите на ИАСРЖ са отглеждани 10 говежди разплодника, 8 мъжки телета, 2 биволици, 2 коча, 2 пръча, 1 коза, 3 агнета, 4 ярета и 30 жребци, кобили и подрастващи кончета.

През 2022 г. продължава дейността на Национална генетична лаборатория, която служи за достоверно, научно обосновано определяне на породна принадлежност на животните на съвременно ниво, признато от международната общност и позволява извършване на референтни ДНК – анализи. С това се дава възможност за осъществяване на контрол както върху дейността на Развъдните организации, така и по отношение на прилагането на схемите за обвързано с производството

подпомагане в областта на животновъдството. Извършените ДНК анализи разкриват и нови закономерности, необходими при разработване на развъдни стратегии и програми за съхранение на националните генетичните ресурси в животновъдството. През годината в Националната генетична лаборатория е изолирано ДНК от 4 904 проби.

Реализацията на семенен материал на разплодници от националния генофонд се осъществява от 9 лицензирани центъра за съхранение на сперма, като през отчетния период е преустановена дейността на два от тях. В пет центъра е създадена организация за функциониране на 11 подвижни линии, покриващи районите със закрити през годините Центрове за съхранение на сперма.

В рамките на 2022 г. са реализирани общо 25 706 дози сперма (72,1% от млечни породи, 26,3% от месодайни породи и едва 1,6% от биволи), което е с 8 134 броя повече в сравнение с предходната година. От продадените 18 533 дози сперма от млечни породи говеда, най-голям дял заемат тези от Холщайнфризийското говедо – 25,9%, следвано от Българско родопско говедо – 21,1% и Симентал – 19,3%. От месодайните породи най-много дози са реализирани от породата Абердин ангус 64,9% и Лимузин – 28,9%.

През последните години силно нараства интересът за запазване на генетичното разнообразие на животните, използвани за селскостопански цели. С одобрението на Глобалния план на ФАО за действие за опазване на генетичните ресурси в животновъдството, ИАСРЖ е предприела конкретни стъпки за ефективно управление и дългосрочно опазване на генетичното разнообразие в животновъдството. С тази цел е разработена десетгодишна Консервационна програма за *ex situ* управление на генетичните ресурси в България. В нея е предвидено в Държавните станции за изкуствено осеменяване да постъпват разплодници от комерсиални и автохтонни породи говеда, биволи, овце, кози и коне, от които се консервира генетичен материал. С изпълнение на криоконсервационната програма, Националният генетичен резерв и Националната генетична банка ще се обогатят с потенциално полезни гени от 11 породи говеда, 1 порода биволи, 26 породи овце, 4 породи кози и 13 породи коне.

В изпълнение на програмата, през последните години ИАСРЖ е предприела дейности за възстановяване на породата Българско червено говедо. В тази връзка са издирени 13 типични животни, отговарящи на породните описания на породата и е осигурен семенен материал от високо класни бици. В следствие на пожар, през февруари 2022 г. в една от двете ферми с Българско червено говедо всички животни от породата са загинали. Към края на 2022 г. се отглеждат 12 животни от породата Българско червено говедо. Основната цел на развъдната работа с Българското червено говедо е запазване и увеличаване на наличния генофонд и затвърждаване на биологичните качества, осигуряващи типичност, продуктивност и преживяемост на породата. Поради стесненото генетично разнообразие и невъзможност за по-нататъшно развъждане на породата в чисто състояние се пристъпи към благородително кръстосване с бици от породите Англер и Датско червено говедо, тъй като те са участвали в породообразователния процес.

В изпълнение на програмите за спасяване от изчезване и възстановяване на породите Дунавски, Плевенски кон и Български тежковозен кон, и през 2022 г. действат сключените договори на ИАСРЖ с Асоциация за възстановяване и развитие на породите Плевенски кон и Гидран и Асоциация на коневъдите в България. Целта е получаване и стокиране на сперма от жребци от трите породи, извършване на ембриотрансфер, както и естествено покриване на кобили от породата Дунавски и Плевенски кон. В рамките на 2022 г. в Националната генетична банка и Националният генетичен резерв са стокирани 9 751 дози семенна течност от вида коне, което е с 931 дози повече от същия период на 2021 г.

За популяризиране на националните генетични ресурси и развъдната дейност, ИАСРЖ организира и провежда изложения, финансирани от ДФ „Земеделие“ по схемите на държавни помощи. В рамките на 2022 г. е проведено само едно мероприятия в гр. Сливен: Национално животновъдно изложение.

През 2022 г. ИАСРЖ продължава да представлява България в международни органи и организации, свързани с управлението и съхраняването на европейските и световни генетични ресурси в животновъдството и да участва в работни групи, срещи и различни проекти.

7.2. Контрол и координация на развъдната дейност

В рамките на 2022 г. ИАСРЖ е осъществила контрол чрез провеждане на проверка на дейността на развъдните организации, получили подпомагане по схемата на държавна помощ „Помощ за водене на родословна книга и за определяне на продуктивността и генетичните качества на животните“, за животните, кандидатствали за 2021 г. В съответствие с изискванията на схемата, извършените проверки обхващат развъдната дейност с животни, както следва: 1 623 ферми с 125 641 говеда, 259 ферми с 16 248 биволи, 1 989 ферми с 333 629 овце, 364 ферми с 27 836 кози, 32 ферми с 43 980 животни, 6 ферми с 1 022 224 птици, 383 собственика с 8 341 броя коне, 19 529 пчелни семейства, 14 собственика с 362 кучета и 3 ферми със 794 зайци.

При проверките е установено неизпълнение на заявени дейности по Схемата на държавна помощ за създаване и поддържане на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на животните. Развъдните организации са възстановили получената субсидия от ДФ „Земеделие“ в размер на 32 127 лева.

Проверени са 17 Развъдни организации с организирани депа за тестваж по собствена продуктивност. Извършени са теренни проверки за породна принадлежност и допустимост за отглеждане в депа на 710 млади мъжки животни.

ИАСРЖ е осъществила контрол върху дейностите по организирането и провеждането на изложения от Развъдните организации по Схеми на държавна помощ – „Помощ за участие в изложения“ през 2022 г. на ДФ „Земеделие“.

В рамките на 2022 г. Агенцията е извършила проверки на девет киноложки изложби, две национални изложения на коне с представени животни от „Асоциация на коневъдите в България“, две овцевъдни - организирани от „Обединени български животновъди“ и „Асоциация за развъждане на породата Ил дьо Франс в България“, както и проверка на „Национална асоциация за развъждане на млечни овце“ – гр. Велико Търново и на „Асоциация за развъждане на млечни породи кози“ – гр. Русе за представяне на животни на „Национален събор на овцевъдите“ гр. Лясковец.

ИАСРЖ е осъществила проверки за спазването на развъдни програми от бенефициентите, субсидирани по мярка 10 „Агроекология и климат“ от ПРСР. За неспазване на развъдни програми през 2022 г. са санкционирани 16 бенефициента от проверени 1 785.

Агенцията осъществява контрол на държавните племенни ферми, като през годината е проведен един пролетен и един есенен преглед на коневъдните стада в ДП „Кабюк“.

През годината ИАСРЖ е извършила планови проверки на 43 развъдни организации (13 в говедовъдство и биволовъдство, 23 в овцевъдство и козевъдство, 2 в коневъдство, 1 в зайцевъдство, 1 в пчеларство, 1 в свиневъдство и 2 в кинология). В проверените развъдни организации не са констатирани организационно-административни нарушения. В резултат на извършените проверки са изключени от селекционен контрол и свалени от системата Ветис на БАБХ 1 257 животни от следните видове: говеда, биволи, овце и кози.

Нов елемент при контрола на дейността на развъдните организации през 2022 г. е проверка за функционалност и пълнота на данните в родословната книга на контролираните животни. Целта на проверката е да се направи мониторинг на дигитализацията на електронната родословна книга и поддържането ѝ със специализиран софтуерен продукт за нуждите на развъдната дейност. Дигитализацията в животновъдството позволява да се интегрират съвременни технологии, които позволяват провеждането на повече по обем и качество операции и позволява на ИАСРЖ ефективно да управлява и контролира развъдната дейност.

Извършена е извън планова проверка по постъпил сигнал за нарушения, подаден от БАБХ. В резултат на установените пропуски в проверявания животновъден обект, Агенцията се е самосезирала за цялостна проверка на „Развъдна асоциация на аборигенни породи овце от Западна

България“, при която е установено неизпълнение на дейности, заложи в развъдната програма. Изготвен е доклад с предложение за отнемане на разрешението за извършване на развъдна дейност.

По постъпили жалби от физически лица са осъществени една теренна и една документална проверки за установяване достоверност на твърденията по постъпилите жалби.

По жалби и сигнали подадени от юридически лица е извършена проверка на Българска национална организация на зооинженерите за развъждане на породите селскостопански животни.

През 2022 г. са осъществени проверки на Развъдна асоциация млечни овце в България, Организация на развъдчиците на Българското кафяво говедо и Асоциация на коневъдите в България. Резултатите от извършените проверки на място относно декларираните обстоятелства са предоставени на Комисията за признаване на развъдни организации и за одобряване на развъдни програми.

През годината 3 организации са признати за развъдни с одобрени 8 развъдни програми по породи.

Поради липса на одобрени развъдни организации в страната за определени породи, през 2022 г. ИАСРЖ продължава да извършва селекционна дейност по видове и породи, както следва: говедовъдство - с 12 говеда, овцевъдство - с 609 овце и козевъдството – с 527 кози. С тази дейност се дава възможност на фермерите, отглеждащи посочените породи, за които няма създадени развъдни организации, да кандидатстват по схемите за обвързано подпомагане за животни под селекционен контрол.

Във връзка с прилагането на схемите за обвързано с производството подпомагане в сектор „Животновъдство“ за животни под селекционен контрол са извършени проверки за определяне на животните под селекционен контрол, както и отразяване на одобрените животни в системата Ветис на БАБХ. През 2022 г. от ИАСРЖ в системата Ветис са отразени: 135 102 говеда от 18 породи; 15 506 биволи от една порода; 356 926 овце от 34 породи; 34 897 кози от 10 породи; 12 266 коне от 18 породи.

Качеството на разплодният материал, произвеждан, постъпващ и разпространяван на територията на страната, се контролира от ИАСРЖ чрез поддържане на национален регистър на мъжките разплодни животни и Регистър на развъдните стада от националния генофонд.

Към 31.12.2022 г. в Регистъра на мъжките разплодни животни са включени: 2 506 говежди бика, 236 биволски бика, 9 110 коча, 1 282 пръча, 328 жребци, 300 нерези, 122 кучета и 67 зайци.

В Регистъра на развъдните стада е вписана информация, както следва: говедовъдство – 1 746 стада с 140 270 животни, биволовъдство – 292 стада с 15 875 животни, овцевъдство – 2 109 стада с 348 145 животни, козевъдство – 366 стада с 33 492 животни, свиневъдство – 33 стада с 42 216 животни, коневъдство – 896 собственици с 12 033 животни, птицевъдство – 15 стада с 1 791 811 птици. В регистъра са включени и 169 пчелина с 21 213 пчелни семейства, 33 собственици на кучета от породи със стопанско значение с 413 кучета, както и 3 собственици на зайци със 719 животни.

През 2022 г. в регистъра на вносителите на биологични продукти е регистриран 1 вносител, с подадени 5 уведомления за вътреобщностна търговия и 1 за внос от трети страни. Внесени са дози дълбоко замразена сперма от 96 говежди разплодника от 12 породи говеда: ХГ, КГ, Симентал, Джерсей, Вагу, Херефорд, Лимузин, Абердин Ангус, Блонд д'Акитен, Шароле, Салер и Белгийско синьо.

8. Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност

8.1. Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия

8.1.1. Основни приоритети на научните изследвания в ССА

Научноизследователската дейност на Селскостопанска академия (ССА) е свързана с разработването на проекти от национално и общоевропейско значение в областта на селското стопанство, агроекологията и хранителната промишленост, насочени към постигане на устойчиво

българско земеделие, продоволствена сигурност и качествени, безопасни и здравословни храни за обществото.

ССА осъществява своята дейност в рамките на държавната аграрна политика, Общата селскостопанска политика на Европейския съюз и Националната стратегия за развитие на научните изследвания (2017-2030).

През 2022 г. научно-приложните изследвания са насочени приоритетно към научни области, свързани с развитието на иновации, икономиката и обществото, а именно:

- Здраве и качество на живот. Превенция, терапия, зелени, сини и екотехнологии, биотехнологии, екохрани;
- Опазване на околната среда. Екологичен мониторинг. Оползотворяване на суровини и биоресурси. Пречистващи и безотпадни технологии;
- Социално-икономическо развитие и управление.

През годината в структурните звена към ССА са разработени общо 250 научноизследователски проекти. От тях, 114 проекта са финансирани от бюджетната субсидия на Академията; 78 - от Фонд „Научни изследвания“ (ФНИ); 5 - от Министерство на образованието и науката (МОН) и 53 - от национални и международни организации и ведомства.

Водеци са изследванията, насочени към: запазване, възстановяване и устойчиво управление на почвените ресурси и агроecosystemите; оценка и смекчаване на въздействието на климатичните промени; технологии и иновации в конвенционалното и биологично земеделие.

В областта на генетичните и селекционни изследвания са провеждани експерименти за създаване на нови сортове с повишена продуктивност и качество, адаптирани към пазара и климатичните промени, както и за възпроизводството на генетичното разнообразие от местни сортове като ценно национално богатство.

Разработвани са научноизследователски проекти за: проучване, поддържане и увеличаване на разнообразието от животински видове и аквакултури; стратегии за управление на националните генетични ресурси в животновъдството; качество на фуражите и иновации в храненето на животните.

Научноизследователските проекти в направленията традиционни и нови храни, и напитки, дълготрайно и качествено съхранение на хранителните продукти се разработват и с участието на международни партньорски организации. Въз основа на анализи са разработени стратегии за жизненни селски райони, осъществява се мониторинг и оценка на изпълнението на различни програми и схеми на МЗХ, обхващащи селските райони.

ССА и нейните структурни звена продължават да поддържат генофонд, който включва 105 976 растителни образци и 19 559 животни от различни породи.

Учените в ССА продължават да работят по приоритетите, залегнали в Зелената сделка, като стратегиите „От фермата до трапезата“ и „Биоразнообразие“, Плана за нулево замърсяване на въздух, води и почви, кръгова икономика, възстановяване на екосистемите, както и Дигитализацията на земеделието в съответствие с европейската дигитална декада (2020-2030).

Ключов аспект от дейността на ССА през 2022 г. е участието ѝ в 4 проекта: за модернизиране на научната инфраструктура, което ще повиши качеството на научните изследвания и престижа на Академията като научна организация.

През годината ССА е взела участие в 6 национални научни програми (ННП): ННП „Опазване на околната среда и намаляване на риска от неблагоприятни явления и природни бедствия“; ННП „Здравословни храни за силна биоикономика и качество на живот“; ННП „Интелигентно растениевъдство“; ННП „Интелигентно животновъдство“; ННП „Млади учени и постдокторанти“ и ННП „Стимулиране на публикационната активност в авторитетни международни научни списания и отворения достъп до научна информация“.

В рамките на тези програми учените от ССА създават нови сортове и хибриди от икономически важни селскостопански култури, чрез които се цели да се подобри сортовата структура в страната и да се внедрят в производството култури с висок адаптивен потенциал към климатичните промени, устойчивост на болести и неприятели, високи агрономически и хранителни качества. Изследват влиянието на начините на земеползването, отговорни за изменението на качеството на подземните води в силно натоварени агроекосистеми, както и формите на замърсяване на водите и почвите, причинени от промишлеността и енергетиката. Проучват влиянието на редуцираното напояване върху добива и качеството на културите. Изграждат демополета за презентирание на сортове, които са подходящи за отглеждане в условията на биотичен и абиотичен стрес, свързан с климатичните промени. Създават и поддържат полски колекции от основни култури. Провеждат експедиции за издирване, идентифициране и съхранение на диви овощни видове и стари локални сортове.

През 2022 г. учените от ССА са участвали активно в разработването на Програма за местни традиционни и регионални традиционни продукти за периода 2021-2031 г. Програмата разглежда насърчаването на местните производства и ресурси, като мярка за редуциране на замърсяванията, свързани с транспорта и осигуряване на продоволствена сигурност.

8.1.2. Създадени и внедрени в производството научни продукти

Създаването и усъвършенстването на сортовете е една от най-важните задачи на ССА. В ежегодното издаваната от ИАСАС Официална сортава листа на страната през 2022 г. са вписани 307 сертификата за сортове културни растения, разпределени в списък А и Списък Б. Списък А (зърнено-житни култури – 156, технически култури - 48, фуражни култури – 23) включва 227 сорта. В списък Б са включени 80 сорта (зеленчуци – 35, лоза – 39, медицински и ароматни култури – 6).

Поддържаните сертификати за породи животни са 8 (7 за породи копринена пеперуда и 1 за порода шаран).

Научните продукти, получили правна закрила през 2022 г. са 17 на брой (16 за зърнено-житни и 1 за техническа култура). Запазва се тенденцията за създаване на сортове с добра адаптивност и пластичност към промените в агроклиматичните условия, добра продуктивност и качество, позволяващи развитие на устойчиво и конкурентноспособно земеделие в България.

ССА е участвала в изпълнението на над 100 броя лицензионни, дистрибуторски и търговски договори с Македония, Молдова, Турция, Русия, Румъния и Украйна. Български сортове са вписани в сортовите листи на Сърбия, Турция, Румъния, Северна Македония и Китай.

Изпълнени са над 30 договора за продажба на сертифицирано бубено семе и селскостопански животни със страни от Европа, Великобритания, Австралия и Америка.

През 2022 г. Академията е осъществила иновативни научни разработки в сътрудничество с Института по криобиология и хранителни технологии - София и Института по животновъдни науки - Костинброд.

8.1.3. Трансфер на знания и научни продукти

В научните звена на Академията са създадени 54 демонстративни полета и ферми, с производствена и образователна цел. През 2022 г. ССА е поддържала 31 демонстрационни полета и е организираща провеждането на 31 открити дни за запознаване на фермерите с нови сортове културни растения и породи селскостопански животни, с иновативни селекционни, растително-защитни, агрохимически и технологични решения и практики.

През годината са открити 4 постоянни и временни магазини. Учените от ССА са изнесли 341 лекции и доклади, взели са участие в 153 радио- и телевизионни предавания, публикували са 175 материали в пресата, свързани с даване на препоръки към земеделските производители и с обяснението на научни факти. Проведени са анкети за събиране на мнения сред различните заинтересовани групи (селекционери, производители, преработватели, търговци, кулинари и консуматори). Специалисти от Академията са консултирали фермерите по въпроси, свързани със сортовата структура на отглежданите култури в съответните региони, борбата срещу болести и

неприятели, конкурентоспособността и рентабилността на отделните видове производства. Изготвени са 650 становища и експертни заключения за фермери, кооперации, ведомства и търговски фирми. В Центъра за професионално обучение към ССА са проведени 63 обучителни курса по различни специалности от професия „Фермер“. Проведени са 56 научно-практически конференции и кръгли маси, посветени на съвременното земеделие, икономиката и маркетинга. Поделенията на ССА са взели участие в 41 изложения и панаири от национален и местен характер.

8.1.4. Квалификационна структура на учените и обучение на докторанти

През 2022 г. в ССА са работили 482 учени, като продължава неблагоприятната тенденция от последното десетилетие за намаляване на техния брой.

През годината в структурните звена на Академията са се обучавали 41 докторанти. Новозачислените докторанти са 10. Дипломи за придобита ОНС „Доктор“ са получили 8 докторанти. Обучението на докторантите се осъществява в 21 научни института на ССА по 31 докторски програми (общо 56 акредитации), от 8 професионални направления в 4 научни области, одобрени от Националната агенция по обучение и акредитация (НАОА).

8.1.5. Специализирана научна периодика

През 2022 г. са публикувани 1 185 научни труда, от които 257 публикации в списания с импакт фактор и импакт ранг и 323 статии в общата база данни на Web of Science (All databases). Статиите в реферирани чуждестранни и български списания с научно рецензиране са 600, а публикуваните монографии и глави от книги - 5. Броят на цитиранията е над 2 500, от които 1 930 са в списания от листите на Web of Science и Scopus.

8.2. Съветническа дейност

Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ) оказва съдействие на земеделските стопани, като предоставя съветнически услуги от специалисти с подходящо образование и опит. Фермерите получават консултации и съвети както по въпроси, свързани с тяхното подпомагане по различни схеми и мерки с европейско и национално финансиране, така и по различни технологични и специализирани въпроси, особено за иновациите в земеделието. Службата чрез обучения подпомага младите земеделски стопани за повишаване на техните знанията и квалификация. Подобрените знания и умения водят до увеличаване на конкурентоспособността и жизнеспособността в малките стопанства, и развитие на управленските бизнес умения на управителите на тези стопанства.

НССЗ подпомага трансфера и приложението на научните и практическите достижения в областта на земеделието, като по този начин оказва съдействие за усъвършенстване на връзката „научни изследвания – съвети в земеделието – земеделски бизнес“. През 2022 г. са увеличени дейностите, свързани с организиране на демонстрационни събития, с цел подобряване на взаимното обучението и обмен на знания между земеделските стопани и засилване на връзката между тях. Като обичайна практика продължава провеждането на онлайн обучения/семинари.

Службата провежда професионални обучения, курсове, семинари, информационни дейности и обучения по ключови компетентности за земеделските стопани, чрез лицензирания Център за професионално обучение към НССЗ.

Организиран се и се провеждат изнесени приемни (консултантски дни) в различни населени места, които са отдалечени от областните центрове, с цел улесняване достъпа на земеделските стопани до консултантските услуги.

НССЗ разпространява сред земеделските стопани полезна информация и популяризира добрите практики по кандидатстването и изпълнението на проекти по Програмата за развитие на селските райони (ПРСР). Всички консултации, които НССЗ предоставя, са безплатни за земеделските стопани.

През 2022 г. експертите от Териториалните областни офиси (ТОО) на НССЗ са предоставили безплатни консултации на кандидати за подпомагане по ПРСР 2014-2020 г. - по подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“ и по подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади

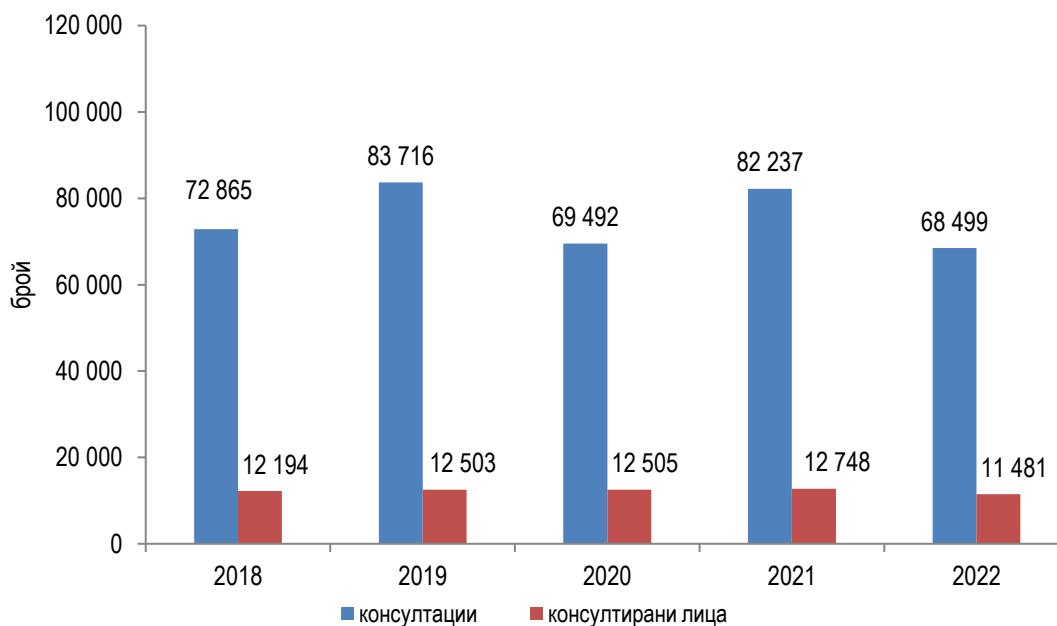
земеделски стопани“. Консултантската помощ включва изготвяне на проектни предложения, окомплектоване на документите към проектните им предложения, а също така и техническа помощ при подаването им в ИСУН 2020.

През октомври 2022 г. са създадени 28 мобилни общински центрове/офиса (МОО) към съветническата служба, които обхващат територията на 96 общини в страната. Със създаването на МОО се цели да се улесни достъпът на малките земеделски стопанства до специализирани консултантски услуги, както и да се подобри капацитетът на участниците в организацията за трансфер на знания и иновации.

През 2022 г. общо 11 481 лица са получили 68 499 консултации от експертите на НССЗ. В сравнение с 2021 г. се наблюдава намаление на броя на консултираните лица с 10% и на консултациите със 17%. Спадът в броя на консултираните лица се дължи на увеличаване на обема и времетраенето на всяка консултация.

Целевите групи, към които основно са насочени дейностите на НССЗ са: земеделски стопани, които вече са започнали своята земеделска дейност (в тази група преобладават малките земеделски стопанства); лица, които искат да започнат земеделска дейност; лица, живеещи в селските райони, включително и собственици на гори.

Фигура V.6. Общ брой предоставени консултации и консултирани лица за периода 2018-2022 г.

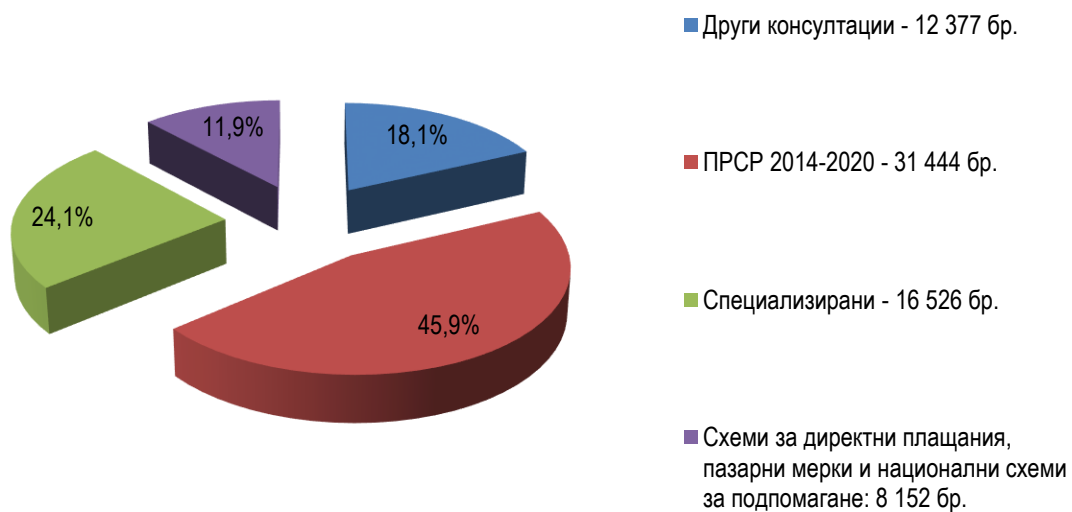

Източник: НССЗ

През 2022 г. експертите от Службата са направили 2 397 посещения на място в земеделските стопанства, което е с над 10% повече спрямо 2021 г. При посещение на място в стопанствата им фермерите получават конкретни съвети и оценка на условията, в които се отглеждат селскостопанските култури и животни. Това съдейства за повишаване на количеството и качеството на произведената продукция при спазване на европейските норми и стандарти.

В рамките на 2022 г. експертите на НССЗ са предоставили 5 788 консултации по теми, касаещи Третия национален план за действие по изменение на климата (НПДИК) за периода 2013-2020 г. По теми, свързани с различни дейности с пряк или косвен ефект върху намалението на емисии на парникови газове са консултирани 3 871 лица - с 33% по-малко спрямо 2021 г.

Фигура V.7. Предоставени консултации по вид за 2022 г.

Източник: НССЗ

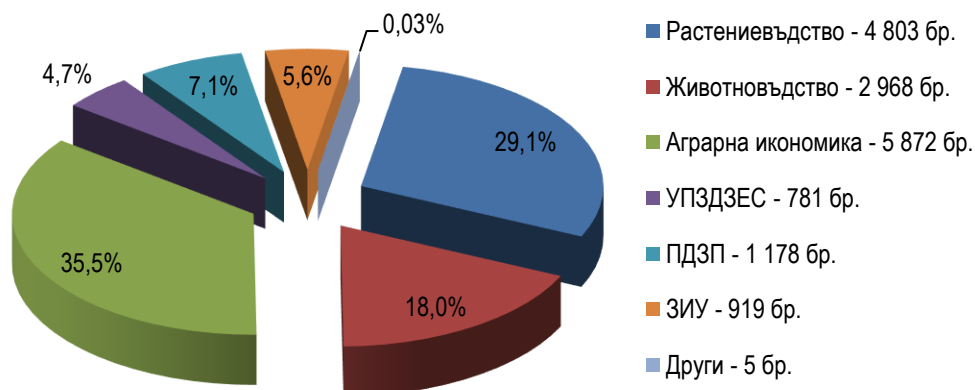
Водещо място през годината заемат консултациите по ПРСР 2014-2020 г. - 31 444 броя (около 46% от всички консултации). В сравнение с 2021 г. те отбелязват спад от 16%. Този вид консултации са свързани главно с възможностите за подпомагане по подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“, подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски производители“, подмярка 4.1.2 „Подкрепа за инвестиции в земеделски стопанства“, мярка 9 „Създаване на групи и организации на производителите“ и мярка 11 „Биологично земеделие“ от ПРСР 2014-2020 г.

На второ място се нареждат специализираните консултации с 16 526 броя, като в сравнение с предходната година при тях също се наблюдава намаление, с 18%. Тематиката на специализираните консултации, предоставени през 2022 г., може да се обобщи в следните основни направления: аграрна икономика – 5 872; растениевъдство (в т.ч. биологично растениевъдство) – 4 803; животновъдство (в т.ч. биологично животновъдство) – 2 968; правила за добра земеделска практика (ПДЗП) – 1 178; законоустановени изисквания за управление (ЗИУ) - 919; условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние (УПЗДЗЕС) - 781; други (агростатистика, рибарство и аквакултури, управление на гори) – 5.

Консултациите от група „Схеми за директни плащания, пазарни мерки и национални схеми за подпомагане“ през 2022 г. наброяват 8 152. Най-голям интерес в тази група е проявен към консултациите, касаещи: Схемата за единно плащане на площ; Схемата за обвързано с производството подпомагане за плодове и зеленчуци; Национална програма по пчеларство; Национални схеми за подпомагане и държавни помощи и плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда.

Предоставените консултации от групата „Други“ са общо 12 377. Около 38% от тях са относно регистрацията и пререгистрацията на земеделските стопани по Наредба 3 от 1999 г. Най-често от тези консултации се интересуват лица, за които земеделието е била спомагателна дейност в последните години или нямат необходимия опит и искат да превърнат селскостопанското производство в основна дейност. На следващо място в тази група са консултациите относно „Други регистрационни, разрешителни и лицензионни режими, свързани със земеделието“, „Сключване на договори за ползване на земеделски земи“, „Регистрация в БАБХ (растителна защита), водене на дневници и издаване на документи“.

Фигура V.8. Разпределение на предоставените специализирани консултации през 2022 г.

Източник: НССЗ

8.2.1. Професионални обучения

Центърът за професионално обучение (ЦПО) към НССЗ е лицензиран от Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО). В него се извършва висококачествено обучение с практическа насоченост в областта на земеделието, с цел подпомагане на професионалната кариера и индивидуалното развитие на фермерите. Учебните програми са разработени от експерти на НССЗ и са съобразени с изискванията за продължаващо професионално обучение. ЦПО организира обучения за фермерите в удобно за тях време и място, без да се налага да отсъстват от своите стопанства. Всички обучения са безплатни за регистрираните по Наредба 3/1999 г. земеделски стопани.

През 2022 г. в ЦПО са обучени общо 177 лица (земеделски стопани и експерти) в следните направления: „Законоустановени изисквания за управление /ЗИУ/ и стандартите за добро земеделско и екологично състояние на земята“, „Спазване на трудовото законодателство, в т.ч. осигуряване на здраве и безопасност при работа за работещите в земеделието“, „Иновативни технологии при отглеждане на пчели и производство на пчелни продукти“ и „Агроекология“.

Предлаганите професии и специалности са от образователна област „Селско, горско и рибно стопанство“, по професионалните направления: „Растениевъдство и животновъдство“, „Градинарство (паркове и градини)“ и „Горско стопанство“, съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение от Закона за професионалното образование и обучение.

8.2.2. Подобряване на връзката „научни изследвания - съвети в земеделието - земеделски бизнес“

НССЗ осъществява тясно сътрудничество с различни организации за подпомагане на трансфера на научни знания и достижения, в т.ч. с научните институти на Селскостопанска академия, Аграрен университет – Пловдив, Тракийски университет - Стара Загора, Икономически университет - Варна, Русенски университет „А. Кънчев“, Лесотехнически университет - София, Българска академия на науките – Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, Областните дирекции по безопасност на храните към Българска агенция по безопасност на храните, дирекции „Инспекции по труда“ към Главна инспекция по труда, териториалните дирекции на Национална агенция за приходите и др.

През 2022 г. са проведени общо 105 съвместни информационно-обучителни събития (част от които онлайн), като в тях са се регистрирали над 3 300 лица. В семинарите са участвали 174 лектори извън експертите на НССЗ.

На семинарите са представени специализирани теми, свързани с информация за дейността на Службата, за възможностите за подпомагане на стопаните по ПРСР 2014-2020 г. и чрез директни плащания, а също така за Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони на Република България за периода 2023 – 2027 г.

8.2.3. Информационно осигуряване

През 2022 г. експертите на НССЗ са организирали 219 информационни мероприятия (без да се включват изнесените приемни), в т. ч.: 170 семинари и информационни срещи, 29 семинари с демонстрации и 20 мероприятия във формат информационен щанд, кръгла маса, работна среща. Общият брой на участниците в информационните събития е 5 719.

През годината са проведени общо 860 изнесени приемни (с 21 % повече спрямо 2021 г.), като консултираните по този начин лица са 2 503. Целта на изнесените приемни дни е да се разшири и улесни достъпът до консултантски услуги на земеделските стопани, чиито стопанства са отдалечени от областните градове. По време на изнесените приемни фермерите получават актуална информация и съвети в областта на земеделието и за възможностите за подпомагане по мерки от ПРСР 2014-2020 г., схемите за директни плащания и националните схеми за подпомагане.

Изготвени и разпространени са 149 информационни материали (информационни листовки, брошури, бюлетини, календар на земеделския стопанин) по актуални теми и проблеми, които да подпомогнат работата на земеделските стопани.

Полезна информация за земеделските стопани се предоставя и чрез интернет сайта на НССЗ и социалните медии.

8.2.4. Агрохимични анализи

Направленията на лабораторната дейност на „Център за изпитване и оценка на пригодността и качеството на почвите“ (ЦИОПКП) са свързани с изискванията за подобряване на дейността и повишаване конкурентоспособността на стопанствата. Центърът е в помощ на малките земеделски стопанства при получаване на консултантски пакети от експерти на Службата.

В ЦИОПКП се извършват агрохимични анализи на почвени проби за киселинност, усвоими фосфор и калий, минерален азот (амонячен и нитратен), общ азот в почви, определяне на активен калций, определяне на хумус и определяне на норма за варуване на кисели почви.

През 2022 г. в лабораторията са постъпили 748 почвени проби от 384 лица, на базата на които са изработени 793 броя проби за 4 031 определения (анализи). Въз основа на извършените анализи са изготвени 496 препоръки за торене. Постъпилите почвени проби са основно във връзка с предоставянето на консултантски пакети по подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“ по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“ от ПРСР 2014-2020 г.

8.2.5. Дейност на НССЗ по подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“

През 2022 г. стартира изпълнението на проект „Предоставяне от НССЗ на консултантски пакет на млади земеделски стопани“ по подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за земеделски и горски стопани“ от мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“ от ПРСР 2014-2020 г. Чрез изпълнението на проектното предложение се улеснява процесът на навлизане на млади земеделски стопани в селскостопанския сектор, както и възможността за кандидатстване на потенциални кандидати по подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“ от мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ от ПРСР 2014-2020 г. Експертите от НССЗ подпомагат младите фермери при подаването на проектните им предложения и разработването на бизнес план. Те предоставят информация и съвети за изискванията, условията и дейностите, които младите земеделски стопани трябва да спазват и извършват по време на изпълнение на проектните предложения.

За периода на прием на заявления (02.11.2022 г. - 30.01.2023 г.) за получаване на консултантски пакет по подмярка 2.1.1 са приети 363 заявления от млади фермери. Въз основа на тях експертите на Службата са изготвили 362 бизнес-плана.

От всички изготвени проектни предложения по подмярка 6.1, 258 или 71% са за растениевъдни стопанства, 79 за животновъдни стопанства и 25 за смесени производства.

8.2.6. Дейност на НССЗ по подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства”

На този етап НССЗ е единствената съветническа организация, одобрена от ЕК да предоставя консултантски услуги на малките земеделски стопанства по стартиралата през 2016 г. подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства” по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“ от ПРСР 2014-2020 г.

По подмярка 2.1.2 НССЗ предоставя напълно безплатно шест основни консултантски пакета, допринасящи както за икономическо развитие и укрепване на малките земеделски стопанства чрез модернизация и технологичното обновление, така и за подобряване на опазването на околната среда и борба с климатичните промени.

Общият брой на подадените заявления за получаване на консултантски пакет по подмярката през 2022 г. е 1 419, въз основа на които са изготвени 1 454 писмени доклада. Над 99% от подадените заявления са приключили с предоставяне на земеделските стопани на заявените консултантски пакети.

8.2.7. Дейност на НССЗ по мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ от ПРСР 2014-2020 г.

През месец ноември 2021 г. стартира процедура чрез подбор по подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“ от мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ от ПРСР 2014-2020 г. В тази връзка НССЗ е провела процедура за прием на заявления за получаване на консултантски пакет, включващ изготвяне на бизнес-план и основна информация за проектното предложение, за кандидатстване по подмярка 6.3.

През периода на прием (01.12.2021 г. – 25.02.2022 г.) по подмярка 6.3 в ИСУН 2020 са регистрирани 1 629 заявления, част от които са се повтаряли. От подадените заявления експертите на Службата са изготвили 1 223 проектни предложения по подмярката.

По приема по подмярка 6.3 кандидатите развиващи само растениевъдно производство са 669 (54%), само животновъдна дейност - 400 (33%) и 154 (12%) се занимават и с двете. Относно специализацията на стопанствата, 346 (28%) са тясно специализирани в направление „Пчеларство“, 313 (26%) отглеждат основно трайни насаждения, а 132 (11%) отглеждат зеленчукови култури.

8.2.8. Обща селскостопанска политика 2021-2027 г.

Един от акцентите в Общата селскостопанска политика след 2022 г. и новия програмен период 2023-2027 г. е насърчаване и подпомагане на дейностите, насочени към по-широкото използване на съвременните технологии, знания и иновации. Тези дейности ще бъдат подкрепяни в държавите членки чрез Системите за знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС/AKIS), с цел взаимодействие между хората и организациите, насърчаване на взаимното обучение, генериране, споделяне и използване на знания и информация, свързани със селското стопанство. Системите следва да включат голямо разнообразие от участници - земеделски производители, съветници, изследователи, образователни и обучителни институции, доставчици на суровини, търговци на дребно, представители на медии, министерства, обединени в национални или регионални системи AKIS за генериране и/или обмен на знания. Връзката между тези лица се осъществява от съветническите организации във всяка държава-членка. В България тази роля се изпълнява от НССЗ.

През 2022 г. във връзка със стратегическите решения на ЕС по отношение на новата ОСП за периода 2023-2027 се подготви Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони на България. В него са отразени десетте основни цели, които ЕС поставя по отношение на ОСП в

социалната, екологичната и икономическата сфера, в т.ч. и целта за стимулиране на знанията и иновациите.

Основните предизвикателства за постигане в съответствие със Зелената сделка, целят да увеличат приноса на селското стопанство на ЕС към действията по изменение на климата, да подобрят управлението на природните ресурси, да осигурят справедлива икономическа възвръщаемост за земеделските производители и да засилят опазването на биологичното разнообразие.

През 2022 г. НССЗ работи активно по подготовката и прилагането на Системата за знания и иновации в земеделието (СЗИСС/AKIS), тъй като консултантските услуги, споделянето на данни, знания и умения са от ключово значение, за да могат всички участници в хранителната система да станат устойчиви.

8.2.9. Международна дейност

НССЗ е член на Европейската асоциация на организациите, предоставящи съветнически услуги в областта на земеделието и селските райони (Европейски форум на съветническите служби в областта на селските райони (EUFRRAS) и Мрежата на съветническите организации от Югоизточна Европа (SEASN)).

През 2022 г. Службата е взела участие в следните проекти и програми:

- проект „Свързани в мрежи европейски ферми за стимулиране на взаимното обогатяване на знанията и използването на иновации чрез демонстрации (NEFERTITI) по Програма Хоризонт 2020. Проектът приключи успешно през септември 2022. В него НССЗ участва в Работен пакет 7 „Комуникация и разпространение на практически ориентирани резултати за демонстрационни дейности“. В резултат е създадена уеб базирана платформа и комплект за обучение за организиране на демонстрационни събития в земеделските стопанства;
- проект „Свързване на съветниците за подкрепа на интерактивните иновации в земеделието и горите“ (i2Connect), стартирал през ноември 2019 г. Основната цел на проекта е включването на земеделските стопани и ползватели на гори в интерактивни иновативни процеси. Интернет страницата на проекта съдържа полезна информация за СЗИСС/AKIS системите и за интерактивни иновативни практики;
- задача „Осигуряване на комуникацията в социалните медии“, като дейностите на НССЗ са свързани със събиране и обработка на подходяща информация за проекта и последващо публикуване на съобщения в социалните медии;
- проект „Опазване на водите от замърсяване от селското стопанство, чрез разработване на методология за мониторинг и докладване на планове за действие срещу замърсяването с нитрати“ по Програма IPARD за Република Турция. Целта на проекта е да се подобри качеството на водните ресурси от селскостопанското замърсяване в Турция, опазването на околната среда и повишаване устойчивостта на земеделските стопанства към изменението на климата;
- проект „Техническа помощ за прилагане на земеделските съветнически услуги в северната част на Кипър“, в консорциум с NIRAS IC (Полша). По проекта е разработена концепция на пилотна изследователска и демонстрационна програма в областта на селското стопанство;
- проект „Подкрепа за оперативната структура на IPARD в Република Сърбия“ (Управляващ орган и Агенция IPARD). Основната цел на проекта е да подкрепи сектор „Земеделие и развитие на селските райони“ на Република Сърбия за прилагането на ОСП, като подготовка и за присъединяване към ЕС;
- проект „Европейска мрежа от пилотни земеделски стопани, прилагащи и демонстриращи интелигентни решения от полза за климата за въглеродно неутрална Европа“ (Climate Farm Demo) по програма Хоризонт Европа. Проектът подкрепя прилагането на земеделски практики за интелигентно (прецизно) земеделие от полза за климата на територията на целия ЕС, с цел

намаляване на парниковите газове до 35 %. По този начин се подпомага изпълнението на Плана на ЕС за постигане на целите за климата до 2030 г.;

- проект „Модернизиране на земеделието чрез по-ефективни и ефикасни Системи за знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС/АКИС)” по програма Хоризонт Европа. Основната цел на проекта подобряване капацитета на участниците в СЗИСС/АКИС за по-ефикасно функциониране на системата и осъществяване на прехода към устойчиво управление и използване на природните ресурси в селското стопанство и горите;
- проект „Свързване в мрежа и мобилизиране на селскостопанската съветническа общност в ЕС за подкрепа на прехода към интелигентно земеделие от полза за климата“ (ClimateSmartAdvisors). Изпълнението му стартира през април 2023 г. Основната цел на проекта е засилване и укрепване на селскостопанската съветническа общност в ЕС, в резултат на което да се прилагат земеделски практики за интелигентно (прецизно) земеделие от полза за климата.

9. Борба с градушките

Географското положение и орографията на страната предопределят България като една от страните в Европа с високи честота и мощност на градовите процеси.

През последните години се наблюдава увеличаване на честотата и силата на опасните явления като градушки, наводнения, торнада и мълнии. Прогнозите, направени въз основа на числени модели при различни сценарии за климатичните изменения, потвърждават това увеличение и в бъдеще. Един от географските райони, в които се прогнозира значително нарастване на екстремните случаи, е Югоизточна Европа.

Независимо от наблюдаваните колебания през годините в степента на градова активност, България е сред страните, където тенденцията за нарастване на честотата и силата на градовите процеси се запазва.

Защитаваната от Изпълнителната агенция „Борба с градушките“ (ИАБГ) територия през 2022 г. е приблизително 52 млн. дка, като се използват ракетен и самолетен способ.

Чрез изградената от ИАБГ метеорологична радарна мрежа се осигурява наблюдение на атмосферните процеси над България. Въз основа на получената информация се изготвят краткосрочни прогнози за неблагоприятни атмосферни явления над територията на страната, като силни щормове, мълнии, порои и градушки. Метеорологична радарна информация се предава денонощно на определени структури към Министерство на вътрешните работи, Военновъздушни сили, Държавно предприятие „Ръководство въздушно движение“, Национален институт по метеорология и хидрология, Държавно предприятие „Управление и стопанисване на язовири“ и Столична община. Интернет сайта на Агенцията предоставя постоянно метеорологична информация за атмосферни процеси и свързаните с тях валежи през различните сезони от годината.

Съвместни екипи на ИАБГ и Областните дирекции „Земеделие“ провеждат обследвания за поражения от градушки в защитаваните територии след всяко въздействие. Агенцията получава информация за засетите площи, състоянието и фазата на развитие на културите, реколтирани площи, среден добив и др.

Сезон 2022 г. се определя с „висока степен на градова активност” за Южна и Северна България.

Въз основа на синоптични прогнози и фазата на развитие на селскостопанските култури в защитаваните територии, през 2022 г. активният сезон за противоградова защита с ракетен способ на територията на страната е открит на 21 април и е закрит на 5 октомври.

Началото на активния сезон за противоградова защита със самолетен способ е започнал на 24 май 2022 г., а краят му е сложен на 27 септември 2022 г.

9.1. Активни въздействия с ракетен способ

Противоградова защита с ракетен способ се прилага в областите Видин, Монтана, Враца, Плевен, Пазарджик, Пловдив, Стара Загора, Хасково и Сливен, а защитаваната територия възлиза на 22 млн. дка.

През 2022 г. в Северна и Южна България с ракетен способ са проведени 295 въздействия по градузащита в 79 дни, като са обработени 1 185 градоопасни облаци. Общото време на обработка е над 217 часа. Засевът е осъществен чрез използването на 15 171 ракети.

През месец април активни въздействия по градузащита са проведени в периода 25 - 28 април, когато над България преминава поредица от студени атмосферни фронтове. Проведени са 7 въздействия, като са обработени 19 градоопасни облаци с обща продължителност на обработка над 7 часа.

През месец май са проведени 61 въздействия в 13 дни. Обработени 234 клетки със сумарно време на обработка 3 112 минути.

Характерно за месец юни е високата честота на образуване на градоопасна купесто-дъждовна облачност. Синоптичната обстановка над страната е динамична, като често преминават циклони и свързаните с тях фронтални системи. С по-голяма интензивност и масовост се отличават градовите процеси, развили се на 3, 9 и 14 юни. Общо за месеца са проведени 89 въздействия в 20 дни. Обработени са 339 градоопасни клетки, с време на въздействие 3 619 минути.

През месец юли дните с изразена атмосферна неустойчивост, водещи до продължителни процеси с бурно развитие на купесто-дъждовна облачност намаляват спрямо предходния месец. Отличават се процесите на 2 и 5 юли. Проведени са 43 активни въздействия върху 195 градоопасни облачни клетки, като сумарното време на обработка за целия месец е 1 842 минути.

Месец август се отличава с нетипично висока честота на конвективните процеси. Общо са проведени 70 въздействия върху 322 градоопасни клетки на 18 дати, като обработката е в продължение на 2 971 минути. По-голямата част от операциите по активни въздействия (45 на брой) са осъществени в Южна България.

Въпреки че циркулационните условия през месец септември носят характера на постепенен преход от лято към есен, през 2022 г. са проведени 24 активни въздействия. Обработени са 75 градоопасни клетки, в продължение на 1 064 минути, на общо 7 дати. Открояват се въздействията по противоградова защита на 2-ри септември.

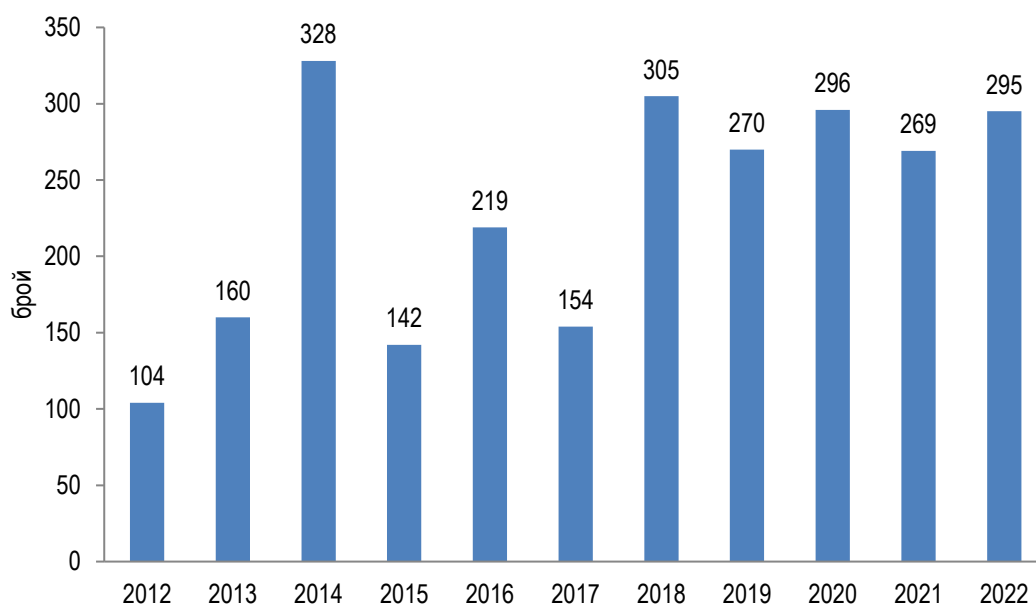
През месец октомври е проведено само едно въздействие в с. Поповица, област Пловдив на 2-ри октомври, като е обработена една градоопасна клетка.

През целия сезон на активни въздействия, град с поражения върху селскостопански култури в защитаваната от ИАБГ с ракети територия има само от 11 обработени клетки, на 6 дати през месеците май, юни, юли и август. Пораженията от градушки, нанесени върху селскостопанската продукция обхващат 7 057 дка, със среден процент на поражение 45,34%.

Основните причини за пораженията в защитаваната с ракетен способ територия през 2022 са:

- недостатъчен засев поради наложени забрани за стрелба;
- намалена концентрация на изкуствените конкурентноспособни ледообразуващи ядра и нарушаване темпа на засев поради ограничаване стрелбата над населени места (забранени сектори за стрелба);
- недостатъчен засев и прекъсване на обработката поради възникнали на ракетните площадки или командния пункт технически проблеми по време на работа (аварии, привършване на ракети, проблеми със софтуерите и др.);
- недостатъчно количество реагент поради разположение на областта за засев извън обсега на ракетните площадки.

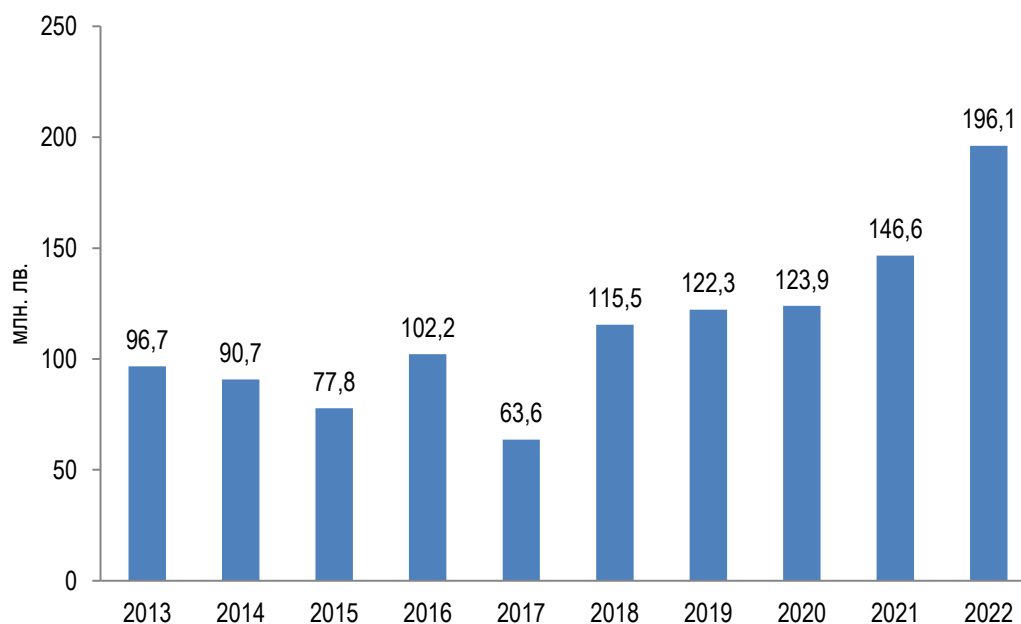
Фигура V.9. Проведени въздействия в системата за противорадова защита с ракетен способ през периода 2012 – 2022 г.

Източник: ИАБГ

Съгласно възприетата Методика за определяне икономическата ефективност на противорадовата защита, през 2022 г. стойността на спасената продукция в резултат на проведени от ИАБГ активни въздействия чрез ракетен способ се оценява на 196 млн. лева.

Фигура V.10. Стойност на спасена от градушки продукция с ракетен способ през периода 2013 – 2022 г., млн. лева

Източник: ИАБГ

9.2. Активни въздействия със самолетен способ

Със самолетен способ се защитава територия от 30 млн. дка в Северна Централна и Североизточна България. Предимството на самолетния способ е, че чрез него се защитават и урбанизираните територии за разлика от ракетния способ, където има забрана за стрелба към населените места.

Провеждането на операциите по засев на градоопасни облаци се ръководи от Оперативен център, разположен на летище Горна Оряховица, област Велико Търново. Там са позиционирани още Звеното за техническо и линейно обслужване на самолетите (което включва инженери и техници), както и Звеното от пилоти на самолетите.

За операциите по засев на градоопасни облаци от самолети се прилага методология, която включва:

- използване на софтуер ТИТАН, чрез който се извършва идентификация, проследяване, анализ и свръхкраткосрочна прогноза на гръмотевични бури;
- проследяване на траекторията на самолетите по телеметрични данни (височина и скорост);
- използване на радио-комуникационно оборудване от самолетите и Оперативния център.

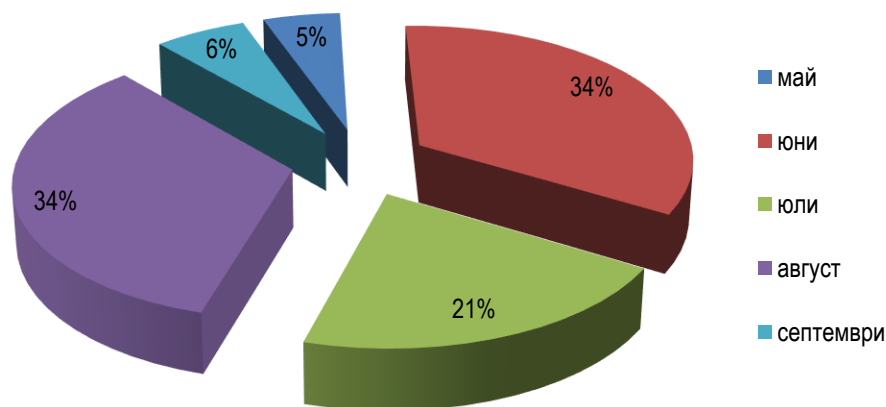
За изпълнението на проекта са използвани три самолета, оборудвани със система за запалване на палки с реагент сребърен йодид (AgI), разположена на полукрилата, зад двигателите. Един от самолетите е оборудван със система за изстрелване на пиропатрони с реагент AgI.

При изпълнението на противоградова защита със самолетен способ през 2022 г. са разрешени полети на самолетите както в неконтролираното въздушно пространство до 3 000 м, така и в контролираното въздушно пространство на Република България. След определянето на възможността за засев във върха на облака с пиропатрони е разрешено и извършването на противоградови въздействия и в подхода за кацане на летище Варна.

През активния сезон в защитаваната чрез самолетен способ територия са наблюдавани конвективни процеси от многоклетъчен тип – линейни и клъстери, като преобладаващите са клъстери. В малка част от дните са наблюдавани и локални конвективни процеси или изолирани едноклетъчни клетки.

Въздействия със самолетен способ са проведени в 43 дни и са обработени 325 градоопасни клетки. Най-много дни с въздействия има през месеците юни и август, като през този период са обработени 221 градоопасни клетки.

Фигура V.11. Процентно разпределение на брой въздействани градоопасни клетки по месеци на 2022 г.

Източник: ИАБГ

През периода на противоградова защита са изразходвани общо 4 963 палки и 4 579 пиропатрони. Разходът зависи от продължителността на живот на облачната клетка в градоопасен стадий и мощността ѝ, определена чрез радарните ѝ характеристики.

През 2022 г. поражения от градушка върху земеделските култури, при използването на самолетен способ за защита са установени на 4 дати през месец юни. Пораженията са засегнали 11 хил. дка, със среден процент на поражения 28,66 %.

Основните причини за пораженията в защитаваната със самолетен способ територия през 2022 г. са свързани с:

- развитие на конвективна облачност в ранните сутрешни часове, извън работното време на летище Горна Оряховица;
- затруднена обработка поради закъсняване или липса на разрешение за засев в подходите за кацане и излитане на летище Варна;
- труден достъп до областта на засев на градоопасната клетка поради спазване изискванията за безопасност на полетите;
- голяма дистанция на самолетите от нова бързоразвиваща се клетка и необходимото време за долитането до нея;
- невъзможност от смяна на височината на засев (разрешава се полет само на определено полетно ниво).

10. Намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса

10.1. Прилагани регулаторни режими в системата на МЗХ

В началото на 2023 г. Министерството на земеделието и храните направи годишен преглед на регулаторните режими, прилагани в системата през 2022 г. Целта на прегледа е идентифициране на възможностите за намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса и гражданите, създаване на по-добри условия за развитие на бизнеса чрез подобряване достъпа и повишаване качеството на публичните услуги, както и постигане на по-висока ефективност на публичните разходи.

Основният механизъм за постигането на тази цел е премахване на ненужните регулаторни режими и оптимизиране на процедурите за прилагането им, внедряване на електронно предоставяне на административни услуги и увеличаване обема на публично достъпната информация за бизнес-операторите и за гражданите.

Очакваните резултати от намаляването на регулаторната тежест за бизнеса са: повишаване конкурентоспособността на българското земеделие; осигуряване на възможност за бизнеса да планира въздействието от регулирането; стимулиране развитието на икономическата активност; гарантиране на равни условия за осъществяване на стопанска дейност и създаване на условия за лоялна конкуренция.

В процеса на идентифициране на действащите регулаторни режими в системата на МЗХ са анализирани всички специални закони и наредби в областта на земеделието, храните, горите и рибарството.

След извършения преглед на регулаторните режими в системата на МЗХ към 1 януари 2023 г. са идентифицирани 168 броя регулаторни режима, свързани с регулиране на стопанската дейност в областта на селското стопанство, рибарството и горите, а именно:

- лицензионни - 10 броя;
- регистрационни - 65 броя;
- разрешителни - 83 броя;
- удостоверителни - 3 броя;
- уведомителни - 3 броя;
- съгласувателни - 4 броя.

От общия брой регулаторни режими, 44 се администратират от МЗХ – Централно управление, а останалите 124 – от различни структури от системата на министерството.

10.2. Предприети през 2022 г. мерки за намаляване на регулаторната и административната тежест за бизнеса

Поради политическата обстановка в страната и липсата на редовно заседаващо Народно събрание в периода на работа на служебното правителство, през 2022 г. е затруднено приемането на промени в действащата нормативна уредба. В резултат от това, част от планираните и подготвени за 2022 г. промени в нормативните и поднормативните актове, свързани с облекчаване на регулаторни режими, администрирани от МЗХ и неговите структури, не са приети от Народното събрание и Министерския съвет.

Така например, проектът на нов Закон за виното и спиртните напитки, предвиждащ облекчения на някои от режимите, не е приет от Народното събрание, тъй като срокът на изготвената оценка на въздействие е изтекъл и проектът е архивиран.

Същевременно, с ПМС № 218 от 29.07.2022 г. е приета Тарифа за таксите, които се събират в ИАПВ, обн., ДВ, бр. 62 от 5.08.2022 г., в сила от 01.09.2022 г., с която се определя размер на таксите, дължими при заявяването на услуги за някои режими, за които до този момент не са събирани такси. Това води до утежняването на следните режими:

- Заверка на сертификат, издаден от Регионални лозаро-винарски камари, за произход на грозде, предназначено за производство на вина;
- Издаване на сертификат за безопасност на виното за вино, предназначено за износ в трети страни;
- Издаване на удостоверение за производство на сортово вино.

11. Управление на рисковете и кризите в земеделието

В изпълнение на заложените в Програмата за управление на рисковете и кризите в отрасъл „Земеделие“ мерки за ограничаване на негативното влияние на идентифицираните рискове върху земеделието, горите и рибарството през 2022 г. са предприети действия по следните основни направления:

- Ограничаване на последиците от световната пандемична криза от COVID-19 и дестабилизацията на пазарите на земеделски продукти и суровини за производството им в резултат от руската агресия срещу Украйна с цел осигуряване на продоволствената сигурност на страната;
- Стабилизиране и повишаване на доходите на земеделските стопани и създаване на условия за развитие на ефективно земеделско производство;
- Ограничаване на потенциалните опасности и управление на факторите за възникване на огнища със заразни заболявания при животни и растения;
- Ограничаване на потенциалните рискове за възникване на наводнения и горски пожари;
- Преодоляване на вредното влияние и материалните щети от възникналите санитарни кризи в животновъдството и растениевъдството;
- Ограничаване на последиците и преодоляване на вредното въздействие и загуби за земеделските стопани от възникналите природо-климатични бедствия, полски и горски пожари;
- Запазване и възстановяване на биологичното разнообразие на речните и морски басейни и горите.

Управлението на рисковете в земеделието, хранително-вкусовата промишленост, рибарството и горите в България, както и ограничаването на възможностите за евентуалното им проявление, са от съществено значение за осигуряване на устойчиво развитие на тези сектори. Изпълнението на мерките за управление на идентифицираните рискове се финансира чрез средства от европейските фондове и от държавния бюджет на Република България.

Основните направления, за които са изразходвани финансови средства през 2022 г., са за изпълнение на мерки и дейности за:

- превенция срещу заразни болести по животните и растенията;
- ограничаване на вредното влияние на природо-климатичните явления;
- подкрепа на доходите на земеделските стопани и заетите лица в сектор „Рибарство“;
- повишаване конкурентоспособността на секторите, обвързани с първичното производство на селскостопанска продукция, рибарството, малките и средни предприятия от хранително-вкусовата промишленост;
- опазване на природните ресурси и биологичното разнообразие;
- финансова подкрепа за преодоляване на недостига на ликвидност за земеделските стопани от първичното селскостопанско производство - предприятията, засегнати пряко или непряко от сериозните затруднения в икономиката, причинени от руската военна агресия срещу Украйна, ограничителните мерки (санкции), наложени от Съюза или от неговите международни партньори.

Предприетите мерки и действия за преодоляване на негативното влияние на идентифицираните рискове в земеделието, хранително-вкусовата промишленост, рибарството и горите се разделят на три основни групи, в зависимост от естеството си: санитарни рискове, природо-климатични рискове и икономически рискове. Към тях следва да се добавят и мерките за преодоляване на негативните последици в селскостопанското производство, предизвикани от световната пандемия от COVID – 19 и руската инвазия в Украйна, тъй като те имат съществено значение за поддържане на финансовата стабилност и доходност на земеделските стопанства.

11.1. Санитарни рискове

11.1.1. Специфични рискове в сектор „Животновъдство“

Санитарните рискове в сектор „Животновъдство“ се управляват чрез три инструмента – държавни помощи, мерки по Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) 2014-2020 и контрол при трансгранично преминаване при внос на пратки в ЕС от трети страни и при движение на пратки между държави членки.

• Държавни помощи

С цел превенция върху разпространението на заразни болести при животните, най-използваният в България инструмент е подпомагане на земеделските стопани чрез държавни помощи, а именно: „Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерките по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните“ и „Помощ за компенсиране на разходите при отстраняване и унищожаване на мъртви животни“.

Изплатените финансови средства за изпълнение на мерките по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните през 2022 г. са с общ размер 19 125 026,17 лева, а ползвателите на предоставената субсидирана услуга са 2 467 броя. Финансовият ресурс е разпределен на регистрирани ветеринарни лекари и на Българската агенция по безопасност на храните за закупуването на диагностикуми и ваксини.

През 2022 г. изразходваният финансов ресурс за отстраняване и унищожаване на мъртви животни като превенция срещу разпространението на заразни заболявания по животните и впоследствие по хората е в размер на 7 994 559 лева.

• Мерки по Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) 2014-2020

С Шестото изменение на ПРСР 2014-2020, одобрено с решение на ЕК от 27.04.2020 г., в ПРСР 2014-2020 е включена нова мярка 5 "Възстановяване на селскостопанския производствен потенциал и въвеждане на подходящи превантивни мерки". Мярката има две подмерки 5.1 „Подкрепа за

инвестиции в превантивни мерки, насочени към ограничаване на последствията от вероятни природни бедствия, неблагоприятни климатични явления и катастрофични събития“ и подмярка 5.2 „Инвестиции за възстановяване на потенциала на земеделските земи и на селскостопанския производствен потенциал, нарушени от природни бедствия, неблагоприятни климатични явления и катастрофични събития“.

Мярка 5 е стартирала с бюджет 31 471 690 евро или 61 553 275 лева публични средства. През 2022 г. не са провеждани приеми на проектни предложения по подмярка 5.1 „Подкрепа за инвестиции в превантивни мерки, насочени към ограничаване на последствията от вероятни природни бедствия“.

- **Контрол при трансгранично преминаване при внос на пратки в ЕС от трети страни и при движение на пратки между държави членки**

Управлението на рисковете от заразни заболявания при животните при трансгранично преминаване при внос на пратки се извършва чрез изпълнението на програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните и план за вземане на проби от фуражи и храни от животински и неживотински произход.

11.1.2. Специфични рискове в секторите „Растениевъдство“ и „Гори“

Идентифицираните санитарни рискове в секторите „Растениевъдство“ и „Гори“ са свързани с разпространението на карантинни вредители по растенията и растителните продукти и болести, вредители и абиотични фактори в горите.

Изразходваният финансов ресурс за управление на рисковете в секторите „Растениевъдство“ и „Гори“ през 2022 г. е в размер на 16 151 887 лева, с около 1,3% по-малко в сравнение с 2021 г. Относителният дял на финансовите средства, изразходвани през 2021 г. и 2022 г. за управление на рисковете на икономически важни вредители по растенията и растителните продукти, е около 99%, а за управление на риска от щети, нанесени от болести, вредители и абиотични фактори в горските територии - около 1% от общата сума за управление на санитарните рискове в секторите „Растениевъдство“ и „Гори“.

Финансирането на дейностите и мерките за управление на този риск е чрез публични средства от държавния бюджет на Република България и със средства на държавните предприятия в сектор „Гори“.

С цел ограничаване разпространението на карантинни вредители и икономически важни вредители по растенията и растителните продукти, през 2022 г. ДФЗ е администрирал 4 схеми за държавни помощи за сектор „Растениевъдство“, а именно:

- Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по Национална програма от мерки за контрол на Доматен минаращ молец - *Tuta absoluta* Meyrick (Lepidoptera);
- Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятели по картофите от сем. Телени червеи (Elateridae);
- Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма за контрол на вредителите в трайните насаждения през зимния период;
- Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBAL G.A.P.

Общият размер на изплатените средства за държавни помощи по посочените схеми за 2022 г. е 8 926 645 лева, което представлява увеличение с 9,5% спрямо 2021 г. и с 12,3% спрямо 2020 г. В същото време, през 2022 г. продължава тенденцията на намаление на броя на земеделските стопани подали заявление за подпомагане и получили достъп до финансиране - с 1,9% спрямо предходната 2021 г. и с около 58% в сравнение с 2020 г.

За последните 3 години най-голям е относителният дял на предоставените финансови средства по държавната помощ за контрол на вредителите по трайните насаждения, следвани от тези за контрол на почвените неприятели по картофите от сем. Телени червеи (Elateridae).

Управлението на рисковете от карантинни вредители при растенията при трансгранично преминаване при внос на пратки се извършва чрез изпълнението на мониторинговите програми за обследване на вредители по растенията.

Превантивните дейности за ограничаване на негативното влияние от разпространението на болести, вредители и абиотични фактори върху горските територии, които се извършват от ИАГ и Държавните предприятия, се изразяват в идентифициране на насажденията и извършване на необходимите лесовъдни и лесозащитни мероприятия в засегнатите от биотични и абиотични повреди части от тях; въздушно пръскане срещу листогризеци насекоми; провеждане на лесозащитни дейности; извършване на санитарни и принудителни сечи.

11.2. Природо-климатични рискове

В контекста на Европейската политика за ограничаване на негативните последици от климатичните промени, наблюдавани през последните 15-20 години, управлението на природо-климатичните рискове за селскостопанското производство се нарежда на първо място спрямо другите видове идентифицирани рискове. Силната зависимост на селското и горското стопанство от природните фактори характеризира природо-климатичните рискове като „особено големи“, оказващи силно влияние върху земеделското производство и опазването на биологичното разнообразие.

Едни от най-честите причини за възникването на бедствия, които могат да бъдат пагубни за селскостопанското производство, са природо-климатичните явления – градушки, наводнения, засушаване и т.н. Изхождайки от необходимостта от адаптиране към климатичните промени, превенцията срещу природни рискове включва редица дейности, осигуряващи адекватни мерки за предотвратяване и редуциране на възможното вредно въздействие до допустими нива. Тези дейности са насочени към изграждане на системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони, почистване на коритата на реки и изграждане на защитни съоръжения.

С цел превенция срещу природо-климатичните явления, ежегодно чрез държавния бюджет на страната се финансират дейности за ограничаване вредното им въздействие върху земеделието. Те са насочени към:

- борба с градушките;
- мерки за недопускане на наводнения;
- ограничаване на вредното въздействие на продължителното засушаване върху земеделското производство;
- ограничаване на вредното въздействие на горските пожари.

Изразходваните финансови средства през 2022 г. за превенция на вредното въздействие на природо-климатичните фактори са в най-голям размер от трите последни години – 65 450 106 лева, което е с 19,5 млн. лева или с 42,5% повече в сравнение с 2020 г.

Общият размер на изразходваните финансови средства за изпълнение на мерки за превенция срещу негативното влияние на природо-климатичните събития през последните три години – 2020 г., 2021 г. и 2022 г., е 159 279 645 лева. Най-голям е размерът на финансовите средства за противоградова защита, а най-малък – за превенция срещу горски пожари.

11.3. Икономически рискове

Икономическите рискове са свързани главно с намаляване на доходите на земеделските стопани, конкурентоспособността и ограничаване на пазарното позициониране и предлагане на българската земеделска продукция. Комплексният резултат от всички фактори (производствени, пазарни, природо-климатични), оказващи влияние върху селскостопанското производство, е

намаляване на доходите на земеделските стопани и екстензивно развитие на селскостопанското производство.

Динамиката на пазарната конюнктура създава предпоставки за нестабилност и за ограничаване възможността от реализация на земеделската продукция, в резултат на което в някои сектори се наблюдават колебания в доходите на земеделските стопани. Тези колебания са по-силно изразени в растениевъдството поради силната зависимост на производството от природо-климатичните условия.

Основните инструменти, използвани за управление на икономическите рискове, са обхванати в схемите за директни плащания, държавните помощи, Програмата за развитие на селските райони 2014-2020, Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019-2023 г. и Програмата за морско дело и рибарство 2021-2027 г.

11.4. Преодоляване на негативните последици, предизвикани от световната пандемия от COVID – 19 и от руската инвазия в Украйна

Пандемията от COVID-19 показва уязвимостта на европейската хранителна верига в случай на сериозни затруднения при доставките. Съществуващите мерки в рамките на Общата селскостопанска политика и други, имащи отношение политики на ЕС спомогнаха за смекчаване на най-сериозните случаи на недостиг и за ускоряване на възстановяването, но също така очертаха и необходимостта от бързо планиране и адекватни съвременни действия за преодоляване на бъдещи кризи.

В края на 2021 г. и през 2022 г. след появата на нови и по-слабо вирулентни щамове на вируса COVID-19, както в България, така и в много от държавите по света започнаха постепенно да отпаднат въведените ограничителни мерки. С това започна процес на възстановяване на търговските и туристическите потоци, както и нормалното ежедневие на гражданите.

Въпреки това, ефектите от епидемията от COVID-19 продължиха да оказват влияние върху производителите и преработвателите на земеделска продукция и през 2022 г., а процесът на възстановяването им беше затруднен от следващата голяма криза - войната в Украйна.

С цел подпомагане възстановяването на земеделските производители и на предприятията от агрохранителната индустрия от неблагоприятните ефекти на епидемията от COVID-19, бяха разработени схеми за подпомагане на селскостопанския сектор чрез държавни помощи и чрез мерки по Програмата за развитие на селските райони (ПРСР), както следва:

- **Временна рамка за мерки за държавна помощ в подкрепа на икономиката в условията на епидемичен взрив от COVID-19**

За подпомагане на държавите членки, с цел преодоляване на последиците от пандемията от COVID-19, беше дадена конкретна възможност от Европейската комисия чрез „Съобщение на Комисията - Временна рамка за мерки за държавна помощ в подкрепа на икономиката в условията на сегашния епидемичен взрив от COVID-19“, за разработване на временни мерки за държавна помощ за осигуряване на ликвидност и достъп до финансиране на предприятията, които през този период са изправени пред внезапен недостиг на средства, за да им се даде възможност да се възстановят от настоящото положение.

В тази връзка е разработена схема за подпомагане „Помощ за подкрепа за осигуряване на ликвидност на земеделските стопани за преодоляване на негативното икономическо въздействие от COVID-19“ (за подпомагане на едри преживни животни, дребни преживни животни, пчелни семейства, плодове и зеленчуци) през 2022 г. Общо изплатената субсидия е в размер на 143 463 861 лева, а броят на общо подпомогнатите земеделски стопани е 26 674.

- **Пазарни смущения в сектора на свинското месо, в резултат от войната в Украйна, COVID-19, намаление на износа за Китай и разпространение на африканска чума по свинете в ЕС**

През 2022 г. секторът на свинското месо се характеризира с изключително трудни пазарни условия, поради рестрикциите, свързани с ограничаването на Африканската чума по свинете,

повишените производствени изисквания в клиниците в условията на пандемията от COVID-19, свръхпредлагането на свинско месо на европейския пазар, високите разходи за фуражи, както и затруднения износ, предизвикан от инвазията в Украйна. За да се постигне баланс между търсенето и предлагането, Европейската комисия предприе мерки за предоставяне на финансова помощ чрез въвеждането на извънредна подкрепа за сектор „Свиновъдство“ с Регламент за изпълнение (ЕС) 2022/470 от 23 март 2022 г. за предоставяне на помощ за частно складиране на свинско месо и за предварително определяне на нейния размер. Целта на схемата е да се регулират средните пазарни цени в Европейския съюз, като се възстанови пазарното равновесие чрез временно изтегляне на свинско месо от пазара.

На 1 април 2022 г. стартира прием на заявления за подпомагане по временната извънредна схема за помощ за частно складиране на свинско месо. На базата на приетите заявления за складиране на свежо свинско месо са сключени 5 договора на стойност 94 759,40 евро с левова равностойност 185 330 лева.

- **Преодоляване на негативните последици за селскостопанското производство, предизвикани от руската инвазия в Украйна**

В резултат от възникналата геополитическа криза, предизвикана от руската военна агресия срещу Украйна и наложени от ЕС или неговите международни партньори санкции срещу Русия, през 2022 г. се създаде значителна икономическа несигурност, нарушиха се търговските потоци и веригите на доставки, което доведе до сериозно повишение на цените на голяма част от производствения ресурс за селското стопанство. Голямата зависимост на страните от ЕС от вноса на енергия, торове и фуражи от Украйна, Русия и Беларус доведе до значително нарастване на производствените разходи за земеделското производство и производството на храни.

В тази връзка ЕС прие редица мерки, насочени към повишаване ликвидността на земеделските стопани от първичното производство, преодоляване на пазарните дисбаланси и създаване на непрекъснатост на стопанските дейности.

През 2022 г. тези мерки са обединени по 3 направления:

- Пазарни мерки за стабилизиране на определени селскостопански сектори, засегнати от инвазията в Украйна и от икономическата криза;
- Временна рамка от мерки за държавни помощи при кризи в подкрепа на икономиката след агресията на Русия срещу Украйна;
- Извънредно временно подпомагане на земеделските стопани и малките и средни предприятия, особено засегнати от последиците на руското нашествие в Украйна, които се финансират чрез ПРСР 2014-2020.

11.5. Мерки за управление на кризите в земеделието

11.5.1. Управление на икономическата криза в лозаро-винарския сектор, предизвикана от пандемията от COVID-19

Пакетът кризисни мерки включва Мярка „Събиране на реколтата на зелено“, която представлява пълното отстраняване на гроздовете, докато са все още зелени, така че добивът от заявената площ да се сведе до нула. Подпомагането цели да компенсират българските гроздопроизводители, които не могат да пласират своята продукция поради ниско търсене на винено грозде за суровина. По мярката е изплатена финансова помощ от Европейския фонд за гарантиране в земеделието (ЕФГЗ) в размер на 945 960,19 лв.

Друга кризисна мярка, предвидена от ЕК и приложена своевременно в лозаро-винарския сектор в страната, е продължаване на периода на увеличаване размера на подпомагането по всички мерки от Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор. Увеличеният размер на подпомагането по мерките в сектора е както следва: по мярката „Преструктуриране и конверсия на лозя“ помощта е 90% (вместо 75%) от направените допустими разходи; по мерки „Застраховане на

реколтата“, „Популяризиране в трети държави“, „Инвестиции в предприятия“ и „Събиране на реколтата на зелено“ помощта е 70% (вместо 50%).

11.5.2. Санитарни кризи и кризи, причинени от неблагоприятни климатични и природни бедствия

През 2022 г. в страната са обявени следните локални санитарни кризи и кризисни ситуации, причинени от природни бедствия в секторите „Животновъдство“ и „Растениевъдство“:

- За сектор „Животновъдство“ са обявени локални санитарни кризи в няколко области на страната, свързани с болестите инфлуенца по птиците, африканска чума по свинете, а също и настъпили кризисни ситуации, причинени от природни бедствия – неблагоприятни метеорологични събития;
- За сектор „Растениевъдство“ на почти цялата територия на страната са обявени кризисни ситуации, причинени от неблагоприятни климатични условия и природни бедствия – измръзване, осланяване, буря, пороен, проливен, непрекъснат дъжд с ураганен вятър, наводнение, преовлажняване на земеделски площи, градушка и суша - засушаване.

С цел преодоляване на негативното въздействие на възникналите кризисни ситуации, както и намаляване на материалните щети за земеделските производители, през 2022 г. са предприети следните мерки:

- овладяване на възникналите огнища на остри заразни заболявания по животните;
- ограничаване разпространението на заразни заболявания по животните;
- предоставяне на финансови средства на земеделските стопани като държавно подпомагане чрез допълнително осигурени средства от държавния бюджет на Република България;
- държавна помощ за компенсиране на материалните щети по загинали животни и унищожени пчелни кошери в резултат на природни бедствия;
- държавна помощ за компенсиране на щетите по земеделските култури, причинени от неблагоприятни климатични събития, които могат да бъдат приравнени на природни бедствия;
- помощ de minimis съгласно Регламент (ЕС) № 1408/2013 г.

VI. ГОРСКО СТОПАНСТВО

1. Характеристика на горските територии

Общата площ на горите и горските територии в България към 31.12.2022 г. възлиза на 4 273 126 ха, от които 3 926 058 ха са залесена площ (вкл. и клек).

Площта на горските територии е 3 955 790 ха, от които 2 889 748 ха (73,1%) горски територии - държавна собственост, управлявани от държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите, 172 362 ха (4,4%) държавни гори, стопанисвани от МОСВ (в т. ч. резервати и поддържани резервати - 33 386 ха; Национален парк „Рила“ - 53 480 ха; Национален парк „Пирин“ - 40 332 ха и Национален парк „Централен Балкан“ - 45 164 ха), 11 269 ха (0,3%) държавни горски територии, предоставени за управление на Учебно-опитни горски стопанства, 441 858 ха (11,2%) горски територии - собственост на общини, 381 068 ха (9,6%) горски територии - собственост на физически лица и 59 485 ха (1,5%) горски територии - собственост на юридически лица (в т. ч. 17 062 ха горски територии - собственост на религиозни общности).

Площта на земеделски територии, притежаващи характеристиката на гора по смисъла на чл. 2 от Закона за горите (гори върху земеделски територии) е 317 336 ха, от които: 30 943 ха (9,8%) гори върху земеделски територии - държавна собственост, 186 720 ха (58,8%) гори върху земеделски територии - общинска собственост, 76 519 ха (24,1%) гори върху земеделски територии - собственост на физически лица, 11 637 ха (3,7%) гори върху земеделски територии - собственост на юридически лица (в т. ч. 2 232 ха гори върху земеделски територии - собственост на религиозни общности) и 11

113 ха (3,5%) гори, временно стопанисвани от общината. Останалите 0,1% са земеделски територии с неизяснена собственост.

Общата горска площ е с 2 857 ха повече в сравнение с 2021 г. Залесената площ се е увеличила с 4 668 ха, до 3 926 058 ха, като това се дължи основно на инвентаризацията на неустроени до сега територии, заети от гори. Залесената площ в горските територии е 3 610 429 ха, със 7 864 ха повече спрямо година по-рано.

Площта на горски територии е 3 955 790 ха, с 6 264 ха повече в сравнение с 2021 г.

Площта на горите върху земеделски територии е намаляла с 3 407 ха, до 317 336 ха.

Отчита се увеличение на площта на държавните горски територии с 2 993 ха, което се дължи основно на инвентаризацията на новозалесени територии, на закупуване от страна на държавните предприятия на гори, собственост на физически лица, както и на административни производства за промяна на предназначението от земеделска в горска територия. Площта на Учебно-опитните стопанства намалява с 2 ха, в резултат на безвъзмездно предоставяне на четири имота от УОГС „Георги Ст. Аврамов“ на Министерство на енергетиката за язовир „Яденица“.

Площта на общинските горски територии се увеличава с 3 935 ха, което се дължи основно на извършени процедури за промяна на предназначението от земеделска в горска територия. Горите върху земеделски територии - общинска собственост нарастват с 2 929 ха.

Площта на държавните гори, стопанисвани от МОСВ е със 175 ха по-малко спрямо предходната година, поради коригирано дублиране на площи.

Недървопроизводителната площ намалява с 214 ха, до 306 586 ха. Незалесената горска площ се свива с 2 698 ха - от 44 777 ха на 42 079 ха, в резултат на преценка на голини и поляни, както и по-точно картиране при извършването на инвентаризацията на горите и горските територии. Незалесената горска площ намалява с 1 597 ха, до 40 482 ха, вследствие на извършени нови залесявания през 2022 г.

Въпреки появилите се самозалесени площи, залесената площ на иглолистните гори е с 2 364 ха по-малко спрямо предходната година. Това се дължи на водените сечи във връзка с биотични нападения от корояд и масово съхнене на боровите култури извън ареала, които в последствие се възобновяват с местни широколистни видове, на продължаващото увеличение на смесените иглолистно-широколистни насаждения, получени след създаването и последващо стопанисване на иглолистни култури, както и на провежданата през последните години политика за трансформация на иглолистните насаждения и култури, създадени извън естествения им ареал на разпространение. Тази тенденция ще продължава и за в бъдеще.

Широколистните високостъблени гори са с 2 165 ха повече, поради превръщане на издънкови насаждения във високостъблени, залесяване на пожарища, ветровали, самозалесяване на незалесени горски територии, преценка на иглолистни култури и насаждения с ниска производителност и трансформиране на част от иглолистните гори в широколистни.

Издънковите гори за превръщане се увеличават с 5 089 ха след приобщаване към горските територии на насаждения, отнасяни до момента към категорията на т. н. „неустроени гори“ и на преценка на иглолистни култури, смесени с широколистни издънкови видове.

Нискостъблените гори намаляват с 222 ха, вследствие на преценка на част от акациевите и келявгабърови насаждения, в които преобладават други издънкови и/или високостъблени дървесни видове.

Общото ползване от възобновителни и отгледни сечи за горските територии, осъществено през 2022 г., е в размер на 7 644 163 куб. м стояща маса, което се равнява на 94,5% от предвидените по горскостопански план (лесоустройствен проект) 8 091 492 куб. м стояща маса.

От тях, 3 880 949 куб. м са от възобновителни сечи. Изпълнението на възобновителните сечи спрямо предвидените такива по горскостопански план (4 623 648 куб. м) е 83,9%.

От отгледни сечи са добити 3 763 214 куб. м, което представлява 108,5% изпълнение спрямо предвидените такива по горскостопански план (3 467 844 куб. м).

Годишното ползване в горските територии - държавна собственост е в размер на 5 943 365 куб. м стояща маса или 94,7% от предвидените по горскостопански план (лесоустройствен проект) 6 278 419 куб. м стояща маса.

Осъществено годишно ползване от горите, предоставени на учебни опитни горски стопанства, е в размер на 62 755 куб. м стояща маса (219,3% от предвиденото); от общинските горски територии - в размер на 722 186 куб. м стояща маса (70,7% от предвиденото); а това от гори - собственост на физически и юридически лица - в размер на 909 810 куб. м стояща маса (119% от предвиденото).

Годишното ползване от горите върху земеделски територии е в размер на 94 139 куб. м стояща маса.

2. Промени в горските територии

През 2022 г. в горските територии на страната са настъпили следните промени:

- Издадени са 12 административни акта за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии по реда на чл. 14 от Закона за горите (отм.), с обща площ 7,50 ха, с цена за промяната 781 632 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 86 642,92 лева. Издадени са три административни акта за прекратяване на административното производство за промяна на предназначението. С погасени права, поради неплатени дължими средства в законоустановения срок е един административен акт;
- Издадени са 32 административни акта за предварително съгласуване за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии, с обща площ 86,97 ха, по реда на чл. 75, ал. 3 от ЗГ. Издаден е 1 административен акт, с който се прекратява административно производство по промяна на предназначението и 2 административни акта, с които е постановен отказ за предварително съгласуване за промяна на предназначението на територията;
- Издадени са 45 административни акта за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии по реда на чл. 77 от ЗГ, с обща площ 128,43 ха, с цена за промяната 4 127 570 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 1 243 201,80 лева. Безвъзмездно е променено предназначението, по реда на чл. 73, ал. 5 от ЗГ, на 13,56 ха горски територии за изграждането на 3 национални обекта и 5 общински обекта от първостепенно значение, като са издадени 8 административни акта, с които се констатира вече възникнали права и задължения;
- Издадени са 5 административни акта за придобиване право на собственост върху 0,16 ха горски територии - частна държавна собственост, представляващи застроена и нормативно определена прилежаща площ на сгради, постройки, мрежи и съоръжения, по реда на § 123, ал. 3 на ПЗР към ЗИД на ЗГ, с обща цена за продажба на поземлените имоти 21 416,10 лева и режимни разноски в размер на 335,32 лева. Издаден е 1 административен акт за отказ за придобиване право на собственост върху застроена и нормативно определена прилежаща площ на сгради, постройки, мрежи и съоръжения, по реда на § 123, ал. 3 на ПЗР към ЗИД на ЗГ;
- Издадени са 128 административни акта за промяна на предназначението на поземлени имоти от земеделска в горска територия по реда на чл. 81 от ЗГ, с обща площ 5 388,89 ха. Промяната е безвъзмездна. Издаден е 1 административен акт за прекратяване на административно производство и 1 административен акт за поправка и допълнение на вече издаден и влязъл в сила административен акт за промяна на предназначението на поземлени имоти от земеделска в горска територия;

- Издадени са 4 административни акта за предварително съгласуване за учредяване право на строеж върху горски територии - държавна собственост, с обща площ 0,10 ха, по реда на чл. 55 от ЗГ;
- Издадени са 8 административни акта за учредяване право на строеж по реда на чл. 56 от ЗГ върху горски територии - държавна собственост, с площ 0,468 ха, с обща цена за вещното право 144 521,50 лева и 2 890,44 лева режийни разноски. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 2 122,65 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване за 1 875,20 лева;
- Издадени са 29 административни акта за предварително съгласуване за учредяване на сервитут върху горски територии - държавна собственост, с обща площ 8,033 ха, по реда на чл. 62 от ЗГ;
- Издадени са 34 административни акта за учредяване на сервитут по реда на чл. 63 от ЗГ върху горски територии - държавна собственост, с площ 13,42 ха, с обща цена за вещното право 440 587,40 лева и 8 849,29 лева режийни разноски. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 54 700,09 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване за 89 055,31 лева;
- Издадени са 15 административни акта за учредяване право на ползване по реда на чл. 70 от ЗГ върху горски територии - държавна собственост, с площ 2,56 ха, с обща цена за вещното право 3 969,45 лева и 79,40 лева режийни разноски. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 12 533,35 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване за 31 366,72 лева;
- Издадени са 8 административни акта за прекратяване, по реда на Административнопроцесуалния кодекс, на административните производства за учредяване ограничени вещни права върху горски територии - държавна собственост.

3. Стопанисване на горските територии

Стопанисването, ползването и защитата на горите е насочено към формиране и поддържане на жизнени и многофункционални горски екосистеми, създаване на условия за естественото им възобновяване и подобряване на тяхната устойчивост.

3.1. Залесяване и защита срещу ерозия и порои

През 2022 г. дейността на ИАГ в тази област е насочена основно в следните направления:

- Изпълнение на целите и показателите, заложи в програмата и бюджета на ИАГ;
- Изпълнение на задълженията на България, произтичащи от членството в Европейския съюз в областта на горските репродуктивни материали (ГРМ);
- Одобряване и регистрация на базови източници за ГРМ, регистрация на доставчици на ГРМ, изпитване и окачествяване на семена и подобряване на състоянието на горската семепроизводствена база;
- Поддържане на база данни от извършените инвентаризации на създадените горски култури; на наличните пожарища, невъзобновените сечища и горите, унищожени от други природни въздействия; на наличните едроразмерни укрепителни съоръжения; извършените за компенсационно залесяване дейности и регистър на горските разсадници в страната;
- Извършване на контролна дейност;
- Съгласуване на проекти за биологична рекултивация в горски територии, изготвяне на отговори и становища;
- Изготвяне на проекти на нормативни документи.

Таблица VI.1. Изпълнени дейности по създаване на гори през 2022 г.

№	Видове дейности	Мярка	Изпълнение за 2022 г.
1.	Събрани и добити семена от ТП ДГС/ДЛС	кг	50 531
2.	Произведени фиданки в държавните горски разсадници	хил. бр.	7 636,2
3.	Залесени площи, в т. ч. от	ха	1 393,2
	- държавни предприятия	ха	1 275,0
	- общини	ха	112,6
4.	Попълване на култури в държавни горски територии	ха	760,6
5.	Отглеждане на култури в държавни горски територии	ха	9 968,6
6.	Среден процент на прихващане на културите		
	а) държавна собственост		
	- едногодишни	%	66,19
	- двегодишни	%	68,94
	- тригодишни	%	71,41
	б) общинска собственост		
	- едногодишни	%	74,52
	- двегодишни	%	80,29
	- тригодишни	%	82,04
	в) частна собственост		
	- едногодишни	%	69,70

Източник: ИАГ

В рамките на 2022 г. са извършени следните дейности:

- Изготвени са отчети с база данни за проведените инвентаризации на създадените горски култури; на наличните пожарища, невъзобновените сечища и горите, унищожени от други природни въздействия; на наличните едроразмерни укрепителни съоръжения и са дадени препоръки за отстраняване на допуснатите пропуски и грешки;
- Определена е цената на компенсационното залесяване и са издадени заповеди от министъра на земеделието и изпълнителния директор на ИАГ;
- Съгласувани са 8 проекта за рекултивация на нарушени терени в горски територии;
- Актуализиран е публичният регистър на горските разсадници в страната;
- Актуализиран е Националният списък на одобрените и регистрирани източници за производство на ГРМ;
- Изготвени са 2 информационни документа за осъществено движение на горски репродуктивни материали с цел търговия от Р България към Република Австрия;
- Одобрени и регистрирани са 28 нови базови източници от категория „селекциониран“ за производство на ГРМ, отговарящи на минималните изисквания на директива 1999/105/ЕС и са отменени 24 базови източника;

- От специалисти на ГСС са извършени 633 контролни проверки на състоянието и провежданите дейности в регистрираните базови източници за ГРМ;
- Издадени са 175 сертификата за идентифициране произхода на ГРМ от РДГ и ГСС;
- В семеконтролните лаборатории на ГСС София и Пловдив са издадени 229 семеконтролни свидетелства на партиди семена от широколистни и иглолистни видове;
- В семехранилището за дългосрочно съхранение в ГСС Пловдив се съхраняват 986,53 кг семена от 225 партиди от иглолистни и 9 партиди от широколистни видове;
- За генна банка като семенна колекция в ГСС София са съхранени 220,62 кг. семена с различни произходи от 44 дървесни и храстови вида. В ГСС Пловдив са съхранени 18,5 кг от 7 дървесни вида;
- Специалисти от ГСС Пловдив са извършили почвени проучвания на 8 горски разсадници на територията на цялата страна, като са изготвени досиета с предписания за подобряване на почвеното плодородие в обследваните разсадници;
- Специалисти от ГСС Пловдив са подпомогнали изграждането на вегетативна семепроизводствена градина от черен бор на територията на ДГС Панагюрище. През 2022 г. са извършени мероприятия по разширяване на градината върху площ от 0,7 ха, присадени са калемки от 42 произхода върху 340 фиданки.

За защита на горските територии от ерозия и пороци са извършени 475,75 ха противоерозионни залесявания.

За залесителни мероприятия в държавни горски територии са изразходвани 18,1 млн. лева.

3.2. Провеждане на сечи в горите

През 2022 г. в държавните гори за регулиране на дървесния състав и подобряване на растежните условия са проведени отгледни сечи на площ от 46 085,3 ха, което представлява 71,9% от предвижданията на ГСП/ЛУП. От проведените отгледни сечи, 45,8% са в иглолистни гори, 33,8% в широколистни високостъблени гори и 20,4% в издънкови гори за превръщане в семенни. Изпълнението на отгледните сечи без материален добив на площ от 2 409 ха е 67,8% от предвижданията на ГСП/ЛУП. По видове отгледни сечи изпълнението ГСП/ЛУП е 62,5% за осветленията, 56% за прочистките, 62,4% за прорежданията и 80,2% за пробирките.

През годината са проведени селекционни сечи на площ от 735,5 ха, с което предвижданията на ГСП/ЛУП са изпълнени на 54,2%.

От специалисти на ГСС са извършени двукратни контролни проверки на маркирането и на проведените селекционни сечи в семепроизводствени насаждения върху обща площ от 1 443 ха.

В рамките на 2021 г. в недържавните гори са проведени отгледни сечи на площ от 8 785,2 ха, от които: 5 516,7 ха в общински гори, 2 670,3 ха в гори - собственост на физически лица, 380,9 ха в гори - собственост на юридически лица и 217,3 ха в гори - собственост на религиозни организации.

В държавните гори е извършено кастрене на стоящи дървета за подобряване на качеството на произвежданата дървесина и подпомагане процеса на естественото самоокастриане на дървостойките върху 1 203 ха, с 66 ха повече от разчета за дейността за 2022 г. Подпомогнато е естественото възобновяване върху площ от 8 956,8 ха (84,8% от предвижданията на ГСП), с 3 288,5 ха повече от изпълнението през предходната година. Маркиран е лесосечен фонд в размер на 5 404 251 куб. м стояща дървесина или с 275 753 куб. м повече от тази през 2021 г.

4. Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти

4.1. Ползване на дървесина

През 2022 г. ИАГ и Регионалните дирекции по горите са извършили постоянен контрол на издаваните позволителни за сеч и съставяните протоколи за освидетелстване на сечищата чрез информационната система на ИАГ. През годината са издадени позволителни за сеч за 8 497 327 куб.

метра лежаща дървесина, като са съставени протоколи за освидетелстване на сечищата за добити 6 416 753 куб. метра лежаща дървесина.

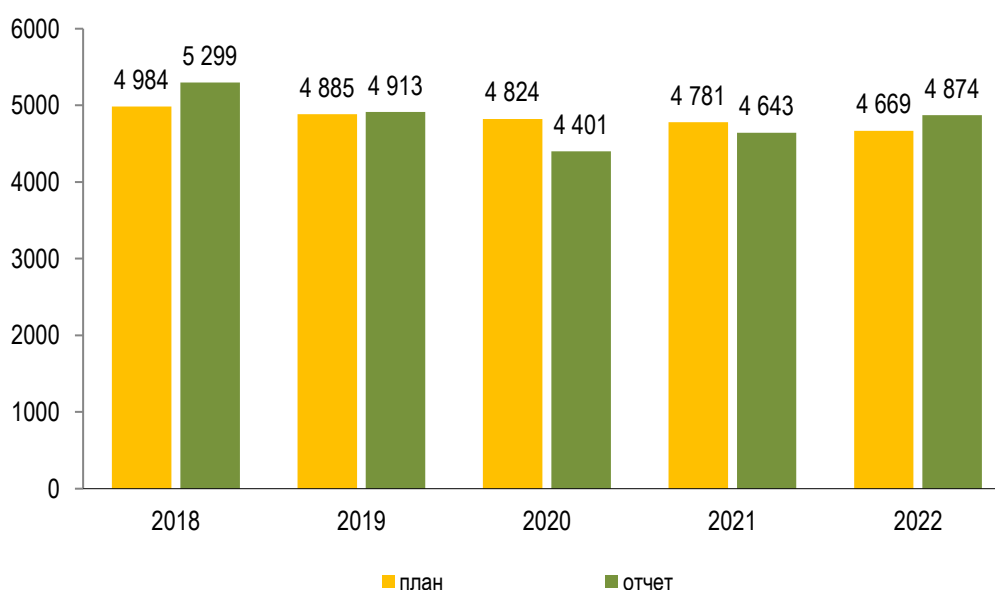
Добитата през 2022 г. дървесина от държавни горски територии е 4 930 914 куб. м лежаща маса, което е 96% от планираното по Горскостопански планове (5 160 108 куб. м). В рамките на 2022 г. държавните предприятия по чл. 163 от ЗГ са реализирали общо 4 874 378 куб. м дървесина от горските територии - държавна собственост или 104% спрямо планираното по финансови планове количество. Продадената дървесина е с 232 хил. куб. м или 5% повече от 2021 г.

Реализираната дървесина, пострадала от абиотични и биотични фактори, е в размер на 411 хил. куб. м или 8% от всички продажби, с 30 хил. куб. м. по-малко спрямо 2021 г.

Общите приходи от продажба на дървесина през 2022 г. възлизат на 391,3 млн. лева, с 46% повече на годишна база. Общите разходи при ползването на дървесина са на стойност 100,4 млн. лева, с 27% над отчетените през 2021 г., като в тях са включени и отчисленията от продажната цена на дървесината към фонд „Инвестиции в горите” в размер на 21,7 млн. лева.

През 2022 г. чрез продажба на добита дървесина от склад са реализирани 45,4% от общите количества дървесина. Останалите 54,6% са реализирани чрез продажба на стояща дървесина на физически лица за лична употреба и на юридически лица след провеждане на търгове. За задоволяване на нуждите на физически лица са продадени по ценоразпис общо 571 хил. куб. м дървесина, основно дърва за огрев, което е с 65 хил. куб. м или с 12,8% повече спрямо 2021 г.

Фигура VI.1. План и отчет на реализираната дървесина от горските територии – държавна собственост за периода 2018 – 2022 г., хил. куб. м

Източник: МЗХ

Обемът на предоставената през 2022 г. дървесина по сключени дългосрочни договори от държавните предприятия е 347 хил. куб. м стояща дървесина и 126 хил. куб. м добита дървесина, а общото количество представлява 10% от реализираната дървесина, като се запазва на нивото от предходната година.

След проведени електронни търгове през годината са реализирани продажби за общо 1 518 хил. куб. м дървесина от държавните гори, с 689 хил. куб. м повече в сравнение с 2021 г.

Среднопретеглените отчетени продажни цени на дървесината от горските територии - държавна собственост, от склад и на корен, са съответно 108,26 лева/куб. м и 58,50 лева/куб. м, като се увеличават респективно с 36% (28,64 лв./куб. м) и с 35% (15,08 лв./куб. м). Средните разходи за добив на дървесина нарастват с 4,48 лв./куб. м.

Съгласно финансовите планове на ДП за 2023 г. се предвижда общото ползване на дървесина да бъде 4 601 561 куб. м.

Таблица VI.2. Ползване на дървесина от горски територии, предоставени за управление на ДП, и приходи от продажба през 2022 г.

Начин на ползване и на продажба	2021 г.		2022 г.			
	Количество (куб. м)	Стойност (хил. лева)	Количество		Стойност	
			куб. м	Изм. спрямо 2021 г. (%)	хил. лева	Изм. спрямо 2021 г. (%)
I. Приходи от продажба на дървесина (1+2+3+4):	4 642 628	267 803	4 874 378	5%	391 299	46%
1. Продажба на стояща дървесина на корен	2 705 656	117 481	2 659 938	-2%	155 601	32%
1.1. в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	192 848	3 053	268 257	39%	4 726	55%
2. Продажба на добита дървесина	1 865 425	148 529	2 138 843	15%	231 546	56%
2.1. в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	312 654	22 584	522 220	67%	43 894	94%
3. Ползване на дървесина по чл. 116б от ЗГ	4 815	х	5 587	16%	х	х
4. Ползване на дървесина по чл. 193 от ЗГ	66 731	1 863	70 010	5%	2 401	29%
II. Общо разходи, количество (I.1.+ II.1.), стойност II.(1+2+3):	х	79 029	х	х	100 419	27%
1. Разходи за добив на дървесина - общо:	1 874 435	47 426	2 262 196	21%	67 373	42%
2. Разходи за направа на извозни пътища и текущ ремонт на горски автомобилни пътища	х	10 988	х	х	11 693	6%
3. Отчисление за фонд "Инвестиции в горите"	х	20 760	х	х	21 678	4%

Източник: МЗХ

4.2. Странични дейности и ползване на недървесни горски продукти

За 2022 г. държавните предприятия отчетат общо 21,1 млн. лева приходи от странична дейност и недървесни горски продукти и съответстващи разходи от 13,9 млн. лева. В сравнение с 2021 г. се наблюдава увеличение на приходите с близо 6 млн. лева, а на разходите с 4,16 млн. лева.

5. Защита на горските територии

5.1. Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди

През 2022 г. са предвидени лесозащитни мероприятия на 42% от регистрираните към края на ноември 2021 г. в електронната система на ИАГ здравословни проблеми в горски площи. Цялостното изпълнение на прогнозата е в рамките на 104%. Също така, предвидено е извършване на въздушно пръскане на обща площ от 2 710,4 ха, в т.ч. 670 ха срещу борова процессионка и 2 040,4 ха срещу ръждива борова листна оса.

През годината е извършена наземна химична борба на обща площ 577,8 ха в горски разсадници и топови култури, което е с 57% повече от планираното. Преизпълнението се дължи на увреждания, причинени от насекомни вредители и болести по тополи, върби и елши в района на ЛЗС Пловдив и на възникнали здравословни проблеми в горските разсадници, намиращи се в района на ЛЗС София.

Изпълнението на предвидената механична борба е 2,4 пъти повече от планираната за 2022 г. От отчетените 155,9 ха, 40% са срещу увреждания от болести и насекоми в тополови, върбови и елшови и други широколистни гори и насаждения, 35% - срещу повреди от дивеч, гризачи и домашни животни, 21% - срещу борова процесия в горски култури и 4% - в горски разсадници.

Проведени са санитарни и принудителни сечи на площ от 19 707,2 ха. От тях, 75% са в иглолистни гори и 25% в широколистни гори. С най-голям дял са проведените санитарни и принудителни сечи в увредени гори от фитопатогенни гъби (53%), абиотични фактори (39%), стъблени насекоми (6 %) и пожари (2 %).

Разходите за реализиране на дейностите по защита от болести, вредители и други повреди в горските територии, стопанисвани от държавните предприятия по чл. 163 от ЗГ, са в размер на 240 хил. лева.

Таблица VI.3. Проведени лесозащитни мероприятия през 2022 г.

Мероприятие	Прогноза 2022 г. (ха)	Отчет 2021г. (ха)	Изпълнение (%)
Авиоборба	2 710,4	2 508,0	93%
Биологична борба	0	0	-
Наземна химична борба, в т. ч. :	367,0	577,8	157%
<i>в горски разсадници</i>	55,4	444,0	801 %
<i>в култури</i>	311,6	133,8	43%
Механична борба	64	155,9	244 %
Интегрирана борба	0	0	-
Санитарни сечи	19 010,7	19 707,2	104%
Общо:	22 152,1	22 948,9	104%

Източник: ИАГ

5.2. Защита на горите от пожари

През 2022 г. в горските територии на страната са възникнали общо 516 пожара, като са засегнати 8 126 ха. От тях, 644,6 ха са опожарени от върхови пожари.

Регистрираните през 2022 г. горски пожари са с 268 по-малко спрямо средния брой за последните 10 години, а опожарените горски територии са с над 595 ха повече спрямо средното за последните 10 години.

Основните причини за възникване на горските пожари продължават да са свързани с човешка небрежност - над 62% от възникналите горски пожари, неизвестни - 31% от възникналите пожари в горски територии, но те при всички случаи касаят антропогенни действия и/или бездействия, което сочи, че пожарите в горите у нас в около 93% от случаите възникват поради човешка небрежност, съчетана с високите среднодневни температури и дългите периоди без валежи. Малко над 3% от възникналите горски пожари в България през 2022 г. са причинени умишлено и едва 4% от пожарите са естествени (мълнии).

Най-големият горски пожар е възникнал в нетрадиционен период – м. октомври 2022 г., в землището на с. Долно Къпиново, ТП ДГС „Кирково“. Опожарени са над 877 ха горски територии на ТП ДГС „Кирково“, разположени на силно пресечени и труднодостъпни терени.

Големи горски пожари през 2022 г. са регистрирани и в районите на ТП ДГС „Елхово“, ТП ДГС „Свиленград“, ТП ДГС „Карнобат“, ТП ДГС „Панагюрище“ и други.

За изпълнението на дейностите за защита на горските територии от пожари през 2022 г. ДП са изразходвали средства в общ размер на 1,2 млн. лева. Основната част от отчетените разходи са за изпълнението на превантивни дейности, включително за направата и поддръжката на 1 916 463 м. минерализовани ивици, 1 106 632 м. лесокултурни прегради и 17 985 м. бариерни прегради.

6. Защитени територии

Съгласно Закона за защитените територии (ЗЗТ) в страната съществуват 6 категории защитени територии, като за 3 от тях (природен парк, природна забележителност и защитена местност) управлението е споделено между МЗХ – ИАГ, МОСВ и общините, а за останалите 3 (резерват, поддържан резерват и национален парк) – управлението и стопанисването се осъществява от МОСВ и съответните му регионални подразделения, в т.ч. Дирекциите на национални паркове (ДНП „Централен Балкан“, ДНП „Рила“ и ДНП „Пирин“) и регионалните инспекции по околната среда и водите.

Министерството на земеделието и храните, Изпълнителната агенция по горите, както и физическите и юридическите лица и общините – собственици на гори, земи и водни площи в защитените територии от категориите: природен парк, природна забележителност и защитена местност, осъществяват тяхното стопанисване, опазване и охрана, съгласно разпоредбите на ЗЗТ и други специални закони.

За управление на природните паркове са създадени 11 дирекции специализирани териториални звена към ИАГ: ПП „Беласица“, ПП „Българка“, ПП „Витоша“, ПП „Врачански Балкан“, ПП „Златни пясъци“, ПП „Персина“, ПП „Сините Камъни“, ПП „Странджа“, ПП „Русенски Лом“, ПП „Рилски манастир“ и ПП „Шуменско плато“.

МОСВ и неговите регионални органи провеждат и осъществяват контрол в защитените територии по отношение на дейностите на собствениците или ползвателите на гори, земи и водни площи и по спазване на режимите, установени по реда на ЗЗТ, заповедта за обявяване и план за управление на съответната защитена територия.

Контролът по спазване на режимите в защитени територии се осъществява и от директорите на регионалните управления на горите, държавните горски стопанства, държавните ловни стопанства и дирекциите на природни паркове, както и кметовете на общини.

Дейностите по управлението на горските територии в защитени местности и природни забележителности се осъществява от държавните горски и ловни стопанства, в зависимост от това в чии териториален обхват попада територията.

През 2022 г. дирекциите на природните паркове и държавните предприятия изпълняват съвместни дейности на базата на сключени споразумения за сътрудничество и планове за съвместни дейности. Такива споразумения са сключени между ЮЗДП Благоевград с ДПП „Беласица“, ДПП „Витоша“ и ДПП „Рилски манастир“. Цел на споразуменията за съвместна дейност е решаване на проблеми от взаимен интерес в следните области: устойчиво управление и опазване на природните ресурси; опазване на екосистемите и биоразнообразието; екологосъобразно управление на земите в защитените територии и защитени зони по Закона за биологичното разнообразие; квалификация на персонала; подготовка, кандидатстване и изпълнение на проекти, свързани с горите и защитените територии.

Извършени са ремонтни и възстановителни дейности по съществуващата туристическа инфраструктура - мостове, интерпретативни маршрути, заслони, беседки, кътове за отдих, чешми и др. Обновени и възстановени са информационни табла, маркировка на туристическите маршрути и др. Всички дирекции на природните паркове активно са работили с доброволци, с чиято помощ са реализирани редица мероприятия по възстановяване и поддържане на туристическата инфраструктура, почистване на парковите територии, обновяване на туристическата маркировка, залесителни мероприятия и др.

На територията на ДПП „Русенски Лом“, съвместно с СТПД Академик – Русе и доброволци, е маркирана част от големия маршрут от гр. Русе до пещерата „Орлова Чука“. Целогодишно са

маркирани маршрути и са поставени 70 указателни табели. Продължила е и дейността по реинтродукцията на застрашени и редки видове и поддържане на техните популации. На изградените площадки за подхранване на птици регулярно е изнасяна храна.

На територията на ПП „Витоша“ през 2022 г. са извършени дейности, свързани с почистване и обновяване на туристическата инфраструктура, монтиране на информационни табла и табели, маси „витошки тип“ и др. Много от дейностите са извършени с помощта на доброволци. Организиран са общо 45 доброволчески акции, с участието на повече от 650 човека. С помощта на доброволци са почистени и премахнати незаконни сметища, освежена е паркова инфраструктура (над 200 мостове, скари, дървени парапети), почистени са повече от 4 000 л. м канавки/водостоци по туристически алеи и пътеки. Изградени и монтирани са 8 нови дървени мостове, 7 нови информационни табла и 9 маси и пейки „витошки тип“.

През 2022 г. в посетителския център на ПП „Персина“ е обособен кът за четене, оборудван от Асоциация „Дунавски паркове“ в рамките на „Danube Volunteers Day'22“.

Служителите на ДПП „Сините камъни“ са извършили ремонтни дейности на елементи от инфраструктурата на територията на природния парк. Поставени са указателни и предупредителни табели на едни от най-посещаваните от туристи места.

В рамките на дългогодишния проект „Възстановяване популацията на планински кеклик“, ДПП „Врачански Балкан“ е разселила (есенно) 52 птици, като е извършено пролетно проучване на състоянието на популацията (трансектен метод), есенно проучване (телеметрия) и зимно проучване (фотокапани и хранилки). Към момента в парковете има 42 птици за основно стадо през 2023 г. Разработена е методология и технология за производство и разселване на птици. Паркът продължава своята дейност и по подхранване на египетския и реинтродукция на белоглавия лешояд. През 2022 г. в района ежесечно се наблюдават около 70 - 80 белоглави лешояда. Във волиерата в Горно Озирова са внесени 10 черни лешояда и през годината двойка черни лешояди е направила гнездо и отгледала едно лешоядче. От формираните общо 16 двойки, успешно се излюпени и отгледани 14 белоглави лешоядчета.

Извършен е и мониторинг по проект за реинтродукция на европейски лалугер. Установени са над 60 активни дупки, на които са снети координати. Наблюдавани са над 15 животни.

На територията на ПП „Врачански Балкан“ са ремонтирани 9 интерпретативни маршрута, обновена е маркировка по 12 туристически маршрута, ремонтирани са 32 информационни пункта и 4 къта за отдиш.

На територията на ДПП „Златни пясъци“ е извършена рехабилитация на туристическата инфраструктура, включваща ремонт на дървени бариери и информационни табели, ремонт на дървен под на „Погледна площадка“ на водно огледало „Горски кът“, ремонт на 8 оградни пана на декоративна дървена ограда по пътя за м. „Горски кът“. Извършено е 10 км опресняване на туристическата маркировка по „Син маршрут“ и „Жълт маршрут“. Изработен е и монтиран нов „Говорещ дъб“ по маршрута „Песента на гората“.

В репродуктивната база за редки и застрашени растителни видове на ДПП „Българка“ в с. Поток и генна банка за овощни видове продължават целогодишно дейностите по поддържане на материалната база, събиране на семена, подготовка на терени, дейности по засаждане, грижи по време на вегетация, резитба и борба с вредителите за овощните видове. Съвместно със СЦДП - гр. Габрово за поредна година е извършено зарибяване с балканска пъстърва в 7 поречия на реки - Левичарка, Паничарка, Борущица, Сивек, Бялата река, Белилска и Янтра.

Зарибяване е извършено и на територията на ПП „Рилски Манастир“, като са зарибени реките Илийна и Елешница и Смардливото езеро.

ДПП „Българка“ е провела конкурс под наслов „Да посадиш дърво, да отгледаш надежда!“. В конкурса са участвали произведения на деца от цялата страна в областта на изобразителното изкуство и литературата. Екипът на парка участва и в Тревненския фестивал в градска среда „Fun Навън“. В рамките на „Седмицата на гората“ експертите от парка съвместно с представители на

Северноцентрално държавно предприятие, Областния управител на област Габрово, деца - представители на „Регионален Център Габрово за подкрепа на процеса на приобщаващото образование“ и спортен клуб „Равен старт“ са поставили началото на „Гората на специалните деца“.

През 2022 г. ДПП „Странджа“ е реализирала дейности по подпомагане на естественото възобновяване на местни видове, реинтродукция на видове от флората и фауната (пъстърва, реликтни видове растения от специализирания разсадник). Предприети са и мерки за ограничаване разпространението на инвазивни видове - чрез механично премахване. Дирекцията на парка е провела и регулярно проучване на най-чувствителните и увредени крайморски дюнни местобитания и крайречни влажни зони.

ДПП „Русенски лом“ е извършила редовен мониторинг на птици, който включва проверка на заетите известни гнезда на хищни птици, локализиране на нови заети територии от хищни и мършоядни птици и търсене на нови гнезда (Малък креслив орел, Египетски лешояд, Белоопашат мишелов, Малък орел), проверена е заетостта на поставени изкуствени гнезда за Малък креслив орел, проверени са всички известни гнезда и са направени огледи за нови на Черен щъркел. На платформата за привличане гнезденето на пеликани през 2022 г. е регистриран рекорд – отгледани са 30 малки пеликанчета.

Дейностите на ДПП в направление „Връзки с обществеността“ обхващат организацията на традиционни чествания, събития, отбелязване дати от природозащитния календар, годишнини, свързани с историята на парковете. Подготвят се публикации за местни и националните медии с цел популяризиране на своята дейност и биологичното разнообразие.

В традиционния конкурс „Природата - моето вдъхновение“, организиран в четири раздела - детска рисунка, есе, приложна творба и презентация, са включени над 300 творби от цялата страна. Реализиран е и традиционният фестивал „Зелени слънца“, посветен на Еньовден. С деца са проведени тематични уроци за билките на платото. По съвместна инициатива с Център по природни науки към ШУ и ДПП „Шуменско плато“ е реализиран общоградски празник с викторини, игри и занимания по повод Еньовден.

Дирекцията на ПП „Златни пясъци“ е провела екологични игри и водачество по детски образователни маршрути „Песента на гората“ и „Домът на сойката“, както и беседи за билките при учебната „Билкова градина и алпинеум“. Освен това са подготвени 4 видео урока, насочени към децата от най-малката възрастова група.

ДПП „Златни пясъци“ е организирала и провела Първи национален онлайн конкурс за детски рисунки под мотото „Гората - домът на нашето бъдеще“. В конкурса са участвали общо 907 деца от 23 области в страната.

Дирекция на ПП „Персина“ е организирала второто издание на природозащитния „Фестивал на кърдоглавия пеликан“ на 3 и 4 юни 2022 г. Форумът е с целодневна програма, наситена с отворени ателиета от различни организации, лекции на тема биоразнообразие и природозащита, филми, изложби, интерактивни занимания за деца и много други. Представени са ръчно изработени сувенири и продукти от местни производители от региона.

В рамките на проект с външно финансиране в посетителския център на парка е изработен и монтиран нов модул, изобразяващ колония гнездящи пеликани, като 3D модел с птици и гнезда в реален размер. Модулът е допълнително озвучен, изработени са 3 възрастни птици, 3 малки птици и гнезда с яйца.

В посетителския център на ПП „Беласица“ гостува „Оживялата изложба“ представена от природозащитна организация Зелени Балкани. Изложбата популяризира опазването на редките видове птици в трансграничните райони на трите съседни Балкански държави - България, Гърция и Турция. Тя представя макети на редки птици в реален размер и оцветяване.

Традиционният „Фестивал на кестена“, организиран от ДПП „Беласица“, е събрал много гости от цяла България и чужбина. Празника на Подгорието представя българската идентичност, популяризира беласишките кестенови гори и община Петрич. Освен това, съвместно със Слоу Фуд в

България и ЮЗДП гр. Благоевград е организиран международен форум „Тера Мадре - Беласица“. Събитието включва конференция, изложба, базар, беседи и дегустация на местни храни.

През 2022 г. освен регулярните мероприятия за поддържане на разнообразието на екосистемите и опазване на биологичното разнообразие в парка, дирекцията на парк „Сините камъни“ е продължила дейностите си по оказване първа помощ на диви птици, костенурки и др., след което експедира към „Спасителен център за дивите животни“ - Стара Загора.

Всички дирекции на природните паркове са продължили изпълнението на задълженията си, свързани с провеждането на мониторинг на консервационно значими видове растения и животни, включени в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие, като са попълнени необходимите формуляри и изпратени за въвеждане в системата на ИАОС.

ДПП „Врачански Балкан“ работи по проект DiGiPARKS “Creating an innovative and integrated cross-border tourist product between "Vrachanski Balkan" and "Iron Gate" natural parks”, целящ създаване на иновативен интегриран туристически продукт между природните паркове „Врачански Балкан“ и „Железни врата“. Проектът е финансиран в рамките на Третата покана на Европейска Програма за териториално сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Румъния - България“. Дирекцията на парка изпълнява и проект „Провеждане на информационна кампания за Натура 2000 на територията на област Враца“.

ДПП „Персина“ е изпълнила и отчела 4 проекта, като работата по тях ще продължи и през 2023 г.

През 2022 г. от страна на ИАГ са съгласувани следните предложения за обявяване на 24 защитени местности и 16 природни забележителности към МОСВ:

- Защитена местност „Чурика-Перелик“ в землището на селата Мугла, Солища, Стойките и град Смолян, община Смолян, област Смолян;
- Защитена местност „Миладиница“ в землището на село Лебница, община Сандански, област Благоевград;
- Защитена местност „Находище на алпийски тритон в Руй планина“ в землището на село Рани луг и село Насалевци, община Трън, област Перник;
- Защитена местност „Райновска кория“ намираща се в района на с. Райново, община Димитровград, област Хасково;
- Защитена местност „Остров Тимок“ в землището на с. Връв, община Брегово, област Видин;
- Защитена местност „Половрак“ в землището на село Лозен, община Столична, област София;
- Защитена местност „Червено усойниче“ в землището на село Лозен, община Столична, област София;
- Защитена местност „Есетрите-Ветрен“ в землището на село Ветрен, община Силистра;
- Защитена местност „Язовир Калояново“ в землището на село Калояново, община Калояново, област Пловдив;
- Защитена местност „Местността Съдилището“ в землищата на община Рудозем и община Мадан;
- Защитена местност „Пропада“ в землището на гр. Малко Търново, община Малко Търново, област Бургас;
- Защитена местност „Долно Черковище“ в землището на с. Долно Черковище, община Стамболово, област Хасково;
- Защитена местност „Ахинора“ в землището на с. Малък Поровец, с. Свещари, община Исперих и гр. Завет, община Завет, област Разград;

- Защитена местност „Наневска тузла“ в землището на село Свети Никола, община Каварна, област Добрич;
- Защитена местност „Находище на Родопски лопен – с. Дрангово“ в землището на село Дрангово, община Кирково, област Кърджали;
- Защитена местност „Воденицата“ в землището на град Раднево, община Раднево, област Стара Загора;
- Защитена местност „Басарбовски стени“ в землището на село Басарбово, община Русе, област Русе;
- Защитена местност „Находище на български сърпец“ в землището на село Хаджидимитрово, община Свищов, област Велико Търново;
- Четири защитени местности в землищата на село Митровци, село Превала, община Чипровци, село Долни Лом и село Върбово, община Чупрене;
- Защитена местност/Природна забележителност „Местност Козник (Кичик кая)“ в землищата на община Рудозем и община Мадан;
- Защитена местност/Природна забележителност „Скално образувание „Конска глава“ в землищата на община Рудозем и община Мадан;
- Природна забележителност „Безденски извори“ в землището на село Безден, община Костинброд, област София;
- Природна забележителност „Бъзов дол“ в землището на село Звездец, община Малко Търново, област Бургас;
- Природна забележителност „Столо“ в землището на село Добравица, община Своге, Софийска област;
- Природна забележителност „Бабу“ в землищата на с. Гюргич, община Ружинци и на с. Средогрив, община Чупрене, област Видин;
- Природна забележителност „Фосилни находки“ в землищата на селата Поповица, Богданци, Селци, Ахматово, община Садово и селата Езерово, Бяла река и Православен, община Първомай, област Пловдив;
- Природна забележителност „Ябланишко ждрело“ в землищата на град Трън и село Баня, община Трън;
- Природна забележителност „Врабчанският водопад“ в землището на село Врабча, община Трън, област Перник;
- Природна забележителност „Земни пирамиди“ в землището на село Банище, община Брезник, област Перник;
- Природна забележителност „Мелнишки пирамиди“ в землището на град Мелник, община Сандански, област Благоевград;
- Природна забележителност „Водопад Докузак“, намираща се в района на Докузашки дол и попадаща в землището на село Стоилово, община Малко Търново, Природен парк „Странджа“;
- Шест природни забележителности, попадащи в област Кърджали - водопад на Сътворението, водопад Боялък, водопад Дюшеме кая, водопад Марф, водопад Дупката и Чуковски водопад.

7. Горска сертификация

Сертифицираните горски територии в България са със сертификат FSC (Съвет за стопанисване на горите). Съгласно официалните данни на FSC, площта на сертифицираните горски територии към 27.02.2023 г. е 2 315 234,4 ха, което представлява 58% от общата горска територия в

страната, а сертифицираните единици са 28. Сертификат за проследяване на дървесината FSC - Chain of custody, притежават 429 сертифицирани единици.

Площта на сертифицираните държавни горски територии, стопанисвани от ДП, е 2 299 375,7 ха, равняващи се на 80% от общата стопанисвана от тях територия в страната, а сертифицираните единици са 26.

Съгласно електронния информационен портал на PEFC (Програма за утвърждаване на горската сертификация), сертификат за проследяване на дървесината PEFC - Chain of custody притежават 65 сертифицирани единици.

8. Инвентаризация и планиране в горските територии

През 2022 г. са извършени следните по-важни дейности в тази насока:

- Проведени са съвещания на комисиите по чл. 34, ал. 1 от Наредба № 18/07.10.2015 г. за инвентаризация и планиране в горските територии за извършване на инвентаризация на горските територии и изработване на горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове за дейностите по опазване на горските територии от пожари, през 2022/2023 г. за териториални поделения ДГС „Разлог“, „Батак“, „Видин“, „Сеслав-Кубрат“, „Омуртаг“, „Бяла“, „Болярка“, „Черни Осъм“, „Стара река“, „Ивайловград“, „Невестино“ и за териториални поделения ДЛС „Чепино“ (без териториите прилежащи към бившето ДГС „Чехльово“), „Арамлиец“, „Витиня“, „Извора“, „Воден-Ири Хисар“, „Женда“ и „Тополовград“;
- Проведени са експертни съвети и са одобрени задания във връзка с предстоящата инвентаризация на горските територии през 2023/2024 г. и съвместното с нея изработване на горскостопански карти, горскостопански планове, ловностопански планове и планове за дейностите по опазване от пожари, за териториални поделения ДГС „Якоруда“, „Белица“, „Карлово“, „Ардино“, „Хасково“, „Карнобат“ (само за частта на влятото ТП „ДГС Садово“), „Бургас“, „Котел“, „Враца“, „Лесидрен“, „Ловеч“, „Ботевград“, „Самоков“, ГСУ „Боровец“ към ТП „ДГС Самоков“, „Елена“, „Тутракан“, „Провадия“, „Тунджа“, „Кипилово“ и за териториално поделение ДЛС „Искър“ и ловностопански район „Трънково“ към ТП „ДЛС Мазалат“. Процедурите ще се провеждат от съответните държавни предприятия по чл. 163 от ЗГ и РДГ през 2023 г.;
- Проведени са експертни съвети за приемане на стопанските класове и размера на годишното ползване за 2021/2022 г. за териториални поделения ДГС „Монтана“, „Чипровци“, „Елешница“, „Буйновци“, „Преслав“, „Шумен“, „Нови пазар“, „Разград“, „Тетевен“, „Трън“, „Михалково“, „Елин Пелин“, „Панагюрище“, „Розино“, „Казанлък“, „Сливен“ и за териториални поделения ДЛС „Паламара“, „Дунав-Русе“ и „Ропотамо“;
- Проведени са съвещания на комисиите по чл. 37, ал. 3 от Наредба № 18/07.10.2015 г. за инвентаризация и планиране в горските територии за приемане на извършената инвентаризация на горските територии и изработените горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари през 2021/2022 г. за териториални поделения ДГС „Монтана“, „Чипровци“, „Елешница“, „Буйновци“, „Преслав“, „Шумен“, „Нови пазар“, „Разград“, „Тетевен“, „Трън“, „Михалково“, „Елин Пелин“, „Панагюрище“, „Розино“, „Казанлък“, „Сливен“ и за териториални поделения ДЛС „Паламара“, „Дунав-Русе“ и „Ропотамо“.
- Проведени са експертни съвети за приемане на протоколите от съвещания на комисиите по чл. 37, ал. 3 от Наредба № 18/07.10.2015 г. за инвентаризация и планиране в горските територии, и за приемане на извършената инвентаризация на горските територии и изработените горскостопански планове, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари през 2020/2021 г. за териториални поделения ДГС „Елхово“, „Твърдица“, „Добринище“, „Благоевград“, „Рилски манастир“, „Смолян“, „Средец“, „Силистра“, „Смядово“, „Върбица“, „Ихтиман“, извършената инвентаризация на горските територии за „Академик Николай Хайтов“ за частта на влятото „Чепеларе“ и за териториални поделения

ДЛС „Тракия“, „Шерба“ и „Черни Лом“;

- Одобрен е доклад от министъра на земеделието за обектите за инвентаризация през 2024/2025 г. и изработване на горскостопански карти, горскостопански планове, планове за ловностопански дейности и за дейностите по опазване на горите от пожари, за териториални подразделения ДГС „Плевен“, „Брезник“, „Златоград“, „Белово“, „Етрополе“, „Своге“, „Горна Оряховица“, „Свиленград“, „Габрово“, „Генерал Тошево“, „Суворово“, „Тича“, „Добрич“, за териториално подразделение ДЛС „Каракуз“ и учебно-опитно горско стопанство „Петрохан“;
- Предоставена е цифрова ортофотокарта на дружествата, извършващи инвентаризацията на горските територии и изработващи горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове на дейностите за опазване на горските територии от пожари за периода 2022/2023 г.;
- Осигурен е цифров модел на картата на възстановената собственост и на кадастралната карта за териториалния обхват на дейност на държавните горски и ловни стопанства;
- Издадени са 9 заповеди по чл. 83, ал. 9 от ЗГ за включване в горските територии на 350,3 ха територии, негодни за земеделско ползване. На основание § 17 от ПЗР към ЗИД на ЗОЗЗ са издадени 96 заповеди на министъра на земеделието за включване в държавните горски територии на 3 129,9 ха земеделски територии, притежаващи характеристика на гора по смисъла на ЗГ.

9. Ловно стопанство

През 2022 г. са извършени следните по-важни дейности с участието на ИАГ, свързани със стопанисването и ползването на дивеча в страната:

- Проведени са експертни съвети за разглеждане и приемане на „Методика за мониторинг на запаса на дивата свиня и едрия дивеч в Р България“ и „Методика за доотглеждане и разселване на елени лопатари и фермени фазани, полудиви патици и яребици в Р България“;
- Работено е по изготвянето на проект на изменение на ППЗЛОД;
- Проведено е Национално съвещание в гр. Панагюрище, свързано с бъдещото стопанисване на дивата свиня в страната, както и с прилагането на „Методика за мониторинг на запаса на дивата свиня и едрия дивеч в Р България“;
- Подготвена е „Концепция за развитие на ловното стопанство в Р България“;
- Взето е участие в междуведомствени работни групи съвместно с МОСВ и НПО във връзка със: ползването на гургулицата в страната и изготвянето на адаптивен механизъм за устойчивото ѝ ползване; изменение и допълнение на Плана за действие за опазване на балканска дива коза; актуализация на Плана за управление на мечката; приемане на Плана за действие за опазването на вълка в страната;
- Разработвани са проекти на изменение и допълнение на Наредба № 2 от 2009 г. за условията за отглеждане на космат и пернат дивеч в животновъдни обекти, съобразени с неговите физиологически и поведенчески особености и Наредба № 6 от 2007 г. за условията и реда за пасищно отглеждане на свине от източнобалканската порода и нейните кръстоски;
- Взето е участие в международна среща в гр. Сараево, във връзка с опазването на едрите хищници в Европа;
- Проведени са съвместни обучения с РДГ и БАБХ сред ловците, относно ограничаване разпространението на африканската чума по свинете и спазване на мерките за биосигурност;
- Проведени са 4 заседания на Ловния съвет;

- Извършени са проверки по изпълнението на договорите, с които се предоставя стопанисването и ползването на дивеча на ловните сдружения, отдадените дивечовъдни участъци и сключените договори за съвместна дейност в ДЛС;
- Изготвени са анализи и доклади с резултати от проверките по изпълнение на договорите за съвместна ловностопанска дейност в 20 държавни ловни стопанства и за стопанисване и ползване на дивеча в 9 дивечовъдни участъка към ДГС;
- Издадени са 4 разрешителни за лов за научно-изследователска дейност;
- Проведени са изпити за придобиване право на лов в ловните сдружения и изпити за придобиване право на подборно ловуване в ловните сдружения;
- Категоризирани са 46 ловни бази в ДЛС, ДГС и ДУ;
- Издадени са 93 разрешения за ползване на глухар;
- Издадени са 5 разрешителни за отстрел на кафява мечка, 2 разрешителни за улавяне и преместване и 1 разрешително за улавяне и маркиране с нашийници, съоръжени с радио предавател и устройство за глобално географско позициониране;
- Проведени са тематични и специализирани проверки по изпълнението на ловностопански мероприятия и изпълнението на договорите в ловните сдружения;
- Извършени са теренни проверки и експертни съвети за приемане на Ловоустройствени проекти.

Ловностопанските дейности, извършени от държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите в предоставените им за управление горски територии – държавна собственост, са в следните насоки: създаване и поддържане на фуражна база; подхранване на дивеча; строеж и поддръжка на биотехнически съоръжения - чакала, хранилки, капани, калища, строителство и ремонт на бази за интензивно стопанисване на дивеч.

Общите приходи от ловностопанската дейност в горските територии - държавна собственост, отчетени през 2022 г., са в размер на 8,9 млн. лева, което е с 13,4% повече в сравнение с 2021 г. Приходите от организиран ловен и друг вид туризъм са в размер на 4,5 млн. лева, с около 450 хил. лева над нивото от предходната година. Приходите от сключени договори по ЗЛОД под формата на годишни вноски за стопанисване на дивеча в дивечовъдните участъци и на годишни наемни цени на бази за ловен туризъм на ДГС възлизат на 3,4 млн. лева, като е налице увеличение с 214 хил. лева спрямо 2021 г. За изпълнение на предвидените ловностопански и рибностопански мероприятия през годината са изразходени 18 млн. лева.

10. Опазване на горските територии и контрол

През 2022 г. служителите на РДГ и ДП по чл. 163 от ЗГ са извършили общо 620 964 проверки, в т. ч. на: 25 807 обекта за добив на дървесина, 126 796 обекта по чл. 206 от ЗГ, 189763 превозни средства, 144 682 ловци, 13 028 риболовци и 120 888 други лица.

На базата на направен анализ на дейността на РДГ са дадени указания, целящи подобряване и повишаване на дейностите по контрол върху опазване на горските територии, в които се извършва добив на дървесина.

Извършени са проверки на постъпващата дървесина в обектите по чл. 206 от ЗГ, които преработват над 20 000 куб. м дървесина годишно, включително чрез осигуряване на 24-часови дежурства.

Актуализиран е софтуерът за издаване на превозни билети от обектите по чл. 206 от ЗГ.

Въведени са автоматизирани механизми за обработка на данни в информационната система на ИАГ, чрез които се следи за издаване на последващи билети в нарушения на заповедта за определяне на образец на превозните билети, за транспорт на дървесина без устройства за проследяване на превозното средство, за издаване на превозни билети с дървесни видове, които не

са включени в разрешителното за сеч и др. В програмния продукт за издаване на превозни билети е въведено задължително прикачване на снимков материал на МПС и транспортираната с него дървесина, като през общодостъпната страница на ИАГ е предоставен свободен достъп до снимковия материал.

През 2022 г. са извършени кръстосани проверки между РДГ. Проверени са 217 обекта по чл. 206 от ЗГ, 222 обекта за добив на дървесина, 422 моторни превозни средства, 153 физически лица, Съставени са 235 констативни протокола, 34 АУАН и са задържани 6 каруци, 6 конски амуниции, 5 БМТ, 3 МПС и 12,5 пр. м³ дърва за огрев.

Констатирани нарушения

През 2022 г. са констатирани общо 17 571 нарушения на горското законодателство, със 747 повече от 2021 г. Съставени са 12 596 акта за установяване на административни нарушения, с 1 382 повече спрямо 2021 г. Не са открити извършителите на 2 469 нарушения, а по част от установените нарушения в съответствие със сроковете по ЗАНН ще бъдат съставени АУАН през 2023 г.

Най-много установени с актове нарушения са констатирани в РДГ Берковица - 1 369, следван от РДГ Русе - 1 199, РДГ Кърджали - 1 163, РДГ София - 1 041, РДГ Стара Загора - 1 008 и РДГ Бургас - 1 002. Регионалните дирекции с най-малко актове са РДГ Смолян – 181, РДГ Кюстендил - 395, РДГ Пловдив - 414, РДГ Благоевград - 433 и РДГ Пазарджик - 437.

Според собствеността на горските територии с актове са установени 3 806 нарушения в държавна собственост, 537 нарушения в общинска собственост, 1 462 нарушения в собственост на физически и юридически лица. Останалите 6 791 нарушения касаят основно транспорт или съхранение на дървесина, непридружена с превозен билет и немаркирана с горска марка, при което не може да се установи нейният произход. Установени са и нарушения, свързани с липса на проследяващо устройство на МПС, нарушения на изискванията за постоянното видеонаблюдение в обектите по чл. 206 от ЗГ и други.

Служителите на РДГ са съставили 139 акта за нарушения, извършени от служители на ТП ДГС/ДПС, 369 акта на лесовъди, практикуващи частна лесовъдска практика и 42 акта на лица, имащи отношение към дейностите по стопанисване и опазване на горски територии, общинска собственост.

През 2022 г. са наложени 46 принудителни административни мерки по реда на чл. 253 от ЗГ, с 53 по-малко от 2021 г.

Дейност на регионалните дирекции по горите

През 2022 г. горските инспектори в РДГ са извършили 314 863 проверки, от които 36 047 в обекти за добив на дървесина, 25 300 в обекти по чл. 206 от ЗГ, 113 010 на МПС, 41 431 на ловци, 12 287 на риболовци и 86 788 на физически лица. Съставени са 6 857 акта.

Установена е незаконно отсечена дървесина и разпоредителни действия с дървесина, без документи, доказващи законния ѝ произход в размер на 8 818 куб. м.

Дейност на екипите към ИАГ

В рамките на 2022 г. са извършени общо 5 508 проверки, от които 503 на обекти по чл. 206 от ЗГ, 829 на обекти за добив на дървесина, 2 202 на МПС, 1 007 на ловци, 41 на риболовци и 926 на физически лица. Съставени са 192 акта и са направени 243 предписания на РДГ за предприемане на допълнителни действия и съставяне на актове.

Установено е незаконно отсечена дървесина и разпоредителни действия с дървесина, без документи, доказващи законния ѝ произход в размер на 9 319 куб. м.

Дейност на ДП по чл. 163 от ЗГ

През 2022 г. от служители на ДП и техните поделения са извършени общо 284 616 проверки, от които 83 870 в обекти за добив на дървесина, 68 921 на МПС, 102 136 на ловци, 586 на риболовци и 29 103 на физически лица. Съставени са 4 975 АУАН, 1 808 констативни протокола за неизвестен извършител и 571 констативни протокола без АУАН.

Установената незаконно отсечена дървесина и разпоредителни действия с дървесина, без документи, доказващи законния ѝ произход е в размер на 14 872 куб. м.

Прилагане на Регламент 995/2010

През 2022 г. ИАГ е участвала в три срещи на Комитета FLEGT/EUTR по въпроси, свързани с прилагането на Регламент (ЕС) № 995/2010.

Във връзка с осъществяване на ефективен контрол, през годината РДГ са извършили 1 076 проверки, с 56 по-малко в сравнение с 2021 г.

Взаимодействие с други институции

През 2022 г. е подобро сътрудничеството на ИАГ с институциите, ангажирани с предотвратяване и разкриване на незаконните посегателства срещу горите и дивеча.

В резултат на сключените споразумения за сътрудничество и взаимодействие и годишния план на МВР за противодействието на закононарушенията, свързани с горските, дивечовите и рибните ресурси, през 2022 г. са извършени общо 14 925 съвместни проверки, което е с 4 031 повече от 2021 г. Проверени са 695 обекта по чл. 206 от ЗГ, 586 обекта за добив на дървесина, 2 447 МПС, 6 569 ловци, 31 риболовци и 3 763 физически лица.

Съставени са 118 констативни протокола и 1 239 акта, от които 1 225 по ЗГ, 12 по ЗЛОД и 2 по други закони.

Извършени са 38 проверки със служители на ИАРА, 12 със служители на Изпълнителна агенция „Инспекция по труда“, 73 със служители на НАП, 6 със служители на АПИ, 32 със служители на МОСВ, 8 с представители на неправителствени организации и 37 с други институции.

11. Стратегическо планиране, усъвършенстване на нормативната база и международни дейности

В рамките на 2022 г. са изготвени следните нормативни актове:

- Проект на ЗИД на Закона за горите, предвиждащ провеждането на сечи въз основа на план-извлечение, като е дадена и легална дефиниция в закона, с цел стабилно и устойчиво стопанисване и ползване на дървесина от горските територии;
- Постановление на МС за изменение и допълнение на Правилника за прилагане на Закона за лова и опазване на дивеча (обн. ДВ, бр. 18 от 2023 г.);
- Проект за изменение и допълнение на Наредба № 18 от 2015 г. за инвентаризация и планиране в горските територии;
- Проект за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 2012 г. за контрол и опазване в горските територии;
- Проект за изменение и допълнение на Наредба № 9 от 2020 г. за определяне на вида, отличителните знаци, условията и реда за получаване, сроковете за износване на униформеното представително и униформеното теренно облекло от служителите в ИАГ, в нейните структури и в държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите.

Изпълнение на стратегически дейности и приоритети в горския сектор чрез проекти, финансирани от ЕС и други международни донори

През 2022 г. на заседания на комисията и на постоянната работна група за разглеждане на проектни идеи и проектни предложения в ИАГ са разгледани общо 8 проектни предложения, от които 6 са в процес на оценяване, 1 е одобрено и 1 не е одобрено.

Успешно се изпълняват три проекта на РДГ Берковица, Благоевград и Бургас, свързани с изграждане на автоматични наблюдателни станции от единната национална система за наблюдение, ранно откриване и оповестяване на горски пожари и два проекта на Лесозащитни станции гр. София и гр. Варна за подобряване на материалната база и повишаване на техническия капацитет,

финансирани по подмярка 8.3 от ПРСР 2014 - 2020 г.

Подпомогнато е изпълнението на проекти на държавните горски предприятия по програма LIFE на ЕС, в т.ч. LIFE FORHAB, LIFE REFOREST, LIFE IASHAB.

ИАГ е участвала в съвместно разработване на проект „Възстановяване на ключови за климата екосистеми в изпълнение на Стратегията на биологично разнообразие на ЕС и целите на Европейския зелен пакт“ като част от Националния план за възстановяване и устойчивост, с бюджет за горите в размер на близо 48 млн. лева.

През 2022 г. са изпълнявани текущо следните проекти:

- „Мерки за опазване на Малкия креслив орел и неговите местообитания в България“ по програма LIFE на Европейския съюз;
- „Подпомагане на страните от Централна и Източна Европа при разработване на стратегии и планове за действие за биоикономика“ - CEE2ACT по програма „Хоризонт Европа“ на Европейския съюз в направление биоикономика;
- „Използване на горските генетични ресурси в контекста на екологичните и социалните предизвикателства“, финансиран по програма Хоризонт Европа на ЕС, OptForests № 101081774.

12. Финансиране и инвестиции в горските територии

12.1. Изпълнителна агенция по горите

През 2022 г. в Изпълнителна агенция по горите са отчетени приходи на обща стойност 9 513 822 лева.

Определените за 2022 г. с ПМС № 31/17.03.2022 г. разходи на ИАГ за изпълнение на Бюджетна програма „Управление на горския сектор“ са в размер на 29 674 300 лева.

Утвърденият окончателен бюджет на ИАГ за 2022 г. е в размер на 36 475 047 лева, отчетени са общо разходи в размер на 36 474 576 лева.

През годината са извършени инвестиции (капиталови разходи) в размер на 890 060 лева както следва:

- Основен ремонт на дълготрайни материални активи – 20 680 лева;
- Придобиване на компютри и хардуер – 481 002 лева;
- Придобиване на друго оборудване, машини и съоръжения – 127 943 лева;
- Придобиване на транспортни средства – 215 940 лева;
- Придобиване на програмни продукти и лицензи за програмни продукти – 44 495 лева.

12.2. Държавни горски предприятия

Отчетените приходи от цялостната дейност на ДП за 2022 г. са 473 341 хил. лева, а общите разходи – 444 603 хил. лева. В сравнение с 2021 г., приходите на предприятията се увеличават със 153 339 хил. лева, а разходите - със 127 619 хил. лева.

Общият финансов резултат на ДП от оперативната им дейност през 2022 г. е положителен в размер на 23,5 млн. лева преди облагане с данъци, като се отчита многократен ръст спрямо 2021 г.

Направените инвестиции от шестте ДП през 2022 г. са в размер на 37,8 млн. лева, с 16,5% повече от предходната година. От тях, 24,2 млн. лева (64%) са осъществени със средства от фонд „Инвестиции в горите“ – с 0,7 млн. лева повече от 2021 г., за изпълнение на следните дейности:

- проектиране на 12,95 км строителство на нови пътища и основен ремонт на съществуващи горски пътища - 54,6 хил. лева;

- строителство и основен ремонт на горски пътища и транспортна техническа инфраструктура - 16,3 млн. лева;
- проектиране и изграждане на едно технико-укрепително съоръжение - 106 хил. лева;
- дейности по залесяване - 7,2 млн. лева;
- закупуване на горски територии – 0,5 млн. лева.

Със средства от стопанската дейност са закупени 72 транспортни средства и 41 броя специализирана техника и е извършен основен ремонт на сгради и технически съоръжения на стойност от 1,5 млн. лева.

През 2022 г. е стартирала процедура за закупуване на поземлени имоти в горски територии собственост на физически лица, като ДП са закупили имоти с обща площ 300 ха.

Във връзка с § 2, ал. 2 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за публичните предприятия и т. 2 от Решение № 1045 на Министерския съвет от 2022 г., понастоящем се водят разговори на институционално ниво и се обсъждат варианти относно правно-организационната форма на управление на държавните горски предприятия по чл. 163 от Закона за горите.

13. Административно обслужване

През 2022 г. са проведени 21 заседания на Комисията за разглеждане на заявления за вписване на физически лица и търговци в публичните регистри на ИАГ по чл. 235 и чл. 241 от ЗГ, в резултат на което са регистрирани и издадени удостоверения на 222 физически лица за упражняване на лесовъдска практика. Регистрирани и издадени са удостоверения на 409 търговци за извършване на дейности в горските територии.

През годината от публичния регистър по чл. 241, ал. 1 от ЗГ са отписани 47 търговци, а от регистъра по чл. 235 от ЗГ са отписани 33 физически лица. На 8 физически лица и 3-ма търговци е постановен отказ за вписване в публичните регистри на ИАГ.

Към 31.12.2022 г. общият брой на регистрираните физически лица за упражняване на лесовъдска практика е 12 327, а на регистрираните търговци - 4 658.

Организиран и проведен са 40 изпита по реда на чл. 236а от ЗГ във връзка с регистрацията на физически лица за упражняване на лесовъдска практика, на които са се явили общо 337 кандидати, от които издържалите са 128.

Направени са множество консултации на собственици, частни лесовъди и други заинтересовани лица по телефон, електронна поща, в приемната на МЗХ и по време на извършените теренни проверки.

VII. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

1. Улов и производство на риба и други водни организми

Улов на риба и други водни организми

По данни на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА), през 2022 г. общият улов на риба и други водни организми от стопански риболов в страната възлиза на 5 594,3 тона – с 37,9% по-малко на годишна база, от които 5 546,5 тона в Черно море и 47,8 тона в река Дунав. В сравнение с 2021 г., уловът в Черно море намалява с 37,8%, а този в река Дунав - с 46,7%.

Общото количество уловени морски видове риби през 2022 г. е в размер на 2 812,6 тона, с 3 062,4 тона по-малко спрямо 2021 г. Традиционно, най-значителен е уловът на риба от вида цаца (копърка, трицона, шпрот), възлизащ на 1 561 тона, който спада с 55,1% (или с около 1 917,8 тона) в сравнение с предходната година. Сред останалите черноморски видове риби, по-съществен е уловът на лефер – 513,2 тона, сафрид – 194,5 тона, черноморска барбуня – 181 тона и хамсия – 152,8 тона. Уловът на калкан е в размер на 54,9 тона, което е с 21,9% по-малко на годишна база. Сериозно

понижение спрямо предходната година се наблюдава и при уловите на хамсия - с 87%, сафрид - с 29% и Черноморска барбуня - с 59,4%.

Таблица VII.1. Общ улов на риба и други водни организми в страната по водни басейни, тона

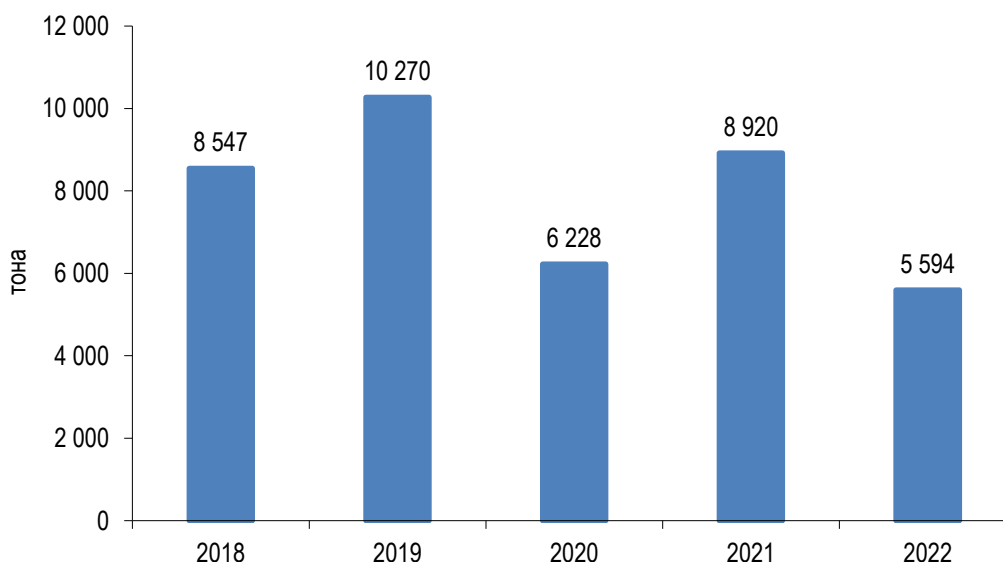
	2019	2020	2021	2022	Изменение 2022/2021
Улов в Черно море - общо, в т. ч.:	10 269,7	6 228,1	8 920,5	5 546,5	-37,8%
- морски видове риби	5 513,3	3 418,7	5 875,1	2 812,6	-52,1%
- проходни риби, карагъоз	25,6	15,8	22,6	6,8	-69,7%
- рапани, миди и скариди	4 222,9	2 794,5	3 022,3	2 727,0	-9,8%
Улов в река Дунав - общо, в т. ч.:	60,75	69,21	89,8	47,8	-46,7%
- сладководна риба	57,4	67,2	86,4	47,0	-45,6%
- проходни риби, карагъоз	2,6	0,7	1,9	0,8	-55,9%
- други водни организми	0,7	1,4	1,5	0,02	-98,7%
Общ улов на риба и други водни организми	10 330,4	6 297,3	9 010,3	5 594,3	-37,9%

Източник: ИАРА

През 2022 г. уловът на рапани, формиращ основен дял от улова на водни организми в Черно море, е в размер на 2 165,2 тона, което представлява запазване около нивото от предходната година. Уловът на бяла пясъчна мида бележи спад от 55,6% на годишна база, до 336,8 тона, докато при черната морска мида се отчита двукратен ръст, до 224,7 тона.

Уловеното количество проходни видове риба /карагъоз/ в Черно море през 2022 г. е в размер 6,8 тона, с 69,7% под нивото от предходната година.

Фигура VII.1. Улов на риба и други водни организми в Черно море, тона

Източник: ИАРА

Икономическото състояние на флота през годината е повлияно съществено от временното преустановяване на риболовните дейности поради войната в Украйна, застрашаваща сигурността на риболовните операции. Това води до пропуснати приходи и допълнителни непредвидени разходи поради смущения по веригата на доставки на продукти от риболов.

Общият улов в река Дунав през 2022 г. включва 46,98 тона сладководна риба, 0,85 тона проходни риби - карагъоз и 0,02 тона други водни организми.

При улова на сладководна риба в река Дунав се отчита намаление с 45,6% спрямо предходната година. Най-голям е уловът на сребриста каракуда - 10,1 тона, шаран - 6,6 тона, бяла мряна - 5,5 тона, платика - 4,2 тона и европейски сом - 3,7 тона. Значително по-малко в сравнение с предходната година са уловените количества шаран - с 44,2 %, бял амур - с 42% и европейски сом - с 35,1%, платика – 31,7%, сребриста каракуда – с 31,3% и бяла мряна - с 29,4%.

Уловът на проходни риби (карагъоз) в река Дунав през 2022 г. спада с 55,9% спрямо 2021 г., а този на други водни организми - с 98,7%.

Таблица VII.2. Улов на риба и други водни организми от водоеми за стопански риболов през 2022 г.

	Вид риба/воден организъм	Количество (тона)
А. Река Дунав		
1	Брияна /облез. уклеј/ / <i>Chalcalburnus chalcoides</i> /	0,511
2	Бял амур / <i>Ctenopharingodon idella</i> /	1,647
3	Бял толстолоб / <i>Hypophthalmichthys molitrix</i> /	3,372
4	Бяла мряна / <i>Barbus barbus</i> /	5,462
5	Бяла риба /сулка/ / <i>Sander lucioperca/Stizostedion lucioperca</i> /	2,472
6	Езерен рак / <i>Astacus leptodactylus</i> /	0,070
7	Златиста каракуда / <i>Carassius carassius</i> /	0,135
8	Карагъоз, дунавска скумрия / <i>Caspialosa pontica/Alosa pontica</i> /	0,848
9	Бабушка / <i>Rutilus rutilus</i> /	0,005
10	Морунаш / <i>Vimba vimba</i> /	1,890
11	Мъздруга / <i>Leuciscus idus</i> /	0,008
12	Маришка мряна / <i>Barbus cyclolepis</i> /	0,848
13	Платика / <i>Abramis brama</i> /	4,152
14	Пъстър толстолоб / <i>Aristichthys nobilis</i> /	3,430
15	Попчета / <i>Gobiidae</i> /	0,021
16	Распер / <i>Aspius aspius</i> /	0,767
17	Речен кефал / <i>Leuciscus cephalus</i> /	0,025
18	Речен костур / <i>Perca fluviatilis</i> /	0,022
19	Скобар / <i>Chondrostoma nasus</i> /	0,920
20	Европейски сом / <i>Sillurus glanis</i> /	3,682
21	Сабица / <i>Pelecus cultratus</i> /	0,005
22	Сребриста каракуда / <i>Carassius sp.</i> /	10,128
23	Уклеј / <i>Alburnus alburnus</i> /	1,418
24	Червеноперка / <i>Scardinius erythrophthalmus</i> /	0,024
25	Шаран / <i>Cyprinus carpio</i> /	6,622
26	Щука / <i>Esox lucius</i> /	0,154
27	Други	0,020
	Общо за река Дунав	47,849
Б. Черно море		
28	Атерина / <i>Atherina spp.</i> /	15,926
29	Бяла пясъчна мида / <i>Mya arenaria</i> /	336,842
30	Дънен морски червей	0,004
31	Зарган / <i>Belone belone</i> /	1,158
32	Илария / <i>Liza saliens</i> /	2,077
33	Калкан / <i>Psetta maxima</i> /	54,921
34	Карагъоз, дунавска скумрия / <i>Caspialosa pontica/Alosa pontica</i> /	6,834

	Вид риба/воден организъм	Количество (тона)
35	Кефал пелингас / <i>Mugil soiyu</i> /	0,223
36	Лаврак / <i>Dicentrachus labrax/Morone labrax</i> /	0,032
37	Лефер / <i>Pomatomus saltatrix</i> /	513,232
38	Морска котка / <i>Dasyatis pastinaca</i> /	0,675
39	Морска лисица / <i>Raja clavata</i> /	16,840
40	Морски дявол / <i>Lophius piscatorius</i> /	0,167
41	Морски език / <i>Solea nasuta</i> /	0,005
42	Морски кефал / <i>Mugil cephalus</i> /	5,563
43	Обикновени скариди / <i>Leander spp.</i> /	0,295
44	Пагур / <i>Eriphia verrucosa</i> /	0,027
45	Паламуд / <i>Sarda sarda</i> /	44,816
46	Писия / <i>Platichthys flesus luscus</i> /	0,123
47	Платерина / <i>Liza aurata</i> /	0,285
48	Сем. Попчета / <i>Gobiidae</i> /	17,273
49	Пясъчна скарида / <i>Crangon sp.</i> /	0,856
50	Рапани / <i>Rapana spp.</i> /	2 165,19
51	Сафрид / <i>Trachurus mediterraneus ponticus</i> /	194,497
	Сардина	4,22
	Смарид	0,012
52	Хамсия / <i>Engraulis encrasicolus ponticus</i> /	152,795
53	Цаца /копърка. трицона. шпрот/ / <i>Sprattus sprattus sulinus</i> /	1 560,979
54	Черна морска мида / <i>Mytilus galloprovincialis</i> /	224,70
55	Черноморска барбуня / <i>Mullus barbatus ponticus</i> /	181,00
56	Черноморска бодлива акула / <i>Squalus acanthias</i> /	17,129
57	Черноморски меджид / <i>Merlangius merlangus euxinus</i> /	27,665
58	Черноморска скумрия	0,01
59	Други	0,114
	Общо за Черно море	5 546,49
	Общо за Черно море и река Дунав	5 594,33

Източник: ИАРА

През първите пет месеца на 2023 г. отчетеният общ стопански улов на риба и други водни организми възлиза на 1 919,1 тона, със 17,3% по-малко спрямо същия период на 2022 г. Уловът в Черно море намалява със 17,3% на годишна база, до 1 901,4 тона, а този в река Дунав – с 20,8%, до 17,7 тона.

Производство на риба и други водни организми

По данни на ИАРА, към края на 2022 г. общият брой на активните рибовъдни стопанства в страната е 714. От тях, 692 са за сладководни аквакултури и 22 - за морски аквакултури.

През 2022 г. общото производство на аквакултури (зарибителен материал, риба и други водни организми за консумация) в специализираните рибовъдни стопанства е в размер на 15 015 тона – с 1% по-малко спрямо предходната година.

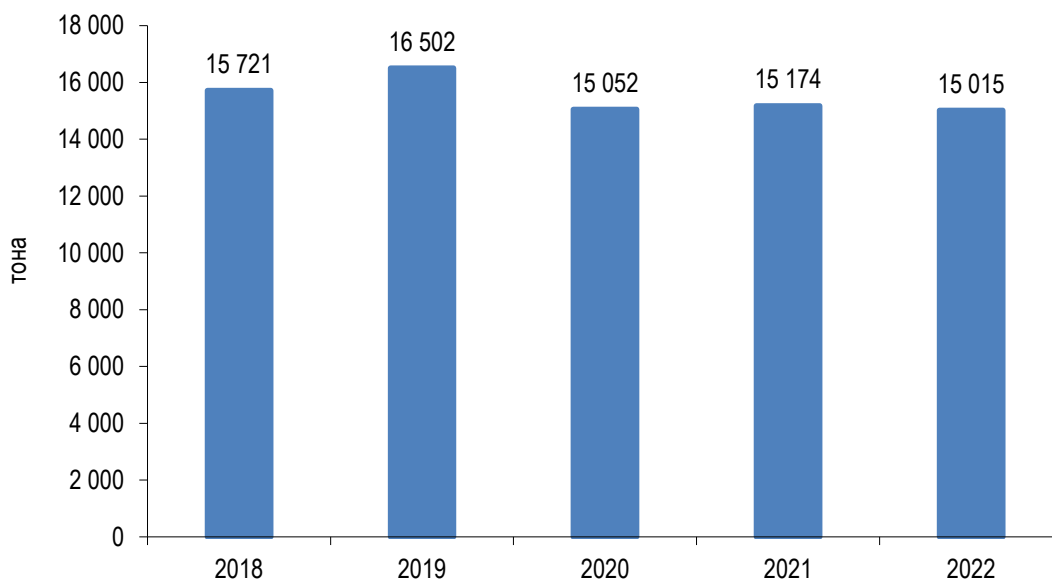
Общото производство на зарибителен материал в рибовъдните стопанства е 2 415,9 тона, което представлява увеличение с 9,8% спрямо предходната година. Това се дължи главно на повишеното производство на зарибителен материал от някои от основните видове риби, отглеждани в рибовъдните стопанства – шаран – с 39,2%, африкански сом - близо три пъти, бял толстолоб – четири пъти, речна (балканска) пъстърва – с 67,5%, веслонос – с 35,0%, щука – с 40,2%. Същевременно,

производството на зарибителен материал от дъгова пъстърва спада до 764,4 тона, а това на бяла риба (сулка) - до 7,5 тона, при съответно 891,5 тона и 43,3 тона през 2021 г.

През 2022 г. производството на риба и други водни организми за консумация е в размер на 12 598,7 тона – с 2,8% по-малко на годишна база. Традиционно най-голямо е производството на риба за консумация от видовете дъгова пъстърва, шаран и пъстър толстолоб. В сравнение с 2021 г., производството на шаран намалява с 5,7%, на дъгова пъстърва - с 6,1%, а на пъстър толстолоб – с 18,7%. От друга страна, производството на руска есетра за консумация нараства почти седем пъти на годишна база, а на веслонос – над два пъти.

През 2022 г. е отчетено производство на видове риби, които са прилов в екстензивните и полуинтензивни топловодни стопанства – платика, уклей, речен костур, скобар, бабушка и червеноперка. Тези видове не са обект на целенасочено развъждане и отглеждане в аквакултурното производство.

Фигура VII.2. Производство на риба и други организми в специализирани рибовъдни стопанства за периода 2018 – 2022 г., тона

Източник: ИАРА (данните за 2022 г. са актуални към 30.06.2023 г.)

Основният вид от морските аквакултури, отглеждани в крайбрежните акватории на страната, е черната морска мида. През 2022 г. нейният добив за консумация се свива с 5,9% спрямо предходната година, до 2 422,1 тона.

Таблица VII.3. Производство на зарибителен материал, риба и водни организми в рибовъдните стопанства, тона

№	Общоприети и местни наименования	Зарибителен материал		Риба за консумация		Общо тегло	
		2021	2022	2021	2022	2021	2022
1	Речна (балканска) пъстърва	22,17	37,13	14,90	9,87	37,06	47,00
2	Дъгова пъстърва	891,49	764,4	4 535,72	4 259,31	5 427,20	5 023,71
3	Сивен	2,76	1,18	0,92	0,1	3,68	1,28
4	Щука	3,56	4,99	13,12	11,99	16,67	16,98
5	Лин	0,07	0,09	0,55	0,69	0,61	0,77
6	Уклея (Брияна)	0,00	0,00	4,88	7,84	4,88	7,84
7	Платика	0,00	0,00	0,00	6,13	7,37	6,13

№	Общоприети и местни наименования	Зарибителен материал		Риба за консумация		Общо тегло	
8	Скобар	0,00	0,00	1,45	0,91	1,45	0,91
9	Шаран	689,12	959,53	3 198,49	3 016,36	3 887,62	3 975,89
10	Златиста каракуда	0,00	0,00	0,00	2,25	2,16	2,25
11	Сребриста каракуда	11,14	2,65	234,44	258,6	245,58	261,25
12	Бял толстолоб	16,17	61,12	173,06	107,8	189,23	168,92
13	Пъстър толстолоб	274,02	262,98	1223,54	994,71	1 497,56	1 257,69
14	Бял амур	149,64	164,44	260,99	211,41	410,62	375,85
15	Черен амур	0,00	0,75	0,00	0,52	0,0	1,27
16	Сом	32,30	28,87	107,94	136,22	140,25	165,09
17	Канален (американски) сом	0,00	0,000	8,02	11,05	8,02	11,05
18	Бяла риба (сулка)	43,31	7,5	33,42	43,74	76,72	51,24
19	Речен костур	0,10	0,00	3,09	1,86	3,19	1,86
20	Чига	0,00	0,00	4,91	0,41	4,91	0,41
21	Моруна	0,00	0,00	39,89	59,28	39,89	59,28
22	Пъструга	0,00	0,00	0,27	0,25	0,27	0,25
23	Руска есетра	2,43	1,54	87,05	595,03	89,48	596,57
24	Черна морска мида	0,00	0,00	2 573,69	2 422,11	2 573,69	2 422,11
25	Други хибриди от семейство Есетрови	1,81	0,71	68,80	59,57	70,61	60,28
26	Езерна съомга	0,96	0,00	0,00	0,00	0,96	0,00
27	Веслонос	32,71	44,15	54,21	126,25	86,91	170,39
28	Други	0,00	0,00	0,00	1,6	0,00	1,6
29	Зелени водорасли	0,00	0,00	9,80	10,32	9,80	10,32
30	Червеноперка	0,20	0,00	4,86	12,15	4,88	12,15
31	Бабушка	0,00	0,00	2,30	2,4	2,30	2,4
32	Африкански сом	26,57	73,78	165,21	168,75	191,78	242,52
33	Сибирска есетра	0,10	0,00	106,08	31,02	106,18	31,02
34	Езерен рак	0,22	0,01	0,00	5,30	6,64	5,31
35	Бестер	0,20	0,00	6,24	0,3	6,44	0,3
36	Обикновени скариди	0,00	0,00	18,42	22,51	18,42	22,51
37	Тилапия	0,00	0,06	0,12	0,25	0,12	0,31
	Общо	2 201,05	2 415,88	12 970,46	12 598,66	15 173,67	15 014,71

Източник: ИАРА (данните за 2022 г. са актуални към 30.06.2023 г.)

През 2023 г. се очаква нарастване на броя на рибовъдните стопанства и съответно на производството на аквакултури. За развитие на сектора допринасят изграждането на нови стопанства, както и модернизирването и увеличаването на производствени мощности.

2. Внос и износ на риба и рибни продукти

Внос

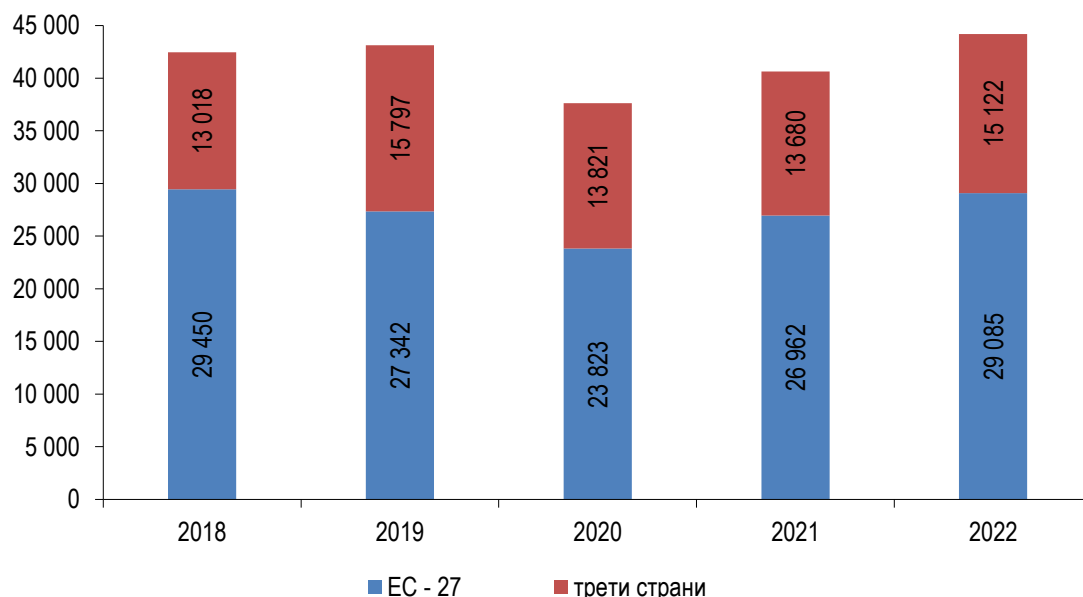
По данни на НСИ, през 2022 г. в страната са внесени общо 44 208 тона риба и рибни продукти, с 8,8% над нивото от предходната година. Наблюдава се увеличение на вноса на жива и замразена, риба, замразени филета от риба, солени и сушени риби, мекотели (живи, пресни, охладени, замразени, сушени), готови храни и консерви от риби и консервирани ракообразни и мекотели и намаление на този на прясна и охладена риба, ракообразни и водни безгръбначни.

Около две трети от общо внесените количества риба и рибни продукти през 2022 г. са от държави членки на ЕС. Доставките от Съюза нарастват с близо 8% на годишна база, възлизайки на 29

085 тона, като основни партньори са Испания (5,2 хил. тона), Нидерландия (4,9 хил. тона), Гърция (3,8 хил. тона) и Дания (3,6 хил. тона), следвани от Румъния (2,5 хил. тона), Полша (1,8 хил. тона), Германия (1,2 хил. тона) и др.

Вносът на риба и рибни продукти от трети страни е 15 122 тона, с 10,5% повече спрямо 2021 г. В рамките на годината, най-значителен е импорът от Мароко (2,4 хил. тона), Канада (2,3 хил. тона), Норвегия (2 хил. тона), Турция (1,7 хил. тона), Еквадор (1,4 хил. тона) и Исландия (1,2 хил. тона).

Фигура VII.3. Внос на риба и рибни продукти от ЕС и трети страни, тона

Източник: НСИ

Таблица VII.4. Внос на риба, други водни организми и рибни продукти, тона

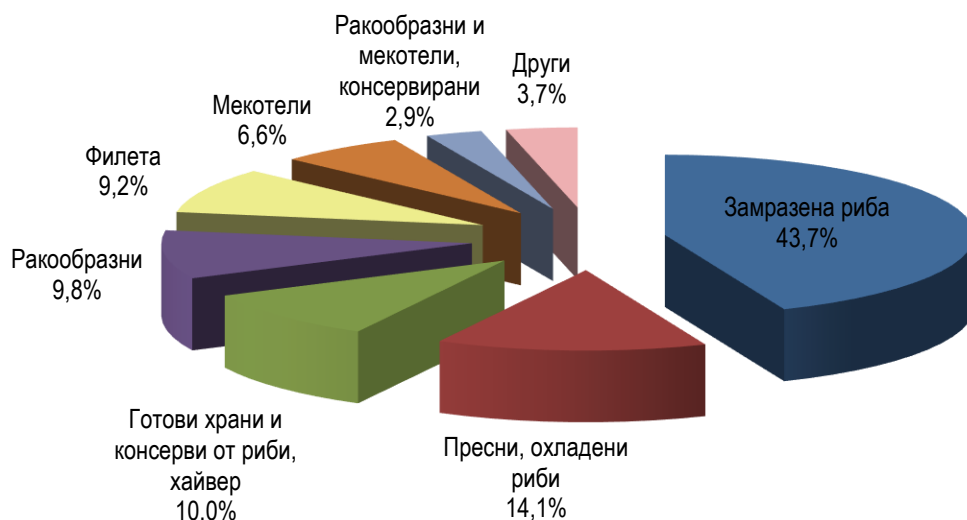
Продукти	2021	2022	Изменение 2022/2021
Риба, други водни организми и рибни продукти – общо, в т.ч.:	40 642	44 208	8,8%
Живи риби - сладководни и морски	407	534	31,3%
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	6 784	6 219	-8,3%
Риби - замразени, с изкл. на филетата	16 261	19 333	18,9%
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	2 924	4 053	38,6%
Риби - сушени, осолени, пушени	442	470	6,2%
Ракообразни	5 189	4 323	-16,7%
Мекотели*	2 789	2 905	4,2%
Водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите	890	639	-28,3%
Готови храни и консерви от риби; хайвер	3 925	4 430	12,9%
Ракообразни и мекотели, консервирани	1 032	1 302	26,2%

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ.

*Включва и известно количество сухоземни мекотели, което не може да бъде разграничено.

Традиционно, най-голям дял от общия внос на риба, водни организми и рибни продукти заема този на замразена риба. През 2022 г. са внесени 19 333 тона замразена риба, с изключение на филета, което е с близо 19% повече на годишна база. Най-значителен остава вносът на замразена скумрия – 8 926 тона, с 5,2% под отчетения за предходната година. Сравнително големи са и доставките на замразена риба от следните видове: мерлуза – 2 073 тона, сардини – 1 482 тона, треска – 751 тона, херинга – 659 тона, съомга – 155 тона, сафрид – 287 тона и пъстървови – 143 тона.

Фигура VII.4. Структура на вноса на риба и рибни продукти през 2022 г.

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ

Сред останалите групи продукти, сериозно увеличение на годишна база се наблюдава при вноса на филета от риби – с 38,6%, жива риба – с 31,3% и консервирани ракообразни и мекотели – с 26,2%, а по-умерено - на мекотели, сушени и осолени риби, и готови храни и консерви от риби – в рамките на 4,2% - 12,9%. От друга страна, вносът на водни безгръбначни, различни от ракообразни и мекотели, се свива с 28,3%, а този на ракообразни и на прясна и охладена риба, съответно с 16,7% и 8,3%.

По предварителни данни, през първите шест месеца на 2023 г. са внесени общо 19 133 тона риба, други водни организми и преработени рибни продукти, което е с 9,9% по-малко в сравнение със същия период на предходната година. Налице е намаление на доставките както от ЕС – със 7,8%, до 12 154 тона, така и от трети страни – с 13,3%, до 6 979 тона.

Износ

По данни на НСИ, през 2022 г. общият износ на риба, други водни организми и рибни продукти е в размер на 14 928 тона. Количеството е с 9,2% по-малко спрямо предходната година, като се наблюдава свиване на експорта на повечето видове продукти, с изключение на този на готови храни и консерви от риби и рибни филета.

Таблица VII.5. Износ на риба, други водни организми и рибни продукти, тона

Продукти	2021	2022	Изменение 2022/2021
Риба, други водни организми и рибни продукти – общо, в т.ч.:	16 434	14 928	-9,2%
Живи риби - сладководни и морски	1 257	982	-21,9%
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	2 929	2 212	-24,5%

Продукти	2021	2022	Изменение 2022/2021
Риби - замразени, с изкл. на филетата	2 039	1 539	-24,5%
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	537	657	22,4%
Риби - сушени, осолени, пушени	1 177	949	-19,4%
Ракообразни	99	85	-14,3%
Мекотели*	2 000	1 471	-26,4%
Водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите	37	-	-
Готови храни и консерви от риби; хайвер	3 440	4 987	45,0%
Ракообразни и мекотели, консервирани	2 920	2 046	-29,9%

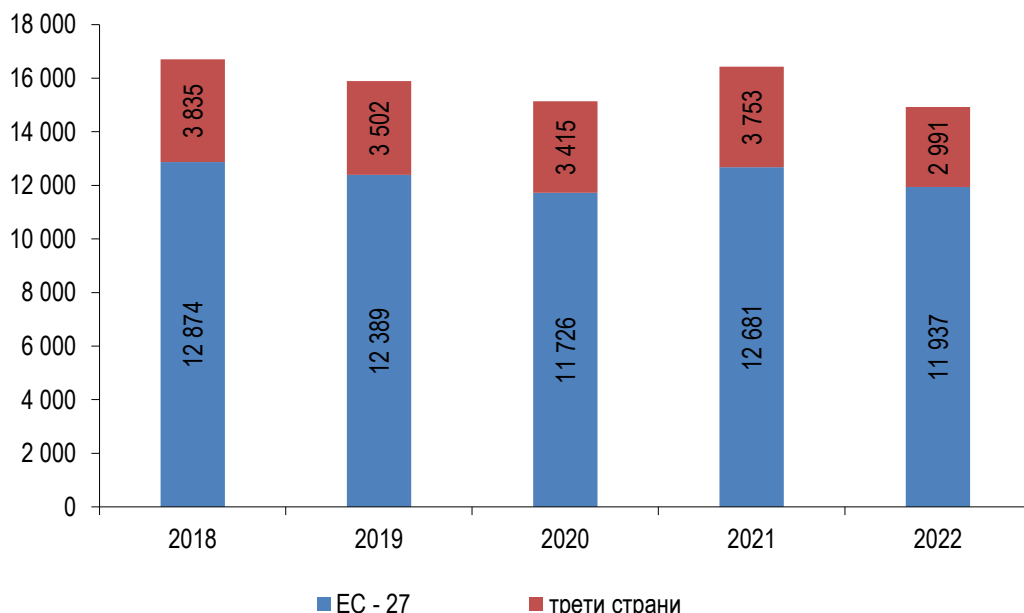
Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

*Включва и известно количество сухоземни мекотели, което не може да бъде разграничено.

Около 80% от общия износ на риба и рибни продукти през 2022 г. се формират от изпращанията за ЕС, които се свиват с 5,9% на годишна база, до 11 937 тона. Най-значителни количества са насочени за Румъния (6,4 хил. тона) и Швеция (2,3 хил. тона), следвани от тези за Полша (0,5 хил. тона), Белгия (0,5 хил. тона), Гърция (0,4 хил. тона) и др.

Намалението на износа на риба и рибни продукти за трети страни е с 20,3%, до 2 991 тона, реализирани основно в Сърбия (1 266 тона), Босна и Херцеговина (366 тона), Южна Корея (334 тона), Япония (290 тона), Обединено кралство (189 тона), Украйна (187 тона), Северна Македония (159 тона) и САЩ (115 тона).

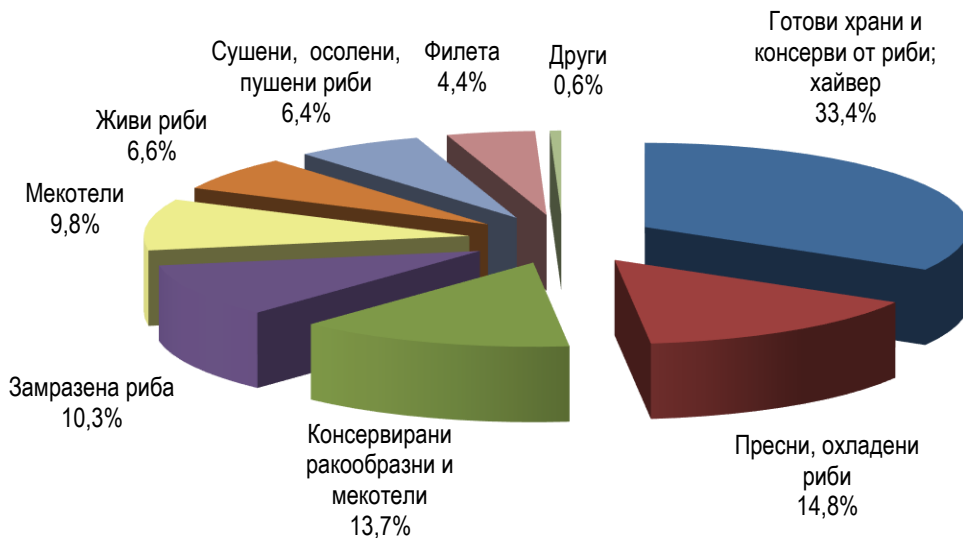
Фигура VII.5. Износ на риба, други водни организми и рибни продукти за ЕС и трети страни, тона

Източник: НСИ

През 2022 г. експортът на готови храни и консерви от риби и хайвер нараства с 45,0% на годишна база, а този на рибни филета – с 22,4%. При останалите видове рибни продукти е налице свиване на изнесените количества с между 14,3% (ракообразни, предни и охладени) и 29,9% (консервирани ракообразни и мекотели).

Фигура VII.6. Структура на износа на риба и рибни продукти през 2022 г.

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

По предварителни данни, през първото полугодие на 2023 г. от страната са изнесени общо 6 656 тона риба, водни организми и преработени рибни продукти, което е с 16,8% по-малко спрямо същия период на 2022 г. Изпращанията за ЕС намаляват с 23,0%, до 4 952 тона, докато износьт за трети страни се увеличава с 8,6%, до 1 703 тона.

3. Програма за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г. и Програма за морско дело, рибарство и аквакултури 2021 – 2027 г.

Въпреки наложените ограничения и икономическите последици върху сектор "Рибарство" в резултат от пандемията COVID-19 и войната в Украйна, през 2022 г. за четвърта поредна година е избегната загубата на средства по Програмата за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г. (ПМДР) във връзка с правилото N+3. Засилен е темпът на изпълнение на подхода Водено от общностите местно развитие (ВОМР).

През 2022 г. активно се изпълняват мероприятия, организирани от Националната рибарска мрежа (НРМ), като част от тях са проведени онлайн, за да достигнат до повече участници.

Споразумението за партньорство с Република България за периода 2021-2027 г. е одобрено с решение на ЕК на 06.07.2022 г.

През м. март 2022 г. е проведено обществено обсъждане на доклада за екологичната оценка и на втори проект на Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури 2021 - 2027 г. (ПМДРА). Междуведомствена комисия – Специализиран състав на Висшия експертен екологичен съвет към министъра на околната среда и водите е разгледал и одобрил документацията по доклада за екологичната оценка на ПМДРА на 21.09.2022 г. Становището по ЕО на ПМДРА е издадено на 27.10.2022 г.

На 23 ноември 2022 г. Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури 2021 - 2027 г. е одобрена официално от Европейската комисия.

Най-висок интерес през 2022 г. по Програмата за морско дело и рибарство 2014 - 2020 г. е регистриран към мярката за преодоляване на последиците от войната с Украйна по Приоритет на Съюза (ПС) 1. По ПС 4 следва да се отбележи интересът на местно ниво към мерките от стратегиите за ВОМР.

По Програмата за морско дело и рибарство 2014—2020 г. през 2022 г. са сключени 152 договора, като изпълнението на Програмата по приоритети на Съюза е както следва:

Приоритет на Съюза 1 „Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите”

Основни постижения по ПС 1 - сключени са 64 административни договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (АДПБФП).

Обявени приеми по мерки:

- 1.2 „Здраве и безопасност“;
- 1.7 „Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов“;
- 1.8 „Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и лодкостоянки“, сектор „Инвестиции насочени към изграждане и/или модернизация на лодкостоянки“;
- 1.9 „Временно преустановяване на риболовна дейност вследствие на войната на Русия в Украйна, която застрашава сигурността на риболовните дейности или възпрепятства икономическата жизнеспособност на риболовните операции.“

По Мярка 1.2 са сключени общо 3 договора на обща стойност 23 619 лева БФП (12 076,31 евро).

По Мярка 1.8 настоящият бюджет на мярката е 27 420 157 лева (14 019 919 евро). Сключени са 9 договора на обща стойност 25 928 166 лева БФП (13 257 064 евро).

През 2022 г. по мярката е обявен прием с бюджет 1 898 071 лева БФП (970 483 евро). Приемът е насочен единствено към изграждане и/или модернизация на лодкостоянки.

През годината е обявен прием по Мярка 1.9 „Временно преустановяване на риболовна дейност вследствие на агресивната война на Русия срещу Украйна, която застрашава сигурността на риболовните дейности или възпрепятства икономическата жизнеспособност на риболовните операции“. УО на ПМДР, след извършена ревизия на свободния остатъчен ресурс по отделните мерки на програмата, е прехвърлил финансови средства от мерките, които не могат да генерират интерес, към новосъздадените компенсаторни мерки за смекчаване на последиците, породени от военната агресия на Русия срещу Украйна през 2022 г. Бюджетът на мярката е 7 267 534 лева БФП (3 715 888 евро). Получени са общо 58 проектни предложения, като през 2022 г. те са 41 на брой.

Договорените средства през 2022 г. са в размер на 4 551 843 лева (2 327 356 евро) БФП или 12% от бюджета на приоритета.

Общият напредък по ПС 1 по отношение на изплатени публични разходи от бенефициентите през 2022 г. е в размер на 9 848 364 лева (5 035 466,00 евро) БФП или 26% от бюджета на приоритета.

Сертифицираните средства през 2022 г. са в размер на 6 140 021 лева (3 139 391 евро) ЕФМДР или 17% от бюджета на приоритета (сумата на сертифицираните разходи включва и договори, сключени в предходни години).

Приоритет на Съюза 2 „Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите“

Основни постижения по ПС 2 - през 2022 г. са сключени 6 АДПБФП.

Мерки, отворени за прием:

- 2.2 „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“;
- 2.2 ”Продуктивни инвестиции в аквакултурите - Сектор „Малки проекти”“.

По Мярка 2.2 „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“ са установени бюджетни излишъци вследствие на прекратени договори и намалени суми по договори. Установените средства в размер на 226 261 евро ЕФМДР са пренасочени към мярка 1.9 „Временно преустановяване на риболовната дейност“ за справяне с кризата вследствие на агресивната война на Русия срещу Украйна“. Тъй като последните приеми по мярката са приключили през месец септември 2022 г. - както за сектор „Малки проекти“, така и за сектор „Големи проекти“, мярката повече няма да бъде отваряна до края на програмния период, вследствие на което УО е пренасочил свободния неусвоен финансов ресурс към мярка 1.9.

Сертифицираните средства през 2022 г. са в размер на 1 277 064 евро ЕФМДР или 5% от бюджета на приоритета (сумата на сертифицираните разходи включва и договори, сертифицирани в предходни години).

Приоритет на Съюза 3 „Насърчаване на изпълнението на Общата политика в областта на рибарството“

По Приоритет на Съюза 3 на ниво Програма са заложили 2 мерки.

По приоритета продължава изпълнението на одобрените проектни предложения, които се изпълняват от конкретен бенефициент Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА).

Основни постижения по ПС 3 – през 2022 г. са сключени 6 АДПБФП.

Мерки, отворени за прием:

- 3.1 „Контрол и изпълнение“ (приемът е започнал през 2017 г. и е с краен срок през 2023 г.);
- 3.2 „Събиране на данни по Национална програма за събиране и управление на данни от сектор „Рибарство“ 2017 – 2019 г.“ (приемът е започнал през 2017 г. и е с краен срок през 2023 г.).

Настоящият бюджет по Мярка 3.1 „Контрол и изпълнение“ възлиза на 14 542 701 лева (7 435 679 евро) БФП.

През 2022 г. е сключен 1 договор на стойност 429 852 лева (219 783 евро) БФП. Общо до момента по мярката са сключени 28 договора на стойност 14 700 945 лева БФП (7 516 589 евро) или 101% спрямо бюджета на мярката.

Настоящият бюджет по Мярка 3.2 „Събиране на данни“ възлиза на 8 149 156 лева (4 166 661 евро) БФП.

През 2022 г. са сключени 2 договора на стойност 1 004 653 лева (513 679 евро) БФП. До момента са сключени 5 договора на стойност 5 857 003 лева (2 994 684 евро) БФП или 72% спрямо бюджета на мярката.

Изплатените средства през 2022 г. са 1 623 220 лева (829 952 евро) БФП или 7,2% от бюджета на приоритета.

Сертифицираните средства през 2022 г. са в размер на 824 564 лева (421 599 евро) ЕФМДР или 4% от бюджета на приоритета.

Приоритет на Съюза 4 „Повишаване на заетостта и териториално сближаване“

Въпреки трудностите, породени от пандемията COVID-19 през 2021 г. и икономическите последствия от военната агресия на Русия срещу Украйна, е запазена тенденцията на ускоряване на изпълнението на подхода Водено от общностите местно развитие. През 2022 г. в гр. Бургас е проведено обучение за изграждане на капацитет на потенциалните МИГ по ЕФМДРА за програмния период 2021-2027. Събитието е организирано от FАMENET (Мрежа за мониторинг, оценка и местна подкрепа в областта на рибарството и аквакултурите).

Основни постижения по ПС 4 – през 2022 г. са сключени 68 АДПБФП на стойност 8 287 706 лева (4 237 502 евро) БФП.

Общият бюджет по обявените процедури от стратегиите за ВОМР за 2022 г. възлиза на 36 338 246 лева (18 579 735 евро) БФП.

До края на отчетния период са подадени 367 проектни предложения по отворените 124 процедури от стратегиите за ВОМР на местните инициативни рибарски групи (МИРГ).

През 2022 г. са отворени 25 процедури за прием на проектни предложения от одобрените 9 стратегии за ВОМР на МИРГ.

Сертифицираните средства през 2022 г. са в размер на 5 918 575 лева (3 026 166 евро) ЕФМДР или 16% от бюджета на приоритета.

Приоритет на Съюза 5 „Насърчаване на предлагането на пазара и преработката“

Най-голям интерес по ПС 5 е регистриран към мерки 5.4 „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“. По мярка 5.1 „Планове за производство и предлагане на пазара“ до момента съществуват две признати организации на производителите, които може да изпълняват план за производство и предлагане на пазара.

Основни постижения по ПС 5 - сключени са 6 АДПБФП през 2022 г.

Мерки, отворени за прием:

- 5.1 „Планове за производство и предлагане на пазара“;
- 5.4 „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“.

През 2022 г. е обявен прием по Мярка 5.1 „Планове за производство и предлагане на пазара“ с бюджет 51 160 лева БФП (26 158 евро), по който няма получени проектни предложения. През 2022 г. е сключен 1 договор по процедура, обявена за прием през 2021 г., който е на стойност 77 250 лева (39 498 евро) БФП или 63% от бюджета на процедурата.

По Мярка 5.3 „Мерки за предлагане на пазара“ е обявен прием през 2022 г. Настоящият бюджет по мярката е 12 339 578 лева (6 309 223 евро) БФП. Бюджетът по мярката е увеличен поради въвеждането на извънредни компенсаторни мерки за подпомагане на сектора, свързани с военната обстановка в Украйна. Получено е 1 проектно предложение на стойност 797 391 лева БФП (407 706 евро). До момента по мярката са подписани 12 договора на стойност 1 569 174 лева (802 318 евро) БФП, или 13% от бюджета на мярката.

По Мярка 5.4 „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“ също е обявен прием през 2022 г. с бюджет 4 168 025 лева (2 131 110 евро). Настоящият бюджет по мярката е 25 951 544 лева (13 269 017 евро) БФП. До момента по мярката са подписани 64 договора на стойност 21 352 703 лева (10 917 631 евро) БФП или 82% от бюджета на мярката.

Приемите по ПС 5 за 2022 г. са в размер на 4 431 911 лева (2 266 035 евро) БФП, което е 12% от общия бюджет на програмата.

Изплатени са 1 709 466 лева БФП или 3 343 374 евро БФП публични разходи на бенефициентите през 2022 г. по 4 договора, сключени през предходни години или 9% от бюджета на приоритета.

Сертифицираните средства през 2022 г. са в размер на 1 151 779 лева (588 904 евро) ЕФМДР или 3% от бюджета на приоритета.

Приоритет на Съюза 6 „Интегрирана морска политика“

Основни постижения по ПС 6 - по ПС 6 се изпълняват общо 8 договора.

Мерки, отворени за прием:

През 2022 г. по ПС 6 е обявен прием по мярка 6.3 „Повишаване на знанията за състоянието на морската среда“ с бюджет 615 000 лева БФП.

Настоящият бюджет на Мярка 6.1 „Интегрирано морско наблюдение“ възлиза на 3 015 519 лева (1 541 834 евро) БФП. Сключен е 1 договор на обща стойност 3 017 091 лева БФП (1 542

638 евро) или 100% от бюджета на мярката.

Настоящият бюджет на Мярка 6.3 „Повишаване на знанията за състоянието на морската среда” възлиза на 3 015 667 лева (1 541 909 евро) БФП. Сключени са 7 договора на обща стойност 2 655 684 лева БФП (1 357 850,5 евро) или 88% от бюджета на мярката.

През 2022 г. по мярка 6.1 са изплатени средства в размер на 1 390 200 лева (710 809 евро) БФП, което е 23% от бюджета на приоритета. Сертифицираните средства през 2022 г. са в размер на 1 042 650 лева (533 107 евро) ЕФМДР.

През 2022 г. по мярка 6.3 няма сключени договори. През 2022 г. по мярка 6.3 са изплатени средства в размер на 1 158 328 лева (592 253 евро) БФП, което е 19% от бюджета на приоритета. Сертифицираните средства през 2022 г. са в размер на 868 746 лева (444 190 евро) ЕФМДР.

По силата на Споразумение за делегиране на функции по прилагане на ПМДР 2014 - 2020 ДФ „Земеделие“ - Разплащателна агенция, в качеството на Междинно звено на Управляващия орган, извършва верификация на разходите след подадено искане за плащане.

В рамките на 2022 г. чрез ИСУН 2020 са приети, верифицирани и платени искания за плащане съгласно представената по-долу таблица.

Таблица VII.6. Платени проекти по мерки от ПМДР 2014 - 2020 през 2022 г. (лева)

Мярка	Брой проекти	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
1.1 Диверсификация и нови форми на доход	1	131 027,34	35 036,72	95 990,62
1.6. Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности	2	112 800,00	30 162,72	82 637,28
1.8.Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване.Изграждане или модернизацията на лодкостоянки	1	2 929 281,02	783 289,75	2 145 991,27
1.9. Подкрепа на собственици на риболовни кораби и рибари за преодоляване на икономическите последици от избухването на COVID-19 поради временно преустановяване на риболовната дейност.	61	2 243 994,08	600 044,03	1 643 950,05
2.2. Продуктивни инвестиции в аквакултура	6	1 198 891,18	299 722,81	899 168,37
2.3 Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури	4	1 624 223,33	406 055,84	1 218 167,49
2.5. Аквакултури, осигуряващи екологични услуги	5	370 959,36	92 739,84	278 219,52
2.6. Подкрепа на производители на риба и други водни организми за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID19	2	3 103,10	775,77	2 327,33.
3.1. Контрол и изпълнение	2	-573 555,53	-57 355,54	-516 199,99
3.2 Събиране на данни	3	1 373 899,47	274 779,89	1 099 119,58
4.2.Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие	105	7 258 086,02	1 088 712,95	6 169 373,07

Мярка	Брой проекти	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
5.3. Създаване на организации на производители, на асоциации от организации на производители или на междубраншови организации. Търсене на нови пазари и подобряване на условията за пускане на пазара на продукти от риболов и аквакултури	2	92 025,60	23 006,40	69 019,20
5.4 Преработване на продуктите от риболов и аквакултури	4	1 485 695,68	371 423,91	1 114 271,77
6.1 Интегрирано морско наблюдение	2	1 390 200,00	347 550,00	1 042 650,00
6.3. Повишаване на знанията за състоянието на морската среда	5	1 105 938,33	276 484,59	829 453,74
7.1. Техническа помощ	13	2 031 541,06	507 885,27	1 523 655,79
Общо:	218	22 778 110,04	5 080 314,95	17 697 795,09

Източник: ДФЗ

Общ напредък в изпълнението на Програма за морско дело и рибарство 2014 - 2020 към 15.06.2023 г.

Приоритет 1 „Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите“

Мярка 1.1. „Диверсификация и нови форми на доход“ - извършено е едно плащане с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 131 027 лева.

Мярка 1.2. „Инвестиции за подобрене на хигиената, здравето, безопасността и условията на труд на борда или индивидуално оборудване“, при условие че посочените инвестиции надхвърлят изискванията съгласно правото на Съюза или националното право. Извършени плащания – 2 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 15 762,40 лева.

Мярка 1.3. „Окончателно преустановяване на риболовните дейности“ - извършени плащания – 8 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 483 173,09 лева.

Мярка 1.6 „Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими“ - извършени плащания – 5 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 512 041,88 лева.

Мярка 1.7. „Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов“ - извършени плащания – 4 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 359 673,00 лева.

Мярка 1.8. „Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване. Изграждане или модернизацията на лодкостоянки“ - извършени плащания – 22 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 24 147 436,21 лева.

Мярка 1.9. „Подкрепа за собственици на риболовни кораби и рибари за преодоляване на икономическите последици от избухването на COVID-19, поради временно преустановяване на риболовната дейност“ - извършени плащания – 136 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 4 187 210,85 лева.

Приоритет 2 „Насърчаване на устойчивото в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания аквакултури с ефективно използване на ресурсите“

Мярка 2.2. „Продуктивни инвестиции в аквакултура“ - извършени плащания – 94 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 18 204 139,58 лева.

Мярка 2.3. „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“ - извършени плащания – 21 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 5 648 137,31 лева.

Мярка 2.5. „Аквакултури, осигуряващи екологични услуги“ - извършени плащания – 10 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 774 343,49 лева.

Мярка 2.6. „Подкрепа за производители на риба и други водни организми за преодоляване на икономическите последствия от пандемията COVID-19“ - извършени плащания – 105 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 3 598 249,03 лева.

Приоритет 3 „Насърчаване на изпълнението на ОПОР“

Мярка 3.1. „Контрол и изпълнение“ - извършени плащания – 36 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 10 347 383,47 лева.

Мярка 3.2. „Събиране на данни“ - извършени плащания – 10 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 5 042 379,12 лева.

Приоритет 4 „Увеличаване на заетостта и териториалното сближаване“

Мярка 4.1 „Подготвителна помощ за стратегии за BOMP, в това число създаване на Национална рибарска мрежа“. Извършени са 13 плащания с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 506 393,76 лева.

Мярка 4.2. „Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие“ - извършени плащания – 329 броя на обща стойност на субсидията 18 685 969,71 лева.

Приоритет 5 „Насърчаване на предлагането на пазара и преработването“

Мярка 5.1. „Планове за производство и предлагане на пазара“ - извършено е едно плащане с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 49 920,00 лева.

Мярка 5.3. „Създаване на организации на производители, на асоциации от организации на производители или на междубраншови организации. Търсене на нови пазари и подобряване на условията за пускане на пазара на продукти от риболов и аквакултури“ - извършени са 9 плащания с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 1 276 202,73 лева.

Мярка 5.4. „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“ - извършени плащания – 40 бр. с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 15 965 268,83 лева .

Мярка 5.4. „Подкрепа за преработвателни предприятия на продукти от риболов и аквакултури за преодоляване на икономическите последствия от пандемията COVID-19“ - извършени са 35 плащания с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 2 650 961,47 лева.

Приоритет 6 „Насърчаване на изпълнението на интегрираната морска политика“

Мярка 6.1. „Интегрирано морско наблюдение“ - извършени плащания – 3 броя. с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 2 295 327,18 лева

Мярка 6.3. „Повишаване на знанията за състоянието на морската среда“ - извършени плащания – 6 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 1 293 982,62 лева.

Приоритет 7 „Техническа помощ“

Извършени са 74 плащания с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 10 779 389,37 лева.

Таблица VII.7. Платени проекти по мерки от ПМДР 2014 - 2020 за периода 01.01.2023 г. - 15.06.2023 г. (лева)

Мярка	Брой проекти	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
1.8. Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване. Изграждане или модернизацията на лодкостоянки	2	559 966,43	149 735,02	410 231,41
1.9 Подкрепа на собственици на риболовни кораби и рибари за преодоляване на икономическите последици от избухването на COVID-19 поради временно преустановяване на риболовната дейност.	5	127 840,43	34 184,54	93 655,89
2.3 Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури	1	78 933,53	19 733,39	59 200,14
2.6. Подкрепа на производители на риба и други водни организми за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID19	1	66 311,86	16 577,97	49 733,89
4.2. Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие	27	2 267 654,97	340 148,26	1 927 506,71
5.4. Преработване на продуктите от риболов и аквакултури	2	168 240,00	42 060,00	126 180,00
7.1. Техническа помощ	5	224 677,85	56 169,47	168 508,38
Общо:	43	3 493 625,07	658 608,65	2 835 016,42

Източник: ДФЗ

Мониторинг

Съгласно чл. 2 от Споразумението за делегиране на функции по прилагане на ПМДР 2014 - 2020 са стартирали проверките за изпълнение на производствените програми на бенефициерите, за използване на финансираните активи по предназначение, както и проверките за изпълнение на мониторинговите индикатори за резултат за предходната 2021 г. През 2022 г. на база риск анализ за административни проверки и проверки на място са избрани 103 проекта, попадащи в период на мониторинг след окончателно изплащане на безвъзмездната финансова помощ. Резултатите от проверките са обобщени и докладвани на УО на ПМДР.

Финансиране на разходи за ДДС на общини с одобрени проекти по ПМДР

Към 31.12.2022 г. са оторизирани и възстановени разходи за ДДС на общини с одобрени проекти по ПМДР в размер на 1 110 768 лева. Средствата са осигурени с Постановление на Министерския съвет № 45 от 07.04.2022 г. за одобряване на допълнителни разходи за 2022 г. по бюджета на ДФ „Земеделие“ за финансиране на разходи за данък върху добавената стойност на общини по одобрени за подпомагане проекти по Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г. и по Програмата за морско дело и рибарство за периода 2014 - 2020 г.

Финансиране с безлихвени заеми разходите на общини с одобрени проекти по ПМДР

Към 31.12.2022 г. са оторизирани и възстановени разходи за безлихвени заеми на общини с одобрени проекти по ПМДР в размер на 492 461,34 лева. Средствата са осигурени с Постановление на Министерския съвет № 221 от 20.08.2020 г. за условията и реда за отпускане на временни безлихвени заеми от централния бюджет по бюджетите на общините за финансиране на разходи за междинни и окончателни плащания по одобрени за подпомагане проекти по Програмата за морско дело и рибарство за периода 2014 - 2020 г.

Очаквани данни за 2023 г.

Таблица VII.8. Прогноза за плащанията по ПМДР 2014 – 2020 г. за 2023 г. (лева)

Приоритети на Съюза	Мерки по приоритета на Съюза	ЕФМДР	Национално съфинансирани	Общо финансови средства
Приоритет 1 „Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите“	Мярка 1.1 Диверсификация и нови форми на доход	0,00	0,00	0,00
	Мярка 1.2 Здраве и безопасност	0,00	0,00	0,00
	Мярка 1.6. Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности- 73,2633125515726%	452 365,33	165 086,05	617 451,38
	Мярка 1.7 Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов	2 429,27	886,54	3 315,81
	Мярка 1.8.Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване.Изграждане или модернизацията на лодкостоянки- 73,2633125515726 %	1 082 579,07	395 076,02	1 477 655,09
	Мярка 1.9 Временно преустановяване на риболовната дейност COVID 19	363 201,72	132 546,71	495 748,43
Приоритет 2 „Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите“	Мярка 1.9 Временно преустановяване на риболовната дейност компенсации Украйна	1 757 839,99	641 505,50	2 399 345,49
	Мярка 2.2. Продуктивни инвестиции в аквакултура -75% - сектор "Малки проекти" и сектор "Рециркулационни системи и изграждане на нови, както и разширяване на модернизация на съществуващи аквакултурни стопанства"	2 684 272,69	894 757,56	3 579 030,25
	Мярка 2.3. Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури-75%	884 617,28	294 872,43	1 179 489,70
	Мярка 2.5. Аквакултури, осигуряващи екологични услуги	592 665,05	197 555,02	790 220,07
Приоритет 3 „Насърчаване на изпълнението на ОПОР“	Мярка 3.1. Подкрепа на мониторинга, контрола и изпълнението, повишаване на институционалния капацитет/	2 079 986,81	231 109,65	2 311 096,45

Приоритети на Съюза	Мерки по приоритета на Съюза	ЕФМДР	Национално съфинансиране	Общо финансови средства
Приоритет 4 „Повишаване на заетостта и териториалното сближаване”	Мярка 4.2. Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие-85%	5 187 165,13	915 382,08	6 102 547,21
Приоритет 5 „Насърчаване на предлагането на пазара и преработването”	Мярка 5.1.Планове за производство и предлагане на пазара	57 937,50	19 312,50	77 250,00
	Мярка 5.3. Мерки за предлагане на пазара	138 681,74	46 227,25	184 908,98
	Мярка 5.3. Мерки за предлагане на пазара - Финансови компенсации за операторите от агресивната война на Русия срещу Украйна	8 003 889,38	2 667 963,13	10 671 852,51
	Мярка 5.4. Преработване на продуктите от риболов и аквакултури-75%	1 106 617,57	368 872,52	1 475 490,09
Приоритет 6 „Интегрирана морска политика”	Насърчаване на изпълнението на ИМП - чл.80, т.1, ал.1 от Рег. 508/2014 ИМП	517 963,64	172 654,55	690 618,19
	Насърчаване на изпълнението на ИМП - чл.80, т.1, ал.3 от Рег. 508/2014 Знания за морската среда	991 337,04	330 445,68	1 321 782,72
Техническа помощ	75%	1 162 046,82	387 348,94	1 549 395,76
Общо:		27 065 596,02	7 861 602,11	34 927 198,13

Източник: МЗХ, дирекция „Морско дело и рибарство”

Таблица VII.9. Прогноза за плащанията по ПМДРА 2021 – 2027 г. за 2023 г. (лева)

Приоритети на Съюза	Мерки по приоритета на Съюза	ЕФМДРА	Национално съфинансиране	Общо финансови средства
Приоритет 3 „Създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони“	Изграждане на капацитет и подготвителни действия в подкрепа на разработването и бъдещото изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие	486 016,30	208 292,70	694 309,00
Техническа помощ	Техническа помощ	1 120 000,00	480 000,00	1 600 000,00
Общо:		1 606 016,30	688 292,70	2 294 309,00

Източник: МЗХ, дирекция „Морско дело и рибарство”

Таблица VII.10. Приеми по ПМДР 2014 – 2020 г. през 2023 г. (лева)

№ по ред	Наименование на процедурата	Цели на предоставяната БФП по процедурата	Общ размер на БФП по процедурата	Дата на обявяване на процедурата
Приоритет 5: Мерки за предлагане на пазара				
1	Мярка 5.3 Мерки за предлагане на пазара	Финансови компенсации за операторите в стопанския риболов, стопанствата за производство на аквакултури и преработвателните предприятия за допълнителните разходи, които са понесли поради сътресението на пазара, причинено от агресивната война на Русия срещу Украйна и последиците от тази агресия върху веригата на доставки на продукти от риболов и аквакултури, чл. 68, параграф 3	2 467 506,41	1-во тримесечие
2	Мярка 5.3 Мерки за предлагане на пазара	Финансови компенсации за операторите в стопанския риболов, стопанствата за производство на аквакултури и преработвателните предприятия за допълнителните разходи, които са понесли поради сътресението на пазара, причинено от агресивната война на Русия срещу Украйна и последиците от тази агресия върху веригата на доставки на продукти от риболов и аквакултури, чл. 68, параграф 3	4 693 920,00	1-во тримесечие
3	Мярка 5.3 Мерки за предлагане на пазара	Финансови компенсации за операторите в стопанския риболов, стопанствата за производство на аквакултури и преработвателните предприятия за допълнителните разходи, които са понесли поради сътресението на пазара, причинено от агресивната война на Русия срещу Украйна и последиците от тази агресия върху веригата на доставки на продукти от риболов и аквакултури, чл. 68, параграф 3	3 510 426,10	1-во тримесечие

Източник: МЗХ, дирекция „Морско дело и рибарство“

Таблица VII.11. Приеми по ПМДРА 2021 – 2027 г. през 2023 г. (лева)

№ по ред	Наименование на процедурата	Цели на предоставяната БФП ² по процедурата	Общ размер на БФП по процедурата	Дата на обявяване на процедурата
Приоритет 1 „Насърчаване на устойчивото рибарство и на възстановяването и опазването на водните биологични ресурси “				
1	Окончателно преустановяване на риболовни дейности	Подкрепата за окончателно преустановяване ще допринесе за адаптирането на риболовния флот към рибните запаси. Целта е да се постигне балансиран флот, който да експлоатира устойчиво наличните ресурси.	961 236,58	4-то тримесечие
2	Контрол и правоприлагане	Подкрепата е насочена към постигане целите на ОПОР, в съответствие с приложимото национално и европейско законодателство	23 733 549,18	3-то тримесечие
3	Събиране и обработване на данни за управление на рибарството и аквакултурите и за научни цели	Повишаване на научните знания и социално-икономическото състояние на сектора и ще спомогне за вземането на правилни и ефективни решения за управлението на сектор „Рибарство“	11 866 774,59	3-то тримесечие

№ по ред	Наименование на процедурата	Цели на предоставяната БФП ² по процедурата	Общ размер на БФП по процедурата	Дата на обявяване на процедурата
Приоритет 2 „Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури”				
4	Аквакултури, предоставящи екологични услуги - сектор Компенсации за стопанства, попадащи в Натура 2000	Да се подпомогне насърчаването на производството на аквакултури, осигуряващи високо равнище на опазване на околната среда, на здравето на животните и хуманното отношение към тях, както и на общественото здраве и безопасност. Цели се увеличение на броя на подпомогнатите стопанства и съответно разширяване на територията в рамките на НАТУРА 2000 и запазване на биоразнообразието и местообитанията на видовете.	460 714,92	3-то тримесечие
5	Продуктивни инвестиции и иновации в аквакултурите	С реализирането на инвестициите ще се повиши конкурентоспособността и ще се постигне устойчив растеж на аквакултурите в България. Създадените работни места и повишаването на квалификацията на заетите ще подпомогнат икономическото развитие на сектора и на териториите свързани с него.	11 434 595,88	3-то тримесечие
6	Преработка на продукти от риболов и аквакултури	Цели се създаване и модернизиране на преработвателните предприятия в страната, като се подобри тяхната енергийна ефективност и декарбонизация, което ще доведе до намаляване на негативното въздействие върху околната среда във връзка със Зеления преход	061 646,72	3-то тримесечие
Приоритет 3 „Създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони”				
7	Изграждане на капацитет и подготвителни действия в подкрепа на разработването и бъдещото изпълнение на стратегиите за Водено от общностите местно развитие	Изграждане на административен капацитет на местно и национално ниво за разработване и изпълнение на СВOMP, чрез формиране на работещи партньорства.	694 309,00	2-ро тримесечие
8	Изпълнение на стратегии за Водено от общностите местно развитие	Повишаване на качеството на живот на населението в общностите, зависими от рибарството и аквакултурите, чрез устойчива синя икономика, като се използват и укрепват екологичните, културните, социалните и човешките ресурси.	35 079 592,02	3-то тримесечие
9	Текущи разходи и дейности за популяризиране на територията	Обезпечаване на дейности за функционирането на МИГ по ЕФМДРА и популяризиране на територията	11 693 197,34	3-то тримесечие

Източник: МЗХ, дирекция „Морско дело и рибарство”

4. Обща политика в областта на рибарството

Общата политика в областта на рибарството (ОПОР) има за цел създаване на условия за устойчиво развитие на сектор Рибарство, включващ стопански и любителски риболов, производство на аквакултури, търговия и преработка на продукти от риболов и аквакултури.

Един от елементите на ОПОР е Общата организация на пазарите (ООП) на продукти от риболов и аквакултури, която има за цел да защити производителите и да гарантира екологична

устойчивост и икономическа жизнеспособност на пазара на продукти от риболов и аквакултури. Основен фактор за постигане на целите на ООП са организациите на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации.

През 2022 г. във връзка с осъществяване на контрол върху професионалните организации в сектора на рибарството, признати по реда на Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА) и Наредба № 7 от 2018 г. за условията и реда за признаване на организации на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара (Наредба № 7 от 2018 г.), са извършени периодични проверки за установяване на съответствието им с изискванията на нормативната уредба. Извършени са и проверки с цел констатиране степента на изпълнение на одобрените Планове за производство и предлагане на пазара на двете признатите организации на производители – сдружение „Черноморски изгрев“ и сдружение „Организация на производителите Черноморска мида“. Постоянната комисия по чл. 10, ал. 7 от ЗРА (Постоянната комисия за признаване на организации на производители на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за осъществяване на контрол върху дейността им) е извършила общо 11 проверки и е провела 5 заседания през 2022 г.

По време на дейността на Постоянната комисия и при осъществяване на законоустановените проверки е констатирано, че някои от разпоредбите на Наредба № 7 от 2018 г. пораждаат затруднения при тяхното тълкуване и прилагане от страна на професионалните организации в сектор Рибарство, поради което е необходимо тяхното преформулиране и прецизиране. Също така е установена необходимост от облекчаване на условията за признаване и на изискванията към съдържанието на плановете за производство и предлагане на пазара, както и привеждането на подзаконовия нормативен акт в пълно съответствие с изискванията на относимото право на Европейския съюз. Поради това са предприети действия за изготвяне на проект на Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 от 2018 г.

С цел опазване на популациите от риба и други водни организми, през 2022 г. са въведени редица ограничения и временни забрани за риболов в естествени и изкуствени водни обекти на територията на цялата страна. Създадени са условия за защита на водните организми в периода на тяхното размножаване и в определени водоеми и/или зони от тях. Въведени са мерки за регулиране ползването на рибните ресурси през тъмната част на денонощието и за зарибяване в определени водоеми.

През месец септември 2022 г. е проведено редовно заседание на Консултативния съвет по рибарство (КСР) с участието на представители на браншовите организации в сектора, научни институти и държавни администрации, имащи отношение към сектора на рибарството. Обсъдени са темите за актуално състояние на „Рибни ресурси“ ЕООД и визия за неговото развитие и за класификация на производствени райони за добив на двучерупчести.

На международно ниво, по време на 15-тата годишна сесия на Комитета за съответствие със законодателството (CoC) към Генералната комисия по рибарство за Средиземно море (GFCM) е прието за допустимо прехвърляне на неусвоеното от България количество квота за улов на калкан през 2021 г. към риболовните възможности за 2023 г.

В рамките на 45-ата годишна среща на GFCM са дискутирани различни теми, свързани с опазване на морските биологични ресурси и управлението на морските рибарства и аквакултури в Средиземно и Черно море. Приети са редица препоръки и резолюции, отразяващи идентифицирани проблеми, заплахи или научни съвети. От съществено значение за България са приетите препоръки за изменение на многогодишния план за управление на риболова на калкан в Черно море, като е удължено прилагането му през 2023 г. на определените нива на общ допустим улов и квоти за вида (150 тона за ЕС), за удължаване действието на регионалната научноизследователска програма за рапана в Черно море, за установяване на минималните стандарти за управление на зони с

ограничение за риболов, за трансбордиране на море, резолюция относно регионалния план за действие за дребномащабния риболов в Средиземно и Черно море и др.

През 2022 г. МЗХ продължи активното си сътрудничество с представители на бранша и с Европейската комисия (ЕК), с оглед идентифициране и предприемане на действия за смекчаване и преодоляване на последиците от кризата с COVID-19, трудностите свързани със свития пазар и търсене, повишените цени на електроенергията, горивата, фуража, кислород и суровините. В тази връзка са осигурени условия за подпомагане на операторите, както по линия на Европейския фонд за морско дело и рибарство, така и чрез използване на възможностите на Регламент (ЕС) № 717/2014 на Комисията от 27 юни 2014 г. относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към помощта de minimis в сектора на рибарството и аквакултурите. За осигуряване на устойчивост на производството на продукти от аквакултури и запазване на конкурентоспособността на производителите, през 2022 г. рибопроизводителите, отглеждащи сладководна риба са подпомогнати чрез държавна помощ de minimis с цел смекчаване на последиците от значителното повишаване на цените на фуража през 2021 г.

С цел подкрепа на операторите, извършващи стопански риболов в Черно море, за преодоляване на последиците от кризата с COVID-19, ръстът на цените на горивата и възникналата усложнена политическа ситуация от започналата война в Украйна, поради която бе наблюдаван силен спад в риболовната дейност, е иницирано прехвърляне на неусвоеното от България количество квота за улов на калкан от 2021 г. и запазване на прилаганите нива на общия допустим улов.

С Постановление на МС е прието изменение на Наредбата за трудовите и непосредствено свързани с тях отношения между членовете на екипажа и на обслужващия персонал на кораба и корабоприжателя, с цел осигуряване на правилното прилагане на параграф 1, т. 1 от Приложението към Директива на Съвета 2014/112/ЕС от 19.12.2014 г. за прилагане на Европейското споразумение относно определени аспекти на организацията на работното време в сектора на вътрешния воден транспорт, сключено от Европейския съюз за речно корабоплаване (ЕБУ), Европейската организация на речните превозвачи (ЕСО) и Европейската федерация на работниците от транспорта (ЕТФ) (ОВ, L 367 от 2014 г.).

През 2022 г. продължава активната комуникация с Консултативния съвет за Черно море (КСЧМ). Прерогатив на КСЧМ е възможността да отправя до ЕК и до съответната държава членка различни препоръки и предложения по въпроси, свързани с управлението на рибарството, социално-икономическите и отнасящите се до опазването аспекти на рибарството и аквакултурите и по-специално препоръки за опростяване на правилата за управление на рибарството.

Взето е участие в заседание на Комитета по рибарство (COFI) към Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), проведено през ноември 2022 г., в рамките на което е представен за одобрение и декласификация проектът на документ „Преглед на рибарството на ОИСР за 2022 г.“ Проведен е неформален обмен на мнения относно Споразумението на Световната търговска организация за субсидиите за рибарство и по-специално относно възможните последици от това споразумение, възможностите, които предоставя и предизвикателствата, които повдига за бъдещето. Обсъдени са и възможностите за разработване на нови правни инструменти на СОFI - препоръка на ОИСР, основаваща се на констатации в доклада „Премахване на държавната подкрепа за незаконния, недеklarиран и нерегулиран риболов“ и предложение за разработване на инструмент за прозрачност на собствеността на плавателни съдове.

Планирани дейности през 2023 г.

През 2023 година се предвижда:

- Определяне на рибностопански обекти, разрешени за извършване на любителски риболов през тъмната част на денонощието;
- Определяне на водни обекти за извършване на зарибяване, съгласно чл. 22а, ал. 5 от ЗРА;
- Въвеждане на забрана за извършване на риболов в рибностопански обекти по чл. 3, ал. 1, т. 1 и 2 от ЗРА през размножителния период на рибите;

- Въвеждане на забрана за задържане на улова при извършване на любителски риболов в язовир Панчарево;
- Публикуване на Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 от 2018 г. за условията и реда за признаване на организации на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара;
- Одобряване на Годишни доклади за изпълнените дейности по Плановете за производство и предлагане на пазара на признатите организации на производители в сектора на риболова;
- Одобряване на нов План за производство и предлагане на пазара на организация на производителите – сдружение „Черноморски изгрев“;
- След прегледа от ЕК на прилагането на ОПОР в ЕС, да бъде установена необходимостта от реформа на законодателството в областта на рибарството и да бъде очертан пътя на развитие за сектора в контекста на последните най-актуални политически инициативи като Европейската зелена сделка, стратегия „От фермата до трапезата“, стратегията за биологичното разнообразие, планът REPowerEU относно енергийния преход в икономиката на ЕС и др.;
- Участие в технически срещи с ЕК и в срещи към GFCM, с цел запазване през 2024 г. на нивата на общ допустим улов и квоти за улов на калкан (за Република България - 75 тона) и за прехвърляне на неусвоеното през 2022 г. количество калкан към риболовните възможности на страната ни за улов на вида за 2024 г., както и недопускане приемането на нови ограничения за риболов през 2023 г. по отношение на други стопански ценни видове, обект на риболов от български кораби в Черно море;
- Извършване на задълбочен технически преглед в областта на рибарството на България, във връзка с кандидатстването за членство в COFI към ОИСР, вкл. провеждане на мисия от Секретариата на COFI в България, в рамките на която ще се проведат интервюта с компетентните административни структури, представители на сектора и неправителствени организации в областта на рибарството.
- Участие в 16-то заседание на Комитета за съответствие на GFCM и 46-ата годишна среща на GFCM с цел защита интересите на България при взимането на решения за управление на рибарството в Черно море;
- Извършване на годишни проверки за установяване на съответствието на признатите професионални организации в сектора на рибарството с условията за признаване;
- Провеждане на информационна кампания относно добри практики за освобождаване на китоподобни при случаен прилов в риболовни мрежени уреди в Черно море;
- Изпълнение на дейности, свързани с присъединяването на България към ОИСР - участие в заседанията на Комитета по рибарство към ОИСР, изготвяне на първоначален меморандум за изходната позиция на страната ни в частта Рибарство, подпомагане на екипите на секретариата на ОИСР за извършване на технически преглед на състоянието и законодателството в сектора и др. дейности свързани с подготовката за членство;
- Предприемане на дейности за изпълнение на мерки, предвидени в Пакета от мерки за подобряване на устойчивостта и издръжливостта на сектора на рибарството и аквакултурите в ЕС, включително дейности по изготвяне на пътна карта за изпълнение на План за действие на ЕС: Опазване и възстановяване на морските екосистеми за устойчиво и гъвкаво рибарство;
- Актуализиране на националния списък с търговски обозначения на продуктите от риболов и аквакултури, публикуван на интернет сайта на ЕК в изпълнение на чл. 37 от Регламент (ЕС) № 1379/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно общата организация на пазарите на продукти от риболов и аквакултури, с активното участие на широк кръг от заинтересовани страни.

РАЗДЕЛ Б

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО ПРЕЗ 2024 Г.

Държавната политика в аграрния отрасъл е насочена към повишаване на конкурентоспособността на българското селско стопанство, устойчиво развитие на рибарския и горския сектори, подобряване условията на труд и качеството на живот в селските райони, при ефективно използване на средствата от европейските фондове, устойчиво управление на природните ресурси и спазване на високи стандарти за безопасност по веригата за производство и доставка на храни. Приоритетите и целите на политиката в аграрния отрасъл и мерките за тяхното постигане през 2024 г., заложи в този раздел, са в съответствие с Програмата за управление на Република България в периода юни 2023 г. – декември 2024 г. и Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. През 2024 г. ще се прилагат Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г. (Стратегически план по ОСП) и Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури 2021-2027 (ПМДРА), в които са предвидени интервенции в подкрепа на сектора, финансирани от европейските земеделски и рибарски фондове. Ще се осъществяват дейностите по изпълнение на Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, включващ инвестиции за повишаване на устойчивостта и конкурентоспособността на отрасъла и готовността му да посрещне предизвикателствата, свързани със зеления и цифровия преход.

ПРИОРИТЕТ 1: „СТРУКТУРНА И СЕКТОРНА БАЛАНСИРАНост НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО“

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „РАСТЕНИЕВЪДСТВО“:

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА НА УЯЗВИМИТЕ СЕКТОРИ И ПРОДЪЛЖАВАНЕ НА ПОЛИТИКИТЕ НА БАЛАНСИРАНО И ДИВЕРСИФИЦИРАНО РАЗВИТИЕ НА РАСТЕНИЕВЪДНИЯ ПОДОТРАСЪЛ

МЕРКИ:

1. Подобряване на конкурентоспособността и устойчивостта на уязвими сектори в растениевъдството чрез интервенции за обвързано с производството подпомагане (за плодове, зеленчуци, протеинови култури и специално плащане за памук) по Стратегическия план за ОСП, финансирани от Европейския фонд за гарантиране на земеделието
2. Подкрепа на доходите на производителите на тютюн чрез преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството
3. Повишаване устойчивостта и конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор чрез прилагане на мерките от Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019-2023 г./интервенции по Стратегическия план по ОСП
4. Насърчаване на инвестициите и стимулиране на производството на качествена продукция в растениевъдството със средства от националния бюджет
5. Усъвършенстване на отношенията в областта на собствеността, ползването, управлението и опазването на земеделските земи, чрез подготовка на законодателни промени

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 2 - „ЖИВОТНОВЪДСТВО“:

ЦЕЛ: ПОДОБРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА, ЕФЕКТИВНОСТТА И РЕНТАБИЛНОСТТА НА ЖИВОТНОВЪДНИТЕ СТОПАНСТВА

МЕРКИ:

1. Подобряване на конкурентоспособността и устойчивостта на уязвими сектори в животновъдството чрез схеми за обвързано с производството подпомагане (млечни крави, месодайни крави, овце-майки и кози-майки, биволи) по Стратегическия план по ОСП
2. Подкрепа на доходите на земеделски стопани в животновъдството чрез преходна национална помощ (за говеда, биволи, овце-майки и кози-майки)
3. Подобряване на конкурентоспособността на сектор Пчеларство чрез интервенции, заложи в Стратегическия план по ОСП
4. Стимулиране на инвестиционната активност в животновъдството с подкрепа от националния бюджет
5. Насърчаване на хуманното отношение към животните и опазването на генетичните ресурси в животновъдството със средства от националния бюджет и Стратегическия план по ОСП

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 3 - „ИКОНОМИЧЕСКИ ПОТЕНЦИАЛ НА МАЛКИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА“:

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА И ПОДОБРЯВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА МАЛКИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ДИСПРОПОРЦИИТЕ В РАЗВИТИЕТО НА СТОПАНСКИТЕ СТРУКТУРИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО

МЕРКИ:

1. Допълване на доходите и повишаване на конкурентоспособността на дребните земеделски стопани чрез плащания за малки земеделски стопани по Стратегическия план по ОСП, финансирани от ЕФГЗ
2. Повишаване на ефективността на малките и средни стопанства и по-справедливо разпределение на подкрепата за тях чрез допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост по Стратегическия план по ОСП
3. Подкрепа за устойчивото развитие и жизнеспособността на малките земеделски стопанства по Подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства от ПРСР 2014-2020 г./интервенция по Стратегическия план по ОСП, финансирана от ЕЗФРСР

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 4 - „ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА НА ФЕРМЕРИТЕ“:

ЦЕЛ: ПРИВЛИЧАНЕ И ЗАДЪРЖАНЕ НА МЛАДИ ХОРА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

МЕРКИ:

1. Улесняване обновяването на поколенията в земеделието чрез допълнително подпомагане на доходите на млади земеделски стопани по Стратегическия план по ОСП, финансирано от ЕФГЗ
2. Насърчаване навлизането в селското стопанство на млади земеделски стопани чрез подкрепа по подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“ от Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г./интервенция по Стратегическия план по ОСП, финансирана от ЕЗФРСР

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 5 - „РАЙОНИ С ПРИРОДНИ ИЛИ ДРУГИ ОГРАНИЧЕНИЯ“:

ЦЕЛ: СЪХРАНЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ДЕЙНОСТИ И СТОПАНСТВА В РАЙОНИ С ПРИРОДНИ И ДРУГИ ОГРАНИЧЕНИЯ

МЯРКА:

1. Прилагане на интервенция по Стратегическия план по ОСП за подкрепа за дейности на стопанствата в райони с природни и други ограничения

ПРИОРИТЕТ 2: ГАРАНТИРАНЕ НА СПРАВЕДЛИВИ И СТАБИЛНИ ДОХОДИ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ“:**ОБЛАСТ НА ВЪДЕЙСТВИЕ 1 - „МЕХАНИЗМИ ЗА ДИРЕКТНА ПОДКРЕПА“**

ЦЕЛ: МАКСИМАЛНО ОПОЛЗОТВОРЯВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ДИРЕКТНА ПОДКРЕПА ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА СИГУРНОСТ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА И УСТОЙЧИВОСТ НА ПРОИЗВОДСТВОТО

МЕРКИ:

1. Прилагане на интервенция по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за основно подпомагане на доходите за устойчивост

ОБЛАСТ НА ВЪДЕЙСТВИЕ 2 - „УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО“:

ЦЕЛ: СМЕКЧАВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА РИСКОВЕТЕ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО ВЪРХУ ДЕЙНОСТТА И ДОХОДИТЕ НА ЗАЕТИТЕ В ОТРАСЪЛА

МЕРКИ:

1. Подкрепа за управлението на риска и кризите в селското стопанство чрез средства от националния бюджет
2. Разширяване и укрепване на капацитета на системата за градузащита чрез прилагане на диверсификация на методите за превенция от градушки

ПРИОРИТЕТ 3: „КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО“**ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „МОДЕРНИЗАЦИЯ, ИНОВАЦИИ И ЦИФРОВИ ТЕХНОЛОГИИ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА“**

ЦЕЛ: МОДЕРНИЗИРАНИ И ТЕХНОЛОГИЧНО ОБНОВЕНИ СТОПАНСТВА И ПРЕДПРИЯТИЯ. УСКОРЕНО ВЪВЕЖДАНЕ НА ИНОВАЦИИТЕ И ЦИФРОВИЗАЦИЯТА В ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРАКТИКА

МЕРКИ:

1. Насърчаване на инвестиционните процеси в земеделските стопанства чрез финансиране на проекти по Подмярка 4.1 "Инвестиции в земеделски стопанства" от ПРСР 2014-2020 г./интервенции по Стратегическия план по ОСП
2. Насърчаване на инвестиционния процес за модернизация и технологично обновяване в преработката и маркетинга на земеделска продукция за създаване на по-висока добавена стойност от отрасъла чрез финансиране на проекти по Подмярка 4.2 "Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти" от ПРСР 2104-2020 г./интервенция по Стратегическия план по ОСП
3. Повишаване иновационния капацитет на аграрния отрасъл чрез стимулиране сътрудничеството между бизнеса и науката – прилагане на Подмярка 16.1 "Подкрепа за сформирани и функциониращи оперативни групи в рамките на ЕПИ" от ПРСР 2014-2020 г./прилагане на интервенции по Стратегическия план по ОСП

4. Прилагане на схеми за инвестиционна подкрепа по Националния план за възстановяване и устойчивост чрез Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ НА ИНОВАТИВНОСТТА НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ В АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

МЕРКИ:

1. Създаване на нови научни продукти, свързани с устойчиво развитие на конкурентоспособно селско стопанство, опазване и ефективно използване на природните и генетични ресурси за смекчаване и адаптация към климатичните промени, прехода към биоикономика и кръгова икономика
2. Изграждане на партньорства, вкл. публично-частни, за трансфер на научни знания, внедряване на добри практики и иновации в българското земеделие.
3. Устойчиво развитие на научния потенциал в аграрния сектор

ЦЕЛ: ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЗРАЧНО, ДОСТЪПНО, ОБЕКТИВНО И ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ПРОЦЕСИ ЧРЕЗ ТЯХНОТО ЕЛЕКТРОНИЗИРАНЕ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНАТА ТЕЖЕСТ И ПОДОБРЯВАНЕ НА БИЗНЕС СРЕДАТА В АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

МЯРКА:

1. Развитие на електронното управление и подобряване на административното обслужване в системата на Министерството на земеделието и храните чрез:
 - Създаване на условия за електронизиране на обмена на данни между публичната администрация и земеделските стопани за проследяване на напредъка по изпълнение на целите на Зелената сделка – изпълнение на дейности по проект по НПВУ „Дигитализация на процесите от фермата до трапезата“
 - Разширяване кръга на предоставяните от структурите на Министерството на земеделието и храните административни услуги по електронен път
 - Подобряване на достъпа до информация, събирана и обобщавана в системата на Министерството на земеделието и храните
 - Публикуване на информация и набори данни на Портала на отворените данни
 - Развитие на Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС с цел повишаване информираността на стопаните и улесняване на тяхната дейност, подпомагане на ветеринарните лекари при изпълнение на Националната програма за профилактика, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите и отразяване на резултатите от тяхната практика
 - Внедряване на системи за допълнителна идентификация и проследимост на животните чрез електронен или GPS идентификатор, свързан с устройство за събиране и разчитане на информация и софтуери за обработка. Оптимизиране на контрола при различните интервенции от Стратегическия план по ОСП за подпомагане на животни.

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 2 - „ПАЗАРНА ПОЗИЦИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ“:

ЦЕЛ: УКРЕПВАНЕ НА РОЛЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ ВЪВ ВЕРИГАТА НА ПРЕДЛАГАНЕ НА ХРАНИ

МЕРКИ:

1. Подобряване функционирането на веригите за доставки на селскостопански продукти и храни чрез стимулиране на сътрудничеството между стопанските субекти по Подмярка 16.4. Подкрепа за хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците във веригата на доставки от ПРСР 2014-2020 г./интервенции по Стратегическия план по ОСП
2. Подобряване на условията за пазарен достъп на малките земеделски стопанства, произвеждащи плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти чрез подкрепа на оперативни програми на признати организации на производители и асоциации на организации на производители в сектори „Плодове и зеленчуци“ и „Мляко и млечни продукти по Стратегическия план по ОСП.
3. Повишаване на пазарната устойчивост и конкурентоспособност на малките и средни земеделски стопанства чрез подготовка на законодателен акт за регламентиране на кооперирането в аграрния сектор
4. Разработване в диалог с всички заинтересовани страни на проект на нов закон за браншовите организации с цел регламентиране на представителността на национални и регионални браншови организации в земеделието, подобряване на взаимодействието на земеделската общност с държавните институции и утвърждаване значението на браншовите организации при изпълнението на националните политики в аграрния отрасъл
5. Разработване на подзаконова нормативна уредба за организиране на събирателни тържища (осигуряване на административна подкрепа за коопериране на земеделските стопани. Организиране на събирателни тържища и фермерски пазари)

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 3 - „КВАЛИФИКАЦИЯ И ЗНАНИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ“:

ЦЕЛ: РАЗВИТИЕ И УКРЕПВАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗНАНИЯ И ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО (AKIS/СЗИСС) ЗА ГЕНЕРИРАНЕ НА ИНОВАТИВНИ ПОЛИТИКИ В АГРАРНИЯ СЕКТОР И ДОСТЪПЕН ЗА БИЗНЕСА ИНТЕЛЕКТУАЛЕН ЦЕНТЪР НА БЪЛГАРСКОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ

МЕРКИ:

1. Организиране и провеждане на специализирани обучения на земеделските стопани и други лица, ангажирани в сектора на селското и горското стопанство в т.ч. чрез организиране и провеждане на: курсове за придобиване на квалификация по професия или по част от професия, съгласно изискванията на Закона за професионалното образование и обучение; курсове за повишаване на квалификацията, съгласно изискванията на Закона за висшето образование; специализирани курсове за придобиване на правоспособност за работа със земеделска и горска техника
2. Организиране и провеждане на информационни семинари за повишаване на знанията на лицата, ангажирани в сектора на селското и горското стопанство по конкретни теми, насочени към постигане на специфичните цели и идентифицираните потребности в Стратегическия план по ОСП
3. Подпомагане на трансфера на иновативни технологии и практики чрез разпространение на резултатите от научно-изследователските проекти и разработки на нови продукти и техники
4. Разпространяване сред земеделските стопани на важна земеделска информация и новости в областта на земеделието чрез организиране на информационно-обучителни събития на Национална служба за съвети в земеделието с участието на научни институти, научно-приложни организации и други институции и експерти

5. Предоставяне на специализирани съвети на земеделските стопани в различни направления – технологии в растениевъдството и животновъдството, създаване и управление на стопанството, прилагане на национално законодателство и стандарти на ЕО, интегрирана растителна защита, климат и околна среда и др.
6. Успешно изпълнение на проекти по програма „Хоризонт 2020“ и програма „Хоризонт Европа“, допринасящи за повишаване и подобряване на обмена на знания и умения между научните работници, съветниците, земеделските стопани и преработвателните предприятия в областта на хранително-вкусовата промишленост, в т. ч. разпространение на резултати и добри практики
7. Стартиране на дейностите по създаване на интерактивна онлайн информационна платформа с база данни за налични иновации, научни разработки и други знания в областта на земеделието, горското стопанство и хранително-вкусовата промишленост
8. Повишаване активността и приноса на изградените „фермерските кръгове“ към областните офиси на НССЗ, с участието на активни фермери, в процеса на разпространение на полезна информация в областта на земеделието и за популяризиране на добри практики по кандидатстването и изпълнението на проекти по ПРСР
9. Активно функциониране на регионалните консултативни съвети за съвети в земеделието, с участието на представители от НССЗ, регионалните структури на МЗХ, университети, научни институти, неправителствени организации, преработвателни предприятия в областта на ХВП и земеделски стопани, с цел утвърждаването им като областни центрове на AKIS/CЗИСС
10. Активно използване на различни комуникационни канали за предоставяне на съветнически услуги в т. ч. организиране и провеждане на информационни срещи/ консултантски дни (изнесени приемни) по населени места и общини в съответната област, особено в отдалечените от областните центрове населени места
11. Засилване на използването на електронни услуги, социалните медии и употребата на разнообразни дигитални инструменти за предоставяне на съветнически услуги, в т. ч. за провеждане на онлайн информационни срещи, семинари, демонстрации и други обучения на фермери
12. Улесняване на достъпа до съвети в земеделието на земеделските стопани, особено от отдалечените от областните центрове населени места чрез повишаване на капацитета на Национална служба за съвети в земеделието, в т. ч. на общинско ниво чрез усъвършенстване на капацитета на новосъздадените мобилни общински офиси
13. Идентифициране на основните елементи и създаване на база данни с информация за дейностите на участниците в AKIS/CЗИСС, свързани със споделянето на знания и иновации. Обработка на информацията и изготвяне на анализи за състоянието на AKIS/CЗИСС в България
14. Създаване на консултативен орган за AKIS/CЗИСС, в т. ч. с участието на земеделски научни организации и университети, НССЗ, фермери, земеделски фирми, организации на земеделски стопани и преработвателни предприятия в областта на ХВП, публичните органи имащи отношение към знанията и иновациите в земеделието
15. Подобряване на взаимовръзките в AKIS/CЗИСС, чрез организирането и провеждането на тематични работни групи, кръгли маси, конференции, семинари, уъркшопи и др. в рамките на които да бъдат привлечани за участие земеделски стопани, представители на науката, преработвателни предприятия в областта на ХВП, обучаващи и браншови организации и др.
16. Сключване на споразумения за стажантски програми с университетите за провеждане на безвъзмездни студентски стажове по специалностите ветеринарна медицина, зооинженерство, растителна защита и агрономство с цел повишаване на капацитета и

способностите на младежите за постигане на по-висока икономическата активност, увеличаването на заетостта, подобряване на професионалното образование

17. Изготвяне на анализ за нуждите на трудовия пазар, съвместно с браншовите организации и в сътрудничество с университетите и институтите във връзка с приема по специалности

ПРИОРИТЕТ 4: „РОЛЯ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА“

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „АГРОЕКОЛОГИЧНИ АНГАЖИМЕНТИ“:

ЦЕЛ: ПРЕДОСТАВЯНЕ ОТ ЗЕМЕДЕЛИЕТО НА АНГАЖИМЕНТИ И УСЛУГИ, СВЪРЗАНИ С ЕКОЛОГИЯТА И КЛИМАТА

МЕРКИ:

1. Прилагане на интервенции по Стратегическия план по ОСП, с принос към европейските и национални цели в областта на климата, околната среда и биоразнообразието
2. Възлагане изготвянето на дългосрочна стратегия за развитие на земеделието в аспекта на изменение на климата и демографските тенденции, която да включва и актуална агроекологична карта на страната, по която ще се управляват мерките за подкрепа в сектора и опазването на почвеното плодородие - в сътрудничество със Селскостопанската академия

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 2 - „БИОЛОГИЧНО ПРОИЗВОДСТВО“:

ЦЕЛ: УВЕЛИЧАВАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО И ПРЕДЛАГАНЕТО НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРОДУКТИ, ПРОИЗВЕДЕНИ ПО БИОЛОГИЧЕН НАЧИН

МЕРКИ:

1. Стабилизиране на доходите на биологичните земеделски производители чрез прилагане на системата за директни плащания
2. Развитие на местни икономически инициативи отдолу-нагоре и подобряване нагласите за сдружаване между биологичните производители с подкрепа по Програмата за развитие на селските райони/Стратегическия план по ОСП
3. Създаване на по-благоприятни условия за развитие на стопанствата на много малки, малки и средни предприятия/производители - подобряване на производствената среда, оптимизиране на разходите чрез нови енергоспестяващи машини, увеличаване на мобилните съоръжения за преработка (кланици, мелници, оборудване за добив на мед и др.) с подкрепа по Програмата за развитие на селските райони/Стратегическия план по ОСП
4. Създаване на по-добри условия за достъп до пазари чрез насърчаване създаването на обединения, които да организират, провеждат и участват на пазари, изложения и панаири на биологични продукти
5. Стимулиране консумацията на биопродукти в детски градини и училища чрез прилагане на схеми за пазарна подкрепа „Училищен плод“ и „Училищно мляко“
6. Насърчаване използването на сортове и породи, подходящи за биологичното производство, повишаване на добивите, разработване на ефективни мерки за растителна защита и иновативни решения, с оглед подобряване благосъстоянието на околната среда и биологичното разнообразие.

7. Насърчаване на местната преработка на биологични продукти чрез осигуряване на подкрепа за инвестиции в модернизирани предприятия включително за иновации и използване на цифрови технологии
8. Повишаване на осведомеността (провеждане на информационни кампании за ползите от консумация на биопродукти) и доверието на потребителите в качеството на българските биопродукти с оглед разширяване на тяхното потребление
9. Създаване на по-благоприятни условия за повишаване на знанията и уменията за създаване, развитие и поддържане на биологичното стопанство, чрез подходящи обучения, обмен на информация относно научни изследвания и иновации в областта на биологичното земеделие, стимулиране на научните изследвания и иновации в рамките на „Хоризонт Европа“, с цел насърчаване развитието на интелигентна био индустрия.

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 3 - „ПОЛИВНО ЗЕМЕДЕЛИЕ“

ЦЕЛ: ПОДОБРЯВАНЕ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ВОДНИТЕ РЕСУРСИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

МЕРКИ:

1. Реализиране на инвестиционни проекти за напояване в земеделските стопанства по подмярка 4.1 "Инвестиции в земеделски стопанства" от ПРСР 2014-2020 г./интервенция по Стратегическия план за ОСП
2. Подобряване управлението на водните ресурси чрез инвестиции в националния хидромелиоративен фонд по подмярка 4.3 „Инвестиции в инфраструктура“ към мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от ПРСР 2014-2020 г.
3. Подготовка на нормативна уредба и отваряне на прием за проекти за рехабилитация на съществуваща напоителна инфраструктура, стопанисвана от „Напоителни системи“ ЕАД по Стратегическия план
4. Подкрепа за инвестиции в земеделските стопанства за ефективно използване на водите в земеделската дейност по проект „Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство“, НПВУ - направление "Инвестиции, свързани с ефективното управление на води в земеделските стопанства“

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 4 - „УПРАВЛЕНИЕ НА ГОРСКИТЕ РЕСУРСИ“

ЦЕЛ: УСТОЙЧИВО ПОЛЗВАНЕ НА ДЪРВЕСИНАТА ЧРЕЗ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРЕДВИЖДАНИЯТА НА ГОРСКОСТОПАНСКИТЕ ПРОГРАМИ И ПЛАНОВЕ, СЪОБРАЗНО ЦЕЛИТЕ И РЕЖИМИТЕ НА СТОПАНИСВАНЕ И УВЕЛИЧАВАНЕ НА ОТГЛЕДНИТЕ ГРИЖИ ЗА МЛАДИТЕ НАСАЖДЕНИЯ

МЯРКА:

1. Поддържане на устойчиви горски екосистеми чрез:
 - Преминаване от краткосрочно-постепенни към дългосрочно-постепенни сечи
 - Увеличаване обема на отгледните сечи за подобряване състоянието на младите гори
 - Подобряване на осъществявания контрол върху провеждане на сечите, в т. ч. и тези без материален добив
 - Постигане на максимално изпълнение на планираното с горскостопански планове и програми ползване, с цел задоволяване на потребностите на пазара
 - Предприемане на действия за провеждане на Национална инвентаризация на горските територии, в изпълнение на чл. 17 от Закона за горите

- Инвентаризация на горските територии, изработване на горскостопанските карти, плановете за ловно стопанските дейности, плановете за опазване на горските територии от пожари по Закона за горите

ЦЕЛ: ПОДОБРЯВАНЕ И ОПАЗВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ГОРИТЕ, КОНТРОЛ ВЪРХУ ПОЛЗВАНЕТО НА ДЪРВЕСИНА И НЕДЪРВЕСНИ ПРОДУКТИ ОТ ГОРИТЕ

МЕРКИ:

1. Поддържане на здравословното състояние на горите:
 - Изготвяне на надеждна прогноза за очаквани нападения от болести и вредители
 - Своевременно издаване и прилагане на предписания за провеждане на санитарните и лесозащитни мероприятия и дейности
2. Цялостно изпълнение на планираните годишни мероприятия за стопанисване на горите съгласно горскостопанските плановете
3. Повишаване на ефективността на превенцията и борбата с незаконните действия в горите чрез:
 - Преглед и при необходимост актуализация на съществуващите споразумения за съвместна дейност с МВР, ИАРА, НАП, ГИТ, АПИ и др. институции за осъществяване на контрол и предотвратяване на незаконните действия в горските територии
 - Приета и подписана Инstrukция за осъществяване на взаимодействие и обмен на информация между Националната агенцията за приходите и Изпълнителната агенция по горите
 - Провеждане на информационна кампания за запознаване на лицата, ползващи дървесина със законовите изисквания относно необходимостта за наличие и съхранение на превозните билети за закупената дървесина, както и начините за установяване на достоверността на представените документи
 - Засилване на контрола на постъпващата дървесина в големите ползватели
 - Планиране на конкретни действия със заинтересованите институции за ефективно противодействие на извършваните закононарушения в районите с висока концентрация на нарушенията
 - Продължаване изграждането на електронна система за разрешаване, контрол и проследяване на добива, търговията и транспорта на недървесните горски продукти (НГП), както и подобряване на контрола, в т. ч. провеждане на съвместни проверки по отношение законния произход и съхранение на изкупуваните в съответните пунктове НГП
 - Стартиране на дейности за създаване на информационна система за горските територии и за дейностите в тях, в изпълнение на чл. 19 от Закона за горите
 - Мониторинг върху ползването на дървесина и биомаса от дървесина за производството на енергия, както и осъществяване на контрол от страна на ИАГ и нейните структурите по спазване на горското законодателство във връзка с произхода на дървесната биомаса, влагана за производство на енергия, в т. ч. и по отношение на задължението за изграждане на система за видеонаблюдение съгласно измененията на чл. 206, ал. 1, т. 3 от ЗГ, в сила от 02.02.2023 г.
4. Увеличаване на инвестициите и лесовъдските грижи за възстановяване на уязвими и увредени горски площи чрез стартиране на дейността по извеждане на сечи за трансформация на 9 300 ха иглолистни култури и превръщането им в широколистни

естествени гори от местни видове в рамките на подаден проект по Националния план за възстановяване и устойчивост

ЦЕЛ: ГАРАНТИРАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ ФУНКЦИИ НА ГОРСКИТЕ ТЕРИТОРИИ

МЕРКИ:

1. Повишаване на публичността и прозрачността на извършваните горскостопански и ловностопански дейности в държавните гори, управлявани от държавните предприятия
2. Предоставяне на дърва за огрев на физически лица за лична употреба чрез директни продажби от държавните горски и ловни стопанства, териториални поделения на държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите
3. Увеличаване на инвестициите на държавните горски предприятия за развитие на нова и поддържане на съществуващата горскопътна мрежа

ЦЕЛ: УВЕЛИЧАВАНЕ НА ЗАЛЕСЕНИТЕ ГОРСКИ ТЕРИТОРИИ – ДЪРЖАВНА СОБСТВЕНОСТ

МЕРКИ:

1. Увеличаване на инвестициите и лесовъдските грижи за възстановяване на уязвими и увредени горски площи и подпомагане на процесите на затруднено естествено възобновяване на горите чрез залесяване
2. Увеличаване на горските територии - държавна собственост, чрез закупуване на поземлени имоти, собственост на физически лица

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ НА ПРОЗРАЧНОСТТА В РАБОТАТА НА ГОРСКИЯ СЕКТОР И НА ИНФОРМИРАНОСТТА НА ОБЩЕСТВОТО ЗА ЗНАЧЕНИЕТО И ДЕЙНОСТИТЕ В ГОРИТЕ

МЕРКИ:

1. Повишаване на осведомеността на обществото по важни за горите въпроси чрез:
 - Реализация на информационна кампания за информираност по отношение ролята на лесовъдството за опазването на горските територии, природата като цяло и богатото българско биологично разнообразие
 - Стартиране работата по изпълнението на дейности за обучение на подрастващото поколение (54 000 деца) по отношение на горите, тяхното опазване и стопанисване (т. нар. Горска педагогика) в рамките на проект по Националния план за възстановяване и устойчивост
2. Активно участие на обществото и заинтересованите страни по отношение на дейностите в горите чрез актуализация и разширяване на създадения географски портал за горите и осигуряване на нива на достъп с цел по-активно участие на обществото и институциите в контрола върху дейностите в горите

ЦЕЛ: АКТУАЛИЗАЦИЯ НА СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ДОКУМЕНТИ И ДЕЙСТВАЩАТА НОРМАТИВНА УРЕДБА В ГОРИТЕ

МЕРКИ:

1. Приемане на Национална стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода до 2030
2. Приемане на План за възстановяване на традиционни горски ландшафти и Програма за горска педагогика

3. Изготвяне на промени в Закона за горите
4. Промени в подзаконовата нормативна уредба разработване на проект за изменение на Наредба № 8 от 2011 г. за сечите в горите

ПРИОРИТЕТ 5: ВИСОКО НИВО НА ЗАЩИТА НА ЧОВЕШКОТО ЗДРАВЕ И ИНТЕРЕСИТЕ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ХРАНИТЕ И СТАБИЛНО РАЗВИТИЕ НА ХРАНИТЕЛНИЯ СЕКТОР

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ ЗАЩИТАТА НА ЧОВЕШКОТО ЗДРАВЕ И ИНТЕРЕСИТЕ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ХРАНИТЕ, ЧРЕЗ ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ЕДИНЕН ОФИЦИАЛЕН КОНТРОЛ ПО БЕЗОПАСНОСТТА И КАЧЕСТВОТО НА ХРАНИТЕ, ОБХВАЩАЩ ВСИЧКИ ЗВЕНА И ЕТАПИ ОТ ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА

МЕРКИ:

1. Прилагане на високи стандарти при контрола в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарната медицина и хуманното отношение към животните, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, фуражите, граничния контрол и др.
2. Реализиране на последователна политика за сътрудничество с браншовите организации в страната за разработване на стандарти, които целят повишаване на качеството на основни хранителни продукти
3. Прилагане на системна политика за ограничаване разпространението на генетично модифицирани организми по цялата хранителна верига „от фермата до трапезата”
4. Повишаване на качеството на предлаганите от администрацията услуги, чрез изготвяне на информационни материали, въвеждане на добри практики, разработване на процедури, инструкции и наръчници, ориентирани към органите на официалния контрол и бизнеса, чрез въвеждане на електронни регистри
5. Постоянно сътрудничество с Европейския орган по безопасност на храните, с всички структури на Европейския съюз, имащи отношение към дейностите по безопасност на храните, растително здраве, здравеопазване на животните и с органите по безопасност на храните в държавите-членки на ЕС и трети страни
6. Извършване на задълбочен научен анализ на проблеми, свързани с рисковете по агрохранителната верига, и предоставяне на тази информация на заинтересованите лица (производители, преработватели, търговци, консуматори, научни организации по чл. 36 от Регламент (ЕС) № 178/2002, компетентните органи за управление на риска, министерства, парламент)
7. Укрепване на държавния лабораторен контрол -разширяване на обхвата му, вкл. и ГМО анализи и подобряване на капацитета за осъществяване на лабораторен контрол
8. Провеждане на национална кампания за повишаване на консумацията на български храни. Насърчаване храната в детските градини и учебните заведения да е приоритетно местна и екологична, а храната за публични структури - с местен произход
9. Дейности, свързани с контрол на:
 - Количествата на реално прилаганите препарати, съдържащи веществата, които са опасни за здравето на човека и водните организми при попадане във водна среда;
 - Качеството на утайките от пречиствателни станции за отпадъчни води, които се използват за наторяване и контрол на концентрация на биогенни вещества, в т.ч. и

нитрати, в почвата и водите в зоните, наторяване с утайки и отражението на качеството на продукцията от тези зони;

- Наторяването в нитратно уязвимите зони с цел намаляване на натиска върху повърхностните и подземните води с нитрати и опазване на питейните води
10. Дейности, свързани с идентифициране на райони в България, в които би възникнала необходимост от напояване в земеделието с повторно използване на пречистени отпадъчни води от Градски пречиствателни станции за отпадъчни води и действия за обосноваване на изключения за прилагане на Регламента в определени зони, във връзка с влезлия в сила Регламент (ЕС) 2020/741 на Европейския Парламент и на Съвета от 25 май 2020 г. относно минималните изисквания за повторно използване на водата.

ЦЕЛ: ОГРАНИЧАВАНЕ НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО И ЛИКВИДИРАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИ ВАЖНИТЕ ЗАБОЛЯВАНИЯ ПО ЖИВОТНИТЕ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ТЕХНИЯ ВИСОК ЗДРАВЕН СТАТУС И НА БЕЗОПАСНОСТТА НА ДОБИТИТЕ ЖИВОТИНСКИ ПРОДУКТИ

МЕРКИ:

1. Прилагане на високо ниво на контрол по отношение спазването на изискванията на законодателството и изпълнението на мерките, заложи в Национална програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите в България 2022-2024 г.
2. Упражняване на навременен и ефективен контрол на идентификацията и регистрацията на животните и ветеринарномедицинската дейност с цел осигуряване на висока степен на защита на здравето на хората и животните

ЦЕЛ: ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И НАМАЛЯВАНЕ ЗАГУБАТА НА ХРАНИ

МЕРКИ:

1. Изпълнение на Национална програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни (2021– 2026 г.)
2. Повишаване на осведомеността относно предотвратяването на разхищаването на храни

ПРИОРИТЕТ 6: „УПРАВЛЕНИЕ НА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРИТЕ“

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „РИБАРСТВО И ВОДНИ БИОЛОГИЧНИ РЕСУРСИ“:

ЦЕЛ: ОПАЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА РИБНИТЕ РЕСУРСИ И НА ВОДНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ

МЕРКИ:

1. Осигуряване и управление на надеждни биологични, екологични, технически и социално-икономически данни за сектор "Рибарство" с финансова подкрепа по Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г. и Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури за следващия програмен период
2. Прилагане на системата на Съюза за контрол, инспекции и изпълнение, предвидена в член 36 от Регламент (ЕС) №1380/2013 относно общата политика в областта на рибарството чрез мярка 3.1 „Контрол и изпълнение" от ПМДР
3. Подготовка и стартиране на дейности за адаптиране на възможностите на риболовния флот към възможностите за риболов чрез финансова подкрепа по Мярка "Окончателно преустановяване на риболовните дейности" от ПМДРА

4. Подготовка и стартиране на дейности за модернизиране на риболовния флот (Мярка „Временно преустановяване на риболовни дейности“ от ПМДРА)
5. Подготовка и стартиране на дейности за насърчаване на инвестициите в ново оборудване и иновации, допринасящи за опазване на околната среда и биоразнообразието чрез финансова подкрепа по Мярка „Специфично оборудване на риболовния кораб, дейности и иновации, целящи опазването на околната среда и на биоразнообразието“ от ПМДРА
6. Провеждане на информационна кампания за запознаване на операторите в рибарския сектор с визията на ЕС за нисковъглеродно и устойчиво „Рибарство“ и подготовка за изпълнение на проекти с такава насоченост

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 2 - „КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА ОТРАСЪЛ РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ“:

ЦЕЛ : УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА АКВАКУЛТУРНОТО ПРОИЗВОДСТВО И НА ПРЕРАБОТКАТА НА ПРОДУКТИТЕ ОТ НЕГО

МЕРКИ:

1. Прилагане на дейности за насърчаване инвестиционната активност и въвеждането на иновации в подсектор Аквакултури чрез финансова подкрепа по Мерки „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“ и „Иновации в аквакултурите“ по ПМДРА
2. Прилагане на дейности за насърчаване инвестиционната активност и въвеждането на иновации при преработка на продуктите от риболов и аквакултури чрез финансова подкрепа по Мярка „Преработка на продукти от риболов и аквакултури“ от ПМДРА

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 3 - „СИНЯ ИКОНОМИКА И РИБАРСКИ ОБЩНОСТИ“

ЦЕЛ: УКРЕПВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ОБЩНОСТИТЕ В КРАЙБРЕЖНИТЕ И ВЪТРЕШНИТЕ РАЙОНИ, ЗАНИМАВАЩИ СЕ С РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

МЕРКИ:

1. Прилагане на дейности за насърчаване процеса по създаване на местни инициативни рибарски групи с финансова подкрепа по Мярка „Предварителна подготовка на Местните инициативни рибарски групи“ от ПМДРА
2. Прилагане на дейности за стимулиране на участието на местните общности в устойчивото развитие на крайбрежните и вътрешните рибарски райони с финансова подкрепа по Мярка „Развитие на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони“ от ПМДРА

ПРИОРИТЕТ 7: МОБИЛИЗИРАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА БАЛАНСИРАНО СОЦИАЛНО И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „ВОДЕНО ОТ ОБЩНОСТИТЕ РАЗВИТИЕ“:

ЦЕЛ: РАЗНООБРАЗЯВАНЕ НА ИКОНОМИКАТА НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ И ВИСОКА ЗАЕТОСТ НА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ

МЕРКИ:

1. Изпълнение на интегрирани многосекторни стратегии за местно развитие, основани на характеристиките на конкретната територия и разработени на основата на местните

потребности и потенциал

2. Подготовка за прилагане на подготвителна мярка за разработване на стратегии за ВОМР за новия програмен период по Стратегическия план по ОСП

ОБЛАСТ НА ВЪДЕЙСТВИЕ 2 - „ИНФРАСТРУКТУРА И ПУБЛИЧНИ УСЛУГИ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ“:

ЦЕЛ: ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

МЯРКА:

1. Подготовка на интервенции по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за подкрепа на инвестиции за изграждане и/или реконструкция на техническа инфраструктура, общинска пътна и улична мрежа, реконструкция и модернизация на водопроводната мрежа и канализационна система, както и друга публична инфраструктура

За изпълнение на мерките и постигане на целите на аграрната политика през 2024 г. ще се използва комплекс от инструменти за финансова подкрепа с европейски и национални средства.

По отношение на селското стопанство ще продължи прилагането на някои от мерките, финансирани по линия на Общата селскостопанска политика 2014-2020 г. и ще стартират част от интервенциите по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г. Развитието на рибарството и производството на аквакултури ще се подпомага по Програмата за морско дело и рибарство за периода 2014-2020 г. и Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури за периода 2021-2027 г., финансирани от Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури.

Въпреки ограниченията на националния бюджет, устойчивото развитие на земеделието ще се насърчава и с национален ресурс – чрез схеми за преходна национална помощ, допълващи подкрепата с европейски средства за директно подпомагане, и държавни помощи.

Аграрният отрасъл ще може да се възползва от допълнителен финансов ресурс от Националния план за възстановяване и устойчивост за инвестиции в дейности, осигуряващи опазване на компонентите на околната среда и смекчаване на последиците от климатичните промени, въвеждане на иновативни производствени и цифрови технологии, електронизация на процесите в отрасъла и комуникацията между администрацията и бизнеса.

За подкрепа на аграрния отрасъл през 2024 г. ще бъдат необходими средства в размер 3 477,6 млн. лева, в това число:

- За директни плащания – 1 581,2 млн. лева (за финансова година)
- За пазарни мерки - 113,0 млн. лева (за финансова година)
- За преходна национална помощ - 137,7 млн. лева
- За държавни помощи (в т. ч. по схеми за данъчни облекчения) - 362,7 млн. лева. При необходимост и при наличие на финансова възможност може да бъде предоставен и допълнителен финансов ресурс
- За плащания по мерки по ПРСР 2014-2020 г. и интервенции по Стратегическия план по ОСП, финансирани от ЕЗФРСР – 1 033,4 млн. лева (за финансова година)
- За прилагане на мерки в подкрепа на рибарството и аквакултурите - 35 млн. лева
- За изпълнение на дейности по НПВУ - 214,6 млн. лева (с ДДС).

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

БРУТНА И КРАЙНА ПРОДУКЦИЯ ОТ ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО ЗА 2022 Г. (ПО ЦЕНИ НА ПРОИЗВОДИТЕЛ)

(млн. лв.)

Код	Продукти	Текущи цени															
		Брутна продукция	Загуби	Начални запаси	Употребено в единицата			Преработено от производителите	Самопотребление	Продажи			Продажи-общо	Производство на стоки от основен капитал за собствена сметка	Крайни запаси	Промяна в запасите	Крайна продукция
					Семена и посадъчен материал	Фуражни добавки	Друго			в рамките на страната		извън страната					
а	б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
01	Зърнени култури	5 644,7	5,7	1 627,8	147,2	146,7	6,4	1,5	33,8	393,1	3 835,9	45,4	4 274,4		2 656,8	1 028,9	5 485,4
01.1	Пшеница и лимец	3 785,6	3,5	892,1	132,9	64,4	4,4	0,5	23,1	271,8	2 383,4	27,8	2 683,0		1 765,9	873,8	3 644,8
01.1/1	Мека пшеница	3 747,1	3,5	888,1	131,9	64,3	4,3	0,5	23,0	265,1	2 361,3	27,8	2 654,2		1 753,5	865,4	3 607,4
01.1/2	Твърда пшеница	38,5		4,0	1,0	0,1	0,1		0,1	6,7	22,1		28,8		12,4	8,4	37,4
01.2	Ръж	9,9		2,6	0,2	2,5			2,1	0,1	5,5		5,6		2,1	-0,5	9,7
01.3	Ечемик	341,2	0,6	35,4	11,2	12,7	0,7	0,5	1,7	26,0	235,9	2,4	264,3		84,9	49,5	328,7
01.4	Овес и зърнени смеси	13,8		4,3	0,5	4,2	0,2		0,3	1,5	4,7		6,2		6,7	2,4	13,1
01.5	Царевица за зърно	1 408,7	1,6	651,2	0,3	54,6	0,9	0,3	5,7	85,0	1 138,5	15,1	1 238,6		757,9	106,7	1 405,9
01.6	Ориз	53,0		37,9	1,6	0,3	0,1			7,4	55,2		62,6		26,3	-11,7	51,3
01.7	Други зърнени	32,5		4,3	0,5	8,0	0,1	0,2	0,9	1,3	12,7	0,1	14,1		13,0	8,7	31,9
02	Технически култури	2 974,4	5,2	944,2	28,1	6,3	3,2	17,5	6,1	108,3	2 272,9	6,7	2 387,9		1 464,3	520,1	2 937,9
02.1	Маслодайни семена	2 784,8	3,6	875,4	25,4	5,2	1,6		3,0	101,6	2 097,3	6,3	2 205,2		1 416,2	540,9	2 754,2
02.1/1	Рапица и релица	340,4	0,3	12,5	23,7	0,3	0,1			11,2	255,4	1,4	268,0		60,5	48,1	316,3
02.1/2	Слънчоглед	2 429,0	3,3	859,0	1,5	4,9	1,3		2,6	90,2	1 831,2	4,9	1 926,3		1 348,1	489,1	2 422,9
02.1/3	Соя	12,9		0,8	0,1		0,2			0,2	8,3		8,5		4,9	4,1	12,6
02.1/4	Други маслодайни	2,5		3,1	0,1				0,4		2,4		2,4		2,7	-0,4	2,4
02.2	Протеинодайни култури	28,9	0,8	12,4	2,7	1,1	0,2		0,2	1,1	25,9		27,0		9,3	-3,1	25,2
02.3	Тютюн	26,2		35,6				0,1		1,0	40,9		41,9		19,8	-15,9	26,2
02.4	Захарно цвекло																
02.5	Други технически	134,5	0,8	20,8			1,4	17,4	2,9	4,6	108,8	0,4	113,8		19,0	-1,8	132,3
02.5/1	Влакнодайни култури	1,3		0,7							1,0	0,3	1,3		0,7		1,3
02.5/2	Хмел	1,3									1,3		1,3				1,3
02.5/3	Други технически	131,9	0,8	20,1			1,4	17,4	2,9	4,6	106,5	0,1	111,2		18,3	-1,8	129,7
03	Фуражни култури	206,7	0,5	106,7		178,6	0,7	27,7	2,0	8,2	16,6	0,3	25,1		78,8	-27,9	205,5
03.1	Царевица за силаж	68,9	0,5			27,5		27,6	0,9	0,9	11,5		12,4				68,4
03.2	Кореноплодни фуражи	0,1				0,1											0,1
03.3	Други фуражни	137,7		106,7		151,0	0,7	0,1	1,1	7,3	5,1	0,3	12,7		78,8	-27,9	137,0
04	Зеленчуци	485,1	0,2	5,4		0,1	0,1	3,7	0,4	10,0	375,3	3,3	388,6	84,9	12,5	7,2	484,8
04.1	Пресни зеленчуци	370,1	0,2	3,8		0,1	0,1	3,7	0,2	6,5	357,8	0,5	364,8		4,8	1,1	369,8
04.1/2	Домати	126,7						0,2		3,6	122,9		126,5				126,7
04.1/3	Други пресни зеленчуци	243,4	0,2	3,8		0,1	0,1	3,5	0,2	2,9	234,9	0,5	238,3		4,8	1,1	243,1
04.2	Цветя	115,0		1,6					0,2	3,5	17,5	2,8	23,8	84,9	7,7	6,1	115,0
04.2/1	Разсадници	10,9		0,7					0,1	0,5	3,5	2,8	6,8		4,7	4,0	10,9
04.2/2	Декоративни растения, вкл. коледни дръвчета	19,2		0,9					0,1	3,0	14,0		17,0		3,0	2,1	19,2
04.2/3	Създаване и отглеждане	84,9												84,9			84,9
05	Картофи	89,5	0,5	22,9	2,9	0,2			0,8	9,1	78,0	0,5	87,6		20,4	-2,5	86,1
06	Плодове	347,1	0,4	14,0				34,3	1,2	17,3	290,2	9,2	316,7		8,5	-5,6	346,7
06.1	Пресни плодове	240,4	0,4	14,0				21,5	0,7	14,5	199,6	9,2	223,3		8,5	-5,6	240,0
06.1/1	Ябълки	28,2	0,2	5,7				1,8		2,1	26,0		28,1		3,8	-1,9	28,0
06.1/2	Круши	2,6									2,6		2,6				2,6
06.1/3	Праскови	23,2								0,1	17,5	5,6	23,2				23,2
06.1/4	Други пресни плодове	186,4	0,2	8,3				19,7	0,7	12,3	153,5	3,6	169,4		4,7	-3,7	186,2
06.4	Грозде-всичко	106,7						12,8	0,5	2,8	90,6		93,4				106,7
06.4/1	Десертно грозде	14,1								0,6	13,5		14,1				14,1
06.4/2	Друго грозде	92,6						12,8	0,5	2,2	77,1		79,3				92,6
07	Вино																
07.1	Трапезно вино																
09	Други растениевъдни култури	48,6	1,4	22,4	4,0	0,5	1,9		12,0	22,4	17,6		40,0		11,2	-11,2	41,3
09.2	Семена	48,6	1,4	22,4	4,0	0,5	1,9		12,0	22,4	17,6		40,0		11,2	-11,2	41,3
09.3	Други растениевъдни продукти																
10	Продукция от растениевъдството (от 01 до 09.3)	9 796,1	13,9	2 743,4	182,2	332,4	12,3	84,7	56,3	568,4	6 886,5	65,4	7 520,3	84,9	4 252,5	1 509,0	9 587,7

Код	Продукти	Текущи цени															
		Брутна продукция	Загуби	Начални запаси	Употребено в единицата			Преработено от производителите	Самопотребление	Продажби			Продажби-общо	Производство на стоки от основен капитал за собствена сметка	Крайни запаси	Промяна в запасите	Крайна продукция
					Семена и посадъчен материал	Фуражни добавки	Друго			в рамките на страната		извън страната					
а	б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	09)																
11	Селскостопански животни	1 076,6		378,7				33,6			915,0		915,0	130,1	376,6	-2,0	1 076,6
11.1	Едър рогат добитък	201,4		236,4				0,7			100,5		100,5	100,6	236,0	-0,4	201,4
11.2	Свине	351,5		36,4				21,7			324,1		324,1	8,5	33,6	-2,7	351,5
11.3	Коне																
11.4	Овце и кози	154,0		46,3				0,6			136,9		136,9	21,0	41,8	-4,5	154,0
11.5	Птици	369,7		59,6				10,6			353,5		353,5		65,2	5,6	369,7
11.6	Други животни																
12	Продукти от животновъдството	1 241,0		105,9		49,9	75,8	21,2	57,2	120,1	847,3	38,5	1 005,9		136,9	31,0	1 115,3
12.1	Мляко	789,7				44,1		20,8	20,8	61,2	642,8		704,0				745,6
12.2	Яйца	318,6		2,8		0,2	46,9	0,4	25,5	42,4	160,4	38,5	241,3		7,1	4,3	271,5
12.3	Други продукти от животновъдството	132,7		103,1		5,6	28,9		10,9	16,5	44,1		60,6		129,8	26,7	98,2
12.3/1	Непрана вълна	1,5									1,5		1,5				1,5
12.3/2	Копринени пашкули																
12.3/3	Други продукти от животновъдството	131,2		103,1		5,6	28,9		10,9	16,5	42,6		59,1		129,8	26,7	96,7
13	Продукция от животновъдството (11+12)	2 317,6		484,6		49,9	75,8	54,8	57,2	120,1	1 762,3	38,5	1 920,9	130,1	513,5	29,0	2 191,9
14	Продукция на селскостопански стоки (10+13)	12 113,7	13,9	3 228,0	182,2	382,3	88,1	139,5	113,5	688,5	8 648,8	103,9	9 441,2	215,0	4 766,0	1 538,0	11 779,6
15	Продукция на селскостопански услуги	595,3									595,3		595,3				595,3
16	Продукция от селското стопанство (14+15)	12 709,0	13,9	3 228,0	182,2	382,3	88,1	139,5	113,5	688,5	9 244,1	103,9	10 036,5	215,0	4 766,0	1 538,0	12 374,9
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	273,2							273,2								273,2
17.1	Преработка на селскостопански продукти	273,2							273,2								273,2
17.1/1	- зърнени	83,0							83,0								83,0
17.1/2	- зеленчуци	27,3							27,3								27,3
17.1/3	- плодове	18,1							18,1								18,1
17.1/4	- вино	41,1							41,1								41,1
17.1/5	- животни	77,1							77,1								77,1
17.1/6	- животински продукти	18,4							18,4								18,4
17.1/6/1	- мляко	18,4							18,4								18,4
17.1/7	- друга	8,2							8,2								8,2
17.2	Други неотделими второстепенни дейности																
18	Продукция от отрасъл 'Селско стопанство' (16+17)	12 982,2	13,9	3 228,0	182,2	382,3	88,1	139,5	386,7	688,5	9 244,1	103,9	10 036,5	215,0	4 766,0	1 538,0	12 648,1

Източник: НСИ

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

СТОЙНОСТ НА БРУТНАТА ПРОДУКЦИЯ И БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ОТ ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО (ПО ЦЕНИ НА ПРОИЗВОДИТЕЛ) ЗА ПЕРИОДА 2020 – 2022 Г.

(млн. лв.)

Код	Продукти	2020	Коефициент на изменение	2021	Коефициент на изменение	2022
01	Зърнени култури	2 685,9	68,7	4 532,1	24,5	5 644,7
01.1	Пшеница и лимац	1 549,0	83,8	2 847,0	33,0	3 785,6
01.1/1	Мека пшеница	1 538,7	83,7	2 825,9	32,6	3 747,1
01.1/2	Твърда пшеница	10,3	104,9	21,1	82,5	38,5
01.2	Ръж	3,2	84,4	5,9	67,8	9,9
01.3	Ечемик	157,8	52,7	240,9	41,6	341,2
01.4	Овес и зърнени смеси	9,6	-7,3	8,9	55,1	13,8
01.5	Царевица за зърно	896,7	52,1	1 363,5	3,3	1 408,7
01.6	Ориз	47,6	-17,0	39,5	34,2	53,0
01.7	Други зърнени	22,0	20,0	26,4	23,1	32,5
02	Технически култури	1 641,3	56,5	2 567,9	15,8	2 974,4
02.1	Маслодайни семена	1 448,6	60,9	2 330,5	19,5	2 784,8
02.1/1	Рапица и репица	194,0	79,6	348,5	-2,3	340,4
02.1/2	Слънчоглед	1 248,7	58,4	1 977,7	22,8	2 429,0
02.1/3	Соя	4,1	-39,0	2,5	416,0	12,9
02.1/4	Други маслодайни	1,8	0,0	1,8	38,9	2,5
02.2	Протеинодайни култури	19,7	53,8	30,3	-4,6	28,9
02.3	Тютюн	21,6	84,7	39,9	-34,3	26,2
02.4	Захарно цвекло					
02.5	Други технически	151,4	10,4	167,2	-19,6	134,5
02.5/1	Влакнодайни култури	1,6	-12,5	1,4	-7,1	1,3
02.5/2	Хмел	0,5	100,0	1,0	30,0	1,3
02.5/3	Други технически	149,3	10,4	164,8	-20,0	131,9
03	Фуражни култури	132,1	31,0	173,0	19,5	206,7
03.1	Царевица за силаж	49,7	3,8	51,6	33,5	68,9
03.2	Кореноплодни фуражи	0,0		0,1	0,0	0,1
03.3	Други фуражни	82,4	47,2	121,3	13,5	137,7
04	Зеленчуци	342,9	23,3	422,7	14,8	485,1
04.1	Пресни зеленчуци	314,3	10,5	347,2	6,6	370,1
04.1/2	Домати	93,6	17,0	109,5	15,7	126,7
04.1/3	Други пресни зеленчуци	220,7	7,7	237,7	2,4	243,4
04.2	Цветя	28,6	164,0	75,5	52,3	115,0
04.2/1	Разсадници	9,5	0,0	9,5	14,7	10,9
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	19,1	8,9	20,8	-7,7	19,2
04.2/3	Създаване и отглеждане			45,2	87,8	84,9
05	Картофи	76,2	-2,2	74,5	20,1	89,5
06	Плодове	292,9	10,9	324,9	6,8	347,1
06.1	Пресни плодове	192,1	10,8	212,8	13,0	240,4
06.1/1	Ябълки	20,9	15,8	24,2	16,5	28,2
06.1/2	Круши	2,2	13,6	2,5	4,0	2,6
06.1/3	Праскови	13,8	51,4	20,9	11,0	23,2
06.1/4	Други пресни плодове	155,2	6,4	165,2	12,8	186,4
06.4	Грозде-всичко	100,8	11,2	112,1	-4,8	106,7
06.4/1	Десертно грозде	10,6	26,4	13,4	5,2	14,1
06.4/2	Друго грозде	90,2	9,4	98,7	-6,2	92,6
07	Вино					
07.1	Трапезно вино					
09	Други растениевъдни култури	41,1	-5,8	38,7	25,6	48,6
09.2	Семена	41,1	-5,8	38,7	25,6	48,6
09.3	Други растениевъдни продукти					

Код	Продукти	2020	Коефициент на изменение	2021	Коефициент на изменение	2022
10	Производство от растениевъдството (от 01 до 09)	5 212,4	56,0	8 133,8	20,4	9 796,1
11	Селскостопански животни	910,7	-2,1	891,6	20,7	1 076,6
11.1	Едър рогат добитък	163,9	5,9	173,5	16,1	201,4
11.2	Свине	319,5	-10,1	287,2	22,4	351,5
11.3	Коне					
11.4	Овце и кози	148,0	-7,2	137,4	12,1	154,0
11.5	Птици	279,3	5,1	293,5	26,0	369,7
11.6	Други животни					
12	Продукти от животновъдството	1 008,8	3,8	1 046,9	18,5	1 241,0
12.1	Мляко	702,7	0,6	706,9	11,7	789,7
12.2	Яйца	217,3	4,8	227,8	39,9	318,6
12.3	Други продукти от животновъдството	88,8	26,4	112,2	18,3	132,7
12.3/1	Непрана вълна	1,1	45,5	1,6	-6,3	1,5
12.3/2	Копринени пашкули					
12.3/3	Други продукти от животновъдството	87,7	26,1	110,6	18,6	131,2
13	Производство от животновъдството (11+12)	1 919,5	1,0	1 938,5	19,6	2 317,6
14	Производство на селскостопански стоки (10+13)	7 131,9	41,2	10 072,3	20,3	12 113,7
15	Производство от селскостопански услуги	462,0	18,2	546,3	9,0	595,3
16	Производство от селското стопанство (14+15)	7 593,9	39,8	10 618,6	19,7	12 709,0
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	204,1	-0,9	202,3	35,0	273,2
17.1	Преработка на селскостопански продукти	204,1	-0,9	202,3	35,0	273,2
17.1/1	- зърнени	63,3	5,5	66,8	24,3	83,0
17.1/2	- зеленчуци	26,1	4,2	27,2	0,4	27,3
17.1/3	- плодове	14,0	3,6	14,5	24,8	18,1
17.1/4	- вино	34,3	2,6	35,2	16,8	41,1
17.1/5	- животни	52,8	-19,9	42,3	82,3	77,1
17.1/6	- животински продукти	6,6	36,4	9,0	104,4	18,4
17.1/6/1	- мляко	6,6	36,4	9,0	104,4	18,4
17.1/7	- друга	7,0	4,3	7,3	12,3	8,2
17.2	Други неотделими второстепенни дейности					
18	Производство от отрасъл 'Селско стопанство' (16+17)	7 798,0	38,8	10 820,9	20,0	12 982,2
19	Междинно потребление	4 647,6	26,1	5 862,3	24,9	7 322,8
	Загуби	12,7	-8,7	11,6	19,8	13,9
19.01	Семена и посадъчен материал	292,8	22,0	357,2	42,2	508,0
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	32,3	19,5	38,6	26,9	49,0
19.01/2	закупено извън сектора	184,2	12,5	207,3	33,5	276,8
	произведено и потребено в самото стопанство	76,3	45,9	111,3	63,7	182,2
19.02	Горива и масла	907,5	31,3	1 191,1	9,6	1 305,7
19.02/1	- електричество	61,3	69,7	104,0	20,9	125,7
19.02/2	- газ	25,6	54,3	39,5	21,8	48,1
19.02/3	- други горива	817,1	27,6	1 042,4	8,1	1 126,7
19.02/4	- други	3,5	48,6	5,2	0,0	5,2
19.03	Торове и почвени подобрители	455,0	63,0	741,6	90,5	1 412,7
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	7,4	66,2	12,3	115,4	26,5
19.03/2	закупено извън сектора	447,6	62,9	729,3	90,1	1 386,2
	произведено и потребено в самото стопанство	0,0		0,0		0,0
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	319,7	14,8	366,9	39,5	511,8
19.05	Ветеринарни разходи	251,7	-0,4	250,7	-11,6	221,6
19.06	Фуражни добавки	918,4	29,6	1 190,7	24,2	1 479,3
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	282,1	35,8	383,0	39,7	534,9
19.06/2	закупено извън сектора	436,6	-3,8	419,9	45,7	612,0
19.06/3	произведено и потребено в самото стопанство	199,7	94,2	387,8	-14,3	332,4

Код	Продукти	2020	Коефициент на изменение	2021	Коефициент на изменение	2022
	Фуражни добавки, невключени в ЕАА	42,8	4,4	44,7	11,6	49,9
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	338,1	15,8	391,6	6,1	415,5
19.08	Поддръжка на сгради	146,0	20,3	175,6	0,7	176,8
19.09	Селскостопански услуги	462,0	18,2	546,3	9,0	595,3
19.10	ФИЗИМ	74,4	-6,6	69,5	-1,0	68,8
19.11	Други стоки и услуги	426,5	23,0	524,8	7,4	563,5
	доставено от други селскостопански предприятия	91,0	33,5	121,5	13,4	137,8
	закупено извън сектора	266,3	20,7	321,4	5,1	337,7
	произведено и потребено в самото стопанство	69,2	18,4	81,9	7,4	88,0
20	Брутна добавена стойност по цени на производител (18-19)	3 150,4	57,4	4 958,6	14,1	5 659,4

Източник: НСИ

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

МЕЖДИННО ПОТРЕБЛЕНИЕ, ФАКТОРНИ РАЗХОДИ, ДРУГИ СУБСИДИИ И ДАНЪЦИ ЗА 2022 ГОДИНА

(млн. лв.)

Елементи на междинното потребление	За създаване на брутна продукция по цени на производител	За създаване на крайната продукция по базисни цени	Произведено и потребено в самото стопанство	Покупка на стоки и услуги за междинно потребление	
				от други селскостопански единици	от единици извън отрасъла
а	1	2	3	4	5
Загуби	13,9		13,9		
Семена и посадъчен материал	508,0	325,8	182,2	49,0	276,8
Горива и масла	1 305,7	1 305,7			1 305,7
- електричество	125,7	125,7			125,7
- газ	48,1	48,1			48,1
- други горива	1 126,7	1 126,7			1 126,7
- други	5,2	5,2			5,2
Торове и почвени подобрители	1 412,7	1 412,7		26,5	1 386,2
Препарати за растителна защита и пестициди	511,8	511,8			511,8
Ветеринарни разходи	221,6	221,6			221,6
Фуражни добавки	1 479,3	1 479,3	332,4	534,9	612,0
Фуражни добавки, невключени в крайната продукция (ЕАА)	49,9		49,9		
Поддръжка и ремонт	592,3	592,3			592,3
- поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	415,5	415,5			415,5
- поддръжка на сгради	176,8	176,8			176,8
Селскостопански услуги	595,3	595,3			595,3
Други стоки и услуги	632,3	544,2	88,1	137,7	406,5
Междинно потребление	7 322,8	6 988,7	666,5	748,1	5 908,2
Потребление на основен капитал	1 135,2	1 135,2			1 135,2
- оборудване	903,2	903,2			903,2
- сгради	103,7	103,7			103,7
- създаване и отглеждане	21,5	21,5			21,5
- други	106,8	106,8			106,8
Компенсации на наетите	1 482,5	1 482,5			1 482,5
Други данъци върху производството	20,3	20,3			20,3
Други субсидии върху производството	2 468,2	2 468,2			2 468,2
Аренда	2 490,7	2 490,7			2 490,7
Платени лихви	100,9	100,9			100,9
Получени лихви	42,4	42,4			42,4

Източник: НСИ

ПРИЛОЖЕНИЕ 4

СТОЙНОСТ НА КРАЙНАТА ПРОДУКЦИЯ, БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ ДОХОД В ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО (ПО ТЕКУЩИ БАЗИСНИ ЦЕНИ) ЗА ПЕРИОДА 2020 – 2022 Г.

(млн. лв.)

Код	Продукти	2020	Коефициент на изменение	2021	Коефициент на изменение	2022
а	б	1	2	3	4	5
01	Зърнени култури	2 608,5	69,8	4 429,3	23,8	5 485,4
01.1	Пшеница и лимец	1 484,1	86,1	2 761,3	32,0	3 644,8
01.1/1	Мека пшеница	1 474,6	85,9	2 741,0	31,6	3 607,4
01.1/2	Твърда пшеница	9,5	113,7	20,3	84,2	37,4
01.2	Ръж	3,1	80,6	5,6	73,2	9,7
01.3	Ечемик	152,0	54,1	234,2	40,4	328,7
01.4	Овес и зърнени смеси	8,6	-3,5	8,3	57,8	13,1
01.5	Царевича за зърно	893,7	52,0	1 358,4	3,5	1 405,9
01.6	Ориз	46,2	-16,2	38,7	32,6	51,3
01.7	Други зърнени	20,8	9,6	22,8	39,9	31,9
02	Технически култури	1 667,0	54,7	2 578,2	15,2	2 971,0
02.1	Маслодайни семена	1 444,0	60,2	2 312,8	19,1	2 754,2
02.1/1	Рапица и репица	193,5	72,8	334,3	-5,4	316,3
02.1/2	Слънчоглед	1 244,7	58,6	1 974,4	22,7	2 422,9
02.1/3	Соя	4,0	-37,5	2,5	404,0	12,6
02.1/4	Други маслодайни	1,8	-11,1	1,6	50,0	2,4
02.2	Протеинодайни култури	47,1	20,0	56,5	-0,4	56,3
02.3	Тютюн	21,6	84,7	39,9	-34,3	26,2
02.4	Захарно цвекло					
02.5	Други технически	154,3	9,5	169,0	-20,5	134,3
02.5/1	Влакнодайни култури	5,5	-7,3	5,1	-35,3	3,3
02.5/2	Хмел	0,5	100,0	1,0	30,0	1,3
02.5/3	Други технически	148,3	9,8	162,9	-20,4	129,7
03	Фуражни култури	131,2	31,2	172,1	19,4	205,5
03.1	Царевича за силаж	49,6	3,4	51,3	33,3	68,4
03.2	Кореноплодни фуражи			0,1		0,1
03.3	Други фуражни	81,6	47,9	120,7	13,5	137,0
04	Зеленчуци	385,8	16,8	450,6	13,7	512,5
04.1	Пресни зеленчуци	357,3	5,0	375,1	6,0	397,5
04.1/2	Домати	93,6	20,4	112,7	19,9	135,1
04.1/3	Други пресни зеленчуци	263,7	-0,5	262,4		262,4
04.2	Цветя	28,5	164,9	75,5	52,3	115,0
04.2/1	Разсадници	9,4	1,1	9,5	14,7	10,9
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	19,1	8,9	20,8	-7,7	19,2
04.2/3	Създаване и отглеждане			45,2	87,8	84,9
05	Картофи	73,1	15,5	84,4	15,8	97,7
06	Плодове	334,3	8,0	361,2	7,0	386,4
06.1	Пресни плодове	233,5	6,2	247,9	12,3	278,3
06.1/1	Ябълки	20,9	35,9	28,4	14,4	32,5
06.1/2	Круши	2,2	40,9	3,1	6,5	3,3
06.1/3	Граскови	13,8	79,0	24,7	9,7	27,1
06.1/4	Други пресни плодове	196,6	-2,5	191,7	12,4	215,4
06.4	Грозде-всичко	100,8	12,4	113,3	-4,6	108,1
06.4/1	Десертно грозде	10,6	37,7	14,6	6,2	15,5
06.4/2	Друго грозде	90,2	9,4	98,7	-6,2	92,6
07	Вино					
07.1	Трапезно вино					
09	Други растениевъдни култури	38,1	-9,7	34,4	20,1	41,3
09.2	Семена	38,1	-9,7	34,4	20,1	41,3

Код	Продукти	2020	Коефициент на изменение	2021	Коефициент на изменение	2022
а	б	1	2	3	4	5
09.3	Други растениевъдни продукти			.		
10	Производство от растениевъдството (от 01 до 09)	5 238,0	54,8	8 110,2	19,6	9 699,8
11	Селскостопански животни	988,3	-2,2	966,1	19,1	1 151,0
11.1	Едър рогат добитък	189,0	5,2	198,8	14,4	227,5
11.2	Свине	319,5	-10,1	287,2	22,4	351,5
11.3	Коне			.		
11.4	Овце и кози	200,5	-6,9	186,6	8,4	202,3
11.5	Птици	279,3	5,1	293,5	26,0	369,7
11.6	Други животни			.		
12	Продукти от животновъдството	973,8	2,3	996,5	18,7	1 182,6
12.1	Мляко	733,6	-0,5	729,7	11,4	812,9
12.2	Яйца	176,7	2,9	181,9	49,3	271,5
12.3	Други продукти от животновъдството	63,5	33,7	84,9	15,7	98,2
12.3/1	Непрана вълна	1,1	45,5	1,6	-6,3	1,5
12.3/2	Копринени пашкули			.		
12.3/3	Други продукти от животновъдството	62,4	33,5	83,3	16,1	96,7
13	Производство от животновъдството (11+12)	1 962,1	0,0	1 962,6	18,9	2 333,6
14	Производство на селскостопански стоки	7 200,1	39,9	10 072,8	19,5	12 033,4
15	Производство от селскостопански услуги	462,0	18,2	546,3	9,0	595,3
16	Производство от селското стопанство (14+15)	7 662,1	38,6	10 619,1	18,9	12 628,7
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	204,0	-0,8	202,3	35,0	273,2
17.1	Преработка на селскостопански продукти	204,0	-0,8	202,3	35,0	273,2
17.1/1	- зърнени	63,3	5,5	66,8	24,3	83,0
17.1/2	- зеленчуци	26,1	4,2	27,2	0,4	27,3
17.1/3	- плодове	14,0	3,6	14,5	24,8	18,1
17.1/4	- вино	34,3	2,6	35,2	16,8	41,1
17.1/5	- животни	52,8	-19,9	42,3	82,3	77,1
17.1/6	- животински продукти	6,6	36,4	9,0	104,4	18,4
17.1/6/1	- мляко	6,6	36,4	9,0	104,4	18,4
17.1/7	- друга	6,9	5,8	7,3	12,3	8,2
17.2	Други неотделими второстепенни дейности			.		
18	Производство от отрасъл 'Селско стопанство' (16+17)	7 866,1	37,6	10 821,4	19,2	12 901,9
19	Междинно потребление	4 446,6	26,2	5 612,8	24,5	6 988,7
19.01	Семена и посадъчен материал	216,5	13,6	245,9	32,5	325,8
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	32,3	19,5	38,6	26,9	49,0
19.01/2	закупено извън сектора	184,2	12,5	207,3	33,5	276,8
19.02	Горива и масла	907,5	31,3	1 191,1	9,6	1 305,7
19.02/1	- електричество	61,3	69,7	104,0	20,9	125,7
19.02/2	- газ	25,6	54,3	39,5	21,8	48,1
19.02/3	- други горива	817,1	27,6	1 042,4	8,1	1 126,7
19.02/4	- други	3,5	48,6	5,2		5,2
19.03	Торове и почвени подобрители	455,0	63,0	741,6	90,5	1 412,7
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	7,4	66,2	12,3	115,4	26,5
19.03/2	закупено извън сектора	447,6	62,9	729,3	90,1	1 386,2
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	319,7	14,8	366,9	39,5	511,8
19.05	Ветеринарни разходи	251,7	-0,4	250,7	-11,6	221,6
19.06	Фуражни добавки	918,4	29,6	1 190,7	24,2	1 479,3
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	282,1	35,8	383,0	39,7	534,9
19.06/2	закупено извън сектора	436,6	-3,8	419,9	45,7	612,0
19.06/3	произведено и потребено в самото стопанство	199,7	94,2	387,8	-14,3	332,4
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	338,1	15,8	391,6	6,1	415,5
19.08	Поддръжка на сгради	146,0	20,3	175,6	0,7	176,8
19.09	Селскостопански услуги	462,0	18,2	546,3	9,0	595,3

Код	Продукти	2020	Коефициент на изменение	2021	Коефициент на изменение	2022
а	б	1	2	3	4	5
19.10	ФИЗИМ	74,4	-6,6	69,5	-1,0	68,8
19.11	Други стоки и услуги	357,3	24,0	442,9	7,3	475,4
	доставено от други селскостопански предприятия	91,0	33,5	121,5	13,3	137,7
	закупено извън сектора	266,3	20,7	321,4	5,1	337,7
20	Брутна добавена стойност по базисни цени (18-19)	3 419,5	52,3	5 208,6	13,5	5 913,2
21	Потребление на основен капитал	923,8	6,4	982,9	15,5	1 135,2
21.1	- оборудване	749,1	4,9	786,0	14,9	903,2
21.2	- сгради	81,5	10,9	90,4	14,7	103,7
21.3	- създаване и отглеждане	20,3	7,9	21,9	-1,8	21,5
21.4	- други	72,9	16,0	84,6	26,2	106,8
22	Нетна добавена стойност по базисни цени (20 - 21)	2 495,7	69,3	4 225,7	13,1	4 778,0
23	Компенсации на наетите	1 107,9	9,3	1 211,2	22,4	1 482,5
24	Други данъци върху производството	15,7	-3,2	15,2	33,6	20,3
25	Други субсидии върху производството	2 294,1	-15,0	1 950,3	26,6	2 468,2
26	Доход по фактори (22 - 24 + 25)	4 774,1	29,0	6 160,8	17,3	7 225,9
27	Операщ излишък / Смесен доход (22 - 23 + 25)	3 666,2	35,0	4 949,6	16,0	5 743,4
28	Аренда	1 212,9	33,9	1 624,0	53,4	2 490,7
29	Платени лихви	63,6	23,6	78,6	28,4	100,9
30	Получени лихви	24,2	15,3	27,9	52,0	42,4
31	Предприемачески доход (27 - 28 - 29 + 30)	2 413,9	35,7	3 274,9	-2,5	3 194,2

Източник: НСИ

ПРИЛОЖЕНИЕ 5

КРАЙНА ПРОДУКЦИЯ И БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ (ПО БАЗИСНИ ЦЕНИ) - 2021 – 2022 Г. - СТОЙНОСТ И ИНДЕКСИ НА ИЗМЕНЕНИЕ - 2022 СПРЯМО 2021 Г.

Код	Продукти	Текуща стойност за 2021 г. - млн. лв.	Индекс на физическия обем (предх. година =100)	Стойност за 2022 г. по цени на предходна година - млн. лв.	Индекс на цените (предх. година =100)	Текуща стойност за 2022* г. - млн. лв.	Индекс на изменение на текущата стойност (2021 = 100)
01	ЗЪРНЕНИ КУЛТУРИ	4 429,3	83,1	3 679,9	149,1	5 485,4	123,9
01.1	Пшеница и лимец	2 761,3	86,8	2 396,5	152,1	3 644,8	132,0
01.1/1	Мека пшеница	2 741,0	86,6	2 373,3	152,0	3 607,4	131,6
01.1/2	Твърда пшеница	20,3	114,3	23,2	161,2	37,4	184,3
01.2	Ръж	5,6	101,8	5,7	170,2	9,7	173,3
01.3	Ечемик	234,2	86,9	203,6	161,4	328,7	140,3
01.4	Овес и зърнени смески	8,3	104,8	8,7	150,6	13,1	157,8
01.5	Царевица за зърно	1 358,4	73,7	1 000,9	140,5	1 405,9	103,5
01.6	Ориз	38,7	109,0	42,2	121,6	51,3	132,5
01.7	Други зърнени	22,8	97,8	22,3	143,0	31,9	139,9
02	ТЕХНИЧЕСКИ КУЛТУРИ	2 578,2	99,3	2 559,3	116,1	2 971,0	115,3
02.1	Маслодайни семена	2 312,8	102,3	2 366,2	116,4	2 754,2	119,1
02.1/1	Рапица и репица	334,3	76,7	256,5	123,3	316,3	94,6
02.1/2	Слънчоглед	1 974,4	106,3	2 099,4	115,4	2 422,9	122,7
02.1/3	Соя	2,5	352,0	8,8	143,2	12,6	504,1
02.1/4	Други маслодайни	1,6	93,8	1,5	160,0	2,4	150,1
02.2	Протеинодайни култури	56,5	73,3	41,4	136,0	56,3	99,7
02.3	Тютюн	39,9	56,6	22,6	115,9	26,2	65,6
02.4	Захарно цвекло
02.5	Други технически	169,0	76,4	129,1	104,0	134,3	79,5
02.5/1	Влакнодайни култури	5,1	72,5	3,7	89,2	3,3	64,7
02.5/2	Хмел	1,0	100,0	1,0	130,0	1,3	130,0
02.5/3	Други технически	162,9	76,4	124,4	104,3	129,7	79,7
03	ФУРАЖНИ КУЛТУРИ	172,1	94,0	161,7	127,1	205,5	119,5
03.1	Царевица за силаж	51,3	111,1	57,0	120,0	68,4	133,3
03.2	Кореноплодни фуражи	0,1	100,0	0,1	100,0	0,1	100,0
03.3	Други фуражни	120,7	86,7	104,6	131,0	137,0	113,6
04	ЗЕЛЕНЧУЦИ	450,6	91,9	414,2	123,7	512,5	113,7
04.1	Пресни зеленчуци	375,1	90,4	339,0	117,3	397,5	106,0
04.1/2	Домати	112,7	103,6	116,8	115,7	135,1	119,9
04.1/3	Други пресни зеленчуци	262,4	84,7	222,2	118,1	262,4	100,0
04.2	Цветя	75,5	99,6	75,2	152,9	115,0	152,3
04.2/1	Разсадници	9,5	103,2	9,8	111,2	10,9	114,8
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	20,8	79,8	16,6	115,7	19,2	92,3
04.2/3	Създаване и отглеждане	45,2	108,0	48,8	174,0	84,9	187,9
05	КАРТОФИ	84,4	85,8	72,4	134,9	97,7	115,7
06	ПЛОДОВЕ	361,2	95,2	343,8	112,4	386,4	107,0
06.1	Пресни плодове	247,9	96,8	240,0	116,0	278,3	112,3
06.1/1	Ябълки	28,4	104,2	29,6	109,8	32,5	114,4
06.1/2	Круши	3,1	100,0	3,1	106,5	3,3	106,5
06.1/3	Праскови	24,7	113,0	27,9	97,1	27,1	109,7
06.1/4	Други пресни плодове	191,7	93,6	179,4	120,1	215,4	112,4

Код	Продукти	Текуща стойност за 2021 г. - млн. лв.	Индекс на физическия обем (предх. година =100)	Стойност за 2022 г. по цени на предходна година - млн. лв.	Индекс на цените (предх. година =100)	Текуща стойност за 2022* г. - млн. лв.	Индекс на изменение на текущата стойност (2021 = 100)
06.4	Грозде-всичко	113,3	91,6	103,8	104,1	108,1	95,4
06.4/1	Десертно грозде	14,6	100,0	14,6	106,2	15,5	106,2
06.4/2	Друго грозде	98,7	90,4	89,2	103,8	92,6	93,8
07	ВИНО
07.1	Трапезно вино
09	ДРУГИ РАСТЕНИЕВЪДНИ КУЛТУРИ	34,4	95,3	32,8	125,9	41,3	120,0
09.2	Семена	34,4	95,3	32,8	125,9	41,3	120,0
09.3	Други растениевъдни продукти
10	ПРОДУКЦИЯ ОТ РАСТЕНИЕВЪДСТВОТО (ОТ 01 ДО 09)	8 110,2	89,6	7 264,1	133,5	9 699,8	119,6
11	СЕЛСКОСТОПАНСКИ ЖИВОТНИ	966,1	96,0	927,7	124,1	1 151,0	119,1
11.1	Едър рогат добитък	198,8	95,0	188,8	120,5	227,5	114,5
11.2	Свине	287,2	97,1	278,8	126,1	351,5	122,4
11.3	Коне
11.4	Овце и кози	186,6	86,0	160,5	126,0	202,3	108,4
11.5	Птици	293,5	102,1	299,6	123,4	369,7	126,0
11.6	Други животни
12	ПРОДУКТИ ОТ ЖИВОТНОВЪДСТВОТО	996,5	97,1	967,3	122,3	1 182,6	118,8
12.1	Мляко	729,7	94,6	690,3	117,8	812,9	111,4
12.2	Яйца	181,9	104,7	190,4	142,6	271,5	149,3
12.3	Други продукти от животновъдството	84,9	102,0	86,6	113,4	98,2	115,7
12.3/1	Непрана вълна	1,6	87,5	1,4	107,1	1,5	93,7
12.3/2	Копринени пашкули
12.3/3	Други продукти от животновъдството	83,3	102,3	85,2	113,5	96,7	116,1
13	ПРОДУКЦИЯ ОТ ЖИВОТНОВЪДСТВОТО (11+12)	1 962,6	96,6	1 895,0	123,1	2 333,6	118,9
14	ПРОДУКЦИЯ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ (10+13)	10 072,8	90,9	9 159,1	131,4	12 033,4	119,4
15	ПРОДУКЦИЯ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ УСЛУГИ	546,3	101,5	554,3	107,4	595,3	109,0
16	ПРОДУКЦИЯ ОТ СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО (14+15)	10 619,1	91,5	9 713,4	130,0	12 628,7	119,0
17	НЕСЕЛСКОСТОПАНСКИ НЕОТДЕЛИМИ ВТОРОСТЕПЕННИ ДЕЙНОСТИ	202,3	111,5	225,5	121,2	273,2	135,1
17.1	Преработка на селскостопански продукти	202,3	111,5	225,5	121,2	273,2	135,1
17.1/1	- зърнени	66,8	99,9	66,7	124,4	83,0	124,3
17.1/2	- зеленчуци	27,2	81,6	22,2	123,0	27,3	100,4
17.1/3	- плодове	14,5	100,0	14,5	124,8	18,1	124,8
17.1/4	- вино	35,2	100,0	35,2	116,8	41,1	116,8
17.1/5	- животни	42,3	152,2	64,4	119,7	77,1	182,2
17.1/6	- животински продукти	9,0	168,9	15,2	121,1	18,4	204,5
17.1/6/1	- мляко	9,0	168,9	15,2	121,1	18,4	204,5
17.1/7	- друга	7,3	100,0	7,3	112,3	8,2	112,3
17.2	Други неотделими второстепенни дейности
18	ПРОДУКЦИЯ ОТ ОТРАСЪЛ 'СЕЛСКО СТОПАНСТВО' (16+17)	10 821,4	91,8	9 938,9	129,8	12 901,9	119,2

Код	Продукти	Текуща стойност за 2021 г. - млн. лв.	Индекс на физическия обем (предх. година =100)	Стойност за 2022 г. по цени на предходна година - млн. лв.	Индекс на цените (предх. година =100)	Текуща стойност за 2022* г. - млн. лв.	Индекс на изменение на текущата стойност (2021 = 100)
19	МЕЖДИННО ПОТРЕБЛЕНИЕ	5 612,8	93,9	5 270,9	132,6	6 988,7	124,5
19.01	СЕМЕНА И ПОСАДЪЧЕН МАТЕРИАЛ	245,9	113,9	280,2	116,3	325,8	132,5
19.01/1	- семена и посадъчен материал, доставени от други селскостопански предприятия	38,6	109,1	42,1	116,4	49,0	127,0
19.01/2	- семена и посадъчен материал, закупени извън сектора	207,3	114,9	238,1	116,3	276,8	133,6
19.02	ГОРИВА И МАСЛА	1 191,1	85,0	1 012,9	128,9	1 305,7	109,6
19.02/1	- електричество	104,0	93,8	97,5	128,9	125,7	120,9
19.02/2	- газ	39,5	94,4	37,3	129,0	48,1	121,8
19.02/3	- други горива	1 042,4	83,8	874,0	128,9	1 126,7	108,0
19.02/4	- други	5,2	78,8	4,1	126,8	5,2	99,9
19.03	ТОРОВЕ И ПОЧВЕНИ ПОДОБРИТЕЛИ	741,6	91,5	678,5	208,2	1 412,7	190,5
19.03/1	- торове, доставени от други селскостопански предприятия	12,3	103,3	12,7	208,7	26,5	215,6
19.03/2	- торове, закупени извън сектора	729,3	91,3	665,8	208,2	1 386,2	190,1
19.04	ПРЕПАРАТИ ЗА РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА И ПЕСТИЦИДИ	366,9	100,4	368,5	138,9	511,8	139,5
19.05	ВЕТЕРИНАРНИ РАЗХОДИ	250,7	79,8	200,0	110,8	221,6	88,4
19.06	ФУРАЖНИ ДОБАВКИ	1 190,7	96,2	1 145,9	129,1	1 479,3	124,2
19.06/1	- фуражни добавки, доставени от други селскостопански предприятия	383,0	108,2	414,3	129,1	534,9	139,7
19.06/2	- фуражни добавки, закупени извън сектора	419,9	112,9	474,1	129,1	612,0	145,8
19.06/3	- фуражни добавки, произведени и потребени в стопанството	387,8	66,4	257,5	129,1	332,4	85,7
19.07	ПОДДРЪЖКА И РЕМОНТ НА МАШИНИ И ДРЕБЕН ИНВЕНТАР	391,6	96,2	376,7	110,3	415,5	106,1
19.08	ПОДДРЪЖКА НА СГРАДИ	175,6	83,8	147,2	120,1	176,8	100,6
19.09	СЕЛСКОСТОПАНСКИ УСЛУГИ	546,3	101,5	554,3	107,4	595,3	109,0
19.10	ФИЗИМ	69,5	93,2	64,8	106,2	68,8	99,0
19.11	ДРУГИ СТОКИ И УСЛУГИ	442,9	99,8	441,9	107,6	475,4	107,4
20	БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ПО БАЗИСНИ ЦЕНИ (18-19)	5 208,6	89,6	4 668,0	126,7	5 913,2	113,5

Източник: НСИ